

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**11 EYLÜL 2001'DEN GÜNÜMÜZE TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ VE ABD'NİN
TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ**

Hazırlayan

FATMA TUĞÇE EROL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ulvi KESER

Ankara, 2013

T.C.
ATILIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANA BİLİM DALI

**11 EYLÜL 2001'DEN GÜNÜMÜZE TÜRK-AMERİKAN İLİŞKİLERİ VE ABD'İN
TÜRK DIŞ POLİTİKASINA ETKİLERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

FATMA TUĞÇE EROL

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Ulvi KESER

Ankara, 2013

Fatma Tuğçe EROL tarafından hazırlanan “11 Eylül 2001’den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri ve Amerika’nın Türk Dış Politikasına Etkileri” başlıklı bu çalışma, 07.01.2013 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda *oybirliği* ile başarılı bulunarak jürimiz tarafından Uluslararası İlişkiler Ana Bilim dalında *Yüksek Lisans* tezi olarak kabul edilmiştir.

[İ m z a]

.....

[Unvanı, Adı ve Soyadı]

(Başkan)

Doç. Dr. Bentanur S. Bilgin

.....

[İ m z a]

.....

[Unvanı, Adı, Soyadı]

(Tez danışmanı)

Doç. Dr. İlvi KESTER

[İ m z a]

.....

[Unvanı, Adı, Soyadı]

Üye

.....

YRD.DOÇ.DR. BAHAR HURMİ

ÖNSÖZ ve TEŞEKKÜR

11 Eylül 2001'den itibaren Türk-Amerikan ilişkilerini ve ABD'nin Türk dış politikasına olan etkilerini inceleyen bu tez çalışması, kitap, dergi, makale, tez, röportaj, belgesel, gazete haberi, haber videosu ve haritalar gibi kaynaklar derlenerek ve bu düşünceler harmanlanarak hazırlanmıştır.

Tez hazırlama sürecimde her zaman yanımda olan aileme; anneme, babama, kaynak temininde yardımlarını esirgemeyen dayım Onur GÜRBÜZ'e, tez yazımı konusunda değerli fikirlerini aldığım dayım Doç. Dr. Ozan GÜRBÜZ'e, yazım aşamasında bana her türlü desteği veren June ROUSEFF'e, sözlü tarih çalışmasıyla tezimi şekillendirmeme yardımcı olan Prof. Dr. İbrahim Ethem ATNUR'a, içerik ve biçimlendirme konularında fikirlerini aldığım Araş. Gör. Nazlı Nur UZ'a, arkadaşlarıma ve ayrıca aralıksız sorduğum sorulara yılmadan cevap vererek yazdıklarımı usta ellerinde şekillendiren tez danışmanım Doç. Dr. Ulvi KESER'e sonsuz teşekkürlerimi iletmeyi bir borç biliyorum.

İçimizdeki özlemi gün geçtikçe büyümekte olan sevgili dedem Feridun GÜRBÜZ'e ithafen...

Fatma Tuğçe EROL,
Ankara, 2013

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	i
İÇİNDEKİLER	ii
KISALTMALAR	vi
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	
11 EYLÜL ÖNCESİ TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ	4
1.1.KÖKEN.....	4
1.1.1.İlk İlişkiler:Osmanlı-ABD İlişkilerinin Temkinli Yılları.....	4
1.2.İLİŞKİLERİN GELİŞME AŞAMASI: KRİZLER VE TEMASLAR.....	5
1.2.1.Amiral Bristol Raporu ve Chester Teşvikleri.....	5
1.3.SOĞUK SAVAŞ YILLARI VE TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ.....	7
1.3.1. Soğuk Savaş (1947–1991) : İki Kutbun Savaşı.....	7
1.4.SOĞUK SAVAŞ'IN SONA ERMESİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ: DEĞİŞEN DENGELER.....	9
1.4.1. Soğuk Savaş ve Sonrasında ABD - Türkiye İlişkileri.....	12
1.4.2.Truman Doktrini ve Marshall Planı: Türkiye Dışa Bağımlı Hale Geliyor ...	12
1.4.3.Küçük Amerika: İncirlik Hava Üssü.....	15
1.4.4.1960'lar: İlişkilerin Seyri Değişiyor.....	16
1.4.5. Yükselen Tansiyon: Johnson Mektubu ve Diplomatik Darboğaz.....	17
1.4.6.Mektubun İçeriği ve İlişkilere Etkisi.....	17
1.4.7.1970'ler: Anti-Amerikancı Dış Politika.....	20
1.4.8.Haşhaş (Afyon) Krizi.....	21
1.4.9.1980'lerden 2000'lere: ABD İle Yeniden Sıcak Temaslar.....	23

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDEKİ İLİŞKİLER	26
2.1. KÜRESELLEŞME OLGUSU.....	26
2.1.1 Küreselleşme ve 11 Eylül.....	26
2.2. EYLÜL 2001: BİR ANDA DEĞİŞEN DENGELER.....	29
2.2.1.11 Eylül 2001 Tarihi... ..	29
2.2.2. Şarbon Vakası.....	34
2.2.3. ABD İstihbaratı	35
2.2.3.1. CIA (Central Intelligence Agency- Merkezi İstihbarat Teşkilatı).....	35
2.2.3.2.FBI (Federal Bureau of Investigation-Federal Soruşturma Bürosu).....	36
2.3.SALDIRININ ARDINDAN.....	37
2.3.1.11 Eylül ve Basın: Dünya Bu Saldırığı Konuşuyor.....	39
2.3.2.Türk Basını: ABD'nin İhmalleri ve Eski İttifaklarının Sonuçları.....	40
2.3.3.Yabancı Basın: Bundan Sonra Ne Olacak?.....	44
2.3.4.El-Kaide Terör Örgütü ve Usame Bin Ladin	47
2.3.5.Taliban ve Usame Bin Ladin.....	49
2.3.6.Eylül'ün Nedeni: Ekonomiye Vurulmak İstenen Darbe.....	51
2.3.7.Sayısal Veriler/Bilanço.....	53
2.3.8.Saldırı Öngörülebilir Miydi?.....	55
2.3.9.11 Eylül'ü Öngören İsim: Lyndon Larouche.....	58
2.4. ORTAK DÜNYA SORUNU: TERÖR.....	60
2.4.1.Terör Nedir Ne Değildir?.....	60
2.4.2 Etimoloji (Terör Kavramının Kökeni ve Anlamı).....	61
2.4.3.Terörün Kuramlara Göre Yorumlanması.....	62
2.4.4.Realist Kurama Göre Terör.....	62
2.4.5.Liberal Kurama Göre Terör.....	63
2.4.6.11 Eylül, Terör ve Terörizm.....	65
2.4.7.11 Eylül Sürecinde Türkiye.....	68
2.4.8.11 Eylül ve İslamofobi.....	73
2.4.9.Samuel Huntington ve Uygarlıklar Çatışması.....	76

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

11 EYLÜL SONRASINDA ABD'NİN ORTADOĞU POLİTİKASI.....	79
3.1.Savaş Olgusu.....	79
3.1.1.Savaşın Asıl Nedeni: Mali Üstünlük Kurma Arzusu.....	80
3.1.2.Savaş Kavramının Tahlili.....	81
3.1.3.Savaş ve Teknoloji.....	84
3.1.4.Kaosa Sürüklenen Dünya.....	85
3.2. 11 EYLÜL SONRASI ABD'NİN DIŞ POLİTİKASINDA DEĞİŞİM SİNYALLERİ VE DEĞİŞİMİN TÜRKİYE'YE ETKİLERİ	86
3.2.1.Bush'un 'Şer Eksenî'.....	89
3.2.2.ABD'nin Yeni Yol Haritası.....	91
3.2.3.Savaşın Kesinlik Kazanması.....	92
3.2.4.Hedefteki Afganistan.....	93
3.2.5.Irak'ın Durumu.....	94
3.2.6.11 Eylül Öncesi: Birinci Körfez Savaşı ve Türkiye.....	95
3.2.7.Çekiç Güç.....	95
3.2.8.11 Eylül Sonrası Irak.....	97
3.2.9.İkinci Körfez Savaşı.....	98
3.2.10. 1 Mart Tezkeresi: ABD'nin Hayal kırıklığı.....	101
3.2.11.Büyük Ortadoğu Projesi (BOP).....	104
3.2.11.1.Ortadoğu Neresidir?.....	104
3.2.11.2.Büyük Ortadoğu Projesi'nin İşleyiş Prensipleri.....	106
3.2.11.3.Genişletilmiş Ortadoğu Projesi (GOP).....	107
3.2.11.4.Büyük İsrail Projesi (BİP).....	108
3.2.11.5.Büyük Ortadoğu Projesi ve Türkiye.....	109
3.3. 1 MART TEZKERESİ'NDEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ VE KIRILMA NOKTALARI.....	115
3.3.1.Çuval Krizi: İlişkilerin Kopma Noktası	116
3.3.2.Çuval Krizi'nin Nedenleri ve ABD-Türkiye-PKK Üçgeni.....	116

3.3.3.Olayın Gerçekleşmesi ve İlişkilere Etkisi.....	117
3.3.4.2007 Türkiye Genel Seçimleri.....	119
3.3.5.Ermeni Sorunu'nun Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri.....	120
3.3.5.1.Ermeni Sorunu'nda Sık Kullanılan Kavramlar.....	120
3.3.5.2.Kavramlar Işığında Ermeni Sorunu ve Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri.....	122
3.3.6.Mavi Marmara Krizi'nde ABD.....	126
3.3.7.Arap Baharı, ABD ve Türkiye.....	129
3.3.8.Suriye-ABD-Türkiye Üçgeni.....	132
3.3.9.PKK Sorunu'nun Türkiye-ABD İlişkilerine Etkileri.....	137
3.3.10.Rasmussen Krizi (Karikatür Krizi).....	143
3.3.11.Wikileaks Krizi: Gizli Belgeler Açığa Çıkıyor.....	144
3.3.12.Müslümanların Masumiyeti (Innocence of Muslims).....	148
3.4. OBAMA DÖNEMİ ABD-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ.....	151
3.4.1.Türkiye-ABD İlişkilerinin Türk Dış Politikasına Olan Etkileri (Yorum ve Genel Değerlendirmeler).....	152

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ	157
KAYNAKÇA.....	162
EKLER.....	172
ÖZET.....	180
ABSTRACT.....	182

KISALTMALAR

A.g.b: Adı geçen belgesel

A.g.e: Adı geçen eser

A.g.m: Adı geçen makale

A.g.n: Adı geçen notlar

A.g.s: Adı geçen sempozyum

A.g.t: Adı geçen tez

Ank: Ankara

C: Cilt

Çev: Çeviren

Der: Derleyen

Ed: Editör

Fak: Fakültesi

İst: İstanbul

Res: Resmî

s: sayfa

SBE: Sosyal Bilimler Enstitüsü

SBF: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi

ss: Sayfa Sayısı

Ü: Üniversitesi

Yay: Yayınları

AB: Avrupa Birliği

ABC: Amerikan Yayıncılık Şirketi- American Broadcasting Company

AAFES: The Army & Air Force Exchange Service-Ordu ve Hava Kuvvetleri
Değişim Servisi

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ADD: Atatürkçü Düşünce Derneği

ANAP: Anavatan Partisi

AKP: Adalet ve Kalkınma Partisi

AVSAM: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi

BM: Birleşmiş Milletler

BOP: Büyük Ortadoğu Projesi

BOTAŞ: Boru Hatları ile Petrol Taşıma Anonim Şirketi

BİP: Büyük İsrail Projesi

BBC: İngiliz Yayıncılık Şirketi – British Broadcasting Corporation

CHP: Cumhuriyet Halk Partisi

CIA: Merkezi İstihbarat Teşkilatı- Central Intelligence Agency

CNN: Cable News Network- Kablolu Haberler Ağı

ÇTTAD: Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi

DTM: Dünya Ticaret Merkezi

DOJ: US Department of Justice- Amerika Adalet Bakanlığı

DYP: Doğru Yol Partisi

EU: European Union- Avrupa Birliği

FBI: Federal Soruşturma Bürosu- The Federal Bureau of Investigation

GOKAP: Genişletilmiş Ortadoğu ve Kuzey Afrika Projesi

GOP: Genişletilmiş Ortadoğu Projesi

ISAF: International Security Assistance Force- Uluslararası Güvenlik Yardım Kuvveti

İHH: İnsan Hak ve Hürriyetleri İnsani Yardım Vakfı

İTİCU: İstanbul Ticaret Üniversitesi

KYB: Kürdistan Yurtseverler Birliği

MFA: Ministry of Foreign Affairs- Dış İşleri Bakanlığı

MGK: Milli Güvenlik Kurulu

MİT: Milli İstihbarat Teşkilatı

NATO: North Atlantic Treaty Organization- Kuzey Atlantik Paktı

NORAD: North American Aerospace Defense Command- Kuzey Amerikan Uzay Savunma Komutanlığı

NBC: Ulusal Yayıncılık Şirketi- National Broadcasting Company

NSC: Milli Güvenlik Konseyi- National Security Council

PEN: Poets, Playwrights, Essayists and Novelists (Şairler, Dramaturglar, Denemeciler ve Romancılar)- Uluslararası Yazarlar Birliği

PKK: Partiya Karkerên Kurdistan-Kürdistan İşçi Partisi

RAND: Research and Development- Araştırma ve Geliştirme

SDE: Stratejik Düşünce Enstitüsü

SETAV: Siyaset Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı

SHP: Sosyal Demokrat Halkçı Parti

SSCB: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

STK: Sivil Toplum Kuruluşu

TASAM: Türk Asya Stratejik Araştırmalar Merkezi

TBMM: Türkiye Büyük Millet Meclisi

TMMM: Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi

TDK: Türk Dil Kurumu

TDP: Türk Dış Politikası

TUİC: Türkiye Uluslararası İlişkiler Çalışmaları

TÜRKSAM: Türkiye Uluslararası İlişkiler ve Stratejik Analizler Merkezi

TÜSİAD: Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

UNSCOM: United Nations Special Commission-Birleşmiş Milletler
Silahsızlanma Özel Komisyonu

US: United States- Birleşik Devletler

USA: United States of America- Amerika Birleşik Devletleri

USAK: Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu

WBR: Worldwide Business Research- Dünya Çapında İş Araştırmaları

WTC: World Trade Center-Dünya Ticaret Merkezi

GİRİŞ

Uluslararası sistemi radikal biçimde değiştiren olaylar silsilesi, 21. Yüzyılda “11 Eylül” olaylarının patlak vermesiyle başlamıştır. 11 Eylül günüyle başlayan ve dünya siyasetinde meydana gelen değişim gelecekteki birçok olaya ve yıla yön verecektir. 11 Eylül’ün “küresel” çaptaki etkileri oldukça geniş ölçüde değerlendirildiğinde, tarihsel değişimi beraberinde getirdiği 11 Eylül’ün yadsınamaz gerçekliğini oluşturmuştur.

11 Eylül’de bir çağın kapandığı ve diğer çağın açıldığını söylemek yanlış olmaz. Bu çağ Arapların kaderini belirleyen çağdır; bu çağ “Orta Doğu” üzerindeki emellerin gerçekleştirilmeye başlandığı çağdır. Bush’un temellerini attığı ‘yeni dünya düzeni’nden başta İslam ülkeleri ve coğrafyası olmak üzere çoğu devlet etkilenmiştir.

11 Eylül’de ABD’nin yaşadığı tedhiş başta Avrupa olmak üzere birçok bölgede hassas güvenlik tedbirleri almayı zorunlu kılmıştır. ABD’nin dış politikasını Orta Doğu eksenli belirleyeceği bu dönemde, Samuel Huntington gibi ünlü akademisyenler damgasını vurmuştur. “Medeniyetler/Uygurluklar Çatışması” isimli çalışmasında İslam’ı Batı’nın karşısına koyan Huntington barışçıl yapıyı baltalamış ve İslam’ı düşman gözüyle nitelendirmiştir. ABD’nin Afganistan ve Irak işgallerinden sonra kritik bir şekilde seyreden ikili ilişkiler, 1 Mart Tezkeresi’yle şiddetli bir dönemden geçmiştir. Ardından yaşanan Çuval Krizi’yle ilişkiler diplomatik manada durma noktasına gelmiştir. Büyük Orta Doğu Projesi kapsamında Türkiye’nin kilit rol üstlenerek Arap Baharı sürecinde rol-model olarak öne sürülmesinin Türkiye’nin diğer devletler açısından uluslararası sistem içerisindeki önemini anlatmaktadır. Büyük İsrail Projesi’nin ön hazırlığı niteliğinde olduğu bilinen BOP, Türkiye’nin AKP döneminde belirlediği ‘komşularla sıfır sorun’ politikasını zaman zaman tam manasıyla uygulamadığı gerçeğini de beraberinde getirmiştir.

Tez çalışmasının Birinci Bölüm'ünde Türkiye'nin ABD'yle olan erken dönem ilişkileri ele alınmış, 11 Eylül öncesindeki konjonktür aktarılmaya çalışılmıştır. Bu bölüm özellikle siyasi tarih ve Türk Dış Politikası üzerine kitaplardan yararlanılarak ve birçok kaynaktan alınan düşünceler harmanlanarak hazırlanmıştır.

11 Eylül 2001 ve etkilerinin anlatıldığı İkinci Bölüm'de, kitap ve makale gibi kaynakların yanı sıra belgesel ve haber kullanımına ağırlık verilmiştir. Bu bölümde, iç ve dış basının 11 Eylül'le ilgili görüşleri, 11 Eylül'le ilgili su yüzüne çıkarılmak istenmeyen gerçekler ve Türkiye'nin olay karşısındaki tutumu, birbirini yer yer destekleyen ve yer yer çürüten iddiaların varlığıyla desteklenerek aktarılmıştır. Terörün hem realist hem de liberal bakış açısıyla incelendiği kısımda çeşitli kuramcıların görüşlerine yer verilmiştir.

ABD'nin değişen politikasını baz alarak işleyen Üçüncü Bölüm'de savaşın doğası aktarılmaya çalışılmıştır. Savaş, uluslararası ilişkilerin temeli olduğu ve her dönemde olduğu gibi 11 Eylül sonrası dönemde de politikaları şekillendirdiği ve yeni düzenler sağladığı için ayrıca işleme gereği duyulmuştur. Bölümde, yerli ve yabancı yazarlı makalelerden yararlanılmış, savaşın etkileri hem iç göz, hem de dış göz tarafından değerlendirilmiştir. Bu bölüm, ABD'nin şekillenen Orta Doğu politikasının 1 Mart Tezkeresi'ni de içine alarak aktarıldığı bölümdür. Bölümde haber derlemeleri ve kitapların yanı sıra düşünce kuruluşlarının web sitelerinden aktararak yorumlama yoluyla teze eklenmiş, Orta Doğu planlarının süreci net bir biçimde aktarılmaya çalışılmıştır. Tezin yazımında Türk düşünürlerin yanı sıra yabancı düşünürlerin de ifadelerine yer verilmiş, gerekli görülen yerlerde yabancı basından çeviriler yapılarak haber olarak eklenmiştir. Üçüncü Bölüm'ün sonlarına doğru Türkiye-ABD arasındaki günümüze en yakın tarihte gelişmiş olaylar ele alınmıştır. Karikatür Krizi, Wikileaks ve ABD Büyükelçisinin Libya'da öldürülmesi gibi olayların güncelliğini göz önüne

arak aktarılması için basılı kaynakların yanı sıra gazete haberlerinin kullanımına da yer verilmiştir.

Tez, 11 Eylül'ün Türkiye ve ABD üzerindeki yankılarını araştırarak bu gelişmelerin iki devletin politikasını ne yönde etkilediğini ortaya koyabilmek için oluşturulmuş ve hazırlanmıştır. Bu bağlamda 11 Eylül sonrası ilişkiler inişli çıkışlı olarak nitelendirilebilir. İlişkileri iyileştirmek politika yapanların elindedir. Bu sebeple dünya üzerinde yaratılmış olan terörde devletin bir nebze sorumluluk duygusu taşıması gerektiği aşikârdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

11 EYLÜL ÖNCESİ TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ

1.1. KÖKEN

Türkiye ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) arasındaki ilişkileri anlamlandırma hususunda en çok önem arz eden başlıklardan biri, iki devletin ilişkilerinin tarihsel kökenleridir. Bu tez, 11 Eylül 2001 sonrası Türkiye ve Amerika ilişkilerini temel aldığı için köken kısmı ilişkilerin gelişim ve seyrine göre bölümlere ayrılacak ve her bölüm birkaç paragrafla yalnızca önemli olaylar göz önüne alınarak anlatılacaktır.

1.1.1. İlk İlişkiler: Osmanlı-ABD İlişkilerinin Temkinli Yılları

Osmanlı İmparatorluğu'nun henüz süper güç olamamış ABD ile ilişkileri ilk yıllarda inişli çıkışlı bir biçimde gelişmiştir. Osmanlı İmparatorluğu ve gemilerini Akdeniz'e sokmayı hedefleyen ABD'nin 1795'te Trablusgarp ve Cezayir'de karşı karşıya gelmesi ve yenilen Osmanlı İmparatorluğu'nun ABD ile 1796'da Trablus Anlaşması'na imza atması, bunun sonucunda ABD'nin kendi donanmalarına saldırılmaması karşılığında Osmanlı İmparatorluğu'na vergi ödemeyi kabul etmesi ilişkilerin başlangıcı olarak kabul edilir. Bir diğer temas ise, Osmanlı İmparatorluğu ve Amerika arasında 1801–1812 yılında yaşanan Berberi Savaşları'dır. Fas, Tunus, Cezayir ve Trablusgarb'ı kapsayan bu mücadele, Amerika'yı ödemekle mükellef olduğu her türlü vergiden muaf kıldığından dolayı büyük önem arz etmektedir. Amerika için cesaretlendirici bir galibiyet olan Berberi Savaşları, Osmanlı açısından bakıldığında büyük bir yenilgiydi. Osmanlı İmparatorluğu, ABD'yle ortak bir dış politika gütmekten kaçınıyordu;¹

“...Buna karşılık, var olanı elde tutmak ve daha fazla kan kaybetmemek hedeflerine endekslenen, ABD'nin aksine sahip olduğu

¹ Erhan, Çağrı, Türk- Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri, İmge Kitabevi Yayınları, 1.Baskı Mayıs 2001, s.72.

köklü tarihten kaynaklanan tecrübeyle, anlık değil uzun dönemli fayda sağlayabilecek dış ilişkilerden yana olan Osmanlı Devleti, bölgeye yeni giren ve yeterince tanımadığı ABD ile müzakere masasına oturmayı bile başlangıçta kaçınılması gereken bir risk olarak değerlendirecektir.”

Amerika'nın kazandığı birtakım siyasi başarılar halkı tarafından memnuniyetle karşılanırsa da, henüz ABD'yi siyasal açıdan tanımayan ve siyasi açıdan ödün vermek istemeyen Osmanlı İmparatorluğu'nun ihtiyatlı politika anlayışı sürdürülmek istenmiştir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun yakınlaşmakta acele etmediği ABD ile sürdürülen ilişkiler, özellikle 1947'den itibaren diplomatik bağlamda gelişme göstermiştir.

1.2.İLİŞKİLERİN GELİŞME AŞAMASI: KRİZLER VE TEMASLAR

1.2.1.Amiral Bristol Raporu ve Chester Teşvikleri

Amerikalı Tuğamiral Mark Lambert Bristol'un başkanlığını yaptığı heyet tarafından hazırlanan Amiral Bristol raporu zorlu bir dönemde ortaya çıkan ve Milli Mücadele'nin meşruluğunu doğrulayan belgedir. Amiral Bristol Raporu ile İzmir'deki Yunan işgalinin haklı zeminde yapılmadığı² tüm dünyaya bildirildi. İşgal edilen bölgede Türk nüfusun çoğunlukta olduğuna dikkat çeken rapor, Hıristiyanlara karşı bir tehdidin söz konusu olmadığını belirterek Türklerin Milli Mücadelesine dolaylı yoldan destek vermiştir. Bu rapor ilişkilerin olumlu düzeyde gelişmesini sağladı ve asayiş bozan Yunan işgaline dikkati çekerek dünya kamuoyunda büyük bir önem arz etti. ABD Deniz Kuvvetleri subayı Mark Lambert Bristol hiç kuşkusuz iki ülke ilişkilerinin gelişiminde söz hakkı olan bir isim olmuştur.

² Böke, Pelin, “Son Osmanlı Meclisi'nde Yunan İşgaline Karşı Tartışmalar”, Dokuz Eylül Ü. Dergisi, ÇTTAD, VI/15, (2007/Güz), ss: 309–323.

Chester Teşvikleri (1923)³ Cumhuriyet Dönemi'nde ABD ile ilişkileri geliştirmek adına atılan adımlardandır. İsminden de anlaşılacağı gibi, bu teşvikler Amerikan şirketlerine gösterilecek toleransın başka bir adıdır. Türkiye-ABD ilişkileri politik manada çekinik tavrından sıyrılarak ilerlemeye ve gelişmeye başlamıştır.

Amerika'nın dünya üzerindeki hâkimiyetini artıran İkinci Dünya Savaşı, birçok dengeyi değiştirmiş ve yeni oluşumların gerçekleşmesine zemin hazırlamıştır. İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye, taraf tutmama konusundaki ısrarcı tutumundan vazgeçmeden bir denge politikası⁴ benimsemiş ve savaşa katılmayarak ülkeyi büyük bir yükün altına girmekten kurtarmıştır;⁵

“...Başta Cumhurbaşkanı İsmet İnönü olmak üzere Türk dış politikasını yönetenler, savaşın ağır koşulları altında Türkiye'yi savaş dışı tutmayı başarmışlardır. Böylece Türkiye, savaş sonrası döneme, savaşın korkunç yıkıntılarına uğramadan girmiştir...”

Türkiye'nin savaştan yara almamasının sebebi, Atatürk'ün dış politika anlayışının getirileri ve başarılı siyasetçilerin varlığıdır;⁶

“...Türk dış politikasının bu başarısının en önemli nedenlerinden biri, devleti yönetenlerin Birinci Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'ni savaşa sokup sonunda yıkan gelişmeleri iyi değerlendirmeleri ve yakın tarihten ders alarak aynı hataları tekrarlamamalarıdır. İkincisi, Atatürk'ün tedbirli, serüvenci olmaktan uzak ve barışçı politika geleneğini sürdürme isteğidir. Gerçekten, savaşa girilecekse, devletin nasıl, nerede ve ne zaman gireceğini kendisinin saptaması, dış politikanın ve savaştaki başarının temel gereğidir...”

Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'ndaki tedbirli dış politika anlayışı, Orta Doğu'yu da içine alacak olası bir krizi önlemiş ve savaşın etki ettiği alan genişlememiştir. Türkiye, özellikle ABD tarafından savaşın içine çekilmek istenmiş, fakat kararlı tutum sergilemesi sayesinde bu olayın önüne

³ Durmuş, Remzi, “Geçmişten Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri”, Türksam, 8 Ocak 2012, ss: 1-6.

⁴ Özçelik, Mücahit, İkinci Dünya Savaşı'nda Türk Dış Politikası, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 29 Yıl: 2010/2 ss. 253-269

⁵ Sander, Oral, Siyasi Tarih 1918–1994, İmge Kitabevi, 7.Baskı–1998, s.132.

⁶ Sander, Oral, a.g. e., s.132

geçilmiştir. ABD ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler, gelişim aşamasında uzun soluklu bir ittifak kurmaya yönelik olarak sürdürülmüştür. İki devlet arasındaki yardımlaşma ve teşvikler bu düşünceyi doğrulamaktadır.

1.3. Soğuk Savaş Yılları ve Türkiye-ABD İlişkileri

1.3.1. Soğuk Savaş (1947–1991) : İki Kutbun Savaşı

Pencereyi kendiniz açarsanız iyi hava gelir;
başkası açarsa cereyan olur.

L. F. Goodugar

Soğuk Savaş 1947–1991 yılları arasında, dünyayı ikiye bölen ve genel konjonktürü değişime zorlayan dönemin adıdır. Türk- Amerikan ilişkileri dönemsel olarak Soğuk Savaş Öncesi ve Soğuk Savaş Sonrası olarak incelendiğinde tam anlamıyla dengede bulunmayan ilişkilerin seyrinin bu dönemle birlikte belli olduğu görülür. Bu dönem, Batı Bloku (Batı tarafı) ve Doğu Bloku (Doğu tarafı) arasındaki rekabetin sürdürülmesini tanımlar. Batı Bloğu ülkeleri, kapitalist ve NATO kanadındaki ülkelere oluşturulmuştur, ayrıca düşünce yapısı itibarıyla komünizm karşıtıdır. Buna karşın Doğu Bloğu ülkeleri, NATO'nun karşısında durma amaçlı kurulan Varşova Pakti'nin üyesiydi ve bu ülkeler kapitalizm karşıtıydı;⁷

“...İki karşıt kutbun rekabeti olarak ortaya çıkan Soğuk Savaş, silahlanma yarışına, Avrupa'nın nüfuz bölgelerine ayrılmasına ve başta Orta Doğu olmak üzere dünyanın diğer bölgelerinde ABD ve SSCB arasında yoğun bir rekabete dayanıyordu...”

Zıt güçlerin çatışma döneminde sıcak savaş söz konusu olmadığı için, mücadele askeri ve siyasi boyutlardan zaman zaman sıyrılabilmiştir. Soğuk Savaş dönemi boyunca Doğu ve Batı Bloğu ülkeleri yalnızca siyasi alanda değil, bilimsel ve sanatsal alanda da birbirlerine galip gelmeye çalışmıştır. İki blok da, sadece askeri ve stratejik anlamda birbirlerine üstün gelmenin yeterli

⁷ Ateş, Toktamış, ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya, Ümit Yay., 1.Baskı, s.252.

* Soğuk Savaş'la ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. Fred Halliday, Yeni Soğuk Savaş- Sovyet-ABD İlişkilerinin Dünü ve Bugünü, çev: İlker Özünlü, İstanbul, Belge, 1985,s.8.

olmayacağıının bilincindeydi. CIA'in müdahalesindeki kültürel savaş ve ABD'nin faaliyetleri şu şekilde sıralanabilir;⁸

1. **“Sovyet rejimini yerden yere vuran kitaplar yazdırdılar ve basıp dağıttılar (Başarısızlığa uğrayan tanrı, Winter in Moscow gibi).**
2. **Çaktırmadan ABD propagandası yapacak dergiler çıkardılar ve Anti-Stalinist zeminde buluşabileceği her türlü dergiyi finanse ettiler ve yayınlara gerek ajan-editörlerle gerekse ‘öneri’lerle yön verdiler (Partisan Review, Encounter gibi).**
3. **‘Hollywood’dan komünizmin kökünü kazımak için’ film şirketlerine ajanlar soktular ve filmlerde dezenformasyonlar yaratma, dublajlarda replikleri değiştirmeler yaptılar.**
4. **Gerçekçi olmayışı, ‘bireysel özgürlük’ ile uyuşması ve seçkinleri etrafta toplayabilir olması sebebiyle Soyut Dışavurumculuğu ‘resmi sanat’ haline getirdiler.**
5. **Kültür-Sanat birliklerinin iç işlerine müdahale ettikleri de oldu (PEN’in seçimlerine müdahale ettiler).**
6. **Kendi aleyhinde yazan dergileri bitirmeye çalışmak (Ramparts, CIA'nın sanat sponsorluğunu ortaya çıkarınca, maddi ve manevi bir sürü şantaj ve komplo ile dergi bitirilmeye çalışıldı.”**

Soğuk Savaş stratejisinde amaç, diğer bloğun etki alanını kırarak dünya üzerinde büyük bir erk (hegemonya) yaratmaktı. Bu sebeple Batı Bloku, Sovyet tehdidinden kurtulmayı amaçlıyordu. Bloklaşma mevcutken ve Soğuk Savaş devam ederken bağımsız statüde bulunmak isteyen Afganistan, Bangladeş, Cezayir, Ekvador, Endonezya, Etiyopya, Fas, Filipinler, Hindistan, İran, Kenya, Kolombiya, Libya, Mısır, Pakistan, Suriye ve Tunus⁹ gibi birçok devlet Bağlantısızlar Hareketi'ni oluşturarak herhangi bir bloğun içerisinde yer almamıştır. Soğuk Savaş yıllarında etkin kılınmak istenen propaganda ve söylemler büyük önem arz etmiştir. Hassas ve kitleleri peşinden sürükleyecek etkin yapıya sahip bir kavram bulmak gerekmektedir.

⁸ Türkmen, Serdar, “Soğuk Savaş Yıllarında Kültür Sanat ve CIA”, <http://www.halksanat.org/2011/11/soguk-savas-yillarinda-kultur-sanat-ve.html>, Erişim Tarihi: 23 Eylül 2012.

⁹ <http://abna.ir/data.asp?lang=10&Id=339068>, Erişim Tarihi: 26 Eylül 2012.

Komünizm düşüncesinin karşısına çıkarılan 'din'¹⁰, bu doğrultuda Batılı çevrelerce ustalıklarla kullanılmıştır. Din gibi etkin bir söylev, yalnızca Soğuk Savaş gibi gerginliğin zirvede olduğu bir dönemde değil, sıcak savaşın aktif olduğu alanlarda da geçerliliğini koruyan bir yapıya sahiptir;¹¹

“...Anlaşılan bir sosyal aksiyon örneği olarak şiddet ve terör olaylarının ortaya çıkmasında din de çok masum değildir. Sosyolojik olarak bilinmektedir ki, dinin sadece bütünleşmeye katkı sağlayan fonksiyonunun yanında ayrılık ve çatışmalara sebebiyet veren bir yönü de vardır. Ancak bu, dinin sistematik olarak şiddet oluşumuna katkı yaptığı anlamına gelmemelidir. Bu durumda şöyle bir soru sorulabilir: O zaman şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında hangi faktörler etkilidir? Şiddet ve terör eylemleriyle din ilişkisini sorgulayan Juergensmeyer'in de belirttiği gibi şiddet eylemlerinin ortaya çıkmasında sosyal, siyasi, ekonomik ve ideolojik çıkarlar belirleyici olmaktadır...”

1.4. SOĞUK SAVAŞ'IN SONA ERMESİ VE YENİ DÜNYA DÜZENİ: DEĞİŞEN DENGELER

Dünyanın gidişi hariç,
her türlü akıntıya karşı durabilirsiniz.
(Japon
Atasözü)

Dünya üzerinde süregelen iki kutupluluk, Sovyetler Birliği'nin 1991 yılında dağılmasıyla sona ermiştir. Soğuk Savaş resmen bitmiş, uluslararası sistemde tek bir gücün egemenliği başlamıştır. Soğuk Savaş döneminin zeminini oluşturan II. Dünya Savaşı'ndan bugüne mevcut dengeler değişmiş ve dinamik yapının tek hâkimli olmasının sonuçları tüm dünya ülkelerine yansımıştır. Soğuk Savaş'ın resmen sona erdikten sonra, Afrika ve Asya ülkeleri gibi sömürge yönetimi altında bulunan devletler bağımsızlıklarını ilan etmiş, muhtelif yerlerde ayaklanmalar baş göstermişti;¹²

¹⁰ Soğuk Savaş döneminde din kavramını daha ayrıntılı incelemek için lütfen bkz: Macit, Nadim, “Soğuk Savaş Sonrası Rusya'da Ulusal İdeolojinin Oluşumu, Din ve Diplomasi”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, X/2 (Kış 2010), ss. 97–122.

¹¹ Ali Çakıcıoğlu, “Din-Terör İlişkisi ve Dini Değişme”, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş-Eylül 2007, s. 17. http://kutuphane.ksu.edu.tr/e-tez/sbe/T00739/ali_cakicioglu_tez.pdf, Erişim Tarihi: 28.09.2012

¹² Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Sistem, <http://www.politikakademi.org/2011/03/soguk-savas-sonrasi-donemde-uluslararasi-sistem/>, Erişim Tarihi: 28.09.2012.

“Soğuk Savaş sonrası dönemde dünyanın pek çok bölgesinde istikrarsızlıklar ortaya çıkmıştır. Soğuk Savaş döneminde uygun zemin bulamadığı için yeşeremeyen etnik ve dini unsurlar harekete geçti. Yugoslavya dağıldı; Hırvat-Sırp, Sırp-Müslüman ve Hırvat-Müslüman etnik savaşları yaşandı. Daha sonra Kosova ve Makedonya sorunları ortaya çıktı. Kafkaslar da Ermeni-Azeri, Rus-Çeçen, Gürcü-Abhaz çatışmalarına sahne oldu.”

Soğuk Savaş döneminde güçlü bir yönetimin var edilişi ulus-devlet anlayışının dünya üzerinde yaygınlaşmasına ve başarı kazanmasına bağlıydı. İstikrarın sürdürülmesi için ulus-devlet anlayışı benimsenmeliydi;¹³

“... Eğer devletler zayıflayacak ya da toplumlarını kontrol etme kapasitesini yitirecek olurlarsa, düşman saldırısına uğrayabilirlerdi; bu düşman- bakış açısına bağlı olarak-sosyalizmin kazançlarını yok edebilir veya komünist istibdat getirebilirdi...”

Ohmae (1990; 1993) ve Reich (1992) gibi yazarlar tarafından küresel sistemin yerel otoriteleri olarak tanımlanan ulus-devletler¹⁴, küresel düzenin işleyebilmesi için otoriteyi bir şekilde sağlamakla yükümlüdür. Fakat günümüzde kesin bir dille ulus-devlet anlayışının yansıtıldığını düşünmek imkânsızlaşmıştır;¹⁵

“ Bugün büyük ölçüde ulus-devletlerin oluşturduğu ya da bunun tam tersi, küresel olarak nitelendirilebilecek bir dünyada yaşadığımızı söylemek doğruları yansıtmayacaktır. Ancak, küresel, ulus-ötesi, ulusal ve bölgesel bağlılıkların giderek daha karmaşık bir hale geldiği bir dünyada yaşamaktayız diyebiliriz.”

Uluslararası politikayı ve siyasi ön kabulleri kökten değiştiren Soğuk Savaş dönemi, uluslararası ilişkilerde ‘bir çağı kapatıp diğer çağı açacak kadar’ büyük bir öneme sahipti. 20. yüzyılı sarsıntıya uğratan bu dönemin sona erışı, uzun yıllar devam etmesine rağmen bir anda gerçekleşti;¹⁶

“...Taraflara hiç bitmeyecekmiş gibi gelen ve iki kutup arasındaki ‘dehşet dengesine’ dayanan Soğuk Savaş, 45 yıl sonra, SSCB ve ‘reel sosyalizmin’ çözülmesiyle, beklenmedik biçimde sona erdi.”

¹³ Hirst, Paul, Thrompson, Grahame, Küreselleşme Sorgulanıyor, 2000-Ankara- s.209.

¹⁴ Hirst, Paul, Thrompson, Grahame, a. g. e., s. 209.

¹⁵ Tuncer, Hüner, Küresel Diplomasi, Ümit Yayınları-Ankara, Ocak-2006, s.45.

¹⁶ Ateş, Toktamış, a. g. e. , s.252.

Soğuk Savaş'ın geride bıraktığı karmaşık ve gergin dönem yerini ABD Başkanı Bush'un¹⁷ terimleştirmesiyle 'Yeni Dünya Düzeni'ne bırakmıştır. Yeni Dünya Düzeni, güncelleştirilmiş stratejilerin belirlendiği, Batı tarafındaki ülkelerin uluslararası sistemde yeniden yerlerini aldığı ve iki başlılığın sonlandığı bir düzen olmuştur. NATO'nun dönüşümü; yani savunma politikasının yerini saldırı ve yayılma politikasının alması, Soğuk Savaş'ın sonuçları arasındaydı. NATO'nun dönüşümü, yeni müttefikler ve "yol arkadaşları" kazanarak büyük ve sarsılmaz bir güç oluşturmak içindi;¹⁸

“Soğuk Savaş'tan kazanan taraf olarak çıkan ve dünya çapında en güçlü ve güvenilir savunma örgütü olarak ayakta kalan NATO, yeni dönemde yeni üyeler kabul ederek genişlemeyi temel politikalarından biri olarak belirlemiştir.”

Yeni kurulan sistemde siyasi, toplumsal, askeri ve kültürel alanda birçok değişim yaşanmıştır. Bu değişimlerin en belirginini yönetimde meydana gelen değişikliktir. Yeni Dünya Düzeni'nde Amerika en büyük güçtür, fakat tek başına bir karar mekanizması değildir;¹⁹

“Şunu biliyoruz ki Soğuk Savaş sonrası dönemde ABD süper güç olarak varlığına devam etmiştir, ama bununla birlikte ABD'nin yanında Rusya, Çin, Japonya, Hindistan, AB gibi yeni güç merkezlerinin ortaya çıktığını söyleyebiliriz. Soğuk Savaş sonrası dönemin önemli özelliklerinden biri de daha yoğun istikrarsızlık ve çatışmalara sahne olmasıdır. Soğuk Savaş'ın dünyaya verdiği zararların yanında, olumlu tarafları da olmuştur. Bunlardan biri de, dünyadaki haritaların büyük ölçüde dondurulması ve silahların gölgesi altında bile olsa istikrarın sağlanmış olmasıdır.”

Değişimin azami düzeyde olduğu soğuk savaş döneminde, uluslararası ilişkilerin kendine has doğası değişmedi. Savaşın ve rekabetin

¹⁷ George Walker Bush (Tezde sözü geçen Bush, oğul Bush'tur).

¹⁸ Uslu, Nasuh, Türk Dış Politikası Yol Ayrımında- Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Sorunlar, Yeni İmkânlar ve Yeni Arayışlar, Anka Yay, 1.Baskı, s.77

¹⁹ Soğuk Savaş Sonrası Dönemde Uluslararası Sistem ile ilgili bilgi edinmek için bkz: <http://www.politikakademi.org/2011/03/soguk-savas-sonrasi-donemde-uluslararasi-sistem/>, Erişim Tarihi: 28.09.2012.

söz konusu olduğu durumlarda küreselleşmenin etkileri her daim görülmektedir;²⁰

“Devletlerarası anlaşmazlıklar, dünya çapında kar uğruna girişilen rekabet, her zaman için hazır ve verimli olan ancak yüksek maliyeti olmayan bir dünya emek gücünü oluşturma yolundaki ısrarlı girişimler, dünyada refah düzeyleri arasındaki farkın giderek daha çok dikkat çekmesi... Tüm bunlar şiddet ve isyanlarla bölünmüş ve kargaşa içindeki bir dünya-sistemine yol açmıştır...”

1.4.1.Soğuk Savaş ve Sonrasında ABD - Türkiye İlişkileri

Türkiye sahip olduğu jeopolitik avantajlar göz önüne alındığında diğer ülkeler (özellikle ABD) açısından vazgeçilmez bir konumdadır. Türkiye'nin özellikle Orta Doğu gibi zengin petrol rezervlerine sahip ülkelere konum açısından yakın oluşu ve Türk boğazları bu avantajların en önemlilerindendi. Küresel bir güç haline gelen ABD, kısa vadede değil, her zaman ve her alanda Türkiye gibi bir ülkeyle kurulacak güçlü bir ittifaka ihtiyaç duyacaktı. Türkiye'nin Batı Bloğu'na katılacağı fikri, bazı aydınlara Batı'nın yıllardır peşinden koştuğu Türkiye'yi bölme ve paylaşma hayalini kolaylaştıracağını düşündürüyordu. Bu sebeple Türkiye'nin yer alacağı taraf güven içinde kurulacak bir ortaklık ve oluşturulacak yeni bir dış politika açısından önem taşıyordu. Türkiye her ne kadar başlarda tarafsız kalma isteminde bulunsa da, düzenin gereklilikleri rotayı farklı yönde çizdirmişti;²¹

“...Global ya da bölgesel güçlerin niyetleri ne olursa olsun; Türk liderler, bölgesel bir çatışma çıkması durumunda iki cephede birden savaşmak zorunda kalma olasılığını dikkate almak ve böyle bir olasılığı bertaraf edecek tedbirler aramak durumundaydılar.”

1.4.2.Truman Doktrini ve Marshall Planı: Türkiye Dışa Bağımlı Hale Geliyor

Soğuk Savaş'ın yarattığı endişe neredeyse tüm ülkeleri etkisi altına almışken, Türkiye'nin gelecek yıllarda güvenlik açısından birçok sorunla karşı

²⁰ Hopkins, Terence K.; Wallerstein, Immanuel, Geçiş Çağı- Dünya Sisteminin Yörüngesi 1945-2025, Avesta Yay., İstanbul, Birinci Baskı, s.15

²¹ Uslu, Nasuh, a. g. e. , s.18

karşıya kalıp kalmayacağı tartışılmaktaydı. 12 Mart 1947 tarihinde Sovyetlerin güçlenmesini engellemek ve var olan tehdidi püskürtmek amacıyla Amerika tarafından ortaya atılan Truman Doktrini, Soğuk Savaş'ın ve Amerika Birleşik Devletleri'nin ideolojisine uygun olarak, Sovyet ve komünizm tehdidinden diğer ülkeleri(özellikle Türkiye ve Yunanistan) kurtarmayı vaat ediyordu. Sovyetlerin Türkiye'yi sıkıştırmaya başlaması ve doğuda bazı noktalara askeri üs kurma düşüncesi, Türkiye'yi Truman'ın reçetesini kabul etmeye itmiştir. Truman Doktrini çerçevesinde yapılacak olan yardımlar, amacı dışında bir olaya hizmet etmeyecekti. Truman Doktrini ile gitgide ilerleyen ilişkiler sonucunda Türkiye NATO (North Atlantic Treaty Organization)'ya üye oldu;²²

“ABD'nin Sovyet Bloku'na karşı Truman Doktrini ile başlattığı 'Çevreleme Politikası' sürecinde, askerî ve jeostratejik konumu, Türkiye'ye NATO üyeliğinin kapısını açtı. Kuzey Kore'nin Güney Kore'ye saldırması üzerine başlayan 1950–53 arasındaki Kore Savaşı'na ABD'nin yanında katılan Türkiye, sonuçta bütün şüphelere ve önyargılara karşı NATO üyesi ülkeler arasındaki yerini aldı.”

Truman Doktrini kapsamında Amerika'dan alınan yardımlar çeşitli alanlarda kullanılmıştır. Yardımların büyük bir kısmı Türk ordusunun yenilenmesi amacıyla harcanmış, kalan kısmı ise altyapı çalışmalarına ayrılmıştır;²³

“1947–1949 döneminde Truman Doktrini'nde yer alan askeri malzeme yardımı da dâhil olmak üzere, Türkiye'ye verilen Amerikan yardımının tutarı 152,5 Milyon \$ oldu. Bunun 147,5 Milyon \$'lık bölümü hava, kara ve deniz kuvvetlerinin modernizasyonu için kullanılırken, 5 Milyon \$ kadarı yol yapım çalışmaları için ayrıldı.”

Truman Doktrini sürecini takip eden Marshall Planı(Marshall Yardımları), II. Dünya Savaşı gibi hem aktif hem psikolojik savaştan çıkmış olan Avrupa toplumlarını görünen nedeniyle 'rahatlatmak' amacıyla 5 Haziran

²² http://www.mustafatasar.gen.tr/yayinlar/dusunce_g/turk_dispolitikasi.htm , Erişim Tarihi: 28.09.2012

²³ Ertem, Barış, “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı”, Balıkesir Ü. SBE Dergisi, Cilt 12, Sayı 21, ss. 377-395.

1947’de ortaya atılmıştı, fakat asıl amaç savaşın bitkinleştirdiği Avrupa ülkelerini ‘dirilterek’ Sovyetlerin gücünü alaşağı etmekti;²⁴

“... Sovyet yayılması karşısında Avrupa maddi ve manevi olarak güçlendirilmeliydi. Avrupa, ekonomik olarak kendi ayakları üzerinde durabilirse, siyasal olarak da bağımsızlığını koruyabilirdi. Amerika Birleşik Devletleri bu noktada İngiltere, Almanya ve Fransa’yı ve sonra tüm Avrupa’yı artan bir biçimde siyasal ve ekonomik işbirliği içine sokmak, böylece bütünleşmiş bir Avrupa yaratarak Sovyet ilerlemesini durdurmak istiyordu...”

ABD ekonomisini de aşağıya çeken Avrupa devletleri, ABD’nin planına göre kalkınacak ve üzerine gelmesinden her zaman korktuğu Sovyetler için etkin bir kalkan görevi görecekti. Yardım programına dâhil olmak isteyen Türkiye, isteğini beyan etmesine rağmen, ekonomisi ‘yeterince çökmüş bir durumda olmadığı’ gerekçesiyle geri çevrildi. Türkiye, konuyla ilgili ısrarcı bir tutum izleyerek, güçlü siyasetin güçlü ekonomiden geçtiğini vurguladı ve isteğini yineledi. Amerikalı uzman ve yetkililer konuyla ilgili anlaşmaya vararak Türkiye’yi yardım paketine dâhil etmeyi kabul etti²⁵.

Truman Doktrini ve Marshall Planı birbirini destekleyen iki sistemdir. Amerika’nın yaptığı yardımlar hem Türk kamuoyunda büyük ilgi görmüş, hem de ordu için yollanan teçhizatlar- eski teknoloji olmasına rağmen- orduyu daha modern bir temele oturtmuştur. Toplumsal ve kültürel değişimleri de hesaba katarsak Türkiye’de yükselmekte olan Amerikan sempatisinden bahsetmek yanlış olmaz. Buna karşın otomobil ithal edildikçe petrol gereksinimi daha çok hissedilmiştir. Bu iki yardım Türkiye’nin Amerika’ya sürekli ihtiyaç duymasına sebep olmuştur ve günümüzde de bu politikanın izleri devam etmektedir. Truman Doktrini ve Marshall Planı(Marshall Yardımları) Türkiye’yi uzun vadede dışa bağımlı hale getiren yardımların görünmeyen adıdır.

²⁴ Ertem, Barış, a. g. m., ss.377-395.

²⁵ Ertem, Barış, a. g. m , ss.377-395. Daha detaylı bilgi için bkz. Ülman, 1961: 119.

1.4.3. Küçük Amerika: İncirlik Hava Üssü

Türk-Amerikan ilişkilerinde NATO kanadının önemli bir zinciri olan İncirlik Hava Üssü (Adana), kâğıt üzerinde bağımsız olan Türkiye'nin normalde yarı sömürge durumunda olduğunu göstermektedir. 'Orta Doğu gözcülüğü' ve anında müdahale amacıyla Amerikan savaş uçaklarının konuşlandığı üs, Türkiye'nin 'küçük Amerika'²⁶ haline geldiğinin ve menfaatler doğrultusunda kullanıldığının açık ispatıdır;²⁷

“ ABD, 1954 yılında Türkiye İncirlik Üssünü ABD'nin hizmetine sunmuştur. Bu üs Soğuk Savaş'ın ardından I. Körfez Harbi ve Irak Harbi'nde de kullanmıştır. ABD'nin Jüpiter füzelerini Türkiye'ye yerleştirmesine 1959 yılında izin verilmiştir.”

Türk Silahlı Kuvvetleri ve Amerikan Hava Kuvvetlerinin ortak alanı statüsündeki²⁸ İncirlik Hava Üssü'nün işlevi NATO'nun önemli bir yüzdesini oluşturan Türkiye'de gerek toplumsal, gerekse insani açıdan tepki çekmektedir. İncirlik Hava Üssü uluslararası meselelerde sıkça gündeme gelen önemli bir taarruz üssüdür;²⁹

“Üssün kuruluşundan itibaren hukuki statüsünü düzenleyen anlaşmaların başında NATO Anlaşması gelmektedir. NATO Anlaşmasının 3. maddesi '*Antlaşmanın amaçlarına daha etkin biçimde ulaşabilmek için Tarafların, tek tek ve ortaklaşa olarak, sürekli ve etkin öz yardım ve karşılıklı yardımlarla, silahlı bir saldırıya karşı bireysel ve toplu direnme kapasitelerini korumalarını ve geliştirmeleri*'ni öngörmektedir. ABD ile mevcut askeri anlaşmalar bu çerçevede yapılmış, üs ve tesisler bu ilkeden hareketle kurulmuştur. Dolayısıyla kullanımları da NATO amaçları ve alanı ile sınırlıdır. NATO, Birleşmiş Milletler (BM) Anlaşmasının '*ortaklaşa meşru-müdafaa doğal hakkını*' düzenleyen 51. maddesine uygun olarak; anlaşmada tanımlanan 'alanın', yani üye ülkelerin topraklarının, savunulması amacıyla kurulmuş bir ittifaktır. Türkiye'de üs ve tesislerin kullanım amaçları da bu çerçevede değerlendirilmelidir.”

²⁶ Adnan Menderes'in, Türkiye'nin gidişatını değerlendirirken kullandığı tanımlama. Ayrıntılı bilgi için tıklayınız: Vatan, 12 Kasım 2002.

²⁷ Durmuş, Remzi , a. g. m., ss: 1-6

²⁸ Ayrıntılı bilgi için tıklayınız:

[http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=8298&q=turkiye-nin-elindeki-koz-
incirlik](http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=8298&q=turkiye-nin-elindeki-koz-incirlik).

²⁹ Bölme, Selin M. "Türkiye'nin Elindeki Koz: İncirlik,
[http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=8298&q=turkiye-nin-elindeki-koz-
incirlik](http://www.setav.org/public/HaberDetay.aspx?Dil=tr&hid=8298&q=turkiye-nin-elindeki-koz-
incirlik), Erişim Tarihi: 30 Eylül 2012.

1.4.4. 1960'lar: İlişkilerin Seyri Değişiyor

1950'lerin sonlarından 1980 yılına kadar Türkiye'nin ABD'ye karşı izlediği politikanın yörüngesi değişmiştir. Anti-Amerikancı duruşun kuvvetlendiği bu döneme, Johnson Mektubu ve Kıbrıs açmazı damgasını vurmuştur;³⁰

“1950'lerden sonra sürekli gelişen ve yönetici seçkinlerin davranışlarını etkileyen popüler bir Amerika-karşıtlığı söz konusuydu. 1970'lerin ikinci yarısında, Türkiye'nin Kıbrıs'a askeri müdahalesi üzerine konan silah ambargosu sonrasında, Amerika karşıtlığı önemli ölçüde kuvvetlenmişti.”

Türk gençliğinin ve öğrenci hareketinin Amerikan Filosu (6. Filo)'na uyguladığı protesto ve Amerikan askerlerine karşı gösterdiği kolektif güç, Türkiye'de ABD'ye karşı yükselen seslerin varlığına işaret etti. 1960'larda tırmanmaya başlayan Anti-Amerikan hareket, 1969 yılındaki 6.Filo karşıtı eylemin ağır bilançolu neticesi olan 'Kanlı Pazar'³¹ olayıyla had safhaya erişmiştir. Türk dış politikasında 1960'lardan 1980'e dek birbiri ardına yaşanan talihsiz olaylar, ABD ile olan ilişkileri yaklaşık 20 yıl boyunca zayıflatmıştır;³²

“Türkiye'de ordunun 27 Mayıs 1960'ta yönetime el koymasıyla birlikte Arap ülkeleri ve bağlantısızlar hareketi ile ilişkileri geliştirmek suretiyle dış politikada çeşitlilikten söz edilmeye başlanmıştır. İktidarların kararlarına yansımamakla birlikte, 1960'lar boyunca iç gelişmelerde giderek artan anti-Amerikan eğilimler, dünyada siyasi bloklar arasındaki gerilimin azalması ve bağlantısızlar grubunun etkisi gibi faktörler dolayısıyla, Türk-Amerikan ilişkilerinde bazı sarsıntılar yaşanmıştır...”

³⁰ Abramowitz, Morton, Türkiye'nin Dönüşümü ve Amerikan Politikası, Liberte Yay., Ankara, 1. Basım-2001, s.170.

³¹ 'Kanlı Pazar' olayının ayrıntılı bilgi için bkz:

http://www.68dayanisma.org/index.php?option=com_content&view=article&id=685:16-bat-1969-kanli-pazar&catid=16:kyaz&Itemid=27.

³² Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, “Türk-Amerikan İlişkilerine Bakış: Ana Temalar ve Güncel Gelişmeler”, TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu-Temmuz 2002, Son Güncelleme: Ocak 2003, s.6.

1.4.5.Yükselen Tansiyon: Johnson Mektubu ve Diplomatik Darboğaz

Sözcüklerin gücünü anlamadan
insanların gücünü anlayamazsınız.

Konfiçyüs

Johnson Mektubu'nu incelemeden önce diplomasi kavramını açıklığa kavuşturmak şarttır. Diplomasi, politik evrelerde başvuru yolu ve yöntem anlamına gelir. Ülkeler arasındaki sert tutum ve düşüncelerin yumuşatılarak ve idealize edilerek sunulması olarak da açıklanabilecek olan bu kavram, farklı şekillerde de tanımlanmaktadır,³³

“... Bir tanıma göre diplomasi, dış politikanın içeriği anlamına gelir. İkinci bir tanıma göre, diplomasi, dış politikanın yürütülüş biçimidir. Diplomasinin üçüncü tanımı, görüşmeler yoluyla uluslararası ilişkilerin yürütülmesidir. Bu tanımda diplomasinin anlamı, güç kullanılmasından farklı olmak üzere, görüşmeyle sınırlandırılmıştır. Dördüncü bir tanıma göre, diplomasi, profesyonel diplomasi örgütleri eliyle uluslararası ilişkilerin yürütülme mekanizmasıdır. Bir sonuncu tanıma göre ise, diplomasi, diplomatın sanatı ya da hüneridir...”

Devletler güçlü ve etkin bir dış politika için diplomatik yollara başvurmalıdır. Diplomasi, her devletin ustalıklı uyguladığı bir kavram olmasa da dış politikada ve uluslararası ilişkilerde stratejik düşünebilenlerin işini oldukça kolaylaştıran bir yönü mevcuttur. Bu düşünceden yola çıkılarak diplomasinin çaba ve maharet gerektirdiği söylenebilir.

1.4.6.Mektubun İçeriği ve İlişkilere Etkisi

Cümleler doğrudur sen doğru isen,
doğruluk bulunmaz sen eğri isen...

(Yunus Emre)

Johnson Mektubu, Türk-Amerikan ilişkilerinin seyrini değiştiren belli başlı krizlerdendir. ABD Başkanı Lyndon B. Johnson, 1964 yılında Türkiye Başbakanı İsmet İnönü'ye Kıbrıs konusuyla ilgili bu mektubu, oldukça sert ve nezaketten yoksun bir üslupla kaleme almıştır. Mektubun içeriğinde, Türkiye'nin Kıbrıs meselesinde 'başına buyruk' hareket etmesi halinde,

³³ Tuncer, Hüner, a. g. e., s.15.

ABD'nin desteğini hiçbir şekilde alamayacağı sert bir şekilde³⁴ ifade edilmiştir. Diplomatik lisandan oldukça uzak bir şekilde kaleme alınmış mektup, ABD'nin 'müttefik' sıfatını vermek için mücadeleye girdiği Türkiye'yi menfaatleri söz konusu olmadığında nasıl görmezden gelebildiğini göstermiştir;³⁵

“Johnson mektubunda yer alan en önemli paragraf şöyle diyordu: ‘NATO’ müttefiklerimizin, tam rıza ve muvafakatları olmadan Türkiye'nin girişeceği bir harekât neticesinde ortaya çıkacak Sovyet müdahalesine karşı Türkiye'yi savunma yükümlülükleri olup olmadığını müzakere etmek fırsatı bulamamış olduklarını takdir buyuracağınız kanaatindeyim.”

ABD'yi Soğuk Savaş'ta olduğu gibi Kıbrıs konusunda da korkutan Sovyetler, üslubu konusunda uyarılmasına rağmen Johnson'u böyle bir mektubu yazdırmaya itmiştir. ABD'nin söz konusu müdahale gerçekleşirse NATO'nun Türkiye'ye herhangi bir destek ve silahlı yardımda bulunmayacağı, Türkiye'nin 'başının çaresine bakmak zorunda kalacağını' ima ettiği görülmektedir. NATO sözleşmesinin 6.maddesi kapsadığı hususlar bakımından Johnson mektuplarının özülle bağdaşmıyordu. Sözleşmeye göre; bir devlet saldırıya uğradığında NATO üzerinden kurulmuş olan ittifak gereğince, diğer NATO üyesi devletlerin de savunmaya ortak olarak mücadele veren devlete destek olması bekleniyordu;³⁶

“Madde 6: Madde 5 açısından, taraflardan bir ya da daha çoğuna karşı silahlı saldırı, aşağıdakileri de kapsar: — Tarafların Avrupa ya da Kuzey Amerika'daki topraklarına Fransa'nın Cezayir Bölgesine Türkiye topraklarına veya taraflardan herhangi birinin egemenliği altında olan ve Yengeç Dönencesi'nin kuzeyinde yer alan adalara yapılan silahlı saldırı; — Bu topraklarda ya da bu toprakların üzerindeki hava sahasında bulunan ya da Antlaşma'nın yürürlüğe girdiği tarihte taraflardan herhangi birinin işgal kuvvetlerinin üstlenmiş bulunduğu herhangi bir Avrupa toprağında veya Akdeniz'de, ya da Yengeç Dönencesi'nin

³⁴ Ayrıntılı bilgi edinmek için lütfen bakınız: Dünden Yarına Kıbrıs Vakası–2, <http://politikaakademisi.org/?p=1155>, Erişim Tarihi: 28 Eylül 2012.

³⁵ Abramowitz, Morton, a. g. e., s.183 (Johnson Mektubu'nun tam metni için bkz. *Middle East Journal* (Summer 1996): 386-93.

³⁶ Kuzey Atlantik Antlaşması, <http://www.belgenet.com/arsiv/sozlesme/nato.html>, Erişim tarihi: 01.10.2012. İlgili maddede birtakım gramer hataları tespit edilmiş, hatalar metnin orijinali bozulmadan düzeltilmiştir.

kuzeyindeki Kuzey Atlantik bölgesinde bulunan tarafların herhangi birine ait kuvvetlere, gemilere, ya da uçaklara yapılan silahlı saldırı.”

ABD'nin ittifak ve müttefiklik anlayışının inişli çıkışlı yapısını bir kez daha gösteren bu mektup, devletlerarası ve diplomatik perspektifle bakıldığında egemen gücün 'son kozlarını oynadığını' gösteriyordu. Kıbrıs'ta yaşanan gerilimin ve artan katliamların neticesinde olaya müdahale ederek akan kanı durdurmak isteyen Türkiye, diplomatik olmayan bir ihtarla karşı karşıya kalmıştı,³⁷

“İlk kez Türkiye-ABD ilişkileri sorgulanır olmuş ve 1970’li yıllara damgasını vuracak Amerikan karşıtlığının ilk adımları Türkiye’de bu şekilde filizlenmiştir. İsmet İnönü böyle bir cevap bekliyor olsa da, ilerleyen yıllarda gazeteci-yazar Metin Toker’in nakledeceği üzere üsluptan yana büyük hayal kırıklığı yaşamıştır. Lozan görüşmelerinden büyük bir diplomatik tecrübe edinen İnönü, Johnson Mektubu’ndaki ifadeleri ‘çiğ’ olarak nitelendirmiştir.”

Johnson Mektubu’nun Türkiye’ye verdiği gözdağıyla ABD, Kıbrıs müdahalesine izin vermemiştir ve yükselen Amerikan karşıtlığı bu olayın en büyük sonuçları arasında gösterilmiştir;³⁸

“Bu ‘ihanete uğramış olma’ duygusunun, 1960’lı yılların ortalarından itibaren yoğunlaşan solcu radikalizmin en çarpıcı göstergelerinden olan Altıncı Filo’nun Türkiye limanlarını ziyaret etmesine karşı düzenlenen muazzam öğrenci gösterilerinde ifade edilen şiddetli Amerikan karşıtı duyarlılığın öncesinde oluştuğunu belirtmek önemlidir.”

Türkiye-ABD ilişkilerini donduran Johnson Mektubu’na cevap, güçlü bir devlet adamı ve stratejyisen olan İsmet İnönü’den gelmiştir;³⁹

“...Başbakan İnönü bu konuda şu unutulmaz açıklamayı yaptı: ‘Yeni bir dünya kurulur ve Türkiye orada yerini alır.’ Bu söz, soğuk savaşın en şiddetli olduğu bir dönemde, Türkiye’nin bağlantısızlar hareketine doğru meyledebileceğini ima etmesi nedeniyle ABD’ye karşı yapılan bir şantaj niteliğindedir...”

³⁷ Dünden Yarına Kıbrıs Vakası–2, <http://politikaakademisi.org/?p=1155>, Erişim Tarihi: 01.10.2012.

³⁸ Abramowitz, Morton, a. g. e., s.183.

³⁹ Abramowitz, Morton, a. g. e., s.184.

Türkiye dış politikada kendisini yalnız bırakan ABD'nin gözünü taraf değiştirebilme ihtimalini ortaya atarak korkutmuştu. Stratejik gelecek planları çerçevesinde yükselen ve gittikçe önemli bir konuma gelerek kilit ülke görevi görecek olan Türkiye'nin ABD'ye politik açıdan destek vermemesi yeni dünya düzenince istenmeyen bir durum olurdu.

1.4.7.1970'ler: Anti-Amerikancı Dış Politika

1960'lardan itibaren ABD ile ilişkileri şekillendiren Kıbrıs Sorunu, 1970'li yıllara ve politikanın gidişatına damgasını vurmuştur. Kıbrıs'la ilgili ABD'nin Türkiye'ye uyguladığı ambargo dönemin en önemli uluslararası meselesidir;⁴⁰

“Bu dönemde Türkiye'nin Amerika'nın baskısıyla 1971'de yasakladığı afyon ekimini 1974'te tekrar serbest bırakması ile ilişkilerde yeni sorunlar baş göstermiş; 1974 Kıbrıs müdahalesi ve 1975–1978 arasında Türkiye'ye uygulanan silah ambargosu ile ilişkilerde belirgin gerilimler yaşanmıştır.”

Türkiye'nin 80'lere kadar sürdürdüğü Anti-Amerikancı politika, ilişkileri farklı bir yörüngede değerlendirme fırsatını yaratmıştır. Bu dönemde Türkiye, Avrupa temaslarının hız kazanmasına öncelik vermiştir;⁴¹

“ Kıbrıs krizi ve Türkiye'yi daha da doğrudan ilgilendiren Amerikan silah ambargosu çerçevesinde Amerika ile ilişkilerde yaşanan sorunlara paralel biçimde, 1970'lerde Avrupa ile ilişkilerin geliştirilmesine çaba gösterilmiştir.”

Vietnam'da uğradığı hezimet ABD'nin ambargo kararı almasında etkin rol oynamıştır. Harekâttan sonra Türkiye'ye uygulanan ambargo, dışa bağımlılığın negatif sonuçlarını belgeliyordu. ABD tarafından el konulan teçhizat ve mühimmatlar Türkiye'yi savunma açısından zor duruma soktuğu gibi, ekonomik açıdan da darboğaza sürüklemişti. Buna karşın Türk ordusu

⁴⁰ Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, a. g. m., s.6

⁴¹ Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, a. g. m., s.7

bir dizi önlem olarak, ABD'nin Türkiye üzerinde kullandığı üsleri kendi gözetimi ve idaresi altına almıştır. Ambargo 1978'de kaldırılmıştır⁴².

Ambargonun kaldırılması Türkiye'ye rahat bir nefes aldırılmış, Türkiye-ABD ilişkileri 1960'lar ve 70'ler döneminde tanımlandığından çok daha ılımlı sıfatlarla nitelendirilmeye başlamıştı;⁴³

“Ambargodan birkaç yıl sonra –hiç değilse 1980’lerin ortasına kadar- Türk hükümeti *müttefik* kelimesini kullandı, ama ABD’yi kamu diplomasisinde tanımlamak için *dost* kelimesini neredeyse hiç kullanmadı. Aynı zamanda Türk basını da Washington’un Türkiye’ye ve bölgeye yönelik politikaları konusunda şüphecilikten ve hoşnutsuzluktan uzak bir yaklaşımı çok ender olarak gösterdi...”

1.4.8.Haşhaş (Afyon) Krizi

ABD’de yaygınlaşan uyuşturucu problemi, Türkiye-ABD arasındaki ilişkilerde haşhaş sorunu yaşanmasına neden olmuştur. ABD hükümetine göre haşhaş eken ülkeleri durdurmak problemin bir nebze de olsa önüne geçecekti. ABD, keyif verici özelliği nedeniyle haşhaşın ekimini Türkiye’den durdurmasını istemiştir fakat Türkiye isteği geri çevirmiştir;⁴⁴

“ Amerika Birleşik Devletleri’nin, ülkesinde ciddi sorun haline gelen uyuşturucu kullanımını önlemek veya azaltmak için mücadelesinin önemli parçalarından biri olarak gördüğü ürünü kaynağında yok etme yolunu gerçekleştirmek üzere haşhaş ekiminin yasaklanmasını Türkiye’den istemesi ve zamanın başbakanı Demirel tarafından reddedilmesi ile başlayan sürece ve olaya Türk-ABD ilişkileri çerçevesinde ‘Haşhaş Krizi’ denmiştir.

Haşhaş (afyon) krizi, Türkiye-ABD arasında ambargoya varabilecek kadar ciddi bir sorunu teşkil ediyordu. ABD, yaptırım uyarılarını kabul etmeyen Türkiye’yi bir şekilde ikna etme düşüncesindeydi. İlişkileri 1960’lardan itibaren gergin bir biçimde seyreden Türkiye ile ABD, bu sorun sebebiyle bir kez daha karşı karşıya gelmiştir;⁴⁵

⁴² Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, a. g. m., s.7

⁴³ Abramowitz, Morton, a. g. e. , s. 324.

⁴⁴ Çakmak, Haydar, Türk Dış Politikasında 41 Kriz/ 1924- 2012, Kripto Yay- Ankara, Birinci Baskı- Ocak 2012, s. 135.

⁴⁵ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 139.

“... ABD’de muhalefetin ülkedeki uyuşturucu sorununu gündemden düşürmeyerek başkana ve ilgili kurumlara sorunun kaynaklarından olan Türkiye’ye karşı ne gibi tedbir alındığını sorması üzerine Adalet Bakanı John Mitchelle Türkiye’ye ekonomik ambargo uygulamasından hatta ticaretin tamamen askıya alınmasından yana olduğunu belirtmiştir. Bu cevap ve Türkiye aleyhindeki diğer davranış ve tutumlar üzerine Dışişleri Bakanlığı Müsteşarı Orhan Eralp Temmuz 1970’te Ankara’daki ABD Büyükelçiliği Maslahatgüzarı David Cuthell’i bakanlığa çağırarak bu tutumun hayret ve üzüntüyle karşılandığını, en kısa sürede açıklama beklediklerini bildirmiştir. Türkiye’deki muhalefet de konunun üzerine giderek ABD’nin mesnetsiz Türkiye karşıtlığını ve hükümetin tutumunu sert bir şekilde kınamıştır...”

Türkiye’nin adının uyuşturucu yapısıyla anıldığı haksız ve uç noktadaki propagandalar ülkeyi huzursuz etmiştir. *Demirel hükümetinin 1969 yılında bazı bölgelerde haşhaş ekimini yasaklaması üzerine Çorum’da devrimci gençlerin desteğiyle bir protesto mitingi düzenlenmiştir.*⁴⁶ Bu sebeple Türkiye’de Amerika karşıtı sesler daha da yükselmiştir. Aynı yıllarda Kıbrıs’ın akıbeti dolayısıyla Türkiye’nin gündemi tamamıyla meşguldü. İki ülke arasındaki bu sürtüşme ilişkileri ciddi manada geriye götürerek arada güvensizlik oluşturmuştur ABD tarafından Türkiye’ye yapılmakta olan yardımların arkasının kesilmesi, ülkeyi küstürmemek adına sürdürülmemiştir. ABD’nin olumsuz karar almamasında dönemin ve stratejik menfaatlerinin etkisi büyüktü. Bu menfaatler ABD’nin statüsü için hayatidir;⁴⁷

“ 1- Türkiye’nin yeteri kadar hırpalanması daha fazla sıkıştırılarak Soğuk Savaş öneminin önemli ülkesini kaybetme riskinin göze alınmaması,

2- Haşhaşın ekimi, satın alınması ve depolanmasının sıkı kontrol altında olması,

3-Rum ve Ermeni lobilerinin konuyla eskisi kadar ilgilenmemesi,

4- Türkiye’den ABD’ye gelen uyuşturucunun önemli bir miktar olmadığına görülmesi..”

⁴⁶ Kaya, Muzaffer, “Türkiye’de Anti Emperyalist Mücadele (1965–1971)”, Journal of Historical Studies, 4 (2006), ss. 1-12

⁴⁷ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 143.

Haşhaş olayının etkileri kamuoyunda ve siyasi çevrelerde devam etmekteyken, ABD'nin yardımlarıyla (Marshall Planı) dışa bağımlı bir hale gelen Türkiye'nin yeri, son yaşanan olaylarla birlikte siyasilerce ve kamuoyunda daha çok sorgulanır olmuş ve Türkiye'nin dış politikadaki konumu tartışılmaya açık hale gelmiştir. Türkiye-ABD ilişkileri 60'lara kadar müttefiklik duygusuyla devam ederken, 60'lardan sonra Anti-Amerikancı bir seyirde 80'lere kadar devam etmiştir.

1.4.9.1980'lerden 2000'lere: ABD İle Yeniden Sıcak Temaslar

ABD için Türkiye'nin önemi 1980'lerden itibaren oldukça artmıştır. 1960'lı ve 1970'li yıllarda yaşanan Johnson Mektubu, 6.Filo Olayları, Kıbrıs açmazı ve silah ambargosu gibi anlaşmazlıkların etkileri, yaklaşık 20 sene sonra yumuşamaya başlamış ve bu yumuşama Türk dış politikasında ABD'yle olan ilişkilerin çizgisini değiştirmiştir. İki ülkenin menfi açıdan birbirine duyduğu ihtiyaç aradaki çekişmeleri ve politik uyuşmazlığı bir anda kaldırmıştır;⁴⁸

“1980'lerde Turgut Özal'ın Türkiye'de karar verme mekanizmasının başında bulunması, Türk-Amerikan ilişkilerinde yeni bir dönemin başlangıcının habercisi olmuştur. Bu dönemin en önemli iki olgusu, iki ülkenin Körfez Savaşı'nda yakın bir işbirliği içinde bulunması ve Türkiye'nin ABD'ye bakış açısının değişmesiydi. Değişim, soğuk savaş dönemi uluslararası yapısının çöküşü ve teknolojik gelişmelerin öncülüğünde gerçekleşen globalleşme eğilimi ile aynı zamana rastlamıştı.”

1980'lerden itibaren Türkiye-Yunanistan arasında daha da yoğunlaşmaya başlayan anlaşmazlık, ABD'nin müdahaleleriyle geçici olarak çözümlenmiştir. Türk tarafının aksini iddia etmesine rağmen *Türk gemileri tarafından Semadirek olarak bilinen Samotaki adasına ateş açıldığını iddia eden Yunanistan, ABD'den beklediği desteği alamadığı için büyükelçilerini Ankara'dan çekmiştir*⁴⁹.

⁴⁸ Abramowitz, Morton, a. g. e. , s. 170.

⁴⁹ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 154 ve 156.

Türkiye'nin 1. Körfez Savaşı'nda ABD'nin yanında yer alarak Irak'a yapılacak müdahalelerde İncirlik Üssü üzerinden açık üs statüsünde kullanılmayı kabul etmişti. Böylelikle ABD, Irak'a saldırma fırsatını yakalamıştı. Buna rağmen gerek kamuoyu gerekse diğer siyasi çevreler, Türkiye'nin herhangi bir tarafta bulunmasına ve işgale olan hoşgörüsüne karşıydı;⁵⁰

“...1992'nin başlarında birçok Türk, ABD'yi seçkin bir müttefik ve silah tedariki için bir kaynak olarak görmesine rağmen, şaşırtıcı biçimde çok azı Washington'u bir dost olarak görüyordu. Bu kuşkuculuğun nedenleri büyük ölçüde tarihseldi; Türkiye'nin Kıbrıs'a saldırması durumunda NATO'nun Türkiye'yi terk edebileceği uyarısında bulunan 1964'teki 'Johnson Mektubu' ve Türkiye'nin 1974'te bu ada ulusuna silahlı mücadelesine bir cevap olarak 1975–1978 döneminde Kongre tarafından konulan silah ambargosunun doğurduğu gücensizliğin kalıntısı söz konusuydu...”

Türkiye'nin ortaklığından vazgeçemeyen ABD ve ilişkileri iyileştirme yönündeki adımları olumlu yanıtlayan bir Türkiye tablosu bu dönemde çizilmiştir. Turgut Özal, ABD ile yakın ilişkiler kurma isteğindeydi. Bu sebeple iki ülke arasındaki pürüz ve engellerin yok edilmesi gerekiyordu. Türkiye-ABD ilişkilerinde gelişmelerin gözlemlendiği 1980'lerde, Brzezinski (Brzezinsky) Doktrini dikkat çeken unsurlardan olmuştur;⁵¹

“...Bu koşullarda Brzezinski, 'Türkiye'den Pakistan'a uzanan bunalım kuşağında SSCB'nin artan etkinliği karşısında', yeni bir strateji yaratılması gerekliliğini ortaya koymuştur. Bu strateji, ABD'nin Sovyet nüfuzunun artmasından çekindiği petrol bölgesindeki kontrolünü pekiştirmeye yöneliktir. Bu düşünce uyarınca Çevik Kuvvet, Basra Körfezi başta olmak üzere bir Doğu-Batı çatışması olasılığında Orta Doğu'yu korumak gereksesi ile oluşturulmuştur.”

12 Eylül 1980 Darbesi'ni içine alan dönem, Türkiye-ABD ilişkilerinin en güçlü dönemidir. ABD'nin ekonomide neo-liberalizmi yayma düşüncesi mevcuttu. Para akışı için bu düşüncüyü geliştirecek baskı ortamını yaratan Türkiye, ABD'ye arzulan ortamı sunmuştur. 80 Darbesi ile ordu yönetimi resmen idaresi altına almıştır. Darbenin ardındaki neden yalnızca siyaset

⁵⁰ Abramowitz, Morton, a. g. e. , s. 324.

⁵¹ Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, a. g. m., s. 8.

olarak düşünülse de olayın derinlerine inildiğinde asıl etmenin ekonomi olduğu açıkça görülür;⁵²

“...Bu çerçevede 12 Eylül askeri müdahalesi sonrasında Türkiye’ye yardım muslukları kısa sürede açılmıştır. İslam kuşağı doktrinine (Wohlstetter doktrini) paralel biçimde askeri müdahale sonrası Devlet Başkanı Kenan Evren, gezilerin önemli bir bölümünü Suudi Arabistan, Körfez devletleri, Mısır, Tunus ve Pakistan gibi ülkelere gerçekleştirmiştir. ABD de bu açılımı teşvik etmiştir. Böylece Türkiye-ABD ilişkileri en sıcak dönemine girmiştir.”

Irak’ın Kuveyt’i işgaliyle alarm veren BM (Birleşmiş Milletler), bu meseleyi aktif savaşla değil uyarı yoluyla gerçekleştirdi. Bunun sonucunda, Türkiye’de Irak’ın ekonomik akıbetini etkileyecek bir karar aldı ve Kerkük-Yumurtalık Petrol Boru Hattı’nı geçici süreliğine kullanıma kapadı;⁵³

“Körfez Krizi sırasında Birleşmiş Milletler (BM)’in Irak’a uyguladığı ambargo nedeniyle Ağustos 1990’da işletmeye kapatılan Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, BM’nin 14 Nisan 1995 tarih ve 986 sayılı kararına istinaden, 16 Aralık 1996 tarihinde, sınırlı petrol sevkiyatı için tekrar işletmeye alınmış olup, altışar aylık dönemler itibariyle petrol sevkiyatına devam edilmektedir.”

Dönemde terör olaylarının tırmanması, Türkiye’nin terörizm konusuna eğilmesine ve PKK terör örgütüyle mücadele etmesine neden olmuştur.

⁵² Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, a. g. m., s. 8.

⁵³ Irak-Türkiye Ham Petrol Boru Hattı, <http://www.botas.gov.tr/>, Erişim Tarihi: 02.10.2012. Mevcut olduğu gözlemlenen yazım ve imla hataları düzenlenmiştir.

İKİNCİ BÖLÜM

GÜNÜMÜZDEKİ İLİŞKİLER

Türkiye-ABD ilişkilerinin anlamlandırılması, küreselleşmeyi doğru anlamaktan geçer. Küresel devinimden sonra ilişkilerin seyri değişmeye, var olan politikalar güçlendirilerek müttefik ilişkileri sıklaştırılmaya başlamıştır. İlişkilere yeni bir boyut kazandıran 11 Eylül 2001 saldırılarının baş aktörü yine küreselleşme olacaktır.

2.1 KÜRESELLEŞME OLGUSU

“Küreselleşme olarak adlandırılan şey, gerçekte ABD'nin egemen rolünün bir diğer adıdır”

(Henry Kissinger-ABD Eski Dışişleri Bakanı)

Küreselleşme kavramına bir çerçeve çizilecek olursa; dünya konjonktüründeki ekonomik, siyasal, kültürel ve sosyal alandaki gelişimlerin birbirleriyle olan etkileşiminden ve bunların sürekliliğinden bahsedebilir. Bu çerçeve geniş kapsamlı olsa da, küreselleşme olgusunu anlamlandırabilmek için yeterli değildir. Küreselleşme yakından incelendiğinde, yeni dünya düzeni, Batı, denge, dengesizlik, kültür, modernizm, terör ve etkileşim kavramlarıyla daha sık karşılaşılır. Bu kavramlar, başka bir kavram olan küreselleşmeyi doğuracağı gibi, zihinde dünya siyasetinin prensiplerini inşa etmeye yardımcı olacaktır;⁵⁴

“ Küresel düzende, ‘denge’ kavramı yok olmuştur...”

2.1.1.Küreselleşme ve 11 Eylül

Toplanıveriyorlar arada bir
Küreselleşelim diyenler
Karşıtları ise onların çocukları
Küreselleşmişler zaten
Biliyorlarmış olacakları
Gaffar Karadoğan-Şair

⁵⁴ Tuncer, Hüner, a. g. e., s. 34.

11 Eylül 2001 terörünü anlamlandırabilmek için, hiç kuşkusuz küreselleşme kavramının üzerinde durmak gerekir. Küreselleşme, oldukça karmaşık bir yapıya sahiptir ve kavramı tahlil edebilmek için, bir değil birden fazla dinamiğin varlığını göz önünde bulundurmak şarttır. Bu kavram, çağımızın gerektirdiği ölçüde büyük öneme sahip bir olgu halini almıştır. İkiz Kuleler Olayı, dolaylı olarak küresel anlayışın sürüklediği yeni bir dünya düzenine neden oldu. El- Kaide terör örgütü ve olayın diğer faileri, yalnızca Amerika'nın değil tüm dünyanın politikasını ve düzenini değiştiren bu olayı tesadüfler üzerine kurgulamadı. Küreselleşmenin kalbi olan Dünya Ticaret Merkezi'nin bombalanması, bir rastlantı olarak değerlendirilebilir mi? Küreselleşme karşıtı güçler, eylem planlarını oluştururken küreselleşmenin yadsınamaz doğasını ve oluşumunu görmezden mi gelmiştir? Saldırılacak alanların tercihi kesinlikle tesadüfi değildir. 11 Eylül Saldırıları, küreselleşmeye karşı meydana getirilmiş bir başkaldırıdır. Ticaretin kalbinin attığı bina çökertilmiştir. Saldırı, derinlere inildiğinde ortaya çıkan bilgi ve belgelerle insanlığa ve barışa büyük bir darbe vurmuş ve dünyayı arkasından sürükleyen bir olgu halini almıştır. ABD Eski Başkanı Bill Clinton küreselleşmeyi tanımlarken dünyayı apartman kavramına metaforlayarak ve kendilerini de apartman sakini olarak niteleyerek bir konuşmasında bu olguyu açıklamıştır;⁵⁵

“...Bu nedenle apartmanda olup biten her şeyden etkileniyoruz. Etkilendiğimize göre de sizden aldığım vergilerle ben de dünyayı denetleyeceğim ki, burada bir karışıklık çıkmasın ve en üst katta oturanlar zarar görmesin.”

Clinton'un küreselleşme tanımının net olduğu görülmektedir. Amerika'nın dominant rolünün dünya konjonktürünü etkilemesi, anlamsal açıdan küreselleşmenin karmaşık yapısını en aza indirger. Fakat küreselleşmenin gitgide yayılarak ülkeleri bünyesine katması da kavramı karmaşılaştırarak kavramın çok yönlü ele alınmasını gerektirir. Yalnızca

⁵⁵ Kongar, Emre, Küresel Terör ve Türkiye- Küreselleşme, Huntington,11 Eylül, Remzi Kitabevi 4.Basım, Şubat 2002, s.23.

ABD’de değil, tüm dünyada büyük bir dehşete sebebiyet veren 9/11⁵⁶ terörü, saldırıya medyanın ve hükümetin iddialarına göre hazırlıksız yakalanan süper gücü ileriye yönelik düşünmeye teşvik etmiştir;⁵⁷

“...İşin ilginç yanı, yeni dünya düzenine muhalif grupların, tarihsel olarak, soğuk savaş döneminde, bu yeni düzenin güç odakları tarafından yaratılmış olmalarıydı.”

Küreselleşmenin Türkiye tanımını ise benzetme yoluyla aktarmak açıklayıcı olacaktır;⁵⁸

“Küreselleşme olgusu Türkiye’de, körlerin fili tanımlamaları gibi tanımlanıyor. Kimisi bacağını tutuyor, ağaç gövdesi gibi diyor; kimisi dişini tutuyor, mermer kılıç gibi diyor; kimisi kulağını tutuyor, büyük bir kepçe diyor.”

Küreselleşme şu şekilde yorumlanabilir: Küre, yuvarlak bir biçimdir ve herhangi bir köşeye sahip değildir. Küreselleşmede ise bilginin, teknolojinin, siyasal değişimlerin ve medyanın giderek tüm dünyayı etkisi altına aldığı söylenebilir. Böylelikle halkların bilgi düzeyinde eskisi gibi uçurum mevcut olmayacaktır. Kürenin merkezinde yer alan nokta ise, başat küresel aktör,- ABD’yi- veya diğer aktörleri tanımlayabilir. Bu açıdan bakıldığında, sivri ve keskin hatların yok olduğunu; yani Soğuk Savaş olarak adlandırılan iki kutuplu düzenin eriyerek tekilleştiğini söylemek doğrudur. İngesel ve kavramsal açıdan uyuşan bu durum küreselleşmenin işleyişi açısından örneklendirici olmayı amaçlar. Fakat asıl önemli olan konu küreselleşmenin sonuçlarıdır. Küreselleşmeyle birçok toplumun istediği anda bilgiye, habere ve diğer duyumlara sahip olabildiği açıktır. İnsanlar, kitle iletişim araçları sayesinde her şeyden haberdar olarak; televizyon ve basılı medyanın yanı sıra sosyal medyada da önemli bir olayın yankılarını kısa sürede öğrenebilmektedir. Bu nedenle baskı ve diktatörlüğün mevcut olduğu milletlerin ani bir değişim dalgasına maruz kalması, kavramları doğru yorumlayamamalarına neden olabilir. Bu değerlendirmeye Arap Baharı örnek

⁵⁶ Saldırı; 9. ayın 11. günü gerçekleştiği için özellikle Amerikan kaynaklarına bu şekilde geçmiştir.

⁵⁷ Kongar, Emre, a. g. e. , s.17.

⁵⁸ Kongar, Emre, a. g. e. , s.18.

gösterilebilir. Yıllardır baskı rejiminin hüküm sürdüğü Orta Doğu toprakları, özgürlük ve demokrasi söylemlerinden oldukça etkilenmiş ve bunun sonucunda gücü ellerinde bulunduran retorik ustalarının işlerini kolaylaştırmıştır. ABD'nin 21. yüzyılı savaş yüzyılı olarak belirlemesinde bu etmen büyük rol oynamıştır. Ayrıca küresel düzende sözü en çok geçen ekonomi, tarih boyunca dünya üzerindeki işleyişi ve çalışma prensiplerini belirleyerek üretim ve tüketim faaliyetlerini dengelediği için ona sahip olan ülkeyi de güçlü bir konuma getirmiştir. Bu nedenle ekonomik gücün küreselleşmenin asıl lideri olduğunu söylemek doğrudur. Uluslararası ilişkilerde gücün kazanımında ekonomi faktörünün etkisi, işleyiş devam ettikçe artarak sürecektir

2.2.11 EYLÜL 2001: BİR ANDA DEĞİŞEN DENGELER

11 Eylül 2001. Tarihe 'İkiz Kuleler Saldırısı' olarak da geçen bu gün, bir anda değişecek olan dünya dengeleri ve bu dengeleri koordine eden güçlerin akıbeti için bir milattı. 11 Eylül, Soğuk Savaş'tan sonra dünya üzerinde esecek en kuvvetli değişim rüzgârıydı. 11 Eylül saldırıları, ABD için büyük bir şoktu. Süper gücün, böyle bir tehdide maruz kalması alışık olunan bir durum değildi. ABD kendi topraklarında saldırıya uğramış, binlerce vatandaşını kaybetmiş ve büyük bir yıkım yaşamıştı. Soğuk savaştan sonra tarihin gördüğü en büyük değişimlerden birine ortam hazırlayacak olan 11 Eylül saldırıları, alanına müdahale edilen ABD'nin bundan sonraki siyasi kararlarını daha saldırganca almasına neden olacaktır. Şüphesiz, 11 Eylül'den maddi ve manevi biçimde zarar gören ABD, büyük şoku atlattıktan sonra yaşadığı olayın faturasını tüm dünyaya kesecekti.

2.2.1.11 Eylül 2001 Tarihi

11 Eylül 2001, ABD'nin kendi güvenliği adına alamadığı önlemlerin facia olarak Amerikan halkına döndürüldüğü gündür. Dünya Ticaret Merkezi (World Trade Center)'ni ve Pentagon'u hedef alan uçaklar büyük bir hızla

Dünya Ticaret Merkezi'ne girmişti. 9/11 Olayı olarak da anılan bu saldırılarda uçaklardaki yolcuların yaşadığı korkunun yanı sıra, dışarıda büyük faciaya tanıklık eden halkın duyduğu panik azımsanmayacak ölçüdeydi;⁵⁹

“11 Eylül sabahı bir yolcu uçağının New York'ta Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerinden birine çarptığının duyulmasıyla birlikte herkes bir an irkilmiş, ne olduğunu anlayamamıştı. Ancak, bu çarpışmanın normal bir kaza olmadığı, aynı gün art arda üç uçağın daha kaçırılmasıyla anlaşılmiş ve ikinci yolcu uçağının da diğer ikiz kuleye çarpması ile bütün dünyada nefesler kesilmişti...”

Sabah saatlerinde başlayan terör telefonları kilitlemiş, herkes merak içinde güvenilir ve doğru bilgiye ulaşmanın yollarını aramıştır. Olay yetkililerin eline saldırıyla ilgili daha detaylı ve spesifik bilgilerin ulaşmasıyla resmîyet kazanmıştır;⁶⁰

“11 Eylül 2001'de, 7.45 ile 8.10 arasında bir yerde, American Airlines'ın 11 sayılı uçağı ve United Airlines'ın 175 sayılı uçağı kaçırıldı ve 8.15 civarında ikisi de devre dışı bırakıldı. Hava trafiğı kontrolörleri bunu biliyorlardı.”

ABD terörist bir saldırının tehdidi altında olduğunu anlamıştı. Saldırıları, ABD'nin savunma kalesi olan Pentagon'a ve ticaretin nabzının tutulduğu İkiz Kulelere, yani Dünya Ticaret Merkezi'ne göre organize edilmişti;⁶¹

“8.46 sularında Otis jetleri⁶²'nin havalandığı sıralarda 11 numaralı uçak Dünya Ticaret Merkezi'nin 110 katlı kuzey kalesinin 96. katına çarptı. Yine aynı anda Otis'ten kalkan iki F-15'in yönü New York'tan gelen direktifle değiştirildi.”

Uçakların birbiri ardına gelen bilgileri menfur bir saldırıyı gözler önüne seriyordu. İkinci uçağın çarpmasıyla saldırının terörizme hizmet ettiği kesinleşti. Televizyonlar henüz ilk uçağın şoku atlatılmamışken ikinci uçağın

⁵⁹ Özbek, Osman, 11 Eylül 2001'in Düşündürdükleri, Cumhuriyet Kitap Kulübü-İstanbul, Nisan 2002, s.11

⁶⁰ Marrs, Jim, Sırlar Operasyonu-Terör Mü? Politika mı? , Truva Yay.- İstanbul, 1.Baskı- Eylül 2005, s.29.

⁶¹ Marrs, Jim, a. g. e., s.30.

⁶² Bilgi için: http://www.historycommons.org/entity.jsp?entity=otis_air_national_guard_base , Erişim Tarihi: 08.12.2012.

da ikiz kulelerden birine çarptığını bildirerek, üçüncü ve dördüncü uçağın varlığından bahsetmeye başlamıştı;⁶³

“...Bu arada üçüncü uçağın da Washington’daki meşhur Pentagon binasının batı kanadına çarptığı haberi geldi. Artık olanlar açıklığa kavuşmuştu. ABD, tarihinin en ‘şok edici’ saldırısıyla karşı karşıya kalmıştı.”

Uçağı kaçıran teröristler fiziksel açıdan şüphe çekmeyecek şekilde iyi giyinmişlerdi ve İngilizceyi çok iyi derece konuşuyorlardı, bu sebeple uçaktaki hiç kimse böyle bir saldırının olabileceğini aklına getirmemişti. Saldırının detaylarını yayımlayan bir gazete teröristlerin “Flight Simulator”⁶⁴ isimli uçuş destek programıyla çalıştıklarını ifade ederek, teröristlerin oldukça profesyonel olduğunu belirtmiştir. Fakat teröristlerin simülatörden eğitim aldıkları iddialarının gerçek olmadığı daha sonra anlaşılmıştır. 11 Eylül teröristleri yolculara karşı şiddet kullanmış ve zorluk çıkararak öldürmüştür;⁶⁵

“ Teröristler mürettebat ve yolculara öncelikle güven verdiler. Yolcuların olayı basit bir uçak kaçırma zannetmesini istediler. Dinlemeyenleri öldürdüler, sonra da acımadan kulelere daldılar.”

Terör saldırısında kullanılan uçaklar hedefe yaklaştıkları anda hava kontrolörlerine izini kaybettiriyordu. Uçaklar kulelere yaklaştığında uçakların cihaz üzerindeki görüntüleri bir anda kayboluyordu ve yer tespiti için gerekli bilgi alınamıyordu. Telaş içerisindeki kabin memurları olayı ilgili merkezlere bildiriyor ve saldırıya karşı atakta bulunulması gerektiğini söylüyordu;⁶⁶

“—Gerçek mi yoksa tatbikat mı bu?

—Hayır. Bu ne tatbikat, ne de deneme.”

Hedefine ulaşamayan son uçak, planlı saldırıyı sezen cesur yolcularca düşürülmüştü;⁶⁷

⁶³ Özbek, Osman, a. g. e., s.11.

⁶⁴ Microsoft Flight Simulator Microsoft firması tarafından Microsoft Windows için hazırlanmış bir uçuş simülatörüdür. <http://www.ucusportal.tr/gg/flight-simulator-nedir.htm>, Erişim Tarihi: 30 Eylül 2012.

⁶⁵ Sabah, 13 Eylül 2001.

⁶⁶ Konuyla ilgili BBC Türkçe'nin websitesindeki multimedia (video) için lütfen tıklayınız: http://www.bbc.co.uk/turkce/multimedya/2011/09/110909_vid911tapes.shtml, Erişim Tarihi: 01 Ekim 2012.

⁶⁷ Sabah, 14 Eylül 2001.

“Uçakta 3 Kahraman: Kaçırılan uçaktaki üç yolcu, stratejik bir hedefe çakılacaklarını anlayınca teröristlerle kavgaya girişti. Uçak hedefe varamadan düştü. Üç yolcu ABD’de kahraman ilan edildi.”

Pentagon’a yapılan saldırı Dünya Ticaret Merkezi’ne yapılan saldırıdan yaklaşık bir saat sonra gerçekleşmiştir;⁶⁸

“9.31’de 77 numaralı American Airlines uçağı, radyo vericisi kapalı bir halde 7000 feet’e alçalırken 270 derecelik bir dönüş yapmaya başladı. 9.40’ta betondan ve kireçtaşından yapılmış Pentagon’un batı tarafına çarptı.”

Olayların yaşandığı sırada terörist saldırısından korunmak amacıyla ABD Başkanı Bush güvenli bir yere götürülmüştü;⁶⁹

“İntihar korsanlarının saldırıları üzerine Beyaz Saray ve ABD Parlamentosu’nun bulunduğu Capitol binaları boşaltılırken, saldırıyı Florida’da bir toplantı sırasında öğrenen Başkan George W. Bush apar topar gizli bir yere götürüldü...”

Gökdelenler ve stratejik alanlar hızla boşaltılmaya başlamıştı. Saldırıların ardından Dünya Ticaret Merkezi büyük bir sarsıntıyla çökmüştü. Olaya tanıklık eden binlerce kişinin dehşet içerisinde bulunması, yardım ekiplerinin olay yerine intikali ve gökdelenin yerini dumanlara ve alevlere teslim ederek yok oluşu medyadan takip edilen fotoğraflardan hafızada en çok yer edenlerden olmuştur;⁷⁰

“...Kuzey bina, çelik iskelet taşıyıcı elemanlarının erimesiyle 1 saat 50 dakikada çökerken, hava korsanlarının ikinci Boeing uçağıyla çarptığı ikinci gökdelen olan güneydeki kule, daha alt katlardan isabet aldığından 49 dakika sonra kumdan kale gibi çöktü.”

Binaların 10 saniye gibi kısa bir sürede çökmesi bomba ihtimalini de akıllara getirmişti. Bu ihtimale örnek olarak 11 Eylül saldırılarından önce meydana gelen benzer bir olayda binanın çökmemesi gösteriliyordu;⁷¹

⁶⁸ Marrs, Jim, a. g. e., s.31.

⁶⁹ Özbek, Osman, a. g. e., s.13.

⁷⁰ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/155018.asp> , Erişim Tarihi: 05.10.2012.

⁷¹ Dylan Avery yönetmenliğindeki 2005 yapımı “Loose Change” isimli 11 Eylül belgeselinden alıntıdır.

“ 28 Temmuz, 1945. Siste kaybolmuş bir B25 bomba atar uçağı Empire State binasının 79. katına çakılıyor. 14 ölü, 1 milyon dolarlık hasar, ancak bina hala bu güne kadar dik.”

Empire State'e çakılan uçağın gücü binayı çökertmeye yetmemişti. Belgesel⁷², bu olayın yanı sıra 1988 yılında Los Angeles'taki 62 katlı bir gökdelenin ve 1991 yılında Philadelphia'da yer alan 38 katlı bir gökdelenin saatlerce yandığını, buna rağmen binaların çökmediğini hatırlatıyor. Dünya Ticaret Merkezi'nin sadece saldırının yol açtığı yangın yüzünden çökmüş olma ihtimalinin zayıflığı bu noktada açıkça görülüyor, binaların bomba sebebiyle çöktüğü ihtimali bu sebeple çok daha kuvvetli ve bilimsel. Uçakların Dünya Ticaret Merkezi'ne çarptıktan sonra özel patlayıcıların devreye girdiği uzmanlarca doğrulanıyor;⁷³

“ Van Romero, New Mexico'da Maden Araştırma Enstitüsü ve Teknolojisi Başkan Yardımcısı: 'Benim videolardaki gördüklerime dayalı görüşüm, uçakların WTC'ye isabet ettikleri zaman, binada binayı tahrip eden patlayıcılar mevcuttu. Çöküşler uçak tarafından gerçekleştirilmiş olması için çok metodikti.'”

Belgesele göre açıklamalardan 10 gün sonra Van Romero, binaların yangın sebebiyle çöktüğünü açıklamıştır. Romero'nun kararını bu denli değiştiren etken ise hiç kuşkusuz 'yukarıdan' uyarı almış olmasından kaynaklanıyordu.

11 Eylül terörünün yaşandığı gün, ABD'de dehşet verici bir panik dalgası mevcuttu. Faciaya tanıklık eden insanlar, yangından kurtulma amacıyla kendilerini gökdelenin altına bırakarak diğer insanların varlığına tanıklık etmekteydi. İtfaiye, 11 Eylül günü oldukça başarılı bir iş çıkarmıştır ve hiç umut olmamasına rağmen enkaz altında yapılan çalışmalar hız kesmeden devam etmiştir. New York'ta gökdelenlerdeki yangını söndürebilmek için seferber olmuş birçok itfaiyeci, 11 Eylül'ün kahramanları arasında yerlerini almıştır. Yankıları çok uzun süre devam eden ve atılacak adımların saniye

⁷² Dylan Avery yönetmenliğindeki a. g. b.

⁷³ Dylan Avery yönetmenliğindeki a. g. b.

saniye hesaplandığı saldırıyla ilgili ABD Başkanı George W. Bush, olayı ve sorumlularını sert bir dille kınamıştır;⁷⁴

“13.04’te Louisiana’daki Barksdale Hava Kuvvetleri Üssü’nden konuşan Başkan Bush, ‘Yanılığa kapılmayın! Birleşik Devletler bu korkak saldırıların sorumlularını bulacak ve cezalandıracaktır.’ dedi.”

Dönemin ABD Başkanı George W. Bush’un sözleri ABD’nin 11 Eylül’de ülkeyi kana bulayan terör saldırısının peşini bırakmayacağını ve tüm dünyayı etkileyecek politik bir değişim rüzgârının göstergesiydi.

2.2.2.Şarbon Vakası

Şarbon, insanlara da geçebilme özelliğine sahip bir hastalık mikrobudur. 11 Eylül’de Beyaz Saray’a yollanma amacıyla postalanan şarbonlu (pudralı) mektuplar büyük bir paniğe sebebiyet vermiştir;⁷⁵

“ Aralarında Kongre üyelerinin de bulunduğu bazı adreslere şarbonlu mektuplar gönderilmesinden sonra çok sıkı tedbirler alındı...”

Yetkililer 11 Eylül’le şarbon vakasını ilişkilendirmek istemese de, mektubun gönderildiği tarih ve ABD’ye karşı açık tutumu olayın saldırılarla bağlantılı olduğu ihtimalini güçlendiriyor. Şarbonlu mektupların 11 Eylül 2001 saldırıları teröristler tarafından sahneye konulurken paniğe sebebiyet verdiği aşikardır ;⁷⁶

“ABD’de Senatör Tom Daschle, NBC televizyonunun sunucusu Tom Brokaw ve New York Post gazetesine gönderilen şarbonlu mektupların basına yansıyan örneklerinde, el yazılarının aynı olduğu görülürken, hepsinin üzerinde 11 Eylül tarihi bulunuyor. El yazısının hepsinin büyük harfle yazıldığı ve benzer ifadeler taşıdığı görülüyor. Senatör Daschle’a gönderilen şarbonlu mektupta, ‘Bizi durduramazsınız. Şimdi şarbonunuz var. Korkuyor musunuz? Öleceksiniz. ABD’ye ölüm. İsrail’e ölüm. Allah büyüktür’ ifadeleri bulunuyor. Brakow’a gönderilen mektupta da benzer ifadeler yer alıyor.”

⁷⁴ Marrs, Jim, a. g. e., s.31.

⁷⁵ Özbek, Osman, a. g. e., s.12.

⁷⁶ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/114759.asp#BODY> , Erişim Tarihi: 11.10.2012.

Olayı takiben gerçekleştirilen araştırmalarda, çalışanların üzerinde herhangi bir şarbon bulgusuna rastlanmadı. şarbon Vakası, ABD’de ufak çaplı bir paniğe neden olmuş fakat korkulan neticeye sebebiyet vermemişti;⁷⁷

“Beyaz Saray sözcüsü Ari Fleischer da düzenlediği basın toplantısında, Beyaz Saray’da biyolojik tehdit unsuru maddelere ilişkin geçen aydan beri testler yapıldığını ve şarbona ilişkin iz bulunamadığını söyledi.”

2.2.3.ABD İstihbaratı

ABD, oldukça gelişmiş bir istihbarat ağına sahiptir. ABD’ye ülkeler hakkında enformasyon ulaştıran bu kollar (istihbarat rgtleri), 11 Eylül 2001 tarihinde geçtikleri büyük sınavdan elde ettikleri başarısız bir performansla kamuoyunun zihninde yer etmiştir. Bu noktada ‘istihbarat’ kavramına inmek gerekmektedir;⁷⁸

“ İstihbarat: Bir kimse, bir şey hakkında toplanan *bilgi, haber.* Durumu doğru değerlendirerek, doğru bir karara ulaştırmaya ve doğru *emirler* vermeyi sağlamak için *gereksinme* duyulan; *bilgilerin toplanması, birleştirilmesi, değerlendirilmesi ve yorumlanması...*”

2.2.3.1.CIA (Central Intelligence Agency- Merkezi İstihbarat Teşkilatı)

Temellerini Truman’ın attığı CIA (Central Intelligence Agency), ABD’nin güvenliğini ve aynı zamanda diğer ülkelerin kontrolünü sağladığı mekanizmadır. ABD’nin belkemiğini oluştıran ‘casus’ teşkilatının en belirli görevi, her şartta bilginin en doğrusuna ulaşmasıdır;⁷⁹

“ CIA’nın görevi Milli Güvenlik Kurulu (National Security Council) ya da kısa adı ile N.S.C.’ye ABD’nin güvenliği ile ilgili bütün bilgileri sağlamaktır.”

⁷⁷ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/114759.asp#BODY> , Erişim Tarihi: 11.10.2012.

⁷⁸ zkul, Halid, CIA- Gizli Ordular, Sorun Yay., 1.Baskı-Ekim 2001, s. (Bkz.16 BL.Mil.C.11.s.5879)

⁷⁹ zkul, Halid, a. g. e., s.34.

CIA, Soğuk Savaş yıllarında, 1947'de kurulmuştu. ABD'nin bu teşkilatlandırmadaki asıl amacı, Sovyetleri göz hapsine almaktı. CIA'in bilgi edinmede izlediği yolların çoğu illegal metotlarla gerçekleştirilmişti;⁸⁰

“... Bu dünya'ya da kabul ettirildi; çünkü, kimse öteki tarafını görmek bir yana duyamıyordu bile!.. (Sonraki yıllarda 'insan hakları savunucusu' ve 'birey hürriyetleri' ulu savunucusu Amerika, o dönemde Doğu ülkelerine giden ve gelen bütün mektupların tek-tek açılıp okunduğunu itiraf edecekti!)”

11 Eylül, klasik Amerikan güvenlik algısı için bir milat oldu. Terörün ABD ekonomisine, toplumsal yaşantısına ve sağlık durumuna yaptığı olumsuz etkiler, Amerikan halkına gerçekte güvende olmadığını düşündürmeye başlamıştır.

2.2.3.2.FBI (Federal Bureau of Investigation- Federal Soruşturma Bürosu)

FBI, ABD'nin emniyetinden sorumlu kuruluştur ve ABD'yi her türlü tehdiye karşı korumak birincil derece görevidir. ABD'ye yapılacak 'sızma'lar, terör maksatlı her türlü eylem ve adi suçlara kadar tüm faaliyetler FBI'in sorumluluğundadır. FBI, CIA'dan daha eski bir tarihte; 1908'de temelleri atılmış bir teşkilattir. ;⁸¹

“FBI olarak bilinen bu teşkilat 1908 yılında kuruldu. O zamanın Adalet Bakanı Charles J.Bonaparte ABD Adalet Bakanlığının özel soruşturma dairesini teşkil etmek üzere özel ajanlardan oluşan isimsiz bir teşkilat tayin etti. Bundan önce Adalet Bakanlığı (DOJ) kendi cezai yetki alanı içerisinde işlenen federal suçların soruşturması için ABD'nin gizli servisinden ödünç aldığı ajanları kullanıyordu.”

11 Eylül'de FBI, saldırıları öngöremediği sebebiyle CIA ile birlikte eleştiriye uğramıştır. Saldırıların ardından geniş çaplı araştırma başlatan FBI, terörist grupla ilgili bilgi toplayarak saldırının nasıl gerçekleştiğini araştırmaya

⁸⁰ Özkul, Halid, a. g. e., s.34.

⁸¹ Sarısözen, T. Fikret, “FBI Misyonu, Tarihi ve Örgütlenme Biçimi”, Çağın Polisi Dergisi Sayı 36, 27.01.2010. (Tespit edilen yazım hatası düzeltilmiştir.)

başladı. Konuyla ilgili, 7 Bin FBI ve CIA Ajanı Teröristlerin Peşinde” başlıklı bir haber Sabah Gazetesi’nde yayınlandı ;⁸²

“ Tarihin en büyük insan avı nefesleri kesiyor. Saldırının 50 kişilik bir grubun işi olduğunu belirleyen FBI, uçakları 18 kişinin kaçırdığını bildirdi. Kalanlardan en az 10’unun hala ülkede olduğunu düşünen FBI ve CIA, 7 bin ajanı seferber etti.”

Son teknoloji cihazlarla bilgi elde eden FBI’ın yöneticisi, ABD’yi kalbinden vuran 11 Eylül ile ilgili herhangi bir bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir. Bu, savunmaya ve yönetime karşı olan güvensizliği artırmış ve açıklama,-haklı olarak-, dürüst bulunmamıştır;⁸³

“ 9/11 trajedisinden altı gün sonra FBI Direktörü Robert Mueller, ‘Ülkede bu şekilde bir operasyon olduğuna dair benim haberdar olduğum hiçbir uyarı işareti yoktu.’ dedi.”

Saldırının ardından, olayın basit bir ihmalle açıklanamayacağını ve ABD’nin olaydan haberdar olduğuna dair görüşler, “ Saldırı Öngörülebilir Miydi?” başlıklı konuda tartışılacaktır.

2.3.SALDIRININ ARDINDAN

Çok işaret vardı.

Donald Rumsfeld-Eski Savunma Bakanı

11 Eylül terörü hiç kuşkusuz ABD’nin bünyesinde büyük bir şok etkisi yaratmıştı. Bu akıl almaz terör saldırısı, Pentagon gibi güvenliğin had safhada olduğu merkezleri hedef alarak yapılmış bir eylemdi. Teröristlerin karşısına aldığı devletin ‘süper güç’ oluşu, dış politikada fitilin ateşlendiğini birçok stratejisyen ve politikacıya düşündürüyordu. ABD için 11 Eylül, açıkça bir meydan okumaydı. Çünkü ‘yenilmez güç’ olarak kabul edilen ABD, 1812 yılından bu yana bu tür bir dehşet ve yıldırıyla karşılaşmamıştı;⁸⁴

“11 Eylül’deki korkunç katliamlar; boyutları ve niteliklerinden çok hedefleri açısından, dünya tarihinde pek benzeri olmayan olaylardır. Çünkü Amerika Birleşik Devletleri 1812 Savaşı’ndan beri ilk kez kendi topraklarında saldırıya uğruyor, tehdit ediliyor. Pek çok kişi Pearl

⁸² Sabah, 14 Eylül 2001.

⁸³ Marrs, Jim, a. g. e. , s.109.

⁸⁴ Chomsky, Noam, 11 Eylül, Türkçesi: Dost Körpe, İst.–2002, s.11.

Harbor ile benzerlik kuruyor, ama bu yanıltıcı. 7 Aralık 1941'de, iki ABD kolonisindeki askeri üslere saldırılmıştı. Bu üsler ABD'nin ulusal topraklarında değildi. ABD topraklarına saldırılmamıştı. ABD, Hawai'nin ülke sınırları içinde olduğunu söylemeyi tercih etse de; Hawai aslında bir kolonydi. ABD son birkaç yüzyıl içinde milyonlarca yerliyi öldürdü, Meksika'nın yarısını fethetti(aslında bunlar yerlilerin topraklarıydı, ama bu başka bir mesele), komşu bölgelere saldırdı, Hawai ile Filipinler'i fethetti(yüzbinlerce Filipinliyi öldürdü) ve özellikle son yarım yüzyıl içinde pek çok ülkeye baskı uyguladı. Kurbanlarının sayısı çok fazla. Ama ilk kez silahlar ondan tarafa yöneltildi. Bu, çok büyük bir değişiklik.”

Saldırının olduğu gün teröristlerin hedefinin Beyaz Saray olduğu düşünülmüştü. Çok geçmeden bu tez doğrulandı ve olayların gidişatının birtakım değişimlere neden olduğu ve teröristlerin B Planı'na döndükleri açıklandı,⁸⁵

“ Hedef Beyaz Saray'dı: Pentagon'un batı kanadını yerle bir eden teröristlerin asıl amacı, Beyaz Saray ve Başkan'ın özel uçağı 'Air Force 1'⁸⁶dı. Fakat, F-16 jetleri yüzünden rota değiştirildi.”

ABD Savunması'nın kalbinin attığı yer olan Pentagon alevler içerisinde kalmış ve en güvenli kabul edilen stratejik bir noktanın umulmadık bir anda nasıl düşman saldırısına maruz kalacağını talihsiz bir biçimde sergilemişti;⁸⁷

“ Pentagon 2 Gün Yandı: Dünya Ticaret Merkezi'nin yerle bir olmasıyla şok yaşayan Amerika, Pentagon'a düzenlenen kamikaze saldırısıyla da 'askeri emniyeti' konusunda alarm vermeye başladı. New York saldırısından yaklaşık 45 dakika sonra, American Airlines'a ait Boeing 767 tipi yolcu uçağı kamikaze dalışıyla hem binanın batı kanadını, hem de karizmasını dağıttı. Bu savunmalarına çok güvenen, dünyanın en sağlam askeri karargâhına sahip olduklarını düşünen Amerikalılar için ağır bir darbeydi.”

Teröristler saldırıyı en ince detaylarına kadar hesaplamıştı. Pentagon binasının vurulma bilgileri bunu doğrulamaktaydı;⁸⁸

“Pentagon'un vurulan kısmında 'hassas işlerle' uğraşan bölümlerin olduğu, birçok analizcinin yaşamını yitirdiği bildirildi...”

⁸⁵ Sabah, 13 Eylül 2001.

⁸⁶ ABD Başkanlarını taşıyan uçağın ismi.

⁸⁷ Sabah, 13 Eylül 2001.

⁸⁸ Özbek, Osman, a. g. e., s.12.

Saldırıdan sonra (11 Eylül), İsrail'in *Filistin şehirlerini her gün bombalamasından dolayı Avrupa'nın güvenlik algısı çökmüş*⁸⁹, mevcut güvenlik politikalarının işlevi sorgulanmaya başlamıştır. Durumla ilgili Emekli Orgeneral Çevik Bir, savunmanın sertliği üzerinde durarak şartlara bağlı olarak Türkiye'nin yükseleceği ve aranan değer olacağı görüşünü de ifade etmiştir ;⁹⁰

“Avrupa Güvenlik ve Savunma Politikası'nın da bittiğini öne süren Bir, 'Yeniden NATO ön plana çıkmaya başlayacak.’”

ABD açısından durumun ne kadar kabul edilemez olduğu açıktır. Bu kez mesele uluslararası bir boyut kazanacaktı. ABD önemli kararlar almadan önce önlem amaçlı değişimlere yer vermiştir. *ABD'de havacılık anlayışı değişmiş, tedbir üst düzeye çıkarılarak uçaklara binmeden önce güvenlik amaçlı 'body scanner' (vücut tarayıcı) kullanılmaya başlanmıştır*⁹¹. Güvenliğin anavatanı ABD'nin erişilmez imparatorluğu, beklemediği bir anda hiç ummadığı bir biçimde yerle bir olmuştur.

2.3.1.11 Eylül ve Basın: Dünya Bu Saldırıyı Konuşuyor

11 Eylül saldırıları, ABD'yi etkilediği kadar dünyayı da büyük bir şoka uğratmıştı. Televizyonların, radyoların ve gazetelerin kalbi New York'ta atıyordu. Saldırının ardından, doğru ve tarafsız bilgiye ulaşmanın telaşı tüm medyayı sarmıştı. Bu terör yüksek boyutlu bir katliam olarak nitelendiriliyordu. Yerli⁹² ve yabancı basın, 11 Eylül şokunu tarihe geçirmek için adeta yarışlıyordu. '11 Eylül ve Medya' başlıklı bu konuda 11 Eylül'ün Türkiye'deki yankıları haberlerle anlatılacak, sonrasında yabancı basından haber alıntıları yapılarak saldırının boyutları ve etkisi tartışılacak.

⁸⁹ Amin, Samir, Kenz, Ali E., Avrupa ve Arap Dünyası, Çev: Kemal Ülker, Versus Kitap, Ekim 2006, s.160.

⁹⁰ Akşam, 13 Eylül 2001.

⁹¹ Cebeci, Uğur, "Havacılığın Kuralları 11 Eylül'le Değişti", <http://www.airnewstimes.com/ugur-cebeci-havaciligin-kurallari-11-eylul-le-degisti-308-yazisi.html>, Erişim Tarihi: 29.10.2012.

⁹² Türk Basını.

2.3.2.Türk Basını: ABD'nin İhmalleri ve Eski İttifaklarının Sonuçları

Gazeteci Okay Gönensin (Sabah), 11 Eylül teröründeki hedeflerin aslında neyi anlatmak istediğini göz önüne alıyordu. Hedef, güvenli merkezleri çökerttikten sonra halkın dehşete kapılmasını sağlamaktı;⁹³

“Hedefler arka arkaya sıralandığında saldırının anlamı daha iyi ortaya çıkıyor: Dünya Ticaret Merkezi'nin dev ikiz kuleleri, Amerikan Savunma Bakanlığı Pentagon, Kongre binası Capitol Hill, Dışişleri Bakanlığı binası, Washington'da büyük bir alışveriş merkezi. İlk ikisine kaçırılan uçaklar 'dalış' yaptı, diğer ikisinde patlamalar oldu, alışveriş merkezinde yangın çıktı.”

Tansu Çiller⁹⁴ terörizmi lanetlemiş ve insanlık dışı olarak nitelendirmiştir. Milliyet'in haberine göre Çiller; *“Şahsım ve Türk halkı, dost Amerikan halkının üzüntüsünü paylaşmaktadır.”*⁹⁵ şeklinde açıklamada bulunmuştur.

Cumhuriyet gazetesinden Yalçın Doğan, saldırının gelecek zamanda yaratacağı büyük uluslararası kaostan endişe ederek olayın Üçüncü Dünya Savaşı olarak yorumlanacağını ve ABD'nin artık durdurulamayacağını düşündüğünü belirtmiştir;⁹⁶

“Saldırlardan sonra, Avrupa'nın çeşitli başkentleriyle konuşuyorum. Son derece kaygılı ve tedirgin sesler aynı konuyu vurguluyor: 'Saldırıları yarın Avrupa'ya sıçrar mı?..' Üçüncü Dünya Savaşı'nın ayak sesleri!..”

Yalçın Doğan'ın yazısıyla benzer kaygıyı taşıyan bir yazı da Cengiz Çandar'ın kaleminden çıkmıştır (Yeni Şafak). Cengiz Çandar, süper devlet ve 'dünyanın geri kalanları' açısından durumun kritiğini yaparak ABD'nin saldırı anındaki durumundan bahsetmiştir;⁹⁷

⁹³ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., 11 Eylül: Bir Saldırının Yankıları, 1.Baskı: YKY İstanbul-Ekim 2001, s.20.

⁹⁴ Dönemin DYP (Doğru Yol Partisi) Genel Başkanı

⁹⁵ Milliyet, 12 Eylül 2001.

⁹⁶ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.23.

⁹⁷ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.25.

“ Amerikan hava sahası kapatılıyor. Amerikan semaları uçuşa kapalı. Dünyanın, iki koca okyanusla diğer bölgelerden ayrılmış olan ‘en güvenli’ ülkesi, şu sırada dünyanın ‘en güvensiz ülkesi’ halinde.”

Dönemin ABD Başkanı Bush’un 11 Eylül olaylarından sonra sahip olduğu tehlikeli bir yetki vardı. Hürriyet’in, 15 Eylül 2001 tarihli “Bush’a ‘Lider Vurma’ Yetkisi” başlıklı haberine göre ABD Senatosu 11 Eylül saldırılarını gerçekleştirenlere suikast yapma yetkisini Bush’a verdi;⁹⁸

“Böylece, ABD Yönetimi, yapan yaptıran farkı gözetmeden, terörün ardında kim ya da kimler olursa olsun, kişi, örgüt ve devletlere karşı gizli ya da açık saldırı veya suikast eylemlerinde bulunma hakkına kavuşmuş oluyor.”

Hürriyet Daily News⁹⁹, Türkiye’deki koalisyon ve muhalefet parti liderlerinin saldırıyı şiddetle kınayan açıklamalarda bulunduğunu belirtmiştir;¹⁰⁰

“ Koalisyon ve muhalefet parti liderleri, iş dünyasıyla bir araya gelerek Amerika’ya yapılan terörist saldırıyı kınadı.”

ABD’de ülke genelinde meydana gelen yas, diğer birçok devlette olduğu gibi Türkiye’de de büyük bir yankı uyandırmıştır. Akşam gazetesi, ABD’deki saldırıda hayatını kaybedenler için Türkiye’de gerekenin yapılacağını yazmıştır ;¹⁰¹

“ Bayraklar Bugün Yarıya İniyor: ABD'deki terörist saldırılar nedeniyle Türkiye'de, bugün bayraklar yarıya indirilecek. Başbakanlık'tan bu konuda yapılan yazılı açıklamada 'Dost ve müttefik ülke ABD'de meydana gelen terörist saldırılardan dolayı hayatlarını kaybedenlerin anısına bütün yurttaki bayraklar 13 Eylül 2001 Perşembe günü, sabah saat 08.00'de yarıya indirilecek ve aynı gün akşam saat 18.00'e kadar gönderde kalacaktır' denildi.”

Ulusal güvenlik açısından üstünlüğü tartışmasız kabul edilen çelik zırhlı ABD’nin, güvenliksiz oluşumların kol gezdiği bir sahaya dönüşmesinde hiç kuşkusuz ABD’nin Sovyet tehdidine karşı gizlice desteklediği güçler

⁹⁸ Hürriyet, 15 Eylül 2001.

⁹⁹ Türkiye’nin ilk İngilizce gazetesi.

¹⁰⁰ Hürriyet Daily News, 13 Eylül 2001.

¹⁰¹ Akşam, 13 Eylül 2001.

yatıyordu. Ali Sirmen'in (Cumhuriyet Gazetesi) yazısında bahsettiği bu güçler, tahmin edilebileceği üzere sayıları her geçen gün artan köktendincilerdi;¹⁰²

“ Sovyetler Birliği’ni, ‘kızıl tehlikeye karşı en iyi çare yeşil kuşak’ diyerek çembere almaya çalışan ve bunun için köktendincileri destekleyen CIA ve ABD değil miydi?”

ABD, güvenlik algılaması açısından yeni bir döneme girmektedir. Medyanın yapısının gitgide muhafazakâr çizgiye kaydığı ve kimlik kontrollerinin süresinin eskiye nazaran uzatıldığı konuşulmaktaydı. Kendini demokrasi ülkesi olarak tanımlayan ABD, kendi bünyesine yönelik bir saldırıya karşı oldukça yıkıcı ve dünya asayişini tehdit edici kararlar verebiliyordu;¹⁰³

“Eskiden ülke içi uçuşlar için kalkış saatinden sadece yarım saat önce havalimanına gelen Amerikalılar, artık üç saati bulabilen bekleme sürelerinden şikâyet etmiyor. Ülkenin belli başlı otoyollarında, 10 dakikada bir kimlik kontrolüyle karşılaşılabiliyor. Tatsız bir şarbon şakası yapmanın cezası, 5 yıl hapis ve astronomik bir para cezası olabiliyor. Eğer Arap asılıysanız ya da görünüşünüz Orta Doğu’ya benziyorsa, yetkililerden ve sokaktaki insanlardan terörist muamelesi görebiliyorsunuz. Kısıtlamaların, düşünce özgürlüğü üzerinde de etkisi oluyor. Amerikan medyası, ince bir otosansür uyguluyor. Teröristlerin Amerika’yı çaresiz duruma düşürdüğünü vurgulayan bir komedyen aleyhinde kampanya başlatılabiliyor. Amerika’nın güç kullanma politikasına karşı çıkanlar, muhafazakâr medya tarafından hedef alınıyor. Kısacası, Türkiye’yi yıllardır özgürlükleri kısıtlamakla suçlayanlar, kendi güvenlikleri tehlikeye girince, özgürlüklerin kısıtlanmasını tercih edebiliyor. Amerika, teröre karşı savaşta uzun ve ince bir yola giriyor. Belki de Amerikalılar, İsrail ve Türkiye’de olduğu gibi, orta vadede teröre alışacak ve tarihlerinde ilk defa terörle bir arada yaşamayı öğrenecek.”

ABD’de kamuoyu-haklı olarak- bir an önce failerin saptanmasını beklemekteydi. Saldırının öngörülebileceğine dair gelişmelerin yanında, ABD istihbaratının bu denli zafiyet içerisinde bulunması kabul edilemiyordu. M. Ali

¹⁰² Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.76.

¹⁰³ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/115230.asp>, Erişim Tarihi: 31 Ekim 2012.

Kışlalı'nın (Radikal) saldırıdan 3 gün sonra kaleme aldığı bir ayrıntı, ABD istihbaratının açık verdiğini gösteriyordu ;¹⁰⁴

“ New York Times muhabiri Benjamin Weiser’e bir FBI ajanı 1993’te Dünya Ticaret Merkezi bombalanıp suçlu Remzi Ahmet Yusuf yakalandığında şunları söylemiş: ‘Suçluyu helikopterle, gözleri bağlı götürüyordum. East River üzerinden geçerken gözlerini açıp ikiz kuleleri gösterdim. ‘Bak ikisi de ayakta’ dedim. Bana, ‘Eğer yeterli paramız ve patlayıcımız olsaydı şimdi ayakta olamayacaklardı’ yanıtını verdi. İşin, yılda 30 milyar dolarlık bütçe ile çalışan ABD’nin üç istihbarat örgütünün başarısızlığıyla ilgili yanı da ortaya çıktı.”

Fikret Bila (Milliyet), asker kökenli bakış açısının, bu denli büyük ve geniş ölçekli terörün, ABD’den yardım almadan gerçekleşmeyeceğini savunduğunu kaleme almıştır;¹⁰⁵

“...ABD içinden destek görmeden böyle bir eylem gerçekleştirilemez. Saldırıda yer desteği açıkça gözleniyor. Havaalanlarında ve hedefe yönelmede açık bir yer desteği var. Bu desteğin verilebilmesi için gerekli olan bilgi akışı da içeriden yardım görmeden sağlanamaz.”

Cumhuriyet gazetesi 11 Eylül terör saldırılarının dünya siyaseti için yıkıcı sonuçlar doğuracağını ve savaşa davetiye çıkaracağını ‘Dünya Sarsılıyor’¹⁰⁶ manşetiyle aktararak, New York’ta korkunun had safhada olduğunu belirtmiştir. 11 Eylül teröründen zarar gören Amerikan halkı, yönetimin suçluları bulması için öne sürmüştü olduğu saldırı fikrini açıkça reddetmiyor. Konuyla ilgili haberi Hürriyet gazetesi ‘ABD Savaştaymış Gibi Karşılık Verecek’ başlığıyla aktarmıştır;¹⁰⁷

“Washington Post ve ABC tarafından yapılan bir araştırmada, her 10 Amerikalıdan 9’unun, ülkede dün meydana gelen saldırıların sorumlularına karşı ‘askeri karşılık verilmesinden yana olduğu’ ortaya çıktı.”

¹⁰⁴ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.79.

¹⁰⁵ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.91.

¹⁰⁶ Cumhuriyet, 12 Eylül 2001.

¹⁰⁷ Hürriyet, 12 Eylül 2001.

Saldırının tek bir güç tarafından gerçekleşmediği iddiaları Emekli Orgeneral Çevik Bir tarafından da güçlendirilmişti. Bir, olayın iç yardım almadan gerçekleşemeyeceğini eklemiştir;¹⁰⁸

“ Teröristler İçeriden Yardım Almışlardır: ABD’nin karadan, denizden, havadan düşman uçaklarına karşı entegre planları vardır. Bu planlar füze kalkanlarıyla güçlendirilmiştir. Ancak saldırıda ticari uçaklar kullanıldı. Karşı taraf bu savunma boşluğunu tespit etmiş. Çok iyi örgütlenmiş, çalıştırılmış ve bütün bunlar gizlilik içinde yapılmış. Yüksek teknolojiye dayanılmış bunları yaparken. Kuşkusuz böylesine kapsamlı bir senaryo içeride bilgi casusluğu yapmıştır. Yani içeriden destek alındığını söylemek mümkün. Hatırlayın, birkaç ay önce Pentagon bilgisayarlarına virüs girmişti. Aletler kilitlenmişti. Bunlar tesadüf değil.”

2.3.3.Yabancı Basın: Bundan Sonra Ne Olacak?

11 Eylül saldırıları, Türkiye’de olduğu gibi yabancı basında da şok etkisi yaratmıştı. Saldırı bilgilerinin yanı sıra, ABD’nin dış politika anlayışının nasıl bir değişime uğrayacağı merak edilmekteydi. Yeni bir savaşın kaçınılmaz olduğu fikri, Belgrad Radyosu B92’nin Noam Chomsky ile yaptığı söyleşiden sonra perçinlendi;¹⁰⁹

“ABD politikası resmen beyan edilmiş durumda zaten. Dünyaya ‘apaçık bir seçme’ şansı tanınıyor: Ya bize katılırsın, ya da ‘kesin ölüm ve yok oluş seçeneğiyle’ karşı karşıya kalırsın. Kongre, Başkan’a, saldırılarla ilgili olduğunu belirlediği bütün birey ya da ülkelere karşı güç kullanma yetkisini verdi ki bu, destekçilerinin bile büyük bir suç olduğunu kabul ettiği bir doktrin...”

Chomsky’nin ifadelerinden hareketle, dünya, bir daha geri alınamayacak kadar keskin bir dış politikanın pençesindeydi. Soğuk Savaş’tan sonraki en büyük bloklaşma 11 Eylül günüyle başlayacaktı. ABD’nin politikasında meydana gelecek hayati değişimin, bir an önce uygulanacağı fikri kesinlik taşıyordu.

¹⁰⁸ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹⁰⁹ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.186.

The Sun gazetesi (İngiltere), 11 Eylül günü dünyanın bir gün içerisinde değişime uğramasını 'Dünyayı değiştiren gün' (Day That Changed The World)¹¹⁰ manşetiyle ele almıştır.

François Heisbourg (Le Monde), saldırıdan bir gün sonra kaleme aldığı yazısıyla gerçeğe dönüşmek üzere olan bu kaygıyı açık bir şekilde ifade etmişti;¹¹¹

“ Özellikle, gelecek yüzyıllar boyunca, Amerika Birleşik Devletleri rolünü ve dünya ile ilişkilerini hayati çıkarlarına karşı uğramış olduğu bu büyük saldırıdan itibaren belirleyecektir. Amerika Birleşik Devletleri ittifaklarını gelecek haftalar ve aylarda yandaşları ile saptayacağı işbirliği temelinde veya böylesi bir işbirliğinin yokluğunda kuracaktır.”

ABD'den Washington Post'un saldırılara yaklaşımı CIA ve FBI'ın sınıfta kaldığını belirtmiştir;¹¹²

“Kapkara bir gün: Bu saldırı, düşmanın modern çağda ABD topraklarındaki savunma noktalarının içine girebildiğini kanıtıyor. Titizlikle planlanan saldırılar ABD'nin savunma ve istihbaratının zayıf yönünü ortaya çıkardı.”

Saldırıdan iki gün sonra İngiliz basınından The Guardian, İslami terörizmi yaratan gücün, ABD'nin kendisi olduğunu ifade etmiştir;¹¹³

“...Aralarında Usame Bin Ladin'in önderliğindeki grubun da (o dönemde kendi yarattığı ve bugün kendisini tehdit eden canavar haline gelen grubun da) bulunduğu aşırılıkçı grupları Afganistan'da Sovyetler Birliği'ne karşı kullanmak için finanse eden ABD'ydı. Soğuk savaşın en kirlî sayfalarından biriydi o dönem.”

Newsweek (ABD), dış basının genel kaygısı olan karmaşayı müteakiben ABD'nin eski birleştirici dış politikasını terk edeceğini belirtmiştir;¹¹⁴

¹¹⁰ The Sun, 12 Eylül 2001.

¹¹¹ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.194.

¹¹² Sabah, 13 Eylül 2001.

¹¹³ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.197.

¹¹⁴ Newsweek, 30 Eylül 2001. Savaş ve ABD'nin dönüşümüyle ilgili daha ayrıntılı bilgi edinmek için lütfen bkz: <http://www.thedailybeast.com/newsweek/2001/09/30/war-the-health-of-the-state.html>, Erişim Tarihi: 05.10.2012.

“... Son yüzyılda Amerika, ‘bütün savaşları sonlandırmak için’ savaştı. (Fakat) Bu, birçok savaş önceydi...”

BBC, Bush’un saldırının peşini bırakmamaktaki kararlılığını ele alarak, terörün sorumlularının ABD’nin hedefinde olacağını açıkladığını yazmıştır;¹¹⁵

“ ABD, sorumluları yakalayacak ve cezalandıracaktır.”

Libération’un(Fransa) 13 Eylül 2001 tarihli haberi, saldırıların her aşamadan sorunsuz geçişinin ve terörün korkutucu bir galibiyet elde edişinin altında görmezden gelinen bir durum yattığını ifade etmiştir ;¹¹⁶

“ Bu tür bir operasyonun düzenlenmesi olanaksız görünüyordu. Öncelikle, herhangi bir terörist kuvvet, ilke olarak, ABD’de bu tür etkinlikler hazırlayacak ve zincirleme bir operasyon gerçekleştirecek kapasitede ve boyutta bir lojistiğe sahip değildi. Olanaksız görünmesinin ikinci nedeni de Batı’nın (özellikle de Amerika’nın) casusluk, güvenlik ve dinlenme sistemlerinin niteliği, yoğunluğu ve yaygınlığıydı.”

Rus basını, saldırıdan sonra uygarlıklar arası anlaşmazlıkların baş göstereceğini ve İslam’ın hedef tahtasında olacağını ifade etti. ABD’nin, saldırının bedelini dünyaya ödeteceğini belirten Izvestia; “Artık Kimse Süper Güç Değil” manşetini kullanırken¹¹⁷, Pravda, Izvestia’daki habere benzer bir içerikle, egemen gücün değişime uğramasının kaçınılmaz olduğunu ekleyerek, Üçüncü Dünya Savaşı’nın sinyallerini vermiştir. Rus basınının Üçüncü Dünya Savaşı benzetmesiyle anlatmak istediği, 11 Eylül’den sonra ABD’nin politik anlayışının ve güvenlik stratejilerinin değişerek Orta Doğu’ya kayacağı ve ‘öteki’ medeniyete karşı saldırı mantalitesinin benimseneceğiydi;¹¹⁸

“3. Dünya Savaşı başladı: Amerika’nın uğradığı saldırılar sadece terörist saldırılar değil. Bu saldırılar teröristlerin 3’üncü Dünya Savaşı’nı başlattığını gösteriyor.”

¹¹⁵ <http://news.bbc.co.uk/2/hi/americas/1537613.stm>, Erişim Tarihi: 07.10.2012.

¹¹⁶ Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., a. g. e., s.198.

¹¹⁷ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹¹⁸ Sabah, 13 Eylül 2001.

İsrail basını, saldırıdan İslam'ı sorumlu tutarak olayı cihat olarak nitelendirmiştir¹¹⁹. İran, Tehran Times gazetesinde 11 Eylül terörünü İsrail destekçisi ABD'nin hak ettiğini belirtmiş, diğer bir medya İran News de saldırının insani boyutları üzerinde durmuştur;¹²⁰

“New York'ta Terör: New York'ta yaşananlar hiçbir sıfatla anlatılamayacak kadar ürkütücü. Hangi nedenlerden dolayı hiçbir ilgileri olmayan binlerce insan öldürüldü.”

Dünya 11 Eylül'de ikiye bölünmüştü. Batı ülkeleri saldırının Avrupa'ya sıçrayacağı korkusunu taşıyarak ve vahşet boyutunda meseleyi değerlendirmiş, Orta Doğu ülkeleri ise yaşananların ABD açısından birer bedel olduğu üzerinde durmuştur. Apaçiktır ki; Soğuk savaş dönemindeki bloklaşma göz önüne alındığında tarih tekerrür ediyordu. ABD, karşısında ve yanında olan ülkeleri tek tek saptayarak şekillendireceği yeni dış politikasının temellerini oluşturmak üzereydi.

2.3.4.El-Kaide Terör Örgütü ve Usame Bin Ladin

Saldırının hemen ardından ABD 11 Eylül saldırganlarının kim olduğunu araştırmaya başladı. Olayın faileri oldukça profesyoneldi ve arkalarında büyük bir destek mevcuttu. El-Kaide terör örgütü, şüpheliler listesinin en başında geliyordu;¹²¹

“11 Eylül'deki saldırıların ardından FBI ve CIA'in yaptığı tüm araştırmaların, saldırıların sorumlusu olarak El-Kaide terör örgütünün Suudi asıllı lideri Usame Bin Ladin'i gösterdiği açıklandı ve Başkan George W. Bush, 'bedeli ne olursa olsun, Laden'in ölü veya diri olarak ele geçirileceğini' söyledi....”

Usame Bin Ladin, ABD'nin bir numaralı şüphelisiydi. 11 Eylül teröründen sonra Ladin hakkındaki araştırmalar da çoğalmıştı. Ladin (Yabancı kaynaklarda Osama Bin Laden¹²²) aynı zamanda beyaz toz

¹¹⁹ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹²⁰ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹²¹ Özbek, Osman, a. g. e., s.14.

¹²² Farklı ülkelerden ismin yazılış örneklerini görmek için lütfen tıklayınız:

İngiltere: <http://www.guardian.co.uk/world/osamabinladen/>,

ABD:<http://www.pbs.org/wgbh/pages/frontline/shows/binladen/>,

ABD:<http://www.huffingtonpost.com/news/osama-bin-laden/>,

taciridir. Bununla beraber kendisini bulunmaz bir lider olarak tanımlayan Hizbullah yanlıları mevcuttur;¹²³

“Usame Bin Laden için radikal İslam’ın Che Guevera’sı veya(bin Guevera’sı) diyenler de az değil. Hizbullah’a göre ise Laden ‘Gerçek bir İslam Kahramanı’.”

Dünyada büyük bir şok etkisi yaratan 11 Eylül’ün mimarlarından kabul edilen Usame Bin Ladin, El-Kaide terör örgütü içerisinde ‘Şeyh’ ve ‘Müdür’ gibi farklı isimlerle anılmaktadır. 11 Eylül teröründen sonra, siyasiler ve araştırmacılar failin devlet değil örgüt olduğunu ifade ediyorlardı. Araştırmacılar, teröristin Ladin olduğu konusunda hemfikirdi. Ayrıca iki büyük istihbarat kuruluşunun bu denli açık vermesi ihmaller dâhilinde değerlendirilmiştir;¹²⁴

“Hiç görülmemiş bir eylem tarzı ile karşı karşıyayız. Uzun vadede hazırlanan geniş planlı bir eylem. Teröristlerin bu eylemi yapmak için pilotluk eğitimi aldığını sanıyorum. ABD’nin iki dev istihbarat kuruluşu; CIA ve FBI’ın bu kadar zaafa uğraması bile başlı başına hayretler içinde bırakıyor. Bence üç olasılık var: Usame Bin Ladin, Irak ya da Libya... Ancak Irak ve Libya’nın devlet düzeyinde olduğunu düşünürsek; Ladin adı ağır basıyor.”

Ladin’in bağlı olduğu El-Kaide terör örgütü, radikal İslam savunucusudur. Radikal İslamcılık¹²⁵, köktendinci faaliyetlerin kolayca yapılabilmesi için gerekli ortamı hazırlayan bir düşünce akımıdır. El-Kaide, ideolojisi ve eylemleri gereğince şeri kuralların geçerli olmadığı otoritelerin karşısındaydı;¹²⁶

“El-Kaide, Suudi Arabistan’daki gibi, şeriatla yönetilmeyen tüm kuruluş ve uluslara karşıdır. Bu yönü ile Suudi Krallığı’nca hep desteklenmiştir.”

İsrail:<http://www.timesofisrael.com/released-bin-laden-papers-show-al-qaeda-with-israel-in-sights/>

Hindistan: <http://timesofindia.indiatimes.com/topic/Osama-bin-Laden>

Erişim Tarihleri: 08.10.2012.

¹²³ Özbek, Osman, a. g. e., s.90.

¹²⁴ Sabah, 13 Eylül 2001. Haberin içeriğinde “uzun vadede hazırlandığı...” tümcesinde yer alan hata, “uzun vadede hazırlanan...” olarak düzeltilmiştir.

¹²⁵ Radikal, 29 Eylül 2001.

¹²⁶ Özbek, Osman, a. g. e. ,s.96.

Şeriat'ın kelime anlamı “su yolu”¹²⁷ dur. Bununla birlikte Şeriat, anlamsal açıdan gündelik hayatta ‘su yolu’na karşılık olarak kullanılmaz¹²⁸. El-Kaide, sağlamak istediği Müslüman birliğinin, zor kullanma ve kan akıtma pahasına kurulması gerektiğini dikte ediyordu. Bu da köktendinciliğin en katı biçimiyle karşımıza çıkmaktaydı. Yapısında Suudi Arabistan, Lübnan, Irak gibi çeşitli etnik kökenlere sahip üyeleri barındıran örgüt, Amerikan karşıtı ideolojisiyle tanınmaktadır;¹²⁹

“El-Kaide, Orta Doğu’daki, özellikle de Körfez Savaşı’nın ardından Arap Yarımadası’na yerleşen Amerikan askeri gücünün varlığına karşıdır.”

ABD’nin görüşüne göre, 11 Eylül’ün sorumlusunun Bin Ladin olduğu delillerle sabitti;¹³⁰

“ Boston Havaalanı’nın otoparkında terk edilmiş olarak duran kiralık bir aracın bagajında bir adet Kuran’ı Kerim bulundu. Polis, alanda bir çanta içinde ayrıca Arapça “Uçuş Teknikleri” adlı başka bir kitap bulunca, olaydaki Orta Doğulu terörist Usame Bin Ladin şüpheleri giderek artıyor.”

11 Eylül teröründe suçlu olarak gösterilen İslamiyet, özünde hoşgörü dinidir ve kan dökmeyi emretmez. Usame Bin Ladin, aşırı İslam yanlısı olarak yetiştirilmişti fakat din kavramını menfi amaçları çerçevesinde kullanıyordu. Bu yüzden, köktendinci tutumun, İslamiyet’in özüyle; yani gerçek doğasıyla bağdaşmadığını söylemek doğrudur. Konu, İslamofobi başlığıyla ileriki konularda incelenecektir.

2.3.5.Taliban ve Usame Bin Ladin

ABD tarafından aranan El-Kaide bağlantılı terörist Usame Bin Ladin¹³¹, başta ABD olmak üzere tüm dünyada büyük bir tedhişe sebebiyet

¹²⁷ Keegan, John, Irak Savaşı ve Türkiye, Marka Yay- İst., Aralık-2005, s.105.

¹²⁸ Kur’an’daki ayetlere, Hz. Muhammed’in sözlerine dayanan İslam kanunu, İslam hukuku. (<http://www.tdk.gov.tr> , Erişim Tarihi: 08.10.2012.)

¹²⁹ Özbek, Osman, a. g. e., s.96.

¹³⁰ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹³¹ El-Kaide teröristlerine göre baştaki adam, lider.

vermiştir. FBI ve CIA'in izini sürdüğü Usame Bin Ladin, Afganistan'ın himayesi altında bulunuyordu;¹³²

“ Hedefte Laden'i barındıran Afganistan'daki Taliban yönetimi vardı...”

ABD'nin, bu noktadan sonra alacağı kararlarda Taliban'ın etkisi bilinmektedir. Oldukça katı bir yönetim olan Peştun ağırlıklı Taliban'ın ABD'deki geçmişi yeni değildir;¹³³

“Esas anlamı ‘din eğitimi öğrencileri ve talebeleri’ olan ve Afganistan’da yönetime kadar yükselebileceğini gösteren Taliban, ABD, Suudiler ve Pakistan’ın ilgisi, desteği ve parası ile yetiştirildi.”

ABD'deki eski yönetimlerin çıkar ilişkileri sebebiyle desteklediği Taliban, Washington tarafından inkâr edilse de ABD ile ittifak kurmuştur;¹³⁴

“Clinton yönetimi Taliban’a açıkça sempatiyle bakıyordu; ne de olsa Washington’un İran-karşıtı politikasında aynı safta yer almışlardı ve Orta Asya’dan gelip İran’ı devre dışı bırakacak güneydeki boru hattının başarısı açısından bu yakınlık önemliydi. ABD Kongresi, İran’da istikrarsızlık çıkarmak amacıyla CIA’ya 20 milyon dolarlık bir örtülü ödenek ayırırken, Tahran da Washington’u bu fonların bir kısmını Taliban’a ayırmakla suçluyordu...”

Taliban, çocukların eğitim hakkına kesin suretle karşı duruyordu¹³⁵. Taliban'ın savunduğu düşünce şeriatın en uç noktasıydı. Bu anlayışta kadın-erkek ayrımcılığı mevcuttu ve her türlü eğlence yasaklanmıştı;¹³⁶

“...Taliban'ın kendi damgasını vurduğu İslami fundamentalizm o kadar aşırı boyutlara varıyordu ki, ortada İslamiyet'in barış ve hoşgörü mesajlarını silip atan, diğer dini ve etnik gruplarla bir arada yaşama becerisini fiilen yok eden bir durum doğmaktaydı...”

¹³² Özbek, Osman, a. g. e., s.14.

¹³³ Özbek, Osman, a. g. e., s.77.

¹³⁴ Raşid, Ahmed, Taliban- İslamiyet, Petrol ve Orta Asya’da Yeni Büyük Oyun, Türkçesi: Osman Akinhay, 1.Basım-Kasım 2001, s.71.

¹³⁵ Bal, İhsan, “PKK ve Taliban’ın Hedefindeki Çocuklar”, USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu). Bu yazı ilk olarak 13 Ekim 2012, Cumartesi günü HaberTürk gazetesinde yayımlanmıştır.

¹³⁶ Raşid, Ahmed, a. g. e., s. 2-3

11 Eylül sebebiyle hedef alınan Taliban, geçmişte kurulmuş menfi ortaklıkların negatif sonuçlarına şahit olan ABD için büyük bir hezimetti. ABD'nin dış politikasının bir parçasını oluşturmuş olan Taliban, 11 Eylül'de süper güç ABD'nin ayaklarına dolanmıştı.

Emekli Büyükelçi Gündüz Aktan, 11 Eylül olayını araştırırken tek bir failin üzerinde durulmasının yanlış olduğunu, saldırının ise beklenmedik bir yöntemle gerçekleştiğini belirtmiştir. Aktan'a göre, saldırının tek bir grup tarafından yardım alınmadan gerçekleştirilmiş olabileceği düşüncesi akla uygun değildi,¹³⁷

“Herkes kimyasal silahlarla benzeri bir eylemi beklerken, birden klasik bir terör eylemiyle karşılaşıldı. Esas sorun, bu terörün içeriden mi, dışarıdan mı geldiği. Eğer eylemin arkasında Bin Ladin varsa; şundan emin olabilirsiniz ki Taliban onu hemen teslim edecektir. Çünkü Taliban, ABD'nin gazabını çekmek istemez.”

Taliban konusunda Pakistan'ın ABD açısından statüsü 11 Eylül'den itibaren artmıştır. Ayrıca dönemin Taliban yönetimini resmen tanıyan Pakistan Devlet Başkanı Pervez Müşerref¹³⁸ ile diyalog geliştirme yoluna giden ABD Pakistan'dan teröre karşı duracağını sözünü almıştı.

2.3.6.11 Eylül'ün Nedeni: Ekonomiye Vurulmak İstenen Darbe

Mali-sermaye,
özgürlük için değil, egemenlik için çabalar.
Rudolf Hilferding-Ekonomist

ABD'yi yıkıma uğratan 11 Eylül terörü, ardında onlarca soru işareti bırakmıştır. Bu saldırının arkasında ABD'ye ve ABD ekonomisine karşı mevcut olan tutumların büyük rol oynadığı bilinmektedir;¹³⁹

“ Laden İçin Hedef, Amerikan Ekonomisi: ABD'nin her yerde köşe bucak aradığı Usame Bin Laden, El Cezire televizyonu tarafından yayımlanan videokasetteki konuşmasında 'ABD'nin yakında çökeceğini'

¹³⁷ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹³⁸ Hürriyet, 13 Eylül 2001.

¹³⁹ Özbek, Osman, a. g. e., s. 109-110.

belirterek ‘ABD ekonomisinin vurulması’ çağrısını yaptı. Kasedin ikinci bölümünde Laden, 11 Eylül saldırılarını övdü ve Müslümanlara, ABD’ye karşı askeri ve ekonomik cihat başlatma çağrısında bulundu.”

*Küresel alan, ekonomik, askeri ve siyasi üstünlük ve bu üstünlüğün devamlılığını sağlamak için yarışan devletler için bir oyun alanıdır*¹⁴⁰. Teröristler, ‘savunma’ ve ‘ekonomi’ kavramlarını 11 Eylül’de yerle bir etmişlerdir. Çünkü ekonomi ile desteklenmeyen ülke politikalarının kısa ve uzun vadede istenilen sonuçları vermediği bir gerçektir. Bu sebeple ekonominin devletler üzerinde yadsınamaz bir gücü mevcuttur. Ekonomik sorunlarla boğuşan devletler ya savunma ve refah açısından eksik kalacak, ya da borçlanarak dışa bağımlı hale gelecektir. Ekonomisi darboğazda olan devletin adı, güçlüler listesinden silinmeye mahkûm olacaktır. 11 Eylül saldırılarında, işte bu gerçek göz önüne alınmıştır;¹⁴¹

“ Laden, ‘Amerikan ekonomisinin eldeki bütün olanaklar kullanılarak vurulması çok önemli.’ dedi. Laden, ‘Bin Laden ya da takipçileri ölse de kalsa da İslam ümmetinin uyanışı gerçekleştirdiği için, Amerika Birleşik Devletleri’nin sonunun yakın olduğunu söylüyoruz’ diye konuştu...”

Dünya Ticaret Merkezi ABD’nin ekonomisini, Pentagon ise askeri kanadını, yani savunma birimini simgelemektedir. Bu sebeple, 11 Eylül terörünün bu merkezlere yönelik yapılması tesadüfi bir durum değildir. Amaç, en çok güvenilen ve ABD’yi en çok ayakta tutan iki kavramın içini boşaltmaktır;¹⁴²

“ Saldırının, Pentagon’un yanı sıra, daha da özel olarak New York’taki Dünya Ticaret Merkezi’ni hedef alması anlamlı değil mi? Yüz on katlı o iki dev yapı, Amerikan mali gücünü simgelemiyor muydu? O mali güç, dünyanın öteki ‘büyükleriyle’ aslında neyin arkasındaydı? ‘Dünyayı birlikte kalkındırma’nın tasarıları mı görüşülüyordu orada, yoksa bir avuç zengini- yeryüzü halklarının sırtından- daha zengin etmenin hesapları mı yapılıyordu?”

Durum şunu göstermiştir; ABD’nin sahip olduğu dünya koruyuculuğu statüsü yerle bir olmuştu. Analizciler, güvenliğin

¹⁴⁰ Konak, Nahide, “Ekonomik Küreselleşme ve Ulus-Devlet: Kuramsal Yaklaşımlar”, Hacettepe Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi, 2011, Sayı:1, ss. 149-164.

¹⁴¹ Özbek, Osman, a. g. e., s.110.

¹⁴² Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C, a. g. e., s.73.

sağlanmasında FBI ve CIA'in bu denli açık vereceği düşüncesini masum bulmamışlardı. Saldırının önceden öngörülebileceğini savunan düşünceler ve araştırmalar azımsanmayacak ölçüdeydi.

2.3.7.Sayısal Veriler/Bilanço

Savaş ve terör, doğası gereği yıkıcıdır ve yüzyıllardır uluslara büyük yıkımlar yaşatarak maddi manevi kayıp vermelerine neden olmuştur. 11 Eylül terörü de bunlardan birisidir. Saldırı, ABD ekonomisini ve günlük hayatın işleyişini olumsuz etkilemiştir. 11 Eylül'ün, başta ABD olmak üzere dünya üzerindeki etkileri azımsanmayacak ölçülerdedir;¹⁴³

- “- 11 Eylül'ün ABD'ye verdiği zarar, yaklaşık 500 milyar dolar.
- Havayolları şirketleri ve bunlarla ilgili sigorta şirketleri olumsuz etkilendi...
- Mali denetimler arttı, bu da ekonomik hareketlerin işlevini etkiledi.
- Sermayenin küresel hareketleri yavaşladı...”

11 Eylül'de insanüstü bir mücadele sergilemiş olan ABD'nin itfaiyecileri, olayın ardından eski sağlıklarına bir daha kavuşamamışlardır;¹⁴⁴

“... Kurtarma çalışmalarında maruz kaldıkları maddeler nedeniyle kansere yakalanıp ölenlerin sayısının 64'e çıktığı belirtildi.Saldırıda eriyen çelik, çevreye yayılan tonlarca uçak yakıtı ve yanan plastik, bölgede yaşayanları ve kurtarma çalışmalarına katılanları etkiledi. New York İtfaiye Departmanı, geçtiğimiz hafta kurtarma ve temizleme çalışmalarında yakalandıkları hastalık nedeniyle ölen 55 kişilik listeye 9 isim daha ekledi. Ancak bazı kurumlar saldırılara bağlı olan ölümlerin ülke genelinde bini geçtiğini belirtiyor. Kurtarma çalışmalarına katılan ve Sıfır Noktası işçilerinden oluşan 20 bin kişinin kanserojen maddeler nedeniyle tedavi gördüğü kaydedildi. World Trade Center Sağlık Programı ise 40 bin kişinin sağlık durumlarının izleme altında olduğunu duyurdu. Program yetkilisi John Feal, geçtiğimiz 7 haftada 3 polis, 2 itfaiye eri ve 1 işçinin kanserden hayatlarını kaybettiğini söyledi.”

¹⁴³ Özbek, Osman, a. g. e.,s.19.

¹⁴⁴ <http://www.pressmedya.com/dosya/11020/11-eylul-itfaiyecileri-neden-oluyor.html>, Erişim tarihi: 09.10.2012.

Saldırlardan sonra ABD'nin sahip olduğu insani hezimet bir yana, maddi zarar da azımsanmayacak ölçüde kendini göstermiştir. Dünya Ticaret Merkezi birbirine bağlı kompleks yapılardan oluşuyordu ve içerisinde pek çok sivil örgütün bürolarının yanı sıra otel de bulunmaktaydı. Bu sebeple Saldırının mali yönü azami rakamlara açıklanacaktır;¹⁴⁵

“Teröristlerin vurduğu Dünya Ticaret Merkezi kompleksinde 7 bina bulunuyor. Bunlar arasında İkiz Kuleler olarak bilinen 110'ar katlı 2 binanın yanı sıra 47 katlı 1, 9 katlı 2 büro binası, 8 katlı ABD Gümrük Binası ve 22 katlı otel var. İkiz Kuleler'in her biri 405 metre uzunluğunda. Bu 2 binanın değeri ise 1 milyar 250 milyon dolar olarak tahmin ediliyor. Komplekste bürolarda kullanım alanı 1 milyon 80 bin metrekareyi buluyor, binalarda 1200 şirket ve örgütün bürosu yer alıyor. İkiz Kuleler'de aşağı yukarı 50 bin kişi çalışıyor. Binaları ortalama olarak günde 90 bin turist ve işi olan kişi ziyaret ediyor.”

Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon gibi devasa yapıların çöküşü, sigorta şirketlerini büyük ödemelerin beklediğine işaretledi. İlgili konu, bir gazetenin ‘Terör Saldırısının Sigorta Bedeli 1,5 Milyar Dolar’ başlıklı haberinde yer almaktadır;¹⁴⁶

“ Terör Saldırısının Sigorta Bedeli 1,5 Milyar Dolar: Sadece bir saat içinde yok olan Dünya Ticaret Merkezi'nin iki kulesinin sigorta bedeli 1,5 Milyar Dolar. Bu sigortayı sigortalayanlardan biri olan İsviçreli Swiss RE, şu andaki kaybının 740 milyon dolar olduğunu açıkladı. İşin içine Pentagon binası da katıldığında, intihar saldırılarının sadece binalara verdiği zarar nedeniyle ödenecek sigorta bedeli 6 milyar doları bulacak.”

Binlerce kişinin ölümüne yol açan ve dünyayı şok eden saldırıların bilançosu olayın ardından resmîyet kazandı;¹⁴⁷

“Sonuçta 11 Eylül'ün bilançosunun 3225 kişi olduğu resmi açıklamalardan anlaşıldı.”

¹⁴⁵ Hürriyet, 12 Eylül 2001.

¹⁴⁶ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹⁴⁷ Özbek, Osman, a. g. e., s.12.

2.3.8.Saldırı Öngörülebilir Miydi?

11 Eylül terör saldırısı, birçok belirsizliği de beraberinde getirmiştir. CIA ve FBI gibi yoğun güvenlik mekanizmalı örgütlerin, gerçekleştirilmesi üstün teknik uzmanlık gerektiren bir saldırıyı hiçbir sorunla karşılaşmadan düzenlemesi, saldırının ‘öngörülebilir’ olduğu savını kuvvetlendiriyordu. ‘Loose Change’ isimli 11 Eylül belgeselinde NORAD¹⁴⁸(Kuzey Amerika Hava Savunma Komuta Merkezi)’in raporlarına yer verilmiştir;¹⁴⁹

“1999, NORAD deneme tatbikatı düzenliyor, tatbikatta rehlin alınmış uçaklar WTC ve Pentagon’a çarptırılıyor.”

Dünya Ticaret Merkezi’nin terörist saldırıların hedefinde olduğu Adalet Bakanlığı tarafından 2000 yılında raporlandırılıyor. Yine 2000 yılında, zamanın Savunma Bakanı Donald Rumsfeld’in de yazarları arasında bulunduğu Rebuilding America’s Defenses (Amerika’nın Savunmasını Yeniden İnşa Etmek) isimli raporda ilgi çekici bir detay göze çarpıyor. Örneklendirme yoluyla yazılmış bu kısım, ‘olası’ bir felaketten söz ediyor;¹⁵⁰

“ Değişim süreci, devrimsel değişimler getirirse bile, büyük olasılıkla uzun sürecektir, eğer bunu katalize edecek büyük bir vahşet olmazsa, örneğin yeni bir Pearl Harbor gibi.”

Bilindiği gibi, 11 Eylül terörü basın tarafından ikinci bir Pearl Harbor vakası olarak tanımlanmıştır ve insanların çoğuna da Pearl Harbor olayını hatırlatmıştır. Tesadüfler silsilesi gibi görünen olaylara gelen eleştirilerin en güçlüleri yine ABD’deni. The United States Army¹⁵¹,den emekli asker Stan Goff¹⁵², 11 Eylül saldırılarının bilinmediğini iddia eden açıklamaların aksine, bu olayın bilgisine önceden ulaşıldığını söylüyordu. Goff, olay sırasında bir okulda konuşma yapmakta olan Başkan Bush’un uçakların kaçırıldığı andan

¹⁴⁸ Kuzey Amerika Hava Savunma Komutanlığı.

¹⁴⁹ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b.

¹⁵⁰ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b.

¹⁵¹ ABD Ordusu. USA şeklinde kısaltılır.

¹⁵² Aydın, Mustafa, 11 Eylül’ün Perde Arkası-Kod Adı: Kılıçbalığı, Nesil Yay.-İstanbul, Aralık 2006, s.126.

itibaren hiçbir önlem almayarak gerekli birimleri devreye sokmadığını, bu sayede saldırıya yapılan müdahalenin bir hayli geciktiğini belirtiyordu;¹⁵³

“ 8:45’te, Amerikan Havayolları Uçuş No:11, Dünya Ticaret Merkezi’ne çarpar. Bush, çocuklarla fotoğraf çektirmektedir. Tarihte ilk kez dört uçak aynı anda kaçırılmış, biri dünyanın en çok bilinen gökdelenine çarpmıştır, ama kimse hala sözde genelkurmay başkanını uyarmamıştır. Hava kuvvetlerine haber verilmemiştir.”

Goff, Başkan Bush’un, saldırıdan haberdar olduktan sonra konuşmasını gerçekleştirdiği sırada başka bir uçağın Pentagon’u açıkça hedef aldığı, buna rağmen hava kuvvetlerinin uyarılmadığını belirtmiştir;¹⁵⁴

“ Saat 9:35’te, uçak, Pentagon üzerinde 360 derecelik bir dönüş gerçekleştirir; bu arada radardan takip edilmektedir. Pentagon boşaltılmaz. Alexandria ve başkentteki hava üslerinde hala hareketlilik yoktur.”

ABD’nin işgallerini meşru bir zemine oturtacak diğer bir kanıt, Usame Bin Ladin’in 11 Eylül saldırılarını düzenlediğini dile getiren bir videoydu. Dikkatli bir biçimde izlendiğinde itiraf videosundaki şahsın Ladin’e olan benzerliği şüpheliydi. Videodaki ‘Ladin’, gerçek Ladin’den birtakım fiziksel farklılıklarıyla ayrılıyordu;¹⁵⁵

“ 14 Aralık 2001’de hükümet bir video gösterdi. Bin Laden’in, Afganistan Jalalabad’da bir evde bulunmuş, 11 Eylül saldırılarını düzenlemiş olduğunu itiraf eden bir video. Ancak bu videoda bazı yanlışlar var. Birincisi, kayıt çok kötü kaliteden ve ikincisi, videodaki adam Bin Laden’e benzemiyor. FBI’ın websitesine göre Usama solak. Ancak bu videoda sağ eliyle mektup yazıyor ve İslami kurallara göre yasak olan altın bir yüzüğü var.”

Teröristlerin nasıl eğitildiği konusuna bir parantez açmakta fayda var. “11 Eylül 2001” başlıklı konuda teröristlerin uçağı kullanma yetilerini oldukça yaygın bir uçuş simülatörü¹⁵⁶ sayesinde kazandıkları bir gazete haberinden alıntıyla aktarılmıştı. Bu kısımda Stan Goff devreye giriyor ve gerçeğin medyada aktarılmak istendiği gibi gerçekleşmediğini hususiyetle belirtiyor.

¹⁵³ Aydın, Mustafa, a. g. e., s.130.

¹⁵⁴ Aydın, Mustafa, a. g. e., s.130.

¹⁵⁵ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b.

¹⁵⁶ Flight Simulator. Bilgi için:<http://www.ucusportal.tr.gg/flight-simulator-nedir.htm>.

Goff, binaya dalış yapan uçağın muhteşem bir kıvraklık ve ani bir manevrayla Pentagon'a çarpmadan önce oldukça alçaldığını belirtiyor ve bunun Florida'da bir uçuş okulunda kesinlikle öğretilmeyeceğini aktarıyor;¹⁵⁷

“ O okulda böyle uçmanın öğretilmeyeceği fark edildiğinde, uçağı kaçırانların, bir uçuş simülatörü programda eğitimlerini ilerlettikleri söylendi. Bunu söylemek; çocuğunuzu karayolunun en kalabalık saatinde ilk kez trafiğe çıkarmadan önce, ona verdiğiniz tek eğitimin bilgisayarda araba yarıştırmak olduğunu söylemekle aynı şey.”

'Loose Change' isimli 11 Eylül belgeseline göre, 6 Eylül'de patlayıcı maddelerin yerlerini koklayarak bulan eğitimli köpekler Dünya Ticaret Merkezi'nden çıkarıldı ve güvenlik birimi uzun mesailer yapmayı bıraktı. Bununla birlikte Newsweek gazetesi ilginç bir detaya dikkati çekiyordu;¹⁵⁸

“ Newsweek gazetesi, birkaç Pentagon üst düzey görevlisinin yarınki uçuş planlarını iptal ettiklerini açıklıyor.”

Belgesel, San Francisco Belediye Başkanı'nın devletin üst düzey yetkilisi tarafından saldırıdan önce kendisini garantiye alması maksadıyla telefonla uyarıldığını belirtiyor;¹⁵⁹

“ San Francisco Belediye Başkanı, bir telefon alıyor, yarın sabah uçmaması için. Pacifica Radyosu bu telefonun direkt Ulusal Güvenlik Danışmanı Condoleezza Rice'tan geldiğini açıklıyor.”

Saldırı gerçekleşmeden önce, ABD hastanelerinde Usame Bin Ladin'in sağlığı büyük bir titizlikle korunuyordu. Bir CIA yetkilisinin Ladin'i ziyaret ettiği belirtiliyor;¹⁶⁰

“ 4 Temmuz, 2001. 1998'den beri aranan Usame Bin Laden, Dubai'de bir Amerikan hastanesinde bakım görüyor ve CIA bölge sorumlusu tarafından ziyaret ediliyor.”

Loose Change belgeselinde yer alan başka bir önemli ayrıntı ise, Dünya Ticaret Merkezi'nin, New York'lu sahibi tarafından azami bir süre için kiralanmış olmasıydı;¹⁶¹

¹⁵⁷ Aydın, Mustafa, a. g. e, s.131.

¹⁵⁸ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b. Ek hatası (ki) düzeltilmiştir.

¹⁵⁹ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b.

¹⁶⁰ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b.

¹⁶¹ Dylan Avery yönetmenliğindeki, a. g. b.

“ 24 Temmuz, 2001. Larry A. Silverstein, WTC 7 adlı binanın sahibi, saldırıdan 6 hafta önce, 99 senelik, 3,2 milyon dolarlık bir anlaşma imzalıyor; bütün WTC binaları için. Anlaşma 3,5 milyar dolarlık bir sigorta içeriyor ve bu sigorta özellikle terörist saldırıları kapsıyor.”

ABD’de gerçekleştirilecek terörist saldırıların bilgisinin hiçbir yetkili makama ulaştırılmamış olması, ABD gibi istihbaratı güçlü ve dünyanın her tarafında deyim yerindeyse ‘gözü’ olan bir devlet için gerçek dışıydı. Geriye gelen bilgilerin kulak ardı edildiği gerçeği kalıyordu;¹⁶²

“Saldırılardan bir yıl sonra alışılmadık şekilde Senato İnceleme Komitesi’ne ABD istihbarat ajanslarının teröristlerden gelecek saldırılara dair en az on iki uyarı aldığına dair ifadeler geldi.”

ABD Danışma Kurulu ve Senato İstihbarat Komitesi Personel Direktörü Eleanor Hill¹⁶³, konuyla ilgili bir raporu yetkilere sunmuştu. Buna göre Usame Bin Ladin’in ‘güç timsallerine’¹⁶⁴ gerçekleştireceği saldırı planı, ABD’nin yöneticileri tarafından biliniyordu. Hill’in raporunda yapılmış olan vurgu, raporun en önemli kısmıydı;¹⁶⁵

“...Hill, soruşturmacıların 9/11 ile alakalı spesifik bir ön uyarı bulamadıklarını belirtmelerine rağmen, uyarıların devamlı surette tek bir önemli temaya vurgu yaptıklarını söyledi: ‘Usame Bin Ladin’in Birleşik Devletler’e yönelik bir terörist saldırı yapmak niyetinde olduğu’.”

Hükümetlerin kamuoyunu her durumda sağlıklı bir biçimde bilgilendirmeyeceği, hatta kamuoyuna medya yoluyla veya kendi aracılığıyla çarpıtılarak manipüle edilmiş bilgileri sunacağı 11 Eylül gibi yurt genelinde meydana gelmiş büyük ölçekli olaylar için geçerli olabilmektedir.

2.3.9.11 Eylül’ü Öngören İsim: Lyndon Larouche

2004 yılı başkanlık aday adayı Lyndon Larouche¹⁶⁶, 11 Eylül günü bir radyoda konuşma yapmıştır. Röportaj gerçekleştiği sırada Dünya Ticaret

¹⁶² Marrs, Jim, a. g. e., s.96.

¹⁶³ Marrs, Jim, a. g. e., s.97.

¹⁶⁴ Savunma: Pentagon - Ekonomi: Dünya Ticaret Merkezi.

¹⁶⁵ Marrs, Jim, a. g. e., s.99.

¹⁶⁶ Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 79.

Merkezi ardı ardına saldırıya uğramıştır. Bunun üzerine röportajın seyri değişmiş ve Larouche, saldırının ABD'den habersiz yapılmış olma ihtimalinin imkânsızlığı üzerine konuşmaya başlamıştır;¹⁶⁷

“ Olay şu. Sisler içinde, nereden geldikleri, kim oldukları bilinmeyen birtakım insanların var olduğu mitiyle kendinizi dağıtırsanız, terörist eylemler nasıl durdurulabilir ki dersiniz. Eğer dünyanın gerçekte nasıl organize olduğunu biliyorsanız hiçbir ülkede terörist eylemlerin güçlü bir hükümet ya da hükümetlerin desteği olmadan organize edilemeyeceğini bilirsiniz...”

Lyndon Larouche'a göre ABD'nin haberdar olmadığı bir saldırı mümkün değildi. Larouche, aynı şekilde Ladin'in komuta edilen bir araç olduğunu da sözlerine eklemiştir;¹⁶⁸

“... Usame Bin Ladin kontrol edilen bir kişi, bağımsız bir güç değil. Onun nasıl var edildiğini hatırlayın. Usame Bin Ladin varlıklı bir Suudi Arabistanlıydı. 1970'lerde Carter yönetimi sırasında, yoksa Brzezinsky yönetimi mi desek, Sovyet sınırında bir Afganistan savaşı başlatma fikri jeopolitik bir eylem olarak Brzezinsky tarafından hazırlandı. Tamam, başından sonuna kadar hazırlamış olmasa bile Brzezinsky bundan sorumluydu ve bu olay başladı. Pakistan ordusunun belli bir kesimiyle çalışan Anglo-Amerikan ekip bu operasyonu başlattı.”

Her toplumsal karmaşa, güncel ve duruma adapte olmuş yeni bir düzen yaratır. 11 Eylül sonrası böyle bir düzenden bahsetmek elbette mümkün. Immanuel Wallerstein'e göre, böyle bir kaosun belirleyeceği yeni düzenin sürekliliği ve dengesi için mücadele şarttır;¹⁶⁹

“ Şurası kesin ki, sistemik kaostan sonra yeni bir düzen ya da düzenler gelir. Fakat burada durmamız gerek. Böyle bir yeni düzenin nasıl olacağını görmek mümkün değil. Sadece, nasıl bir düzen istediğimizi belirtmek ve bu düzeni kurmak için mücadele etmek mümkün.”

¹⁶⁷ Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 84.

¹⁶⁸ Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 85.

¹⁶⁹ Hopkins, Terence K.; Wallerstein, Immanuel, a. g. e., s.306.

2.4.ORTAK DÜNYA SORUNU: TERÖR

Gözlerin rengi,
biçimi ne kadar farklı
olursa olsun,
gözyaşlarının rengi aynıdır.

**(Afrika
Atasözü)**

2.4.1.Terör Nedir Ne Değildir?

Kelime anlamı incelendiğinde amacına olan uygunluğu daha da perçinlenen terör kavramı, tüm insanlığın paylaştığı ortak bir sorundur. Çevre ülkelerde olduğu kadar, merkez ve gelişmekte olan ülkelerde de büyük bir sorun olan terör, varlığıyla insanlığa geri adım attıran ve huzuru tehdit eden toplumsal bir düzensizliktir. Terör, nerede ve ne şekilde olursa olsun, devletlerarasındaki mevcut sorunları çözümleyemeyecek; aksine var olan sorunların katlanarak ilerlemesine sebebiyet verecektir;¹⁷⁰

“Terör ve terörizm salt birkaç örgüt işi değildir. Devletlerin ve milletlerin egemenlik mücadelelerinde kullandıkları bir araçtır. Ne kadar kamufle edilirse edilsin insanlık tarihinde; dostluk ve ittifaklık, çıkar ilişkisi devam ettiği sürece vardır. Sürekli dostluk ve ittifaklık yoktur.”

Terörist yapılanmalar, küresel anlayışın doğurduğu en keskin sonuçlar arasında gösterilir. Çünkü silahlanma yarışı ve devletlerarası toplumsal çatışmalar terörü her zaman alevlendirmiştir;¹⁷¹

“ Konvansiyonel ve kitle imha silahlarının yayılması, uluslararası terörizm, uluslararası örgütlü suçlar, küresel salgın hastalık, etnik ve dinsel temelli çatışmalar ile çevre kirliliği, küreselleşme çağının başlıca tehditlerini oluşturmaktadır.”

Terör, en net tanımıyla devletlerin kontrolündedir ve birincil unsuru şiddettir. Terör olgusu kendiliğinden değil, uluslararası sistemin ve değişen dengelerin sonucunca yine büyük devletlerce ortaya çıkarılmış bir götürüdür

¹⁷⁰ Aydın, Nurullah, Küresel Terör ve Terörizm, Kum Saati Yay., 4.Baskı, s.25.

¹⁷¹ Tuncer, Hüner, a. g. e., s. 38.

ve devletlerin silahlanma yarışına hız vermesinin altında yatan nedenlerdendir;¹⁷²

“20. yüzyılın bölgesel ve küresel savaşlarla dolu olması, değişen dünya dengeleri ve uluslararası ilişkilerde farklılaşmalar, sıcak savaş yanında soğuk savaş metotlarının da geliştirilmesine ve uygulanmasına zemin hazırlamıştır. Sıcak savaş öncesi, soğuk savaşın gereği olarak da psikolojik savaş türü ve bunun özellikli unsuru olan düşük yoğunluktaki çatışmalar (Low Intensity Conflict) terör kavramını gündeme getirmiştir. Terör ve terörizm bu nedenle psikolojik savaşın bir unsurudur.”

2.4.2. Etimoloji (Terör Kavramının Kökeni ve Anlamı)

Terörizm, Latince ‘bilinmeyen ve öngörülemeyen bir tehlike karşısında duyulan aşırı korku ve endişe, dehşet’ anlamına gelen ‘terror’ kelimesinden türemiştir.¹⁷³ Terör, Fransızca ‘Terreur’ kelimesinin karşılığıdır ve Fransızcadan Türkçeye geçmiş bir sözcüktür.¹⁷⁴ Terör, kuvvetli bir ‘tedhiş’tir; yani; dehşet ve yıldırıdır. Terörizm, hâkim devletlerin elinde bulunan bir güç unsuru olmasının yanı sıra, üçüncü dünya ülkelerinin vermeye çalıştığı gözdağının da bir diğer adıdır. Terör kavramı, mantık kurallarının işlemeyeceği ve devletlerin kolayca mutabakata varamayacağı bir konudur. Yapısı itibarıyla kompleks ve yıkıcıdır. Terörde verilen zarar ne kadar yüksek olursa amaca o denli yaklaşılmış olunur. Terör, güçlü devletlerin amaçlarına hizmet etmektedir. Terörün dünya üzerindeki yayılımıyla silah satışları artmaktadır. Terör, menfaat amaçlı ve bilinçli olarak sürdürülmektedir. Bu sebeple, dünya üzerinde zaman zaman azalma gösterebilecek olan terör, uluslararası ilişkilerin ‘menfaat’ ilkesi uyarınca hiçbir zaman tamamen bitmeyecektir. Terör uluslararası sistemin gerekliliği olarak var olduğu sürece, dünya barışı her daim tehdit altında olacaktır.

¹⁷² Aydın, Nurullah, a. g. e. , s.24.

¹⁷³ Alpaslan, Şükrü, Kriminoloji ve Hukuk Açısından Tedhişçilik, Teknik yayınlar, İst, 1983’den aktaran; Öktem, Emre, “Uluslararası Hukukta Terörizm”, <http://www.iticu.edu.tr/yayin/dergi/d5/M00068.pdf> , İstanbul Ticaret Üniversitesi Dergisi, ss. 133-147. Erişim tarihi:17.06.2012.

¹⁷⁴ <http://www.tdk.gov.tr> , Erişim Tarihi: 20.10.2012.

2.4.3.Terörün Kuramlara Göre Yorumlanması

Terör dünya politikalarında temel alınan kuramlar göz önüne alındığında tek tanıma sahip olan bir kavram değildir. Terör, realizm ve liberalizm gibi iki önemli kuramın çerçevesinde farklı biçimlerde yorumlanmaktadır. Her iki kuram da, terörün yaratılmasında güçlü ve zayıf devletlerin rolü üzerinde durur ve terörle ilgili eleştirilerini bu yönde yapar.

2.4.4.Realist Kurama Göre Terör

Realistlerin teröre olan bakış açısı, zayıf devletlerin toprak bütünlüğünü koruma düşüncesiyle güçlü devletin direncini terör yoluyla kırmasıdır;¹⁷⁵

“... Özellikle realist kuram, devlet dışı terörist aktörlerin sanıldığı kadar devlet dışı olmadıklarını iddia etmiştir. Bu bağlamda Lieber ve Alexander’ın öne sürdüğü asimetrik dengeleme argümanına göre güçsüz devletler hegemon güç olan ABD’nin egemenlik alanlarını ihlal etmesinden endişe duymaktadır. Bu sebeple terörist organizasyonlarla işbirliği yapmakta ve ABD’ye karşı yapılacak saldırıları desteklemektedir...”

Realist kurama göre, ülkelerin asayişini tehdit eden ve bu yola başvurmasına neden olan güç, teröre maruz kalan güçlü ülke tarafından üretilmektedir. Yani, zayıf ülkeler, terörden yara almamak için terör yaratmaktadır;¹⁷⁶

“... Dolayısıyla, tehdit yine devletler tarafından üretilmekte ve devletlere karşı kullanılmaktadır...”

Realizme göre terör anlayışı 11 Eylül’e yorumlanacak olursa, ABD’de meydana getirilen terörün kaynağının yine ABD olduğu ve teröristlerin dini amaçlardan çok ekonomik ve sınırsal kaygıları göz önüne aldığı söylenebilir. Noam Chomsky, terörün güçlü devletler eliyle yaratıldığı teorisini destekleyici

¹⁷⁵ Özpek, B. Bilgehan, “En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Orta Doğu”, Orta Doğu Etütleri, No 2- Cilt 3, Ocak 2012, ss. 183-215.

¹⁷⁶ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss. 183-215.

bir ifadeyle, terörizmin mevcut yaygın kaniya rağmen “zayıfların silahı”¹⁷⁷ olarak nitelendirilemeyeceğini belirtmiştir. Özellikle ekonomik amaçlı gerçekleştirilmiş terör, ağırlıklı olarak güçlü devletler tarafından yaratılarak kaos içinde dönüşüme uğramış ve bütün devletler terörden etkilenecek bir dünya düzeninde yerlerini almıştır.

2.4.5.Liberal Kurama Göre Terör

Liberalere göre terör, realist bakış açısına nazaran haklı sebepleri de içinde barındırmaktadır. Liberal bakış, zayıf devletlerin güçlü devleti özellikle ekonomik açıdan olumsuz etkilediğini ve terörün bu şekilde ortaya çıktığını belirtir;¹⁷⁸

“ Geleneksel güvenlik çalışmalarının diğer önemli kolu olan liberal kuram ise devlet yönetme kapasitesi ile terörizm arasında bir bağ olduğunu öne sürmüştür. Bu bakış açısının önemli bir figürü olarak Fukuyama, zayıf devletlerin uluslararası düzene tehdit oluşturan birçok olgunun ortaya çıkışına zemin hazırladığını düşünmektedir. Dolayısıyla, güçsüz devletlerin siyasal ve ekonomik kalkınma sorunları sadece onların egemenlik alanları ile sınırlı değildir; bu sorunlardan diğer devletler de etkilenmektedir. Dolayısıyla, zayıf, sistemden düşmüş ve istikrarı tehdit eden unsurlar üreten devletlerin liberal ve demokratik reformlar sayesinde rehabilite edilmesi gerekmektedir.”

Liberal bakış açısı, açık bir şekilde zayıf devletin güçlü olanın ‘işlerini aksatacağı için’ terör olgusundan etkileneceğini anlatmakta. Yine klasik bir liberal bakışıyla, güçlü olanın terörden yara almadan kurtulacağını söylemek büyük ölçüde doğru olacaktır. Terörün liberal yorumu, Bush’un politikalarında göze çarpmaktadır;¹⁷⁹

“ Liberal bakış açısının terörizmin ortaya çıkışı ile rejim şekli arasında kurdukları ilişki sürpriz olmayan bir şekilde Bush yönetiminin söylemlerine de yansımıştır. Zira, ABD’nin Irak işgali demokrasiyi

¹⁷⁷ Chomsky, Noam, a. g. e., s. 48.

¹⁷⁸ Francis Fukuyama, Neo-conların Sonu: Yol Ayrımındaki Amerika. (İstanbul: Profil Yay, 2006), s.22’den aktaran; Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

¹⁷⁹ “Bush Vows Democracy for Iraq and the Middle East”. 19 Kasım 2003.

<http://www.iiss.org/recent-key-addresses/president-bush-delivers-iiss-address/press-coverage/bush-vows-democracy-for-iraq-and-the-middle-east/> ‘den aktaran; Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss. 183-215.

sadece Irak'ta değil, aynı zamanda bütün Orta Doğu'da inşa etme projesi olarak dile getirilmiştir.”

Liberallerin terörün kaynağını az gelişmiş ülkelerde veya kendilerinden daha az modernize olduğuna inandıkları bölgelerde araması, terörün yaratılmasında tek tarafı sorumlu gösterme eğilimine dayandırılabilir. George Bush'un kurutulması gereken terör bataklığı söylemleri çerçevesinde hedef olarak İslam ülkelerini gösterdiği düşünülürse, savaş zihniyeti bakımından liberal düşüncelerin etkisinde kaldığı söylenebilir.

Bush'un söylemleri, terörü meşru zemine oturtmaktadır. Realistlere göre devletin desteğiyle yapılan terörist faaliyetler, liberallere göre zayıf devletlerin terörü beslediği yönündedir;¹⁸⁰

“... Ne var ki realistler devletlerin bilinçli olarak terörist faaliyetleri desteklediklerini ve bu sayede ABD'yi caydırmayı amaçladığını iddia ederken, liberaller yönetme kapasitesi zayıf devletlerin ekonomik ve siyasi kalkınma konularında başarısız olduğunu ve bu başarısızlığın da terörist örgütlenmelerin önünü açtığını iddia etmektedir...”

Terörün özünde saldırıyı gerçekleştirenler değil, teşvik edici gücün varlığı yatar. *David Kilcullen*¹⁸¹ ABD'nin konvansiyonel savaş konusunda diğer devletlere nazaran oldukça ileride olmasının küresel terörizmin günümüzde bu kadar gündemde olmasının başlıca nedeni olarak görmektedir¹⁸². Terörizmi teşvik edici güç konusunda liberal ve realist teorisyenler ortak bir görüşe sahiptir;¹⁸³

“... Her iki bakış açısı da 11 Eylül saldırılarını yapan devlet dışı terörist örgütlenmelerin ortaya çıkışından devletleri sorumlu tutmaktadır...”

¹⁸⁰ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , s. 183-215.

¹⁸¹ Avusturalya kökenli teorisyen. Daha detaylı bilgi edinmek için lütfen bağlantıya tıklayınız: <http://www.ewi.info/david-kilcullen-0>, Erişim Tarihi: 10. 10. 2012.

¹⁸² Sandıklı, Atilla, “Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri”, Bilgesam Yay- İst- 2012. s.93

¹⁸³ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , s. 188.

Terörün temeli anlaşılmaya çalışıldığında, dünya üzerinde var olan adaletsiz yapının terörü besleyeceği ve terörden rant sağlayan büyük devletlerin amaçlarına ulaşmada güçlük çekmeyeceği açıktır;¹⁸⁴

“... Aksi takdirde, bir zenginlerin, öte yanda da fakirlerin var olduğu bir uluslararası ortamda, ne demokrasi yeşerebilir ne de terörist etkinliklerin önü alınabilir.”

2.4.6.11 Eylül, Terör ve Terörizm

11 Eylül ABD'nin dış politikasını başlı başına değiştiren, ülkenin en güvenilir kalelerini çökertmiş ve terörü kendisi dışındaki tüm devletleri kuşatacak bir olgu olarak gören ABD'nin inanç ve itibarını sarsmıştır;¹⁸⁵

“ Kapitalizmin simgesi Dünya Ticaret Merkezi ve Soğuk Savaş döneminde bile erişilmez, yaklaşılamaz denilen, olağanüstü korumalı Pentagon gibi ABD simgelerine saldırı düzenlenmesinin imkânsız olduğu gerçeği yıkılmıştır...”

11 Eylül ile ABD'nin teröre bakışı değişmiştir. Uluslararası sistemde, terörün anlamlandırılışı üzerindeki ikircikli durumlar azalmıştır. Dünya genelinde (özellikle terörden fazla etkilenmemiş devletler üzerinde) yeni bir terör anlayışı benimsenmiştir. Süper güce zarar veren terör, gün geldiğinde tüm devletleri kiskacına alabilirdi. Yabancı basının 11 Eylül terörüne bakışının aktarıldığı konuda devletlerin bu kaygısından söz edilmiştir;¹⁸⁶

“1960'lardan itibaren terörizm, uluslararası çalkantılara paralel olarak ivme kazanmış ve 1970'lerde 'yeni terör çağı'ndan söz edilmeye başlanmıştır, 11 Eylül 2001 ise, terörizmin boyutları bakımından bir dönüm noktası oluşturmaktadır.”

11 Eylül istihbarat konusundaki genel kanıları değiştirdiği gibi, ABD'nin coğrafi üstünlüğünü; yani civar devletlere uzak oluşunun ve saldırı ihtimalinin zayıflığının oluşturduğu güvenlik algısını da yerle bir etmiştir;¹⁸⁷

“...Atlantik ve Pasifik'in ABD'nin doğal koruma duvarı olduğu güvencesi de yıkılmıştır.”

¹⁸⁴ Tuncer, Hüner, a. g. e., s. 39.

¹⁸⁵ Aydın, Nurullah, a. g. e., s.73.

¹⁸⁶ Öktem, Emre, a. g. m., s. 134.

¹⁸⁷ Aydın, Nurullah, a. g. e., s.73. ('Pasifiğin' olarak yazılmış olan kelime, 'Pasifik'in' olarak düzeltilmiştir.)

Özellikle Orta Doğu basını, aralarındaki anlaşmazlığın getirdiği hissiyatlarla artık sıranın ABD’de olduğunu ve kendi yarattığı terörün bedelini ödediğini dile getirmiştir. Terörü terörle yenme düşüncesi, dünya barışı açısından yanlış olsa da görmezden gelinemeyecek bir gerçek mevcuttu; o da Sovyetleri püskürtmek amacıyla teşvik ettiği terör bombasının 11 Eylül günü ABD’nin elinde patladığıydı.

Terörizm, terör(korku, dehşet) yoluyla var olan düzenin sarsılmasıdır ve mevcut otoritenin sahip olduğu güçlü özellikleri (özellikle ekonomik refahı) ortadan kaldırmaya ve güçsüzleştirmeye dayalı bir girişimdir;¹⁸⁸

“ Hedef: Bir ülkeyi ekonomik, siyasi, kültürel ve askeri açıdan zaafa uğratarak yıpratmaktır.”

Terörün, diğer kavramlardan ‘amaç’ doğrultusunda ayrıldığı kabul edilir. Çünkü bir teröristin amacı, terörün meydana getirdiği tedhişin etkili olduğunu saldırıyı gerçekleştirdiği alanda hissedebilmesidir ve amacına ulaştığının bilincinde olabilmesidir. Diğer bir deyişle, terör eylemi ne kadar geniş kitleye ulaşırsa o kadar başarılı kabul edilir, çünkü etki alanı genişledikçe daha fazla insanı ve yapıyı korkuyla yüz yüze getirmiş olur;¹⁸⁹

“Terör faili beklenmeyen bir anda ve yerde vurup kaçmaya çalışır. Çünkü devletin güvenlik gücü, kendisinden daha üstündür. Buna karşılık ‘adi cebir ve şiddet veya tehditte’, maksat bir varlığa zarar vermek veya onu yok etmektir. Buna karşılık terörist için, cebir ve şiddet bir amaç değil ‘araçtır’(vasıta) . Örneğin sıradan bir katilin, bir insanı ‘ölmesini istediği için’ öldürür. Katilin kastı, sadece bir insanı öldürmektir, maksadı da ‘o insanın ölmesidir’. Terörist içinse, önemli olan o insan ya da insanların ölmesi değil, onları öldürdüğü zaman toplumun ve dolayısıyla toplumu yönetenlerin direncini kırmak, yıldırma, sindirmektir. Teröristin insan ya da insanları öldürmesindeki maksadı da buna yöneliktir. Bir trene bomba koyduğunda, trende kimlerin olduğu, ölecek olanların kimliği ‘doğrudan’ bir önem arz etmez.”

¹⁸⁸ Aydın, Nurullah, a. g. e. , s.57. Terörizmin hedef ve yöntemleri ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bkz. Baykal, M,: Terörizm, Yeni Forum, Sayı: 334, s.20.

¹⁸⁹ Döner, İsa, “Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm”, e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Eylül 2005 Sayı 43 (Sayfa bilgisi belirtilmemiştir.).

Terörün algılanış biçimi, ülkeler arasında farklılık gösterir. Hukuken Fransa, Haiti gibi çoğu ülke (gelişme düzeyleri farklı olsa da) terörün varlığını kabul etmektedir. Buna rağmen teröristin tanımı her ülke için bir olmamaktadır;¹⁹⁰

“Netice olarak bir devlet tarafından terörist olarak nitelendirilen kişi veya kişiler, diğer bir devlet tarafından da “özgürlük savaşçısı” olarak nitelendirilmektedir.”

“Gerilla”¹⁹¹ ve “özgürlük savaşçısı”¹⁹² gibi terimler, terörizmin oldukça hafifletilmiş yorumlarıdır. Terör tedhiş yarattıkça, terörist de yıldırıyı yaratmada aracılık ettikçe, olay kesin bir terörizm olgusundan farklı bir şey ifade edemez.

Colin Powell¹⁹³, terörün sonlandırılmasının güç bir olgu olduğunun altını çizerek ABD’ye destek verilmesi gerektiğini ima etmiştir. Powell, meydana gelen saldırıların sadece ABD’ye değil demokrasi ile yönetilen tüm ülkelere yönelik olduğunu da belirtmiştir. Şüphesiz Powell’in amacı ABD’nin ‘terörle mücadele’ anlarında yalnız kalmasını önlemektir;¹⁹⁴

“ ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, başkent Washington ile New York’ta yapılan saldırıları, ‘ABD’ye ve bütün demokratik ülkelere yönelik bir savaşa’ benzetti. ABC televizyonuna demeç veren Powell, ‘Amerikan halkı, bir savaşın söz konusunun olduğunu gayet iyi anlamış durumdadır, buna vereceğimiz karşılık, bir savaşa vereceğimiz karşılık gibi olmalıdır’ dedi.”

Colin Powell, ABD’nin çok büyük ölçüde değiştireceği dış politikasına da atıfta bulunarak, 11 Eylül’den sonra eski işleyişin sürdürülmeyeceğini belirtmiştir;¹⁹⁵

“ABD’nin saldırılara bakış açısını da belirten Powell; ‘Bu iş sadece bu suçu işleyenlerin üzerine gitmek değil kaynakların üzerine

¹⁹⁰ Döner, İsa, a. g. m. (Yazım yanlışı düzeltilmiştir)

¹⁹¹ TDK’ya göre Fransızca ‘Guérilla’ sözcüğünden gelmiştir. Kelime anlamları ise şöyledir: 1. Düzenli bir orduya karşı küçük birlikler hâlinde çatışan, hafif silahlarla donatılmış topluluk. 2. Bu topluluktan olan kimse. 3. Bağımsız bir biçimde hareket eden çete.

¹⁹² Habertürk, 20 Ekim 2007.

¹⁹³ ABD kökenli asker ve çeşitli görevlerde yer almış devlet adamı. Hakkında bilgi edinmek için tıklayın: <http://www.achievement.org/autodoc/page/pow0bio-1>, Erişim Tarihi: 10.10.2012.

¹⁹⁴ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹⁹⁵ Hürriyet, 12 Eylül 2001.

gitmektir. Terörizmin üstene gideceğiz. Destek veren imkân sağlayan ülkelerin üzerine gidilecektir.' diyerek ABD'nin mücadelesine dair ilk ipuçlarını verdi."

11 Eylül'de meydana gelen terör, yalnızca genel sağlığı ve ekonomiyi çökertmekle kalmamış, bundan sonra 'terör' görüntüsü altında alınacak yeni kararların da müsebbibi olmuştur;¹⁹⁶

" 9/11 tarihi, ABD'nin finansal, askeri ve siyasi merkezlerine yapılan saldırıyla anılacak olmasından daha çok, 'teröre karşı savaş'ın startının verildiği tarih olarak bilinecektir."

11 Eylül teröristleri, ABD'yi en çok mali açıdan sarsmayı hedeflemişti. İkincil hedef, ABD'nin güvenlik algısını yok ederek tedhiş yaratmaktı. Bu sebeple 11 Eylül saldırılarının tam manasıyla bir terör olduğunu söylemek doğrudur. Terörü tamamen bitirmeyecek bile olsa (uluslararası ilişkilerde böyle bir şey imkânsızdır), çözüm konusunda devletlerin kendini sorumlu hissetmesi ve işbirliğine yönelik diyaloglarda bulunması şarttır;¹⁹⁷

" Son olarak, terörizmle mücadelede uluslararası toplumun tam bir oydaşma sağlamasının mümkün olmadığından hareketle, Birleşmiş Milletler tipi toplu tavırların yalnızca yazılı norm düzeyinde kalacağını görmek ve bu konuyu da ittifaklar çerçevesinde değerlendirmek gerekmektedir. Bu tavır teröre karşı mücadeleyi uluslararası güvenlik açısından ziyade kolektif savunma biçiminde değerlendirmeyi gerektirmekte, idealizmin erişemediği noktaları realist pratiklerle tamamlamak ne yazık ki bir mecburiyet halini almaktadır."

2.4.7.11 Eylül Sürecinde Türkiye

Ankara, 11 Eylül saldırılarıyla alarma geçti. Bütün dünyanın dehşet içerisinde takip ettiği saldırılar, ABD'nin müttefiki Türkiye'yi de büyük bir şoka sürükledi. Teröre nispeten uzak olduğunu ve terörden yara almayacağını düşünen ABD'ye Rusya, Türkiye, İngiltere gibi birçok ülkeden destek geldi.

¹⁹⁶ (Ed) Babacan, Abdurrahman, 11 Eylül- Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011, Pınar Yay.- İst., 1.Basım-Eylül 2011, s.149.

¹⁹⁷ Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM), "Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği", Ankara, 23-24 Mart 2006, s. 134 (Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan'ın 'Terörizme Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları' isimli sempozyum konuşmasından alıntıdır). Ayrıca, ' -de' '-da' ekinden kaynaklanan yazım yanlışı tespit edilmiş ve düzeltilmiştir.

Ankara, 11 Eylül saldırıları dolayısıyla ABD'nin yanında olduğunu vurguladı;¹⁹⁸

“ Dostumuzun Yanındayız: ‘ABD’nin mücadelesinde her zaman yanındayız’ diyen Ecevit inceden sitem etti: Müttefiklerimiz herhalde şimdi bize daha anlayışlı davranacaktır.”

Tarih boyunca terör saldırılarıyla uğraşmış olan Türkiye, ABD'nin başına gelen acı tecrübenin müttefikler arası daha yumuşak hatlı politikaya dönüşmesini umuyordu. *Çatışmaya yaklaşım açısından ortaklaşa davranışçı Türk toplumuyla bireyci toplumlar arasında belirli bir farklılık bulunması olasılığı yüksektir*¹⁹⁹. Saldırıdan sonra acil toplantı kararı alan Bakanlar Kurulu, terör saldırısını enine boyuna tartıştı;²⁰⁰

“ Her konuda ve bu mücadelesinde, ABD'nin yanında olacağız. Eğer gereksinimi varsa, sivil savunma örgütümüzden bir birimi de göndermeye hazırız.”

Saldıruları yakından takip eden Başbakanlık ve Genelkurmay Başkanlığı yaklaşık 3 saat süren toplantı sonrasında konuyla ilgili açıklamalarda bulundu;²⁰¹

“ Toplantı sonrasında yapılan yazılı açıklamada, ABD’de meydana gelen saldırıların ele alındığı bildirilerek, ‘Söz konusu saldırılarla bu saldırıların ardından doğabilecek gelişmelerin ülkemize, toplumumuza ve ulusal güvenliğimize yönelik olarak yaratabileceği sonuçlar ve bu konuda alınabilecek önlemler değerlendirilmiş, gelişmelerin yakinen izlenmesi kararlaştırılmıştır.’ denildi.”

11 Eylül 2001 terör olayları ile ilgili Ecevit’e sunulan raporda, geliştirilmiş güvenlik önlemlerinin alınmaya başlanacağı ve bu süreçte ‘müttefik’ sıfatındaki Türkiye’nin saldırıdan düşük ölçüde etkileneceği verilen bilgiler arasındaydı;²⁰²

“ ABD’yi sarsan terörist saldırıların ardından MGK ve MİT tarafından Başbakan Bülent Ecevit’e sunulan raporda, ‘ABD’nin çok şiddetli yanıt vermeye hazırlandığı ve Orta Doğu’daki stratejik önemi

¹⁹⁸ Sabah, 13 Eylül 2001.

¹⁹⁹ Sargut, A. Selami, Kültürler Arası Farklılaşma ve Yönetim, Genişletilmiş 2. Baskı, Haziran 2001, s.231.

²⁰⁰ Sabah, 13 Eylül 2001.

²⁰¹ Sabah, 13 Eylül 2001.

²⁰² Milliyet, 13 Eylül 2001.

nedeniyle Türkiye'nin böyle bir saldırıdan dolayı etkilenebileceği vurgulandı."

Rapora göre, Türkiye'nin kısa vadede panik içerisine girmesine gerek yok. Rapor konuyla ilgili, " *Bu nedenle Türkiye açısından olağandışı önlemlerin yürürlüğe sokulmasında şimdilik bir gereklilik yok.*"²⁰³ ifadesine yer vererek Türkiye'ye havasal ve sınırsal kontrollerin aksatılmaması uyarısında bulunmuştur.

Türkiye Cumhuriyeti 10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer, 11 Eylül saldırılarını kınayarak terörün devlet ve millet dinlemeden her alana sıçrayabileceğini ima etmiştir. Sezer, terörü kınayarak başladığı konuşmasını, Başbakan Ecevit'in yaptığı gibi ince bir sitemde bulunarak devam ettirmiştir,²⁰⁴

" Dün Amerika'nın çeşitli yerlerinde meydana gelen terörist saldırıları nefretle ve şiddetle kınıyorum. Dostumuz ve müttefikimiz olan ABD'nin acılarını paylaşıyorum. Zor günlerinde halkının yanında yer almaktayız. Terörizmi her zaman insanlığa karşı işlenmiş bir suç olarak niteledik. Bu nedenle de terörizme karşı savaşında uluslararası işbirliğinin güçlendirilmesinin gerekliliğini uluslararası her platformda dile getirdik. Dün yaşanan kötü olay bizim bu düşüncemizin ne kadar doğru olduğunun bir göstergesi oldu. Böyle bir olayın yaşanmamasını dilerdik. Bu nedenle terörizmle savaşım konusunda uluslararası işbirliği mutlaka artırılmalıdır. Sanıyorum Batılı ülkelerin de terörizme karşı bakış açıları dünden itibaren değişmiştir."

11 Eylül'den en az ABD kadar zarar gören bir diğer ülke Türkiye'dir. Çöken gökdelenlerde Türk'lerin sayısı azımsanmayacak ölçüdeydi ve tanıdıklarına ulaşamayanların sayısı da bir hayli fazlaydı,²⁰⁵

" Kamikaze saldırısının yok ettiği kulelerde enkaz altında kaç Türk olduğu belirlenemedi. Ancak yakınlarını arayan 306 kişi Türk Dışişleri'ne başvurdu."

11 Eylül'ün dünya üzerindeki yankıları ve terörü kınayan devletler ABD'nin safında yer aldı. Terör dalgasının etkileri ABD dışına taşı ve ölümlere sebebiyet verdi. Türkiye'nin 11 Eylül bilançosu aşağıdaki gibidir;²⁰⁶

²⁰³ Milliyet, 13 Eylül 2001.

²⁰⁴ Sabah, 13 Eylül 2001.

²⁰⁵ Sabah, 13 Eylül 2001.

²⁰⁶ Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 27.

“ Türkiye: 2001: Türkiye de teröre karşı savaşanlar arasında safını belirledi. 2006: 2003'te İngiliz Konsolosluğuna düzenlenen bombalı saldırı dâhil 4 eyleme tanık oldu. Toplam 151 kişi hayatını kaybetti.”

Türkiye, 11 Eylül saldırılarını terörün yıkıcılığını tüm dünyaya anlatabilmek için bir fırsat olarak görmüştür. Tarih boyu terörden en çok yara alan ülke sayılabilecek olan Türkiye, bu noktadan sonra ikili ilişkilerde ABD ve Batılı devletlerle kurulacak anlaşmanın bu yolla sağlanabileceğine inanıyordu, çünkü terörist saldırıya uğrayan devlet büyük bir güçtü. Türkiye'ye göre bu dönem terör örgütü PKK (Partiya Karkeren Kürdistan-Kürdistan İşçi Partisi)'nin²⁰⁷ sebep olduğu terörün en iyi şekilde anlaşılacağı dönemdi. ABD'yle olan müttefiklik ilişkileri ve NATO'nun devreye girebilecek 5. maddesi, Türk Silahlı Kuvvetleri'ni her an tetikte bulunmaya itiyordu ve İncirlik Hava Üssü'ne asker akışı sağlanıyordu;²⁰⁸

“Ecevit: Fiili Teyakkuz: Ecevit, ‘Sürekli teyakkuz halinde olayları izleyeceğiz. Ama bölgemize sıçrayacak bir sürtüşme ihtimali henüz yok.’ dedi.

NATO'nun 5. maddesi uyarınca, ABD savaşa girmeyi onaylarsa Türkiye'de savaşacaktı. Johnson Mektubu'nu hatırlayacak olursak bu, Türkiye'nin ulusların kaderini belirleyecek önemli siyasi oluşumlar ve olaylar karşısında ABD'nin yaptığı gibi menfi-duygusal kararlar vermediğini gösterir. 11 Eylül'ün ABD'de ve tüm dünyada sebebiyet verdiği ekonomik buhran, yeni politikalarını oluşturan ABD için çok önemli konumda olan Türkiye'yi de etkiliyordu;²⁰⁹

“ İşte 11 Eylül terörünün dünya ekonomisi üzerindeki bu daraltıcı sonuçları, hiç kuşkusuz Türkiye'yi genel anlamda olumsuz bir biçimde etkileyecektir. Zaten 2000 yılının Kasım ayında ve 2001 yılının Şubat ayında iki ekonomik kriz yaşayan Türkiye ekonomisi açısından, 11 Eylül terörünün dünya ekonomisi üzerindeki olumsuz etkileri, çok daha fazla hissedilecek.”

²⁰⁷ Bal, İhsan, “ PKK Terör Örgütü Tarihsel Süreç ve 28 Mart Diyarbakır Olayları Analizi”, USAK Dergi, Cilt 2- No: 8 ss.75-89.

²⁰⁸ Sabah, 14 Eylül 2001.

²⁰⁹ Kongar, Emre, a. g. e., s. 165-166.

ABD’de meydana gelen saldırının ekonomiyi olumsuz etkilediğini belirten ekonomistler, olayın Türk ekonomisi üzerinde de olumsuz bir etki yaratacağından kaygılıydılar. Başta turizm olmak üzere, ihracatın da bu ekonomik çalkantıdan nasibini alacağı, sıkça tekrar edilenler arasındaydı;²¹⁰

“ Türkiye’nin önde gelen iktisatçıları, ABD’ye yapılan saldırıların ekonomiye zarar vereceği görüşünde. Faruk Selçuk ve Taner Berksoy, ihracat ve turizm gelirlerinin düşebileceğini söyledi.”

Türkiye, ABD’nin yanında yer alarak hem siyasi açıdan olması gereken fakat doğruluğu tartışmaya açık bir karar alıyordu; hem de dünya siyasetindeki yerini sağlamlaştırarak ittifakı fırsata çevirmek istiyordu. Türkiye’nin bu husustaki tasarıları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır;²¹¹

“ Birinci olarak son otuz yıl içinde dört büyük terör dalgasına konu olmuş ve teröre çok kurban vermiş bir toplum olarak, teröre karşı savaşa katılarak, kendi başındaki terör belasına karşı mücadelede elini kuvvetlendirmeyi umut ediyor. İkinci olarak, Balkanlar, Kafkaslar, Orta Doğu üçgenindeki stratejik konumunu güçlendirmeyi umut ediyor. Üçüncü olarak, Orta Asya’daki, dolayısıyla Avrasya’daki stratejik konumunu güçlendirmeyi umut ediyor. Dördüncü olarak, kurulacak yeni dünya düzenindeki siyasal yerini kuvvetlendirmeyi umut ediyor. Beşinci olarak, iflas noktasına gelmiş olan ekonomisindeki dış borç yükünü hafifletecek ek mali yardımlar almayı umut ediyor.”

Amaçların terörle mücadelenin yanında Türkiye’nin gücünü artırma isteğine yardım ettiği açıktır. Türkiye, dış politikada ‘aranılan kan’ olma hedefini ve bölgesel gücü elinde bulundurma arzusunu bu doğrultularla özetlemiştir. Yeni stratejik dönemi anlatan Emekli Orgeneral Çevik Bir, yükselen değer Türkiye’nin döneme damgasını vuracağını işaret etmiştir;²¹²

“ Türkiye, coğrafyası ve jeopolitik konumu itibariyle Soğuk Savaş dönemi sonrasında zaten önemi artan bir ülkeydi. Türkiye’nin önemi bu olayla daha çok ortaya çıktı. Türkiye, bundan sonra dünyada aranan ülke olacak.”

Araştırmacı-yazar Faik Bulut, terörün bünyesinde yarattığı yıkımı ve yaşadığı travmayı öne sürecektir olan ABD’nin planlamalarında Türkiye’nin

²¹⁰ Sabah, 14 Eylül 2001.

²¹¹ Kongar, Emre, a. g. e., s. 169.

²¹² Milliyet, 13 Eylül 2001

düşünmeden adım atmayacağını ifade etmiştir. Bulut, Türkiye'nin uzun bir süre İslamofobi'den zarar göreceğini de sözlerine eklemiştir;²¹³

“ Bu durum İsrail'e çok yarar. İsrail, ABD'nin desteğini de alarak sadece Filistin'e karşı değil, komşu ülkelere kadar uzanan sınır ötesi harekât yapabilir. ABD, 'cezalandırma' dediği harekâtlar sırasında, Türkiye'yi bölge ülkelerin üstüne sürmeye çalışabilir ama Türk ordusunun ve hükümetin temkinli olacağını düşünüyorum. ABD ve Batı ülkelerinde, özellikle yabancılara karşı insan haklarında önemli kısıtlamalar olacaktır. Türkler de yabancı düşmanlığından nasibini alır. Batı'da, 'Müslüman, o zaman teröristtir' imajı güçlenecek. Arap ya da Türk olması önemli değil.”

11 Eylül terörünün amacı, ekonomik çöküntü yaratmanın yanı sıra, Hıristiyan ve İslam uygarlığı arasındaki keskinliği artırarak mücadeleyi dinler ayağından sürdürmek ve modern düzeni yıkarak yok etmektir. Zamanın *İngiltere Başbakanı Tony Blair'in, bir teröristin dininin olmayacağını ve sadece terörist olarak değerlendirilmesi gerekeceğini söylese de durum toplumsal açıdan pek de bu açıklama kadar parlak olmamıştır*²¹⁴.

11 Eylül terörü, yeni ve doğrudan bir dinler savaşına dönüşmemiştir, fakat ABD'nin işgal politikaları için gereken en güçlü 'gerekçe'yi de yine bu terör sağlamıştır. Türkiye, bu süreçte kilit bir role sahiptir, gerek konumu gerekse bağlantıları itibarıyla Orta Doğu'da meydana gelecek olan tedhiş dalgasından dolaylı olarak nasibini alacaktır.

2.4.8.11 Eylül ve İslamofobi

Din, tarih boyunca devletlerin siyaseti şekillendirmesinde büyük bir rol oynamıştır. Ortaçağ'da başat yönetici konumunda olan din, uluslararası ilişkiler disiplininin gelişimiyle seküler bir yapı kazanan dünya siyasasından yavaş yavaş silinmeye başlamıştır;²¹⁵

“...Bir başka ifade ile Westfalya (Westphalia) modeli ile yeni ortaya çıkmakta olan model arasındaki gerilim, 11 Eylül ile yeni bir aşamaya girmiştir...”

²¹³ Milliyet, 13 Eylül 2001.

²¹⁴ Özbek, Osman, a. g. e., s.16-17.

²¹⁵ Bacık, Gökhan, “Westfalyan Sistemin Direnişi: 11 Eylül ve Uluslararası Politika”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006), ss. 53-84.

Westphalia modeliyle kastedilen, dini kuralların politik işleyişten uzaklaştırılmasıdır. Fakat 11 Eylül'le beraber (neredeyse) tüm Batı'nın İslamofobinin tekrar etkisinde kaldığını söylemek doğrudur;²¹⁶

“...Sözde, İslam adına ikiz kulelere karşı yapılan saldırılar, Batı'da anti-İslamistlere büyük bir fırsat yaratmış ve halkı ikna etme gücünü de artırmıştır. Bu anlamda, birçok kişinin söylediği gibi ikiz kulelere saldırı yapanlar aslında İslam'a karşı da haçlı savaşının startını vermişlerdir.”

Din, siyasette zaman zaman görünmez hale gelse de, devletlerin gerek gördüğü zaman kullanmaktan çekinmediği bir kavram olmuştur. İslamofobi, içerdiği 'fobi', yani 'korku' kelimesinden de anlaşıldığı gibi, dünya üzerinde İslam dinine ve Müslümanlara karşı geliştirilmiş tepki, bazı durumlarda aşağılama kampanyası ve hatta nefret duygusudur. Kavram sadece din antipatisini değil, Batı -Doğu çakışmasını ve hiyerarşik üstünlük sağlama çabasını da kapsar. ABD'de yükselen İslam karşıtlığı ve Müslümanların tehdit edilişi yaşamlarını gerektiği gibi idame ettirememelerine sebebiyet vermiştir. Okullarına gitmekte zorlanan Müslüman öğrenciler, 11 Eylül'den gerçek anlamda zarar görmüşlerdi. Camiler tahrip ediliyor ve Müslüman öğrenciler hırpalanıyordu;²¹⁷

“ ...New Jersey'de yaşayan Ramandeep Sikh, 'Evimin bahçesine ve otomobilime taş attılar. İşe gidemiyorum' diye konuştu. Kuveytli öğrenciler de 'Hepiniz ölmelisiniz diyerek bize bağırdılar' dedi.”

11 Eylül terörünün en ciddi sonuçlarından biri İslamofobinin yayılışıdır. İslamofobi algısının amacı, saldırıyı gerçekleştiren El-Kaide'nin Müslüman üyelerden oluşan bir örgüt olmasını kaynak göstererek, İslam dinine karşı negatif bir tutum oluşturmaktır. İslam'a karşı etkili bir iddia arayan

²¹⁶ Er, Tuba; Ataman, Kemal, “İslamofobi ve Avrupa'da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, Uludağ Ü., İlahiyat Fak.Dergisi,Cilt:17-Sayı:2, Yıl:2008 ss.747-770 (Ayrıntılı bilgi edinmek için bkz. Canatan, Kadir, “İslamofobi ve Anti-İslamizm - Kavramsal ve Tarihsel Yaklaşım,” Batı Dünyasında İslamofobi ve Anti-İslamizm, ed. Canatan, Kadir Hıdır, Özcan, Eskiyeşi Yay, Ankara, 2007).

²¹⁷ Sabah, 14 Eylül 2001.

Batı, El- Kaide'yi öne sürerek tüm Müslümanları vahşi ve barbar olarak nitelendirmektedir;²¹⁸

“El Kaideciliği doğuran etkenlerden birisi de ABD'nin işgal ettiği ülkelerde öldürdüğü on binlerce masum ve sivil insanın, İslam coğrafyasında geniş bir yankı uyandırmasıdır. Bu nefret ve intikam dalgası El Kaideciliği beslemektedir. El Kaide bu psikolojiden beslenerek, daha fazla destek bulabilmektedir. Çünkü destekçilerinin gözünde El Kaide, Batı'ya karşı saldırabilen bir harekettir. Fakat bu saldırılar, El Kaide'nin dünyayı Medeniyetler Çatışmasına sürüklediğini göstermez. Zira El Kaide yukarıda da bahsedildiği gibi bir medeniyeti temsil etmez. Fakat Medeniyetlerin Çatışmasını arzu edenlerin El Kaide'yi tüm Müslümanların temsilcisi olarak görmeleri, El Kaide'nin bu amaç doğrultusunda kullanılabilmesini göstermektedir. Yani El Kaide bu konuda özne değildir.”

El-Kaide'nin;- daha doğrusu;- İslam'ı zikrederek terörist eylemlerde bulunan hiçbir örgütün İslamiyet'le ve diğer semavi dinlerle ilgisi yoktur. İslam, zorunlu olmadıkça kan dökmeyi emretmez; aksine barıştan yana bir duruş sergiler. 11 Eylül saldırılarını İslamiyet'in 'cihat' anlayışıyla temellendirenler bu gerçeği görmezden gelmiştir ve Müslümanlığı kavga, şiddet, savaş gibi kavramlarla beslenen bir din olarak görmüştür. Fakat İslamiyet, Anti-İslamcılarının tanımladığı gibi bir 'barbarlar dini' değil, masum kanı dökülmesini yasaklayan bir inanç sistemidir. Bu sebeple 11 Eylül terörü, İslamiyet'le örtüşmez ve pratikte de İslamiyet'le bağdaştırılamaz;²¹⁹

“ Saldırıdan sonra alınan ilk bilgilere göre terörist Atta'nın dinini doğru dürüst bilmemesi ve bazı teröristlerin, 11 Eylül'de uçakta kadınların boğazını kesmeye çalışmaları olayın İslam'dan ziyade kin, nefret ve intikamdan kaynaklandığını göstermektedir.”

Günümüzde oldukça normalmiş gibi artmaya devam ederek taraftar toplayan anti-İslamcı hareket, özünde belli bir kesime karşı kırılması güç bir önyargıyı ve uluslararası menfaatleri barındırmaktadır. İslamofobi'nin bazı algılamalarında toplumdaki cinayetlerden, suçlardan ve yanlış yönetimden İslam sorumlu tutulmakta ve büyük güçlerce aslında 'illegal' bir

²¹⁸ Avcı, İlyas, “El Kaide Tehdidi İle Mücadele”, Polis Bilimleri Dergisi: Cilt: 11, Sayı:3- Yıl:2009, ss.95-117.

²¹⁹ Özbek, Osman, a. g. e., s.21.

ilerleyişin önü açılmaktadır. Bu, İslamiyet'in bilinçli veya bilinçli olmadan yanlış yorumlanmasına yol açmaktadır;²²⁰

“ 11 Eylül'de altyapısı daha önce hazırlanmış, ideolojik zemini oluşturulmuş, düşmanı belirlenmiş, kamuoyunda 'rızanın imalatı' gerçekleşmiş bir süreç, terörist bir saldırıyla tetiklendi. Belki beklenen gerekçe bu saldırı ile kendilerine sunuldu. 'Teröre karşı savaş' adı altında radikal İslam ya da cihadist anlayış olarak ele alabileceğimiz El-Kaide türü yapılara karşı başlatıldığı söylenen savaş bir süre sonra İslam dini, İslam coğrafyası ve Orta Doğu'ya yöneldi. El-Kaide benzeri İslam'ı en uç noktada, en ilkel biçimiyle yorumlayanlar hedef alınıyor gibi gösterilse de bir din, kültür, yaşam tarzı 'yeni düşman' olarak belirlendi.

El-Kaide'nin benimsediği uç nitelikteki fikirler, İslam'ın kendisiyle bağdaştırılmamalıdır. Terör saldırılarının faturasını İslam dini mensuplarına kesmek Batı'nın işine yarasa da uzun vadeli politika anlayışında barışı yok edici özelliğiyle kin ve nefreti besleyici olacaktır.

2.4.9.Samuel Huntington ve Uygarlıklar Çatışması

11 Eylül ve terör söylemlerinde akıllara gelen kuramlardan en bilineni ünlü bilim adamı Huntington'a aittir. Birçok tartışmayı beraberinde getiren 'Uygarlıklar Çatışması'²²¹ (bazı kaynaklarda 'Medeniyetler Çatışması' olarak geçmekte) isimli makale, ilk olarak 1993'te Foreign Affairs²²² isimli dergide yayımlanmıştı. Huntington, dikkat çeken bu çalışmasını daha sonra kitaplaştırmıştır;²²³

“ Daha sonra, bu makalenin çok tartışmasından kaynaklanan bir güdülemeyle, 1996 yılında Uygarlıklar Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması (The Clash Of Civilizations and the Remarking of New World Order) adlı kitabını yayımlamıştır.”

²²⁰ (Ed) Babacan, Abdurrahman, a. g. e., s. 185.

²²¹ Kongar, Emre, a. g. e., s. 45.

²⁰⁸ Dış İlişkiler- Dış Politika anlamındadır. Konuyla ilgili detaylı bilgi için: Kitap İncelemesi: Uysal, Ahmet, Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, Yazar: Samuel P. Huntington, s. 1, <http://sbe.dumlupinar.edu.tr/12/165-171.pdf>, Erişim Tarihi: 11.10.2012.

²²³ Kongar, Emre, a. g. e., s. 45.

Samuel Huntington'un 'Uygarlıklar Çatışması'nın temelinde savaşıacak hayali bir düşman, yani kavram yaratmak ve daha sonra bu yaratılmış yeni düşmanlarla savaşmak yer alıyordu. *Huntington'a göre ülkeler arasındaki ortak özellikler yardımlaşma ve dayanışmayı kolaylaştırmakta, kültürel farklılıklar ise çatışma ve sürtüşme üretmektedir*²²⁴. Huntington'a göre Batı uygarlığı büyük, üstün ve gelişmiş bir uygarlıktı ve karşısında ona denk olabilecek kadar güçlü bir uygarlık yoktu. Huntington, görüşlerini ifade ederken ünlü tarihçi Toynbee'nin etkisinde kalmış, çalışmasını bu doğrultuda ve benzer zemin üzerinde devam ettirmiştir;²²⁵

“ Huntington tezlerini, ünlü İngiliz tarihçisi ve bilim insanı Arnold J. Toynbee'nin kuramı üzerine dayandırıyor. Toynbee'nin Meydan Okuma ve Karşı Koyma (Challenge and Response) kuramına göre ise, büyük uygarlıklar, ancak bir meydan okumayla karşılaştıklarında ve yıkılmadan buna karşı koyabildikleri takdirde gelişiyor.”

Sovyetlerin çöküşünden sonra Batı dünyasına yolunu 'istediği gibi' çizebilmesi için yeni bir rakip gerekiyordu. Yeni rakip, Batı uygarlığının yükselmesinden her zaman rahatsızlık duymuş olduğu Doğu uygarlığı ve İslam coğrafyasıdır. Batı'nın Doğu'ya karşı olan tutumu 8.yüzyıla dayandırılacak kadar eskidir;²²⁶

“Sekizinci yüzyıldan hemen hemen on beşinci yüzyıla kadar İslam Dünyası'nın her alanda Hıristiyan Batı Dünyasına üstünlük sağladığı sıkça ifade edilir. İslam dünyasındaki sayısız siyasî bölünmelere, hatta Moğol işgallerine ve Müslüman imparatorlukların sınırlarındaki dalgalanmalara rağmen Avrupalılar İslam hegemonyasının farkındaydılar. Avrupalı perspektifinden bakıldığında, güneş *Darü'l İslam'ın* üzerinde hiç batmıyor gibi görünüyordu. Southern'in ifadesiyle, 'akıl ulaşabileceği ve bilginin doğrulayabileceği yere kadar Akdeniz'in güney ve doğusunda Müslümanlar vardı.' Müslümanların hâkimiyeti İspanya'da geriliyorken bile, Türkler sayesinde Doğu Avrupa'ya doğru sürekli yayılıyordu. Bu sebeple Avrupa'nın, kuşatılmışlık duygusundan ve korkusundan hiçbir zaman kurtulamadığını söylemek yanlış olmaz.”

²²⁴ İlgili kısım, Ahmet Uysal'ın belirttiği üzere Huntington'un kendi eserinde 128. sayfada geçmektedir. Alıntı yapılan metindeki fazla edat kullanımı (ve) düzeltilmiştir.

²²⁵ Kongar, Emre, a. g. e., s. 46.

²²⁶ Kahf, Mohja, Batı Edebiyatında Müslüman Kadın İmajı, Küre Yayınları, Çev. Yeşim Ezdirmez, İstanbul, 2006. ss. 20–21'den aktaran; Er, Tuba; Ataman, Kemal, a. g. m., s.747-770.

Huntington'un tezinin özü, tıpkı kendisinden önceki kuramcılarının da yaptığı gibi medeniyetleri savaştırmaktır; çünkü Sovyetlerin resmen sona ermesiyle birlikte Batı, yeni bir karşıt güç yaratarak Sovyetlerin bıraktığı boşluğu doldurmayı planlamıştır. Huntington'un, uygarlıklar arası yaptığı eşleştirmeler (daha doğru bir kullanımla; 'ayrımalar') tezinin ana fikrini destekler nitelikte;²²⁷

“ Önce Çin uygarlığını ve özellikle İslam'ı Batı'nın karşısına yeni düşmanlar olarak diyor. Bu yolla, Batı'yı diri tutabilmek için çöken Sovyetler'in yerine, yeni düşmanlar tanımlıyor.”

Huntington'un ortaya atmış olduğu gidişat belirleyici yeni tez, ABD'nin hâlihazırda ihtiyacı olduğu siyasi zemini ona sunuyordu. Bush'un ileriye dönük müdahaleci doktrini, Huntington'un önderliğinde şekillenmişti;²²⁸

“... Artık tehdidin adı konmuştu. Huntingtonizm süratle zihinlere yerleşiyordu.”

11 Eylül'ün fikirsel açıdan ünlü kuramcılarının temellendirmesine dayanan bir arka planı mevcuttu. Huntington'un tezinin yanı sıra, Francis Fukuyama'nın kapitalizm zaferini ilan ettiği *Tarihin Sonu metni*²²⁹ 11 Eylül'ün ekonomik tabanını oluşturmuştur. Böylece, artık yeni bir dönem başlayacaktı.

Huntington'un İslam uygarlığından ve dünyanın ABD haricindeki ülkelerinden bahsederken kullandığı tanımlamalar ayrımcı politikaya hizmet eder niteliktedir. Huntington, Batı için 'biz' demekle, Batı uygarlığı dışındaki tüm uygarlıkları büyük ölçüde 'öteki'leştiriyor ve araya aşılmaz bir mesafe koyuyor. Bununla birlikte uygarlıkların yaşamlarını barış içerisinde sürdürmesi gerektiğini de öğütleyen kuramcı, 'barışçıl bir mesaj vermek zorunda olduğu' kaygısını neredeyse her ifadesinde hissettiriyor. Bu sebeple Huntington'un tezi, uzun vadede, kullanışlı ve dünya barışını sağlamaya yardım edici nitelikte görünmemektedir.

²²⁷ Kongar, Emre, a. g. e., s. 48.

²²⁸ Atikkan, Zeynep, 11 Eylül Amerika'yı Nasıl Değiştirdi? Amerikan Cinneti, Yapı Kredi Yay-İst., 1.Baskı- Eylül 2006, s. 410.

²²⁹ (Ed) Babacan, Abdurrahman, a. g. e., s.186.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

11 EYLÜL SONRASINDA ABD’NİN ORTA DOĞU POLİTİKASI

11 Eylül sonrası dış politikanın en büyük tehlikesi olan savaş, halkları ve devletleri maddi manevi kayba uğratmıştır. Değişen Orta Doğu politikasını müteakiben savaş kavramı açıklanmaya ihtiyaç duymaktadır.

3.1.Savaş Olgusu

Homo homini lupus
(İnsan insanın kurdudur).
Thomas Hobbes

Savaş, insanoğlunun doğasında var olan ve önlemez bir biçimde gelişen kavramlardandır. İnsanın var olma anından itibaren *vazgeçilemez içgüdüsel* bir *tutku*²³⁰ haline gelen savaşma isteği, çoğunlukla yeni alanların hâkimi olmak adına yapılan düzensiz mücadeledir. Bu yüzden, savaşın en güçlü ve doğru tanımının, sahip olma içgüdüsüne bağlı olduğunu söylemek yanlış olmaz;²³¹

“ Savaş; güçlünün zayıfa boyun eğdirme ve kaynaklara daha fazla sahip olma duygusunun yansıması olarak ortaya çıkar.”

Eski çağlarda savunma düşüncesiyle meydana getirilmiş olan savaş günümüzde farklı bir yapıya bürünmüştür ve özellikle büyük sosyolojik ve tarihsel olaylardan sonra radikal değişimler geçirmiştir (Bu olaylara Soğuk Savaş gibi düşük yoğunluklu fakat yüksek rekabetli bir dönem örnek verilebileceği gibi; 11 Eylül’den sonra Irak ve Afganistan’daki gibi sıcak çatışmalara sahne olan savaş türleri örnek gösterilebilir). Savaş ayrıca, *‘uluslararası ilişkiler disiplininin ortaya çıkışına zemin hazırlayan’*²³² yıkıcı bir yapıdır.

²³⁰ Aydın, Nurullah, a. g. e., s. 69.

²³¹ Aydın, Nurullah, a. g. e., s. 69.

²³² Sandıklı, Atilla, Kaya, Erdem, Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış, yıl:Bilinmiyor s. 133.

3.1.1.Savaşın Asıl Nedeni: Mali Üstünlük Kurma Arzusu

Harp zorunlu ve kaçınılmaz olmalıdır.

Milletin hayatı tehlikeyle
karşı karşıya kalmadıkça
harp bir cinayettir.

Mustafa Kemal Atatürk

Savaş, dini nedenler çerçevesinde yapılabileceği gibi (Haçlı Seferleri, Bedir-Uhud-Hendek Savaşları vb.), ekonomik kaygılar sebebiyle de tercih edilebilmektedir. Günümüzdeki savaşların neredeyse tamamına yakınının ekonomi tabanlı olmasına rağmen dini ve etnik problemler öne sürülerek yapılıyor olması, savaşın çirkin yüzüne yapılan makyajı anımsatmaktadır. Bu düşünce, 11 Eylül 2001 terörüyle ilişkilendirilebilir. 11 Eylül'de dinsel kökenli bir önyargının (İslam karşıtlığı) tekrar diriltildiği bilinmektedir. ABD, bu terör saldırısından sonra amaç dışına çıkarak belirlediği ülkelerin alanına müdahalede bulunmaya başlamıştır. ABD'nin yeni savaş rotasının asıl büyük sebebi ekonomidir. Ülke, yıllardır müdahale etmek için fırsat yaratmaya çalıştığı bölgelere, dini söylemlerin kamuoyu üzerindeki etkilerinden faydalanarak girmiştir. Ekonominin güç kazandığı dünyada savaş asla bitmeyecek bir olgudur;²³³

“Hobbes, ünlü eseri Leviathan'da ‘şayet birbirinin kurdu olan iki insan, aynı anda beraber sahip olamayacakları bir şeyi isterlerse, düşman haline gelirler ve süreç sonuçta ya birinin diğerini kontrol altına alması ya da yok etmesi ile neticelenir’ der(*)...”

Savaşın ne şekilde ve hangi sebeplerden ötürü doğacağı günümüzün en çok tartışılan konularındandır. Düşman kavramı gitgide belirsiz bir hal alarak soyut kavramlara dönüşmektedir ve bu durum da

²³³ (*) Richard K. Betts, Conflict After the Cold War, Pearson, New York, 2008, s.67'den aktaran; Turcan, Metin, “Bir Önceki Savaş için Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi”, Bilge Strateji, Cilt:2 Sayı:5 Güz 2011, ss.71-129. Ek bilgi-Hobbes: İngiliz filozof.

devletlerin tehlike altında olma ihtimallerini oldukça kuvvetlendirmektedir. Artık tehdit, her noktadan gelebilecektir,²³⁴

“ Bugün genel kanaat o ki, günümüz dünyasında insanın huzurlu ve güvenli varoluşuna yönelik en büyük tehditlerden bir tanesi de küresel çapta örgütlenen terör örgütlerinden gelmekte. Artık resmi üniformalı askerlerin ve silahlı kuvvetlerin ulusal çıkarlar adına karşılıklı çatışmalarından değil, ne olduğunu bilmediğimiz, somut olarak tanımlamakta kimi zaman çaresiz kaldığımız bir yapıyla mücadele etmek durumundayız...”

Savaşın nispi öngörülmezliği, belirli bir düşman üzerine yoğunlaşır buna paralel politikalar üretmeyen devletlerin yeni çağ anlayışıyla belirlenir. Düşmanın belirli olmaması, özellikle çevre ülkelerin hedef listesinde yer alma korkusunu tetikleyerek, büyük devletlerin istenilen bölgeye saldırı düzenleme fırsatını yarattığını özetlemektedir.

3.1.2.Savaş Kavramının Tahlili

Savaşı çıkaranlar, kırmızı derililerden
çaldıkları toprakları savunmak için kara derilileri ,
sarı derililerin üstüne salan beyaz derililerdir.

Anonim

Savaş nedeni ne olursa olsun rakibe galip gelme prensibi üzerinden yürür. Realizm ve liberalizm gibi ana kuramlar ışığında savaşın felsefesi, tıpkı terör gibi birilerinin kontrolü altında bulunduğu şeklindedir. Realizm, savaşın devletlerin yapısıyla örtüştüğünü ifade eder;²³⁵

“Klasik realist görüşe göre, insan doğasından gelen bu dürtü, insanların meydana getirdiği devletlerin karakterine ve en önemlisi ‘anarşinin’ egemen olduğu uluslararası politik sisteme de yansır.”

Realizme göre uluslararası meselelerde de doğrudan devleti kuran insanların çıkarları egemen olduğu için savaşın ortaya çıkışının hem

²³⁴ Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM), a. g. s. s. 130 (Prof. Dr. Deniz Ülke Arıboğan'ın 'Terörizme Karşı Kurumlar Arası Koordinasyon ve İşbirliği İmkanları' isimli sempozyum konuşmasından alıntıdır). Bkz: a. g. s: Adı geçen sempozyum.

²³⁵ Kenneth Waltz, Man, the State and War: A Theoretical Analysis, Columbia University Press, New York, 1954, Chapter 2 ve 3'den aktaran; Turcan, Metin, a. g. m. , s. 121.

psikolojik yanı bulunmaktadır. Ayrıca savaş ihtimalleri üzerinde durarak dış politikayı takibe almak devletlere uzun vadede yarar sağlayabilir;²³⁶

“Bu nedenle geleneksel realist görüşe göre, her an bir savaş çıkabileceği ihtimali uluslararası sistemin başat aktörleri olan devletleri ‘milli çıkarlarını’ korumak adına devamlı tetikte olmaya ve reel politiği takip etmeye zorlar...”

Savaşı kabul edilebilir bir çözüm yöntemi olarak gören düşünürler klasik bakışçılardı. Onlara göre savaş normal karşılanması gereken bir politikanın eylemsel uzantısıdır;²³⁷

“... Klasik bakışa göre savaş, karar verme yoluydu, başka bir şekilde çözülemeyecek bir meseleyi savaşta galibiyet kazanarak çözmek anlamına geliyordu. Clausewitz’in öngördüğü biçimiyle savaş, amaçlı, amaçlı olduğu ölçüde de akılcı bir savaştı, politikanın başka yollarla sürdürülmesiydi...”

İdealizm, barışın egemen olduğu bir düzeni dünya üzerinde hâkim kılmak ister (idealizm, olması gerekenle ilgilenir). İdealizmin daimi barış isteği, özellikle Realist öğretisi tarafından mantıklı bulunmamıştır ve gerçek dışı kabul edilmiştir. Çünkü savaş, uluslararası ilişkilerin doğasında vardır ve barışın kısa süreli ateşkesler ve durgunluk dönemlerinde devreye girmekten başka şansı yoktur;²³⁸

“İdealist bakış açısının uluslararası sistemde evrensel nihai barışa doğru bir ilerlemenin olduğu yönündeki tespiti Realist bakış açısı tarafından kabul edilmemiştir. Realizm’e göre evrensel düzeyde tüm düşmanlıkları sona erdirecek bir barış mümkün değildir. Uluslararası ilişkilerde barış belirli dönemlerle sınırlıdır. Barış; devletlerarası güç dengesinin sağlanabildiği ve sıcak savaşın yaşanmadığı süreçlerde kısa süreli gerçekleşebilir. Morgenthau’ya göre barışın korunmasında devletlerarası güç dengesinin sağlanması önemli bir dinamiktir(*). John Mearsheimer da uluslararası ilişkilerde barışın güç dengesine bağlı olduğunu belirtmiş, 2. Dünya Savaşı sonrası dönemde Avrupa’daki barışın kutuplar arasındaki güç dengesiyle açıklanabileceğini savunmuştur().”**

²³⁶ Turcan, Metin, a. g. m., s. 121.

²³⁷ Hirst, Paul, Thompson, Grahame, a. g. e., s.212.

²³⁸ (*) Morgenthau, Politics Among Nations: 20-25 ve (**) John Mearsheimer, “Back to the Future: Instability in Europe after the Cold War,” International Security 15 1 (1990): 11’den aktaran; Sandıklı, Atilla, Kaya, Erdem, a. g. e. , s.145.

Neo-realizmin kabulüne göre, barışın önündeki en büyük engeli uluslararası sistem kendiliğinden yaratmaktadır; çünkü devletler saldırgan ve menfi bir yapı benimsemiştir ve düzen kendi kendini bu yolla idame ettirmektedir;²³⁹

“Neorealizm barışın tesisi önündeki en büyük engeli uluslararası sistemdeki anarşi olarak değerlendirmiştir. Devletleri ‘güvenlik ikilemi’ algısıyla varlığını sürdürme mücadelesine sevk eden anarşik düzende uluslararası karşılıklı bağımlılığın sağlanması ve işbirliği mümkün değildir...”

Kuramsal bakışa göre, işbirliğinin ve birlikte hareket etmenin getirdiği gereklilikle liberal görüşü benimseyen devletlerin ortaklarıyla çatışma ihtimalinden kaçındıkları kabul edilmektedir;²⁴⁰

“...Liberal demokrasiler liberal olmayan devletlerle savaşa girebilmektedir. Dolayısıyla sadece liberal rejimlerle yönetilen ülkeler arasında kalıcı barıştan bahsedilebilir. Michael W. Doyle, bu müstakil barışın istikrarlı bir genişleme sürecine girdiğini ve dünya barışının sağlanabileceği ümidini güçlendirdiğini öne sürer(*). Liberal değerlerin yaygınlaşması ve kabul görmesi ile diğer devletler bir sosyalizasyon süreci geçirerek uluslararası topluma entegre olabilecek, barışın sürdürülebildiği coğrafya genişleyecektir.”

Liberal düşüncenin ifadesi ele alınırsa, devletler ekonomik, siyasi veya kültürel ortaklıklara zarar gelmemesi açısından çatışma ihtimalinden uzak durur. Özellikle ekonomik anlaşmaları bu düşünceyle örneklendirmek yanlış olmaz. Fakat bu görüşün, menfaat durumlarının azami derecede olduğu anlarda çürüdüğü ifade edilebilir. Günümüzde çatışma ve savaş gibi kavramlar oldukça sorgulanır hale gelmiştir. Devlet görevlileri, yöneticiler ve üst düzey yetkililer haricinde savaşın ne zaman ne şekilde ortaya çıkacağı artık kesinlik taşımamaktadır. Ayrıca liberal görüşte belirtildiği gibi, liberaller yine ortaklık kurdukları liberal devletlerle savaşmayı tercih etmemekte. Bu, liberallere göre ‘kendilerinden olmayan’ devletlerin savaş tehlikesinin altında olduğunu düşündürüyor ve barış kavramının niteliğinin sorgulanmasına yol

²³⁹ Sandıklı, Atilla, Kaya, Erdem, a. g. e. , s. 146.

²⁴⁰ (*)Michael W. Doyle, “Kant, Liberal Legacies, and Foreign Affairs”, Philosophy and Public Affairs 12 3 (1983): 206’dan aktaran; Sandıklı, Atilla, Kaya, Erdem, a. g. e. , s. 139.

açıyor. Özellikle büyük devletlerin savaş politikalarının gitgide sertleşen yapısı, savaşın yıkıcılığının uzun vadede devam edeceğini gösteriyor.

3.1.3.Savaş ve Teknoloji

Teknoloji, çağın gerektirdiği ölçüde geliştikçe ve yeni aygıtlar savaş sektöründe kullanmaya devam ettikçe savaşın boyutları daha korkutucu, etkileri ise daha uzun bir zaman dilimine yayılacak derecede güçlü olacaktır. Dünya teknolojik ve stratejik yapı bakımından değişime uğrar, bu değişim de en çok başvurulan yol olan savaşı doğrudan besler. Eskiden basit aletlerle savunma amaçlı yapılan savaş, günümüzde güçlü devletlerin tercih etmek istediği bir çözüm yolu olarak gözükmektedir. Savaşta galip olan taraf, teknik ve fikrî yeterliliği daha üstün olan taraftır. Yani teknolojiye hâkim olan dünyaya hâkim olmuş kabul edilir;²⁴¹

“Tarih içinde insanoğlu daha iyi savaşabilmek için elindeki teknolojiyi kullanarak silah üretmeye başlamış; ok ve kılıçla başlayan bu çaba nükleer silahlara ve uzayın fethine kadar ulaşmıştır. Geleneksel anlamda bu silahlanma yarışında son sözü daima teknoloji söylemiş ve daha üst teknoloji ürünü silahları savaş meydanlarına getirebilen her taraf her zaman savaş alanından zaferle çıkmıştır. Eşit teknolojiye sahip tarafların savaşlarında ise bu sefer bu silahları, eldeki teçhizatı ve personeli stratejik hedefler doğrultusunda daha iyi senkronize ederek sevk ve idare eden taraf savaşı kazanmıştır. Yani aslında denk güçler arasındaki savaşta ‘daha iyi fikri olan’ ve bu fikri savaş meydanında iyi kullanan savaşı kazanmıştır. İşte bu sonuç tarih içinde lider ve askeri stratejistleri daha iyi doktrin ve strateji üretmeye zorlamış, bu çabanın sonucu olarak savaş stratejileri ve uygulanan doktrinlerde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Kısaca, değişen ‘teknoloji’ ve ‘strateji’ nasıl savaşıldığını belirleyen iki önemli faktör olarak savaşın evrimindeki temel nedenler olmuştur.”

İnişli-çıkışlı politikaların son safhalarında *detente*²⁴², yani yumuşama dönemine girilmektedir. Buna rağmen savaş, dünya üzerinde meydana gelen teknolojik ve stratejik ilerlemelerden beslenen bir kavramdır. *Strateji fark*

²⁴¹ Turcan, Metin, a. g. m. , ss.71-129.

Lind ve daha birçok teorisyenin savaş tanımlamaları için s. 124'deki tablodan yararlanılabilir.

²⁴² Hirst, a. g. e., s. 212.

*yaratmak ve geleceği kurmak ile ilgilidir*²⁴³. Devletler, yüzyıllardan bu yana savaş yoluyla birtakım meseleleri çözüme ulaştırmaya çalışmıştır. Eski çağlarda canı koruma altına alma maksadıyla geliştirilen savaş anlayışı, günümüz devletlerince menfaat ve üstünlük mücadelesine dönüştürülmüştür. Uluslararası ilişkilerin temeli ve gelişimi savaşların doğması ve sürdürülmesi üzerinedir. Hegemon olmak isteyen devletler isteklerini zaman zaman savaş yoluyla elde etmek ister. Çatışma ve savaştan, devletlerin birbirleriyle kuracağı işbirliğiyle kaçınılabılır. Fakat yine de devletlerin müttefikleriyle bile olsa asla savaşmayacağı kanısını taşımak 2000'lerin değişken ve sert politika yapısına uygun düşmez.

11 Eylül sonrasında ABD'nin Orta Doğu'ya karşı aldığı tavır ve gerçekleştirdiği müdahaleler; savaşın özünü, kapsamını ve gerçek nedenlerini anlamamız açısından bir örnek teşkil edecektir.

3.1.4.Kaosa Sürüklenen Dünya

21. yüzyılın savaş ve savunma anlayışı gün geçtikçe şekilleniyor ve devletlerin olası saldırılara karşı önlem almasını gerektiriyordu. Dengelerin gitgide hassaslaştığı dünya konjonktürü, büyük bir kaosun içine doğru çekilmekteydi;²⁴⁴

“...Kaos kavramı sözcük anlamı itibariyle günlük dilde, ‘karmaşıklık, düzensizlik, belirsizlik’ hatta ‘anarşi’ gibi ifadeleri çağırır. Kavram, Yunanca ‘boşluk, yarı, hudutsuzluk’ anlamlarına gelen ‘Khaos’ kelimesinden gelmektedir. Kaos kavramı günlük dildeki kullanımından farklı olarak bilimsel anlamda ‘düzensizliğin içindeki düzen’ manasında kullanılmaktadır...”

11 Eylül'den sonra dünyanın içine çekildiği kaos, bir süre sonra 'düzensizliğin içindeki düzen' olarak şekillendi ve tıpkı eskiden olduğu gibi, dünya devletleri bu yeni düzen içerisinde yerlerini almak üzere saflarını belirledi. 11 Eylül'den sonra kompo teorileri üretildi, insanların bir kısmı

²⁴³ Öge, Serdar, “Düzen mi Düzensizlik (Kaos) Mi? Örgütsel Varlığın Sürdürülebilirliği Açısından Bir Değerlendirme”, Selçuk Ü., 2005- Sayı:13, ss. 285–303.

²⁴⁴ Öge, Serdar, a. g. m.,ss.285-303.

(medya ve aydın kesim) olayların yorumlanmasına karşı olan güvensiz tutumlarını sürdürdü ve dünyanın gidişatı üzerine yürütülen güçlü ihtimalli tahminler de bu yanıltıcılıktan nasibini aldı;²⁴⁵

“ Osmanlı Devleti’nin yıkılmak istendiğini söyleyenler de; Batı’nın tarihsel isteklerine göre yeni devletin şekilleneceğini söyleyenler de; darbelerin yapılacağını, sağ-sol çatışmalarının olacağını, Sünni- Alevi çatışmasının, terör olaylarının olabileceğini söyleyenler de; irtica paranoyasıyla soygun, talan ve yağmanın yapılacağını söyleyenler de; ABD’nin İsrail’in güvenliği için bölgeye gireceği, Türkiye’nin Kuzey Irak’taki oluşumda devre dışı bırakılacağı konusunda yapılan açıklamalar da komplo olarak değerlendirildi. Ancak olan bitenleri, komplocuların masalı diye nitelendirenler, tahminlerin gerçekleşmesi karşısında suskun kalmışlardır.”

3.2. 11 EYLÜL SONRASI ABD’NİN DIŞ POLİTİKASINDA DEĞİŞİM SİNYALLERİ VE DEĞİŞİMİN TÜRKİYE’YE ETKİLERİ

Finans silah gibidir.
Politika da tetiği ne zaman çekeceğini bilmektir.
‘The Godfather III’ filminden

Tarih boyunca sahip olduğu petrol rezervleri ve jeostratejik özellikleri sebebiyle birçok devletin gözü Orta Doğu coğrafyasının üzerindedir. Avrupa, Asya ve Afrika anakaralarını birleştirici nitelikteki Orta Doğu coğrafyası, çoğu zaman egemenliğin kilit noktası olarak tanımlanmıştır;²⁴⁶

“... Ancak bütün bu konuların yanında, Orta Doğu, uluslararası ilişkiler disiplininin dikkatini çektiği birçok gelişmeye de sahne olmuştur. Hinnebusch’un deyimiyle Orta Doğu dış müdahaleler için istisnai bir miknatıstır(*). Bu süreç ise kimilerine göre 1774 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Rusya arasında imzalanan Küçük Kaynarca Antlaşması, kimilerine göre ise 1798 yılında Napolyon’un Mısır’ı işgal etmesiyle başlamıştır. Bu olaylar, Orta Doğu’nun bir ‘oyun sahnesi’ olarak görülme sürecini başlatmıştır().”**

²⁴⁵ Aydın, Nurullah, Kaostan Düzene Egemenler Savaşı- Yeni Dünya Stratejileri, Paraf Yay., İstanbul, Birinci Basım- Mart 2012, s.19.

²⁴⁶ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

(*) Raymond Hinnebusch, The International Politics of the Middle East, (Manchester: Manchester University Press,2003) s.3’ten aktarılmıştır.

(**) Edward Said’in Şarkiyatçılık kitabını okuyanlar bu tabire aşinadırlar.

Ek bilgi: Prof.Dr. Raymond Hinnebusch, Uluslararası İlişkiler ve Orta Doğu çalışmalarıyla ünlü bir bilim insanıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz:

<http://st-andrews.academia.edu/RaymondHinnebusch> .

11 Eylül 2001'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a gerçekleştirilen Bush'un tanımıyla *21.yüzyıl'ın ilk savaşı*²⁴⁷ ve en açık tehdidi, ABD'nin yeni kararlar almasında etkin rol oynadı. Bu bağlamda, değişimden en çok ABD'nin dış politikası (özellikle Orta Doğu) nasibini aldı;²⁴⁸

“ABD, 11 Eylül saldırıları ertesinde Soğuk Savaş sonrası dünyayı tehdit eden yeni olgunun küresel terör olduğunu açıklayarak diğer ülkeleri bu mücadelede saflarını belirginleştirmeleri konusunda uyarılmış ve küresel terörü beslediğini ve kolladığını düşündüğü devletlere karşı operasyon düzenlemek konusunda tereddüt etmeyeceğini ilan etmiştir(*). Bu kapsamda Irak'ın diktatör Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'i devirmeyi hedefleyerek Irak'a müdahale etmiş ve 11 Eylül saldırıları öncesi dönemde 'hayal bile edemeyeceği' Afganistan, Basra Körfezi, Irak başta olmak üzere Kırgızistan ve Özbekistan'a kadar olan bölgelerde üsler açmayı başarmıştır().”**

ABD, ülkede meydana gelen geniş ölçekli yıkıma karşılık, terörü yaratan devletten en az destek veren devlete kadar herkesin bu saldırıdan nasibini alacağını belirtmiştir. Konuyla ilgili Cumhuriyet gazetesinde yayımlanan “ ABD 'savaş' dedi.”²⁴⁹ manşetli haber kesin savaş kararını destekler niteliktedir. ABD'nin dönüşüme uğrattığı Orta Doğu politikası, 11 Eylül'ün sonuçları arasındadır. ABD'nin ihtiyacı olan 'gerekçeye' kavuşması, 11 Eylül'den sonra farklı biçimde şekillenen Orta Doğu ve dünya politikasının seyri, ABD'ye istediği fırsatları uygulama olanağını sunmuştur;²⁵⁰

“ Örneğin, 11 Eylül terörü sonrasında, ABD'nin gerek terörizme karşı savaş açısından oluşturmaya çalıştığı koalisyon ve bu koalisyon aracılığıyla Afganistan'da başlattığı harekât, gerekse yine Amerika Birleşik Devletleri'nin 11 Eylül terörünü bahane ederek, dünyayı yeniden düzenlemeye kalkışması hem siyasal hem de ekonomik açıdan son derece önemli sonuçlar doğuracak iki önemli öge olarak görünmektedir.”

²⁴⁷ Hürriyet, 14 Eylül 2001.

²⁴⁸ Birdişi, Fikret, “İran'ın Nükleer Teknoloji Politikası ve Türkiye İçin Yaratacağı Sonuçlar” Güvenlik Stratejileri Yıl: 8 Sayı: 15, ss. 33-53..

(*)Melvyn P. Leffler, “9/11 and Past and Future of American Foreign Policy”, International Affairs,79:5, 2003, pp. 1045-1063'ten aktarılmıştır.

(**)Amy Waldman, “In Iran, an Angry Generation Longs For Job, More Freedom and Power”, Iran Press Services,

http://www.iran-press-service.com/articles_2001/dec_2001/nyt_iran_81201.htm .

²⁴⁹ Cumhuriyet, 13 Eylül 2001.

²⁵⁰ Kongar, Emre, a. g. e. ,s. 164.

Sovyet tehdidini alaşağı eden ABD, yeni savunma ve müdahale fikirlerini çevresine; özellikle ABD'nin askeri kanadına (Pentagon) kabul ettirmeye çalışıyordu. Bush'un Orta Doğu'ya yönelişini açıklayan konuşması şu şekildeydi;²⁵¹

"... Dolayısıyla 'savunma sanayimizi'- yüksek teknoloji ürünleriyle- güçlendirmeli ve bu sayede 'araştırma ve geliştirmede olduğu kadar yeni faaliyetlere ve araçlara yatırım yapılması için' teşvikler yaratmalıyız. Ve müdahale gücümüzü- özellikle de Orta Doğu'ya yönelik olanı- sürdürmeliyiz. 'Çıkarlarımıza yönelik tehditler' karşısında doğrudan askeri müdahale gerektiren bu bölge, 'Kremlin'in kapısının önüne bırakılmaz' sözleri ise, konuşmanın geri kalan kısmında sürdürülen sonu gelmez yalanlarla çelişmekteydi..."

İngiliz The Sun gazetesi, 11 Eylül saldırılarının yeni çağı belirleyen en kötü olay olarak kabul edildiğini ifade etmiştir;²⁵²

" Amerika'da 11 Eylül 2001'de gerçekleşen- şu sıralar 9/11 olarak bilinen -El-Kaide saldırıları, modern tarihteki en vahşi ve gelecekteki 10 yılı şekillendirmiş terörist saldırısıydı."

11 Eylül'den (gerçek anlamda) en çok zarar gören bizzat Amerikan halkı olmuştur. Binlerce can kaybının yanı sıra maddi yönden de büyük çöküş yaşayan halk, ülkesi tarafından oynanan satrancın habersiz olarak bir parçası olmuştur. Çünkü saldırının gerçekleşeceğine dair öne sürülen belgeler ve uyarılar (Stan Goff ve Van Romero'nun açıklamaları, telefon trafikleri, binanın çöküşüne dair bulgular ve uçak seyahatlerini iptal ettiren üst düzey devlet görevlileri...) dikkate alınmamıştır, daha doğru bir anlatımla; alınmak istenmemiştir. Keza, çok güçlü kabul edilen ABD istihbaratının böylesi bir saldırıyı sezinlememiş olması imkânsızdır. ABD yıllardır elde etmeyi arzuladığı işgal fırsatını bu sayede yakalayacağını biliyordu ve böylelikle hem teröristlerle mücadeleye girmek için bir sebebi olacak hem de Orta Doğu'yu işgal etmek için ihtiyacı olan kamuoyu ve medya desteğini kazanmış olacaktı.

²⁵¹ (Der) Özgür, Gökçe, Sakınç, Mustafa. E, Amerika: Rüya Mı? Kabus Mu? Yankee İmparatorluğu, Ütopya Yay- Ankara, Birinci Basım-Haziran 2001, s.132.

²⁵² The Sun,
http://www.thesun.co.uk/sol/homepage/hold_ye_front_page/history/article2894640.ece,
Erişim Tarihi: 12 Ekim 2012.

Bu sebeple ABD kendi ülkesinde ve kendi halkı üzerinde tedhiş yaratma fikrine karşı çıkmamıştı;²⁵³

“ 20. yüzyıl bir dünya savaşına açılmış, yeni sınırlar çizilmişti. 21. yüzyılın ilk on yılı ise niceliksel olarak yeni bir dünya savaşı getirmedi; ama yaşananların etkisi I. Dünya Savaşı'na eşdeğer sayılabilir...”

11 Eylül'ün sonuçları bir değil birçok savaşı da beraberinde getirdi. İşgaller ve sivil halkın yaşadığı dehşet göz önüne alındığında bu tarihten sonrası insanlığın değer kaybettiği bir zaman dilimi olacaktı;²⁵⁴

“ ...2001 dünya tarihine bir milat olarak geçecektir; bu yüzyılın miladı. 2001'in açtığı yol, işgaller, güç kullanımının başat aktör olması, hegemonyanın şiddet yoluyla tesisi, kitlesel ölümler ve zorunlu göçler uzun yıllar unutulmayacak izler bıraktı. Bu askeri, ekonomik ve kültürel hegemonyanın, imparatorluk hayali ile sadece siyasi ve ekonomik çıkarları gereği için değil; din, kültür ve coğrafya üzerinden dünyayı yeniden inşa etmesinin tarihidir...”

3.2.1. Bush'un 'Şer Eksenini'

“Göze göz bir savaş,
sadece bütün dünyayı kör ettiğiyle kalır.”
Gandhi

ABD Başkanı George W. Bush, 11 Eylül faciasından sonra 'şer eksenini' kavramını ortaya atmıştır. Şer eksenini, en açık tanımıyla Bush'un potansiyel tehdit olarak gördüğü ülkeleri kapsıyordu;²⁵⁵

“11 Eylül saldırıları ardından ve Irak Savaşı'na büyük ölçüde karar vermişken yaptığı konuşmada, Irak, İran ve Kuzey Kore'yi 'şer eksenini' diye tanımlayan Başkan George W. Bush, beş yıl sonra, adını koymasa da, tarifini ayrıntılarıyla yaptığı farklı bir 'şer ekseninden' söz ediyor.”

İran, Irak ve Kuzey Kore'nin şekillendirdiği bu kavramda Bush, sözünü ettiği şer eksenini ülkelere İran'ı da ekliyordu. Bush'a göre El-Kaide'yle İran'ın benzerliği oldukça yoğundur, hatta aralarında bariz bir fark görülmemektedir;²⁵⁶

²⁵³ (Ed) Babacan, Abdurrahman, a. g. e., s.185.

²⁵⁴ (Ed) Babacan, Abdurrahman, a. g. e., s.185.

²⁵⁵ Çongar, Yasemin, “Bush'un Yeni Şer Eksenini”, <http://www.usakundem.com/haber/6973/bushun-yeni-ser-ekseni.html>, Erişim Tarihi: 12.10.2012.

²⁵⁶ Çongar, Yasemin, a. g. m., Erişim Tarihi: 12.10.2012.

“Bush, aynı konuşmada El Kaide lideri Usame bin Ladin, Hizbullah lideri Nasrallah ve İran lideri Mahmud Ahmedinecad'ın benzer tondaki sözlerinden alıntılar yaptı ve üçü arasında fark görmediğini yansıtırcasına, birer birer yanıtladı. ABD Başkanı'nın, uluslararası topluluğun İran'la ilgili öncelikli problemine ilişkin mesajı ise, ‘Dünyanın özgür devletleri, İran'ın nükleer silah üretmesine izin vermeyecekler’ diye tek cümlede özetlendi.”

ABD Başkanı George W. Bush, İran'ı ‘şer eksenini’ kapsamına dâhil etmesinin ABD açısından sebeplerini, tarihi olaylara başvurarak aktarıyordu;²⁵⁷

“El Kaide'yle ve onların radikal ideolojisinden esinlenen aşırılık yanlısı Sünnilerle mücadeleyi sürdürürken, El Kaide'yi örnek alan, giderek iddiasını artıran ve tehditlerini tırmandıran aşırılık yanlısı Şiilerin oluşturduğu bir tehditle de karşı karşıyayız... Ve aşırılık yanlısı Şiiler, El Kaide'nin bugüne dek başaramadığı bir şeyi başardı: 1979'da büyük bir gücün, İran devletinin kontrolünü ele geçirdiler; gururlu halkını tiranlık rejimine mahkûm ettiler, ülkenin kaynaklarını da terörün yayılması ve radikal gündemlerini hayata geçirmek için kullanıyorlar. El Kaide ve aşırılık yanlısı Sünniler gibi, İran rejiminin de açık hedefleri var: Amerika'yı bölgeden atmak, İsrail'i yıkmak ve geniş Orta Doğu'ya egemen olmak. Bu amaçlara ulaşmak için, İsrail'e ve dolaylı olarak Amerika'ya saldırılarını sağlayan Hizbullah gibi terörist gruplara para ve silah veriyorlar. Lübnan'da bugünkü istikrarsızlığın nedeni olan Hizbullah, El Kaide dışında en fazla Amerikalı öldüren terörist örgüt.”

İran, nükleer silah üretiminden rahatsız olan ABD, kendisini ‘özgürlüklerin anavatanı’ olarak da tanımlıyordu. George W. Bush, ‘terörle mücadele’ görüntüsü altında Orta Doğu'yu işgal etme planları güdüyordu. Şer eksenini tanımlamasıyla potansiyel tehlike olarak gördüğü yerlere yapacağı müdahaleyi meşru kılacaktı. Bu bağlamda işgallere karşı çıkan Suriye'de şer eksenini yakıştırmamasından büyük ölçüde nasibini almıştı;²⁵⁸

“...Nitekim 2003 yılındaki Irak işgaline karşı çıkan Suriye'yi zamanın ABD Başkanı Bush ‘şer eksenini’ ülkelerinden biri olarak tanımlamış ve açıktan askeri müdahale ile tehdit etmiştir...”

‘Şer eksenini’ terimi, ABD'nin müdahaleci (daha doğru bir kullanımla; saldırgan) Orta Doğu politikasının sinyallerini vermektedir. ABD'nin son

²⁵⁷ Congar, Yasemin, a. g. m., Erişim Tarihi: 12.10.2012.

²⁵⁸ (Ed) Akgün, Birol, “Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler”, SDE Analiz- Haziran 2012, ss.3-72.

olarak İnan ve Suriye'yi de tehdit düzeyi yüksek devletler kategorisine eklediği bilinmektedir;²⁵⁹

“... Daha önce bahsedildiği gibi, 11 Eylül saldırılarından hemen sonra Bush yönetimi saldırılar ile şer eksenini ilişkilendirmiş ve bu ülkeleri terörizmin sponsoru olmakla eleştirmiştir...”

Bush'un Orta Doğu ülkelerinin birkaçını şer eksenini kapsamında değerlendirmesi, mücadelenin; daha doğrusu yapılması tasarlanan saldırıların terörden sorumlu devletlere değil, direkt Müslüman ülkelere ve Doğu coğrafyasına yönelik olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü Bush, her geçen gün şer eksenini halkasına başka bir ülkeyi daha ekliyordu (Suriye gibi²⁶⁰). Bu söylemlerin meydana gelmesinde dolaylı olarak payı bulunan Bush, Müslümanlara ayrımcı politikalar güdümemesi için halkını uyararak barış içinde yaşanılması gerektiğini de öğütüyordu. Başka bir deyişle; ABD hem İslamofobiyi 21.yüzyılda tarih sahnesine kendi elleriyle tekrar çıkarıyor, hem de insanlara bu kavramın etkisinde kalınmaması gerektiği konusunda uyarılarda bulunuyordu. Bu, ABD dış politikasındaki güven vermeyen noktalardan birisidir.

3.2.2.ABD'nin Yeni Yol Haritası

11 Eylül'den sonra İslam'a dönük bir “Haçlı seferi”²⁶¹ tanımlamasında bulunan ABD Başkanı George W. Bush, ABD'nin egemen yapısını himaye etme amacıyla yeni dünya düzenine ve ABD'nin politik anlayışına uygun stratejiler belirlemeye başladı ve savunma anlayışını büyük ölçüde belirledi;²⁶²

“ Bu strateji ‘önleyici üstünlük’ (preemptive preeminence) adını taşır. ABD'nin ‘önleyici üstünlük’ stratejisini Time dergisinde John F. Dickerson açıkladı. Derginin 16 Aralık 2002 tarihli sayısının 80. sayfasındaki yazısına ‘Yetkisi ve gücü olan adam’ (A man with a

²⁵⁹ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

²⁶⁰ Şer Eksenini ile ilgili daha fazla bilgi için bağlantıya tıklayınız: <http://istanbul.indymedia.org/tr/haber/suriyede-neler-oldu%C4%9Funu-anlamak>, Erişim Tarihi: 22.10.2012.

²⁶¹ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/107413.asp>, Erişim Tarihi: 25 Ekim 2012.

²⁶² Kongar, Emre, ABD'nin Siyasal İslam'la Dansı, Remzi Kitabevi, 2.Basım-Nisan 2012, s.39.

mandate) adını vermiş Dickerson. Yazının üstüne, Savunma Bakanı Rumsfeld, Dışişleri Bakanı Powell ve Başkan George Bush'un birlikte görüldükleri bir fotoğraf koymuş ve altına da, 'Tam kontrol. Bush takımı yeni güçlerini kullanacak.'denmiş."

Dünya, 11 Eylül'den sonra farklı bir siyasi yörünge etrafında şekillenmeye başladı. ABD, savaş isteğini 'terörle mücadele' kapsamında dile getirerek ülkelerden açıkça bir taraf belirlemeleri ve oluşacak düzenin içerisinde yerlerini almaları gerektiğini belirtti. Hedef ve hedefe ulaşmada kullanılan yöntem ABD'nin ustalıkla kurguladığı mezhepsel ve etnik çatışmalardı. ABD, Sünni ve Şii nüfusu birbirlerine karşı kışkırtarak bölgede kaosun yaratılmasını istiyordu;²⁶³

" ABD; bölge ülkelerini silahlandırarak, Şii- Sünni mezhep çatışmasını teşvik ediyor. Hedef; Körfez petrolünün denetim ve kontrolünün ele geçirilmesidir..."

Halklar birtakım nedenlerden ötürü birbirlerinden uzaklaştıkça bölünme daha kolay olacaktı ve Orta Doğu toplumlarında dini söylemler önem taşıyordu. Orta Doğu'da baş gösteren huzursuzluklar ve çekişmeler 11 Eylül'den sonra gözle görülür biçimde arttı.

3.2.3.Savaşın Kesinlik Kazanması

Kötü bir barış, iyi bir savaştan daha iyidir.

Puşkin

İşgallerin tek bir merkeze veya devlete yönelik yapılmayacağı, ABD'nin terör saldırılarının faillerini 'hız kesmeden' belirleyeceği kesinlik kazanmıştır. 11 Eylül'den sonra belirlenen amaç yalnızca hedef tahtasındaki kırmızı noktayı vurmak değil, civar noktaları da savaşın içine dâhil etmek olarak belirlenmiştir;²⁶⁴

"Washington Usame bin Ladin'i hedef ilan etti. ABD Afganistan'ı 'fena vuracak'. Pentagon, 'Tek bir askeri harekât değil, harekâtlar serisi' düzenleneceğini bildirdi."

²⁶³ Aydın, Nurullah, Kaostan Düzene Egemenler Savaşı- Yeni Dünya Stratejileri, Paraf Yay-İstanbul, Birinci Basım- Mart 2012, s. 366.

²⁶⁴ Radikal, 14 Eylül 2001.

3.2.4.Hedefteki Afganistan

Asya'nın *Peştun*²⁶⁵ ağırlıklı ülkesi Afganistan, coğrafi özellikleri bakımından ABD'nin işgalini kolaylaştırıcı özelliklere sahip değildi ve diğer bir yandan Ladin'in ateşli taraftarları azımsanmayacak ölçüdeydi;²⁶⁶

“...Bill Clinton döneminin ulusal güvenlik danışmanı Sandy Berger de, ‘Afganistan füze fırlatılabilecek en yakın uluslararası sulardan binlerce kilometre uzakta’ diyerek bir başka zorluğa dikkat çekiyor. Woodrow Wilson Uluslararası Merkezi Müdürü Lee Hamilton'a göre Bush bu kez can kaybı olmadan savaşa ilkesini göz ardı edip kara birliklerini devreye sokmayı değerlendirebilir.”

İşgal söylemlerinin kesinleşmesiyle, ABD'ye terör konusunda destek veren ülkeler, desteklerini ABD'nin üzerinden çekmiştir ve kamuoyunda ABD tekrar ülkelerin antipatisini kazanmıştır. Buna rağmen ABD, savaş sürecini başlattığı andan itibaren Afganistan'a müdahale etmenin yollarını arıyor ve uluslararası kuruluşları devreye sokmaya hazırlanıyordu;²⁶⁷

“... Uluslararası toplumdan dışlanmış bir ülke olan Taliban Afganistan'ına karşı ABD yönetimi, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'ni ve NATO'daki müttefiklerini de ikna etmeyi başarmıştı. Keza, El-Kaide ile Taliban arasındaki yakın ilişkiler açık seçik ortadaydı ve Taliban yönetimi Usame Bin Ladin'in Afganistan'da olduğunu doğruluyorlardı. El-Kaide ve Taliban hükümeti arasındaki bağlantının net bir şekilde ortada olması, 11 Eylül'ün yarattığı dramatik acılara karşı uluslararası kamuoyunun gösterdiği anlayış ve Afgan rejimine karşı duyduğu alerji, 7 Ekim günü ABD'nin Afganistan'a başlattığı savaş meşrulaştırır nitelikteydi. 12 Kasım günü Kabil düştü ve Afganistan'da yeni bir dönem başladı...”

Saldırı oklarının hedefi haline gelen Afganistan'da, Taliban düşürüldükten sonra kısa süreliğine bir hükümet oluşturuldu. Daha sonra belirsizliğin çözümlenmesi gereği üzerine konu BM'ye intikal etti;²⁶⁸

“ABD 11 Eylül saldırısının ardından kendini koruma hakkını BM Güvenlik Konseyi'nin 1368 numaralı kararına dayanarak kullandı.

²⁶⁵ Afgan halkı. Peştunlarla ilgili ayrıntılı bilgi için lütfen bağlantıya tıklayınız: <http://www.diplomatikgozlem.com/TR/belge/1-8154/pakistanin-pestun-sorunu-cikmaz-sokak.html>, Erişim Tarihi: 25 Ekim 2012.

²⁶⁶ Radikal, 14 Eylül 2001.

²⁶⁷ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

²⁶⁸ <http://www.diplomatikgozlem.com/TR/belge/1-8154/pakistanin-pestun-sorunu-cikmaz-sokak.html>, Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012

Harekât 7 Ekim 2001'de başladı. Hava harekâtı ve karadan Birleşik İslami Cephe'nin (Kuzey İttifakı) operasyonu Taliban rejimini yıktı. Sanıkların bir kısmı Küba'daki ABD üssü Guantanamo'ya nakledildi. BM'nin himayesinde bir geçiş hükümeti kuruldu. Geçiş hükümetinin desteklenmesi için ISAF meydana getirildi. Afganistan 2004'te yeni anayasasını onayladı ve kendisini 'İslam Cumhuriyeti' olarak deklare etti.”

Tarih boyunca gerçekleşmiş tüm savaşlar gibi, ABD'nin 2001 sonrası dış politikasının sonucunda da azami rakamların yadsınamazlığı göze çarpmıştır. Afganistan'da *ölü sayısı 180 bin*²⁶⁹ bulmuştur. ABD'nin Orta Doğu müdahalelerinin genel tablo şu şekilde özetlenebilir;²⁷⁰

“ 11 Eylül saldırılarının beşinci yıldönümünde, İngiltere'nin Independent gazetesi ABD'nin 'teröre karşı savaş'ının bilançosunu çıkardı. Buna göre 'terörle savaş' doğrudan 66 bin altı kişinin ölümüne, 4,5 milyon kişinin mülteci konumuna düşmesine yol açmış. Savaşın ABD'ye maliyetiyle tüm yoksul ülke borçları ödeniyor, hatta üste para kalıyor.”

ABD'nin saldırıdan sonra startını verdiği bu yeni dönemde, savaşılan yerlerin sayısı gün geçtikçe artmıştır. Dış politikadaki dönüşüm, savaşı tek bir merkeze indirgemekten vazgeçmiş ve uzun yıllar devam edecek olan toplu savaşa davetiye çıkarmıştır ve Afganistan müdahale edilen tek yer olmayacaktır;²⁷¹

“... Ne var ki Afganistan işgalinde elde edilen başarının Bush yönetimini sakinleştirmekten ziyade daha da cesaretlendirdiği kısa sürede anlaşıldı. Teröre karşı savaşın odağı Afganistan olmaktan çıktı ve küresel bir savaşın devam ettiği sıkça vurgulandı.”

3.2.5. Irak'ın Durumu

ABD'nin işgal planlarının parçası olan Irak, 11 Eylül'den önce de ABD ile anlaşmazlıklar yaşamıştır. İkinci Körfez Savaşı'nda kamuoyu desteğini kaybeden ABD, savaşa tek taraflı girip, diyalog yoluyla barış sağlama fırsatını Irak'a tanımayarak sivil halkın binlerce kayıp vermesine sebep olduğu için eleştiriler oklarının hedefi haline gelmiştir. Irak'ın durumunu

²⁶⁹ Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 21.

²⁷⁰ Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 21.

²⁷¹ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

daha doğru anlamak için konu 11 Eylül 2001 öncesi meydana gelmiş olan Birinci Körfez Savaşı'ndan başlatılmıştır.

3.2.6.11 Eylül Öncesi: Birinci Körfez Savaşı ve Türkiye

Irak'la Kuveyt arasındaki mevcut petrol anlaşmazlığından doğan 16 Ocak 1991 tarihli Birinci Körfez Savaşı'nda²⁷², Müslüman ülkeler Irak'ı destekleme fikrinden vazgeçmişti ve buna bağlı olarak Irak'ın durumundaki kritiklik kesinlik kazanmıştı. Dış borcu gittikçe katlanan ve ABD tarafından savaşı sonlandırmasına dair sert uyarılarla karşılaşan Irak bu durumda, saldırı oklarını İsrail'e çevirerek savaşa dâhil olmasını sağlamak istemiş fakat plan başarısız olarak sonlanmıştı. Savaş, aynı yılın Şubat ayında sona erdi;²⁷³

“... Böylece İsrail de bu işe bulaşacak ve Arap'ların koalisyona olan desteğini zayıflatacaktı. Ancak İsrail'i bu işin dışında tutmak için uygulanan politik manevralar başarılı oldu.”

Irak'ın Kuveyt'e saldırmasının en bilinen nedeni *1980–1988 Irak-İran Savaşı'nın* mağlup tarafının Irak oluşu ve Irak'ın Arap dünyası üzerindeki ciddi itibar kaybıdır. Bununla beraber yıkık ve borçlanmış bir Irak tablosuna *Kuveyt'le yaşanan sınır anlaşmazlıkları*²⁷⁴ eklendiğinde bir savaşın doğması için gerekli görülen nedenler bir havuzda toplanmış oluyordu.

3.2.7.Çekiç Güç

Birinci Körfez Savaşı'nda müdahaleci dış politika savunucusu olan Turgut Özal, orduyla çatışma içerisine girmiştir. Özal, Türkiye'nin uluslararası arenada söz sahibi olabilmesi için çekimser olarak nitelendirdiği dış politikasında değişim yoluna gidilmesi gerektiğini belirtmiştir;²⁷⁵

“...Genelkurmay Başkanı Necip Torumtay'ın Özal'a kızarak istifa etmesi Özalcı yaklaşım ile klasik dış politika anlayışı arasındaki çekişmeyi açıkça ortaya koymuştur. Bu kez geri çekilen sivil kanat

²⁷² Ayrıntılı bilgi için bkz. Keegan, John, a. g. e., s.93.

²⁷³ Keegan, John, a. g. e., s. 94-95.

²⁷⁴ Çakmak, Haydar, a. g. e., s.189-190 (Paragraftaki italik kısımlar alıntıdır).

²⁷⁵ <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/orta-dou/959-ikoerfez-sava-sunumu.html>, Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012.

değil, askeri kanat olmuştur. Menderes ve Demirel'in ordudan gelen herhangi bir muhalefet karşısında nasıl çekingen davrandığı ve geri adım attığı hatırlanacak olursa Özal'ın tüm aktörler ve kurumlar karşısında göstermiş olduğu özgüven şaşırtıcıdır.”

Birinci Körfez Savaşı Çekiç Güç'ün doğmasına ve PKK'nın ilerleyerek Türkiye içerisinde daha rahat hareket etmesine yol açmıştır,²⁷⁶

“...Bu nedenle 1.Körfez Savaşı'nda Irak'a karşı savaşan başta ABD'nin ve Batılı ülkelerin bölge politikalarının bir uzantısı olmuştur Türkiye. Çekiç Güç ve Kuzey Irak politikalarını söz konusu ülkelerle bağıntıları çerçevesinde belirlemek durumunda kalmıştır. Çekiç Güç'ü Türkiye'ye getiren politikaların mimarı ANAP, TBMM'deki tartışmalarda iktidar yıllarında savunduğu uygulamaları, muhalefet yıllarında eleştirmiş, DYP ve SHP de aynı şekilde değişen rolüne paralel olarak bakış açısını da değiştirmek durumunda kalmıştır. 1991'de Saddam Rejiminin, bağımsızlık arayışındaki Kürtlere saldırması, onların da Türkiye sınırına doğru kitlesel bir göç dalgasıyla canlarını kurtarmaya çalışmaları Çekiç Güç diye bilinen 'Huzur Operasyonu-2'yi doğurmuştu...”

Çekiç Güç'ün varlığı, kemikleşmiş ve belirli düzene oturtulmuş Türk dış politikasını uygulayanlar tarafından çoğunlukla istenmiyordu. Çünkü Türk dış politikası yakın bir zamana kadar ülkelerin bağımsızlığını tehlikeye atmadan dünyada barış içerisinde yaşamayı öngörüyordu. Irak'a yapılacak müdahale hem Türkiye'nin bağımsız ve barışçıl rolüne gölge düşürerek Türkiye'ye emperyal bir sıfat kazandıracak, hem de Irak'ta karışıklıklara yol açacaktı. Tüm bunlara rağmen işin içinde ABD olunca olayların seyri değişmişti. Çünkü kabul edilmek istenmese de Türkiye-ABD arasında yürütülen ortaklıkta son sözü genellikle ABD söylüyordu,²⁷⁷

“TBMM'den asker göndermek ve yabancı güçleri davet etmek için geniş yetkiler alan hükümet, Çekiç Güç'ün Türkiye'de sonuçlanması konusunda da ABD ile antlaştı. Bu arada muhalefet partileri böyle bir gücün ulusal egemenliğimizi zedeleyeceğini, Irak'ın toprak bütünlüğüne zarar vereceği, bağımsız bir Kürt devletinin yolunu açacağını ve otorite boşluğunun PKK'yı güçlendireceğini dile getirip Çekiç Güç'e karşı çıktılar...”

²⁷⁶ <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/orta-dou/959-ikoerfez-sava-sunumu.html>,
Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012.

²⁷⁷ <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/orta-dou/959-ikoerfez-sava-sunumu.html>,
Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012.

Müdahaleci dış politika anlayışını benimseyerek ABD'ye her daim yakın duran Turgut Özal, Çekiç Güç'ü meydana getiren ve PKK'nın Türkiye'de zirve yapışını tetikleyen gelişmelere imza atmıştır;²⁷⁸

“Eğer Çekiç Güç olmasaydı Kuzey Irak'ta rahat hareket edemezdik, Kuzey Irak'a operasyon yapamazdık anlamında genel bir yanıldı mevcuttur. Bu görüşü savunanlar 1. Körfez Savaşı sonunda PKK'nın daha da güçlendiğini görmezden gelmektedirler. Bugün Kuzey Irak'ta kırmızı çizgilerimizin akıbeti belli değilse bunun temelinde Özal politikaları ve Çekiç Güç yatmaktadır.”

3.2.8.11 Eylül Sonrası Irak

ABD'nin Irak'la ilgili planları, terörü yok etme adı altında yeni işgallere hazırlık yaptığının göstergesiydi. Bush, 11 Eylül'den bir sene sonra yaptığı bir konuşmada, eski savunma yöntemlerinin yeni politikalarda kullanılmayacağını belirtmiştir. Bu konuşma, ortaya çıkacak olan tablonun kritikliği hakkında araştırmacılara rahatlıkla bilgi verecek düzeydedir;²⁷⁹

“... Orta Doğu politikasındaki bu değişim, George W. Bush'un 2002 yılında yaptığı ve ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ni anlattığı konuşmada rahatlıkla görülebilir. Bush, West Point Askeri Akademisi'ndeki diploma töreninde, ABD'nin caydırıcılık ve çevreleme gibi Soğuk Savaş dönemine özgü savunmaya dayalı yöntemlerinin küresel terörizm gibi yeni tehditlere karşı mücadele etmede yeterli olmayacağını ve ABD'nin güvenliğinin kitle imha silahlarına sahip diktatörlerin eline bırakmamak için önleyici stratejilere geçiş yapması gerektiğini söylüyordu.”

Orta Doğu, müdahalelerin de etkisiyle her geçen gün toplumsal karmaşalara sahne olmaktadır. Bu karmaşaların ardında etnik ve mezhepsel grupların büyük oyuna dâhil olması yatıyordu ve Kürtler söz sahibi olmak için yarışlıyordu;²⁸⁰

“... Bölgede ulus aşırı Kürt milliyetçiliğinin yükselişinin gözlemlenmesi, Şiiliğin yaşam alanının genişlemesi, İran rejiminin tehdit algısının hassaslaşması, Suriye'nin iç ve dış politikasında yaşadığı dalgalanmalar, Filistin sorununun getirdiği karamsar nokta ve

²⁷⁸ <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/orta-dou/959-ikoerfez-sava-sunumu.html>,

Erişim Tarihi: 28 Ekim 2012.

²⁷⁹ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

²⁸⁰ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

anti-Amerikancı radikalizmin zemin kazanması, bahsi geçen siyasi tepkimelerin somut sonuçları olarak öne çıkmaktadır...”

Soğuk Savaş döneminde aktif bir sıcak çatışma yaşanmamasından dolayı askeri eylemler daha düşük yoğunluklu oldu. Bush, yeni yüzyıl için yeni tekniklerin kullanılmasını önermişti. Bu öneri, müdahalelerin yıkıcılığı hakkında fikir vermekteydi. ABD'nin karşısında duran devlet hangisi olursa olsun saldırıya uğrayacaktı,²⁸¹

“ Amerika artık hiçbir şekilde aşırılığı kabul etmiyordu. Sonuçta Bin Ladin de Amerikan karşıtıydı Saddam da... Saddam rejiminin devrilmesi kararı alındı...”

Saddam'ın Araplaştırma politikası ve ABD'nin 11 Eylül'ü müteakiben yörüngesini değiştirdiği Orta Doğu politikası dünya üzerinde mevcut dengeleri değiştirmişti. Kartlarını Kürtlerin üzerine oynayan Saddam, düşlediğinin aksine Araplaştırma düşüncesini istemeden baltalamıştı;²⁸²

“... Bu savaş sonucunda Arap Birliği fikri büyük bir darbe yedi. Ayrıca Irak'ın zayıflamasıyla beraber, İran'ın bölgedeki ağırlığı artmıştır.”

3.2.9.İkinci Körfez Savaşı

ABD'nin Irak'ı işgal etmesi²⁸³ ve bölgede askeri harekât başlatmasıyla oyunun bir sonraki perdesi sahnelenmeye başladı. İşgal hareketlerinin kesinleşmesi, iç ve dış basında ABD'ye verilen dolaylı desteği de sonlandırdı,²⁸⁴

“Amerika'nın 11 Eylül'ün sonrası bir an için kazandığı sempati Irak operasyonu ile tükendi. Dünyanın her yerinde ABD ve savaş karşıtı eylemler düzenlendi. Amerika kendi toplumu dâhil savaşın gerekliliğine kimseyi inandıramadı...”

Dünyanın en büyük “savaş makinesi” çizdiği yeni yol haritalarını hayata geçirmek için düğmeye basmıştı.²⁸⁵ Irak'ta ayaklanmalar baş

²⁸¹ Keegan, John, a. g. e., s. 113.

²⁸² <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/orta-dou/959-ikoerfez-sava-sunumu.html>, Erişim Tarihi: 25 Ekim 2012.

²⁸³ Turcan, Metin, a. g. m., s. 124'te ABD'nin Irak ve Afganistan işgalleri, gayri-nizami harp olarak tanımlanmaktadır.

²⁸⁴ Aydın, Mustafa, a. g. e. , s.22.

²⁸⁵ “Savaş Makinesi” tanımı için bkz. Aydın, Mustafa, a. g. e., s. 21.

göstermeye başlamıştı. Yapay devletlerdeki azınlık nüfusun seslerini yükseltmeye başlamasına, Irak'taki Kürt nüfusu örnek verilebilir. Özerklik hareketleri, Kürtlerin devlet oluşturma çabalarının bir parçasıydı;²⁸⁶

“ Süreç içerisinde siyasal özerklik yolunda en büyük adımı Iraklı Kürt grupların attığını söylemek yanlış olmayacaktır. 1986 ve 1989 yılları arasında Saddam güçleri tarafından yürütülen Enfal harekâtı, bu harekât kapsamında yaşanan Halepçe katliamı gibi olaylar, 1991 yılında Saddam Hüseyin güçlerinin Kürt isyancılara ve sivil halka karşı kitlesel katliamı andıran orantısız bir askeri güçle karşılık vermesi uluslararası kamuoyunun tepkisine sebep olmuştur.1991 yılının 5 Nisan günü Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin aldığı 688 No'lu karar bu tepkinin politik bir yansımasıdır ve Irak'ta 36.paralelin kuzeyini uçuşa yasak bölge ilan etmiştir. Bu karar sonrası, Kuzey Irak bölgesi Bağdat'ın kontrolünden çıkmış ve Kürt gruplar devlet inşası sürecine girmişlerdir...”

ABD müdahale konusundaki ısrarını sürdürerek, Irak'ın dünyanın asayişini ve huzurunu tehdit edecek kitle imha silahlarına sahip olduğunu öne sürerek ülkeye 'demokrasi dalgasını yaymak' amacıyla Irak'a saldırdı ;²⁸⁷

“... Saddam 13 Aralık 2003'te esir alındığında, artık Orta Doğu'daki dengeler de bozulmaya başlamıştı...”

Saddam'ın durdurulmak bilmeyen hırsı ABD'nin işine yaramıştır. ABD tarafından Kitle İmha Silahları'nın Irak'ta bulunduğunu belirtilerek Saddam'a gözdağı verilmiştir ve El-Kaide bağlantısı iddialarının yanı sıra Irak'a yapılacak saldırının gerekçeleri de kitle imha silahları söylentisiyle oluşturulmuştu;²⁸⁸

“ Amerikalıların sıkıştırması ile kurulmuş olan Birleşmiş Milletler Silahsızlanma Özel Komisyonu (UNSCOM) 2001 Mayıs'ında Irak'a gelerek, Saddam'ın konvansiyonel olmayan silahlarını kontrol etmek istedi...”

²⁸⁶ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

*Enfal Harekâtı ile ilgili haritalar için bkz. <http://www.rightsmaps.com/html/anfalbeg.html>

*Halepçe Katliamı, Enfal Harekâtının dolaylı neticesidir. Ayrıntılı bilgi verilen bağlantıdan edinilebilir: <http://ozgurkudus.org/filistin/877-halepce-katliam.html>. Erişim Tarihi: 20.10.2012.

²⁸⁷ Çay, Mustafa, Devlerin Dansı- Irak'ta Türkiye- ABD-İran Savaşı, Kariyer Yay- İstanbul, Birinci Baskı-Ekim 2006, s. 29.

²⁸⁸ Keegan, John, a. g. e., s. 100.

Kitle İmha Silahları'nın yarattığı ikircikli durum ve anlaşmazlıklar eşliğinde *2003'teki Körfez Savaşı*²⁸⁹ başlamıştı. 11 Eylül'ün sebebiyet verdiği düşmanlık paranoyası (aslında düşman seçme durumu), yeni dünya düzeni adı altında dünya siyasetine tanıtılmıştı ve *sistemli ilişkiler örgüsü*²⁹⁰ olarak tanımlanan devletler mevcut anlaşmazlıkları savaş atmosferi içerisinde birebir yaşamaktaydı;²⁹¹

“2. Körfez Savaşı ile beraber diplomatik ilişkilerin gerginleştiğini görüyoruz. Türkiye'nin ABD'den yana tavır belirlemesi Irak'ın Türkiye'ye hasmane duygular beslemesine neden olmuş ve iki ülkeye hiçbir fayda sağlamadığı gibi tersine ciddi zararlar getirmiştir.”

Devletlerarasındaki karmaşık menfaat ilişkileri ve bunun sonucu olarak kanıtlanmayan birtakım söylem ve iddiaların (Irak'ta nükleer silah olduğu ve El-Kaide ile bağlantısının bulunduğu) paralelinde gelişen saldırılar, ABD halkını da usandırmıştı. *ABD halkının %40'ı 'Irak Savaşı'nın kaybolan canlara değmediğini' düşünmüş, "petrol denetimi" nin güçlü bir kazanım olabileceğini ifade eden Amerikan siyasetçilerinin nükleer silah konusunda şişirilmiş raporlarla Irak'a girmeyi meşrulaştırmayı istediklerini belirtmiştir*²⁹².

Irak'ın 2003'teki işgaliyle büyük oranda sorun haline gelen Kerkük bölgesi, etnik çatışma ve anlaşmazlıklara sahne olmuştur. Kerkük'teki Türkmen ve Kürt nüfusun yaşam alanından koparılarak Kürt devletinin kurulması için kuzeye doğru yerleştirilmek istemeleri büyük bir kaosa neden olmuştur. 2008'de kaleme alınan bir yazı Kerkük krizi hakkında şöyle demektedir;²⁹³

“Mart 2003 ABD'nin Irak'ı işgalinden sonra Kerkük Irak'ın sorunlu bir bölgesi olarak gösterilmeye başlandı. Aslında sorunun amacı Kerkük'ü Kuzey Irak bölgesel yönetimine bağlanması ve hayal edilen Kürt devletinin ilan edilmesi. Kerkük şehri Türkmen özelliğiyle

²⁸⁹ Keegan, John, a. g. e., s. 101.

²⁹⁰ Aydın, Nurullah, Kaostan Düzene Egemenler Savaşı- Yeni Dünya Stratejileri, Paraf Yay-İstanbul, Birinci Basım- Mart 2012, s. 20.

²⁹¹ <http://tr.caspianweekly.org/ana-kategoriler/orta-dou/959-ikoerfez-sava-sunumu.html>,

Erişim Tarihi: 25.10.2012.

²⁹² Ateş, Toktamış, a. g. e., s. 359.

²⁹³ http://www.turkkonseyi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=53:kerkuek-sorunu-ve-tuerkmenler&catid=8:tuerk-duenyasi&Itemid=7, Erişim Tarihi: 11.11.2012.

bilmesinin yanında Irak'ın en büyük petrol rezervlerine sahiptir. Ayrıca Kerkük Irak'ın güvenliği ve birliği bakımından Irak kapısının anahtarıdır. Kerkük Irak'ın merkezi hükümetinden kopartılıp başka bir bölgeye bağlandığı takdirde hem Irak parçalanacak hem de kaosa sürüklenecektir.”

ABD'nin Kerkük hususunda izlediği politika, bölgeye herhangi bir yerden gelecek olan müdahalenin Irak'ın iç işlerine karışmak olduğu yönündeydi ve bu görüş Türkiye'ye yönelik bir uyarı niteliğinde söylenmişti,²⁹⁴

“Binaenaleyh, Bush yönetiminin Kerkük konusunda Kürtlerin çıkarları doğrultusunda bir politika izlediği ve Türkiye'nin bu konudaki tutumlarını, açıklamalarını ve girişimlerini hoş karşılanmadığı ve Irak'ın iç işlerine karışmak olarak nitelendirdiği görülmektedir.”

AKP döneminde ana sorun olarak belirlenmeyen ve gündemden çıkarılan Kerkük, medyanın tepkisiyle karşılaşmış ve Türkmenlerin kaderine terk edildiği yorumları yapılmıştır. AKP'nin bu politikası Kerkük sorunun birincil derecedeki önemini yitirdiğini göstermiştir;²⁹⁵

“Kerkük'teki Kürtleri korumak için şehre geldiklerini ve Kürtlerin güvenliğini sağlamadan çıkmayacaklarını söyleyen bu güçleri ne ABD, ne Irak hükümeti ne de Türkiye engelledi. ABD ve Irak hükümetinin bu silahlı grupları şehri terk etmeye “ikna çabası” ise henüz sonuç üretmedi. Asıl sorun ise Kerkük'ün kuzeye bağlanmasını ve Türkmenlere zarar gelmesini bir dönem kendisi için kırmızı çizgi ilan eden Türkiye'nin Kerkük abluka altına alınmışken bu kadar sessiz kalması. Türkiye'nin Irak politikasının bir süredir ekseninin kaydığı, zaten Irak'ın kuzeyinde olup bitenlere Türkiye'nin yaklaşımından bellidir.”

3.2.10.1 Mart Tezkeresi: ABD'nin Hayal kırıklığı

1 Mart Tezkeresi'nin²⁹⁶, Türk-Amerikan ilişkilerinin yüksek gerilim içeren kısmı olduğu kabul edilir. ABD, Irak' a gerçekleştireceği müdahale planında Türkiye topraklarından faydalanarak bölgede daha kolay hâkimiyet kurmayı amaçlamıştır;²⁹⁷

²⁹⁴ http://www.turkkonseyi.com/index.php?option=com_content&view=article&id=53:kerkuek-sorunu-ve-tuerkmenler&catid=8:tuerk-duenyasi&Itemid=7, Erişim Tarihi: 11.11.2012.

²⁹⁵ Yeniçağ, 8 Mart 2011.

²⁹⁶ 1 Mart 2003.

²⁹⁷ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215.

“... Türkiye Parlamentosu’nun 1 Mart 2003 tarihinde ABD liderliğindeki koalisyon güçlerine katılmayı ve bu güçlerin Türkiye topraklarını kullanmasını reddetmesi hem Türk-Amerikan ilişkilerinde gerilimli bir dönemin başlamasına sebep oldu hem de Iraklı Kürt grupları Kuzey Irak’ta ABD’nin müttefiki haline getirdi...”

Türkiye, Irak’ın işgali meselesinde ABD’nin Türkiye topraklarından yararlanma fikrine karşı çıkmıştır ve tezkereyi reddetmiştir. Bu durum, Türkiye’nin Irak hususunda ABD’yle aynı yoldan yürümeyeceğini özetlemiştir. ABD, ‘müttefiki’ Türkiye’nin böyle bir karar almasını şaşkınlıkla tecrübe etmiştir. Çıkması beklenen tezkere, meclisten çıkarılmamıştır;²⁹⁸

“Tartışmalı tezkere reddedildi: TBMM Irak konusundaki olağanüstü toplantısında Türk askerinin yurtdışına gönderilmesi ve yabancı ülke askerlerinin Türk topraklarında bulunmasına ilişkin tezkere 264 evet oyuna karşılık salt çoğunluk olan 267 bulunamadığı gerekçesiyle reddedildi. Oylamaya katılan 533 milletvekilinin 250’si hayır, 19’u ise çekimser oy kullandı.”

TBMM’de, tezkerenin oylamasıyla ilgili birtakım sorunlar çıkmış, tezkereye onay verildiği konuşulmuştu. Fakat CHP, mevcut yanlışlığa dikkat çekerek tezkerenin yeterli oy sayısına ulaşamadığı için kabul edilemeyeceğini ifade etmiştir;²⁹⁹

“CHP’liler oylamaya katılan 533 kişinin yarısından 1 fazla olan 267 kabul oyu sağlanamadığı gerekçesiyle oylamaya itiraz etti. İtirazlar sonucunda TBMM Başkanı Bülent Arınç oturumu kapamayarak 10 dakikalık bir aradan sonra oylamayı tekrar değerlendirdi.”

ABD’nin tezkerenin kabul edilmesiyle ilgili artan ısrarları üzerine AKP aracılığıyla konuyu tekrar görüşmeye alan MGK’dan çıkan sonuç değişmedi. Tezkere ile ilgili çıkan karar Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer’in açıklamalarıyla son kez açıklığa kavuşturuldu;³⁰⁰

“ MGK’dan Bir Karar Beklemeyin: Tezkereyle ilgili rahatsızlığı son viraja yaklaşıldıkça artan hükümet, 4,5 saatlik MGK toplantısından da istediği yanıtı alamadı. Toplantıda Sezer, ‘Karar artık Meclis’indir. MGK’dan ikinci bir tavsiye kararı beklemek yanlıştır.’ diye konuştu.

²⁹⁸ Hürriyet, 1 Mart 2003.

²⁹⁹ Hürriyet, 1 Mart 2003.

³⁰⁰ Milliyet, 1 Mart 2003.

Bildiride ise, '31 Ocak'taki tavsiye kararını yinelemeye gerek görülmedi.'denildi.”

ABD'den Türk ordusunu modernize etmesini istemesine rağmen Türkiye 1 Mart Tezkeresi'ni meclisten geçirmemiştir. ABD durum karşısında büyük bir şok yaşamıştır ve alternatif çözümler üzerine düşünmeye başlamıştır. Tam bu sırada hükümette meydana gelen değişiklik ve seçim sonuçları ABD için fırsat kapılarını aralamıştır;³⁰¹

“... 1 Mart Tezkeresi'nin Meclis'te oylanması ve reddedilmesinin ardından Recep Tayyip Erdoğan Siirt'te yapılan ara seçimle milletvekili seçildi. 10 Mart'ta yemin etti ve yeni hükümet kurma görevini aldı. Ardından 58. hükümet istifa etti. 59. hükümet Erdoğan'ın başkanlığında kuruldu. 20 Mart'ta Irak'a saldıran ABD, Türkiye'nin bir NATO üyesi olarak hava sahasını açmasını istedi ve baskılarını yoğunlaştırdı. Türkiye bu baskılara daha fazla direnmedi ve Türk hava sahasının açılmasına ilişkin yeni tezkereyi onayladı...”

Saddam'ı ve iktidarını etkisiz hale getiren ABD ile 1 Mart Tezkeresi'ni onaylamayan Türkiye arasındaki ilişkiler gerilimli bir düzeyde seyretmiştir. Türkiye, teröre karşı mücadelede bulunmak için ABD'nin yanında yer almıştır, fakat ABD barış getirici ve çözümleyici bir dış politika izlemek yerine terörü terörle yenme ve böylelikle birtakım kazançlar elde etme yoluna gitmiştir. Başta Türkiye olmak üzere ABD'ye destek veren çoğu devlet, ABD'nin işgallere haklı kılıf uydurarak işgalleri meşrulaştırmasını hoş görmemiştir. Çünkü terör, savaş ve işgaller yoğunlaştıkça devletlerin toprak bütünlüğü tehlikeye girmiş olacaktı. Irak'ın işgalinden sonra ABD'yle ortak paydada buluşan Kürtler, dolaylı yoldan devletleri işbirliğine zorlamıştır. Devletler terör yaratılma ihtimaline karşı birlikte hareket etmek istemiştir;³⁰²

“... Bu durum, ulus aşırı Kürt milliyetçiliğinin devletlerarası çatışma ihtimalini arttırdığını göstermektedir. İkinci etki ise Kürt milliyetçiliğinden ortak tehdit algılayan Türkiye, İran ve Suriye(*)'nin başlattıkları işbirliği sürecidir. Irak'ın işgali sonrası ortaya çıkan tablo, bu ülkelerin güvenliklerini birbirlerine bağımlı hale getirmiş ve her bir aktörün güvenliği diğerleri için de önemli hale gelmiştir. Toprakları içinde Kürt nüfus barındıran bu ülkelerin, Irak'ta ortaya çıkan Kürt otonomisine karşı dayanışma içine girmeleri ve Irak'ın toprak

³⁰¹ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 279.

³⁰² Özpek, B. Bilgehan, a. g. m. , ss.183-215. (*) Metinde geçmekte olan Türkiye, İran ve Suriye; Irak'la birlikte Kürt nüfusu en çok içinde barındıran ülkelerdir.

bütünlüğüne vurgu yapmaları bölgede 11 Eylül'ün tetiklediği yeni işbirliği alanlarının ortaya çıkmasını beraberinde getirmiştir.”

Müttefikliğin getirdiği sorumluluk (daha doğru bir kullanımla; yükümlülük-mecburiyet) bilinciyle ilişkileri boyunca ABD'nin yanında yer alan Türkiye, amaç dışına çıkmış bir dış politikaya hizmet ederek diğer devletlerce bilinen imajını zedelemek ve sivil kaybın çoğalmasına katkıda bulunmak istemiyordu. Türk halkı da, Amerika karşıtı eylemlerle tezkerenin onaylanmaması gerektiğine dikkat çekerek cadde, sokak ve meydanlarda savaş karşıtı bir tavır sergilemiştir.

3.2.11. Büyük Orta Doğu Projesi (BOP)

3.2.11.1. Orta Doğu Neresidir?

Büyük Orta Doğu Projesi, ABD'nin 11 Eylül 2001'den sonraki dönüşümünün belirli bir amaç ve doğrultuyla temellendirilmiş biçimidir. Bu projenin içeriğini ve etkili bölümlerini ele almadan önce 'Orta Doğu'yu tanımlamak yerinde olacaktır,³⁰³

“Kelimenin ‘mucidi’ Amerikalı bir deniz subayı ve öğretim üyesi olan Alfred Thayer Mahan’dır (1840–1914). Mahan dünyaya hâkim olacak gücün, denizlere hâkim olan güç olduğu kuramının sahibidir.”

Mahan'ın teorisine göre, bir devlet dünya üzerinde sürekli hâkimiyet kurmak istiyorsa, elinde tuttuğu haritada Orta Doğu'ya çıkan bir yol mutlaka olmalıdır. Çünkü Orta Doğu, stratejik bir bölgedir ve Asya'ya, Balkanlara, Afrika'ya giden yolların tam merkezindedir.

Orta Doğu'nun konumu farklı tanımlamalara yol açmıştır. Mahan Orta Doğu'yu tanımlarken Hindistan'ı pek dâhil etmemiştir, buna karşın Chirol daha geniş kapsamlı bir Orta Doğu tanımından söz etmiştir. Chirol, tipik İngiliz düşünce yapısıyla Hindistan'ı denetim altında tutma fikrinin önemini ortaya koymuştu,³⁰⁴

“... Chirol, ‘Orta Doğu’ dediği zaman sadece Basra Körfezi'ni değil, Hindistan'a giden yoldaki tüm toprakları, Irak, Doğu Arabistan,

³⁰³ Laçiner, Sedat, “Orta Doğu Diye Bir Yer Var Mı?”, USAK Dergi, ss.153-155.

³⁰⁴ Laçiner, Sedat, a.g.m., ss.153-155.

Afganistan, Tibet ve Asya'nın diğer bölgelerini de kapsıyordu. Yani, hem 'daha genişletilmiş bir Orta Doğu kavramı' vardı, hem de Chirol'un 'Orta Doğu'su yeni genişletmelere de müsaitti. Chirol'a göre Anadolu ve Balkanlar ise 'Yakın Doğu' (Near East) idi."

Orta Doğu kavramı, öznel bir görüşün isimlendirmesiyle ortaya çıkmıştır. Bir bölgenin diğer bir bölgeyi Doğu, Batı, Kuzey, Güney gibi yön belirtici özelliklerle tanımlaması için tanımlanan bölgenin dışında kalması ve kendisine göre hangi yönde olduğunu belirleyici bir isim koyması gerekir. Bu tanımlamaların ışığında Orta Doğu'nun kavramsallaştırılması aşağıdaki gibidir;³⁰⁵

"Temelde Orta Doğu kavramının, Şark (Doğu) ve Yakındoğu (Near East) kavramları gibi Batı merkezli ve sübjektif bir kavramlaştırmanın ürünü olarak ortaya çıktığı ve kullanım sahasına girdiği söylenebilir. Bu kavramlaştırmayı yönlendiren ana bakış, Avrupa'yı dünyanın merkezi olarak kabul eden ve dünyanın diğer bölgeleri bu merkeze olan uzaklıklarına göre 'yakın', 'orta' ve 'uzak' şeklinde kategorize eden bakıştır. Aslında dünyanın 'Avrupa merkezli' olarak kategorize edilmesi geleneği yeni bir uygulama değildir ve böyle bir refleks tarihin derinliklerinde de karşımıza çıkabilmektedir. Avrupa kültürünün şekillenmesinde önemli bir role sahip olan Eski Yunanlılar dünyayı 'medeni güney' ve 'barbar kuzey' şeklinde ikiye ayırıyorlardı. Bu ikili ayırım Romalılarda Doğu ve Batı şeklini almıştır. Bilindiği gibi Roma İmparatorluğu'nun iki merkezi vardı. İmparatorluğun batıdaki merkezi Roma, doğudaki merkezi de Constantinopolis idi. İmparatorluğun doğu kısmına Bizans İmparatorluğu adı daha sonra verilmiş bir ad olup önceleri Doğu Roma İmparatorluğu şeklinde anılıyordu. Bu durumda İstanbul Doğu dünyasının merkezi oluyordu."

ABD küresel güç olarak varlığını devam ettirmek mecburiyetindeydi, çünkü Çin'in kalkınma hızı ABD'yi korkutuyordu. ABD'nin yeni dünya düzeninde *Çin'in küresel güç olabileceği endişesi*³⁰⁶, ABD'nin projeyi oluşturmasına hız kazandırmıştır.

³⁰⁵ Dursun, Davut, "Orta Doğu Neresi? Sübjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi", Sakarya Ü, Kasım–2003- Sayı:10, Stradigma, Aylık Strateji ve Analiz e-Dergisi, ss:1-6. http://www.stradigma.com/turkce/kasim2003/11_2003_01.pdf, Erişim Tarihi:28.10.2012.

³⁰⁶ http://www.kongar.org/makaleler/gop_neyi_amacliyor.php, Erişim Tarihi: 28.10.2012.

3.2.11.2. Büyük Orta Doğu Projesi'nin İşleyiş Prensipleri

Kan dökmek değil,
gözyaşını kurutabilmek marifettir.
Byron

Büyük Orta Doğu Projesi ABD'nin yeniden kurduğu ve manipüle ettiği dünya düzeninin gidişatını gösterir harita mahiyetindedir. ABD, yeni dünya düzeninde dış politikasının gidişatını Büyük Orta Doğu Projesi'nin ilkeleri ışığında düzenlemektedir. BOP'un tanımlamasından anlaşılacağı gibi proje oldukça geniş bir alanı kapsamaktadır;³⁰⁷

“Amerika Birleşik Devletleri 43. Başkanı Bush hükümeti tarafından ‘Büyük Orta Doğu’ adıyla duyurulan, en batıda Fas’ın Atlantik kıyılarından en doğuda Pakistan’ın kuzeyindeki Karakurum yaylalarına, kuzeyde Türkiye’nin Karadeniz kıyılarından güneyde Aden ve Yemen’e kadar uzanan bölgede, Müslüman ülkelere demokrasi ihracını ve bu ülkelerin pazarlarının açılmasını amaçladığı açıklanan politik kuramdır.”

Büyük Orta Doğu Projesi'nin teorideki amacı ABD Başkanı Bush tarafından kadın haklarının ihlali çerçevesinde öne sürülmüştür;³⁰⁸

“Bu ülkelerde kadın hakları bulunmamaktadır. Kadınların okula gitmesi engellenmektedir. Bütün dünya ilerlemekteyken Orta Doğu toplumları yerinde saymaktadır. Orta Doğu, özgürlüğün yeşermediği bir yer olarak kaldığı sürece, bölgede durgunluk, gücenme süreci ve şiddet ihraç edilmek üzere her zaman var olacaktır.”

ABD Soğuk Savaş'tan sonra dünya üzerindeki tekil güç konumuna gelmiştir. Bu noktadan sonra ABD dış politikasını yeni hedefleri doğrultusunda şekillendirmiştir çünkü dünyada hâkimiyet kurmanın şartını ‘yeni yerler ve yeni alanlar belirleyerek bu alanlara hâkim olmak’ olarak kurgulamıştır. Orta Doğu, etnik ve dini açıdan çeşitliliği barındıran bir merkez

³⁰⁷ Cumhuriyet, 17 Eylül 2012.

³⁰⁸ Dick Cheney, “ABD'nin Yeni Orta Doğu Stratejisi” Davos Zirvesi Konuşması, 24 Ocak 2004, <http://www.freeworldacademy.com/globalleader/great.htm> den aktaran; Tekkaya, Dicle, “Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye'nin Konumu”, Atılım Ü. SBE, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi , Ank-2007,s.27.

gibidir. Orta Doğu'da üç semavi din³⁰⁹ bir aradadır. Bununla beraber *Orta Doğu yapay çizilmiş sınırları bulunan devletlerin bölgesidir*³¹⁰.

*Terörün doğduğu yerin ve kurutulması gereken bataklıkların İslam coğrafyasında bulunduğunu belirten ABD*³¹¹, öne sürdüğü bu sebeple müdahale eksenini İslam ülkelerine, yani Orta Doğu'ya doğru kaydırmıştır. ABD'ye göre terör probleminin kaynağı burasıdır. Bu yüzden 11 Eylül 2001'den itibaren yaşananlar Büyük Orta Doğu Projesi sürecinin bir parçasıdır,³¹²

“Görülüyor ki I. Körfez Savaşı (1991) ile ABD Orta Doğu'da varlığını daha da güçlendirmiştir. ABD'nin 11 Eylül 2001 saldırılarından sonra, Orta Doğu bölgesini yeniden yapılandırmaya karar verdiği görülmektedir. Afganistan'ın işgali ile başlayan bu süre, 2003 yılının Mart ayında ABD'nin Irak'ı işgali ile devam etti. Bu 2003 yılında olan işgal aslına bakılırsa sadece Saddam Hüseyin'in yönetimden uzaklaştırılması olarak görülmemeli. Bu işgal küresel etkileri de olan Orta Doğu bölgesine şekil verme girişimidir. ABD bu politikasını Büyük Orta Doğu Projesi adıyla dünya kamuoyuna sunmuştur...”

3.2.11.3. Genişletilmiş Orta Doğu Projesi (GOP)

Genişletilmiş Orta Doğu Projesi (GOP)³¹³, Büyük Orta Doğu Projesi (BOP)'nin yeniden düzenlenerek etki alanı artırılmış biçimidir. Genişletilmiş proje, Orta Asya'yı da bu gidişatta değerlendirmiştir,³¹⁴

“Öyle anlaşılıyor ki, Amerika Birleşik Devletleri, dünyanın içine girdiği yeni değişim döneminde de liderliğini sürdürmek için yeni bir yapılanma öngörmekte ve bu yapılanmanın alanı olarak da ‘Genişletilmiş Orta Doğu’ dediği Kuzey Afrika'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bir bölgeyi seçmiş bulunmaktadır.”

ABD'nin meşruiyet tabanına yerleştirmek istediği işgalleri, dış politikası gereği daha geniş bir coğrafyayı kapsayacak açıklamalarda

³⁰⁹ İslamiyet, Hıristiyanlık, Yahudilik.

³¹⁰ Tekkaya, Dicle, a.g.t., Atılım Ü. Yüksek Lisans Tezi, Ank-2007, s. 7.

³¹¹ Günal, Altuğ, “Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye”, Ege Ü., İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, s. 158.

³¹² <http://www.tuicakademi.org/index.php/kategoriler/ortadoğu/506-ikorfez-savasi1991>,

Erişim Tarihi: 28.10.2012.

³¹³ Genişletilmiş Orta Doğu ve Kuzey Afrika Projesi (GOKAP). Evcioğlu, Kemal, Orta Doğu'daki Kaostan Küresel Kaosa, Umay Yay, İzmir-2007, s.86.

³¹⁴ http://www.kongar.org/makaleler/gop_neyi_amacliyor.php, Erişim Tarihi: 28.10.2012.

bulunarak çerçeveselendirmiş, bunu da İslam coğrafyasına yaptığı atıfla ve aynı coğrafyada bulunmayan eşitliğin düzeltilmesi gerektiğini kastetmesiyle biçimlenmiştir. Genişletilmiş Orta Doğu Projesi'nde etnik, kültürel, toplumsal ve hatta mali açıdan birbiriyle benzerlik taşımayan kimi devletler her şeye rağmen ABD'nin çabalarıyla aynı bölgede anılmaya başlamıştır;³¹⁵

“Diğer bir deyişle ‘Genişletilmiş Orta Doğu’ diye adlandırılan ‘bölge’, yeryüzünde homojenlik açısından bölge olabilecek belki de en son coğrafyadır. Nitekim Sudan’ın Afrika-Arap kültürü ile Tunus’un Fransız-Afrika-Arap kültürü karşılaştırıldığında ne kadar farklı ülkelerden bahsettiğimiz kendiliğinden anlaşılacaktır. Veya Türkiye ile Afganistan karşılaştırıldığında, iki ülkenin ne kadar farklı olduğu kolayca görülecektir. Aynı şekilde Azerbaycan ile Mısır’ı karşılaştırmak, aynı bölge içinde zikretmek de tuhaftır. Bir Suudi Arabistan ile Kırgızistan, bir Kıbrıs ile Katar da aynı bölge içinde olamayacak kadar farklıdırlar.”

3.2.11.4. Büyük İsrail Projesi (BİP)

Geçmişin tehlikesi esir olmak;
geleceğinki ise robot...
Erich Fromm-sosyolog

Büyük İsrail Projesi'nin alt yapısını Siyonist düşünce oluşturmaktadır. Siyonizm, *Büyük İsrail Devleti kurma arzusundaki Yahudi politikasıdır*³¹⁶. Yahudiler, kurulmasını istedikleri Büyük İsrail Devleti'ni Tevrat'a dayandırmışlardı. Yahudi Siyonistlerin 'vaat edilmiş topraklar'ı geri alma düşüncesi olarak da tanımlanabilen bu dayanak çarpıtılarak dünya barışını tehdit edici hale gelmiştir;³¹⁷

“ Tevrat'ın Tekvin kitabının 15 Babı'nda şöyle belirtilmektedir: "O günde Rab Abraham'la (Hz İbrahim) ahdedip dedi: Mısır ırmağında (Nil Nehri) büyük ırmağa Fırat Nehri'ne kadar bu diyarı senin zürriyetine verdim."

Siyonistler, güçlü bir kaynağı referans göstererek eylemlerini meşrulaştırma yoluna gitmişlerdir. Kurulduğundan bu yana civar devletlerle sürekli sorun yaşayan ve saldırgan politika güden İsrail'in temellerinde Siyonist düşüncenin varlığı yatıyordu;³¹⁸

³¹⁵ Laçiner, Sedat, a. g. m., ss. 153-155.

³¹⁶ Milliyet, 7 Ekim 2012.

³¹⁷ Takvim, 17 Ocak 2012.

³¹⁸ http://arsiv.sabah.com.tr/ozel/arafat206/dosya_212.html, 28.10.2012.

“İsrail devletinin kurulması süreci, 1897'de Theodor Herzl'in İsviçre'de Birinci Dünya Siyonist Kongresi'ni toplamasıyla başladı. Başta İngiltere olmak üzere Batılı devletler, Filistin topraklarında bir İsrail devletinin kurulmasını destekledi. 29 Kasım 1947'de, BM, Filistin topraklarının yüzde 56'sının 650 bin kişilik Yahudi nüfusuna, yüzde 44'ünün ise 1 milyon 300 bin kişilik nüfusu bulunan Filistin'e verilmesini ve Kudüs'ü uluslararası statüye alan bir planı onayladı. İsrail devletinin kuruluşu, 14 Mayıs 1948 tarihinde ilan edildi.”

Büyük İsrail Projesi, 11 Eylül 2001'den bu yana hâlihazırda var olan savaş ortamını daha da gerginleştirmiştir. Geniş bir coğrafyada hâkimiyet alanı oluşturmak isteyen İsrail, Filistin'in topraklarına sahip olma düşüncesinden vazgeçmiyordu. İsrail'in projesiyle Büyük Orta Doğu Projesi'nin benzer kaygılar taşıdığı (hatta pratikte bir farkı olmadığı), 2007 yılında Hint bir akademisyen tarafından ifade edilmiştir. *Hindistan Yeni Delhi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Uzmanı Doç. Dr. Arshi Khan, Amerika'nın terörle mücadele adına başlattığını iddia ettiği Büyük Orta Doğu Projesi'nin (BOP), Büyük İsrail Projesi'nin (BİP) ön adımı olduğunu iddia etti*³¹⁹.

3.2.11.5. Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye

ABD, 11 Eylül 2001 tarihine kadar aktif müdahaleci politika anlayışını benimsememiştir, fakat terörün ülkesinde patlak vermesiyle saldırgan bir dış politika anlayışına sahip olmuştur. 11 Eylül'de terör kılık değiştirerek dünya üzerinde etkin hale gelmiştir. ABD Afganistan'a girerek Taliban rejimini düşürmüş, ardından Irak'a müdahale ederek Saddam tehdidini ortadan kaldırmıştır. Büyük Orta Doğu Projesi'nin temelini anlamak, bu işgal ve savaşlar göz önüne alındığında daha anlaşılır olabilmektedir. ABD'nin Suriye ile ilgili fikirleri yine bu projenin kapsamında değerlendirilebilir. 11 Eylül'den sonraki işgal ve müdahaleler Büyük Orta Doğu Projesi'ni güçlendirmek adına yapılan aşamalar olarak bilinir.

³¹⁹ <http://www.haber50.com/bop,-buyuk-israil-projesi8217dir-26784h.htm>, Erişim Tarihi: 29.10.2012.

Büyük Orta Doğu Projesi'nin en önemli noktasını İslami çerçeveye göre sınıflandırılmış politik tavsiyeler oluşturmaktadır. Bir think-tank kuruluşunca³²⁰ Dönemin ABD Başkanı Bush'a sunulan "*Sivil Demokratik İslam: Ortaklar, Kaynaklar ve Stratejiler*"³²¹ isimli detaylı bir araştırma raporunda, İslam coğrafyasına nasıl hitap edilmesi gerektiğinden izlenilmesi gereken stratejilere kadar çoğu önemli bilgi yer almaktadır. Bütün Müslüman toplumu raporda 4 ana gruba ayrılmıştır;³²²

"Köktendinciler: İslam'ın şiddetten kaçınmayan, yayılcı ve saldırgan yorumunun temsilcileridirler. Demokratik değerleri ve Batı kültürünü reddederler. Batı'ya, özellikle ABD'ye, düşmanlık hisleri beslemektedirler. Katı İslam yasa ve ahlak değerlerini uygulayacak otoriter bir devlet yönetiminden yanadırlar. Geçici taktik düşünceler hariç, bu grubu desteklemek bir seçenek olamaz.

Gelenekçiler: İslam dininin kurallarına sadakatle bağlı olmakla birlikte, saldırgan ve şiddet yanlısı değildirler. Köktendincilere kıyasla daha ılımlı görüş taşırlarsa da, çağdaş demokrasileri ve Batı değerlerini gönülden kucakladıkları söylenemez. Bu gurup da, demokratik İslam'ın örneği ve geçiş vasıtası olmak için uygun düşmez. Bu grupla ilişkilerde, barışçı bir görüntü vermek en iyisidir.

Modernistler (İlimli İslam); İslam'ın günümüzdeki katı anlayış ve uygulamalarında kapsamlı değişiklik yapılması konusunda eylemli bir arayış içerisindedirler. Hz. Muhammed dönemindeki uygulamaları değişmez esas olarak kabul etmekle birlikte, o günlere ait sosyal ve tarihi koşulların bugün artık geçerli olmadığını da farkındadırlar. Temel değerleri; bireysel vicdanın üstünlüğünün yanı sıra, eşitlik ve özgürlüğe dayalı toplum anlayışıdır. Bu değerler çağdaş demokratik esaslarla bağdaşmaktadır. İslam dünyasının, küreselleşmenin bir parçası olmasını da arzu ederler. Bu nedenlerle ılımlı İslam, demokratik İslam'ın örneği ve esas vasıtası olmak için en uygun olanıdır.

Laikler: Batı demokrasileri tarzında 'din ile devlet işlerinin ayrılması'ndan yana olup, din olgusunu kamusal alandan özel alana indirgemişlerdir. Politika ve değerler açısından Batı'ya en yakın olan gruptur. Bu olumlu özelliklerine karşılık, genellikle yarı demokratik görünümlü otoriter bir yapıyı esas alan laik guruplar, çoğunlukla solcu ve saldırgan milliyetçi ideolojileri benimsemişlerdir. Bu nedenle de ABD'yi dost olarak görmez; hatta içlerinde aşırı ölçülerde Amerikan düşmanlığı besleyenler bile vardır. Ayrıca İslamcı kitlelerce sözü dinlenebilir bir grup da değildirler. Bu nedenlerle laikleri sürekli müttefik olarak kabul etmek uygun olmaz.

³²⁰ Anlamı:Düşünce kuruluşu. Raporu sunan RAND Cooperation isimli sivil bir düşünce kuruluşudur.

³²¹ Günal, Altuğ, a. g. m., s. 158.

³²² Günal, Altuğ, a. g. m., s. 158.

Köktendinciler topluluğuna El-Kaide örnek verilebilir. ABD'ye göre köktendinciler ABD karşıtı- ve hatta- ABD'ye nefret duyan kesimdir, bu yüzden uzlaşa yoluna gidilemez. ABD'ye göre laikler de dini başka alanlara kaydırmaz, eşitlikçi ve milliyetçi yönleriyle, savaş karşıtı duruşlarıyla ABD'nin politikalarının karşısında duracakları için ortak olarak nitelendirilemez. Savaşa uzak gelenekçiler, Batı zihniyetinden uzak oldukları için uzun vadede ABD'nin yolunu birlikte çizeceği kesim değildir. Buna rağmen İlimli İslam, günün şartlarına çabuk uyum sağlayan yapısıyla ABD'nin mesajlarını taşımakta zorlanmayacağı ve kolaylıkla denetim altına alabileceği bir gruptur. Bu sebeple Büyük Orta Doğu Projesi'nde ilimli İslam'ın desteklenerek siyasi arenaya çıkarılması önemli adımdır,³²³

“1.Önce ilimli İslam'ı destekle. Bu kapsamda; özellikle mali destek sağla, liderlik modeli oluştur ve bu modele uygun liderler yarat.

2.Gelenekçilerin kusurlarını eleştir, ancak onları kökten-dincilere karşı destekle.

3. Köktendincilerle mücadele et. Bu kapsamda; yasadışı faaliyetlerini açığa çıkar, yaptıkları şiddet eylemlerinin olumsuz sonuçlarını gündeme taşı, kahramanlaştırılmalarını önle.

4. Seçici bir şekilde laikleri destekle. Bu kapsamda; köktendinciliğin ortak düşman olarak algılanmasını teşvik et, milliyetçilik ve solculuk temelinde ABD karşıtı güçlerle bağlaşma oluşturma heveslerini kır.

Gelenekçiler, köktendincilere karşı kullanılmaktadır. Çünkü köktendinciler ABD'nin mücadele vereceği bir numaralı gruptur. Tüm bu stratejik adımların tek bir amaca hizmet edeceği bilinmektedir; ilimli İslam'ı yükselişe geçirmek. ABD kısıncasına almayı düşündüğü Orta Doğu coğrafyası için planlarını gerçekleştiriyordu. Türkiye bu durumda kilit ülke görevi görecek. Türkiye'nin stratejik olarak çevrelenmesi gerekiyordu. Barnett³²⁴, *Türkiye'yi küreselleştirme yoluyla bütünleşenlerle bütünleşememişlerin arasındaki “stratejik boşluk”ta tanımlamaktadır*³²⁵. Stratejik açıdan Türkiye ABD için azami derecede önemli bir ülkedir. Raporda kısımlara ayrılan

³²³ Günal, Altuğ, a. g. m., s. 158.

³²⁴ Analist Thomas Barnett.

³²⁵ Evcioğlu, Kemal, a.g.e, s.24.

Müslüman kesimin hangilerine ne tür strateji geliştirileceği ve hangi kurumların devreye sokulması gerektiği de yer almaktaydı. Özellikle yakın zamanda sıkça duyduğumuz ‘ılımlı İslam’ söylemleri bu bağlamda değerlendirilir. İlimli İslam fikriyle liderler³²⁶ aracılığıyla Türkiye’ye bu düşünce aşılacak istenmiştir. Ünlü *İslam uzmanı Graham Fuller*, “*Siyasal İslam’ın Geleceği*”³²⁷ isimli kitabında Türkiye’yle ilgili kilit isimlere (Fethullah Gülen gibi) yer verirken ekonominin taşıdığı öneme bir kez daha vurgu yapmıştır. ABD’nin Gülen’le ve ılımlı İslam’la ilgili Türkiye eksenli görüşleri aşağıdaki gibidir;³²⁸

“CIA raporlarına göre, Gülen ılımlı İslamcı. Bush Yönetimi Irak savaşının başlangıcından beri Türkiye’nin sürekli ılımlı İslam’la yönetilen bir Cumhuriyet olabileceğini savundu. İslam ve demokrasi kavramlarını bir araya getirerek Müslüman ülkelere Türkiye’yi örnek gösterdi.”

Türkiye ve İslam eksenli tüm veriler, ABD’nin ılımlı İslam modelini Türkiye’ye dayatması açısından yeterli sebepler gibi görünmekteydi. Fakat Türkiye’nin tarihi yapısı, rejimsel statüsü açısından bu model ülkenin üzerinde eğreti duracaktı. Bu modeli kabul etmek, laik ve devrimlerden beslenmiş Türkiye’nin kamuoyu ve uluslararası camiadaki imajının sarsılmasını kabul etmek demektir;³²⁹

“Amerika’nın ‘ılımlı İslam’ yaklaşımı her şeyden önce Türkiye’nin toplumsal ve siyasal yapısı ve iç politikası açısından sakıncalar taşımaktadır. Bir İslami diktatörlükte, demokratik açılım sayılabilecek olan ‘ılımlı İslam’ yaklaşımı, laik ve demokratik bir rejime sahip Türkiye için hiç kuşkusuz, bir geriye gidiş, demokrasiden ödün veriş anlamını taşımaktadır. Öteki İslam diktatörlüklerine ‘ılımlı bir İslam devleti modeli’ olması için, Türkiye’nin rejiminden fedakârlık etmesi,

³²⁶ Max Weber’in lider sınıflandırması ve karizmatik lider tanımlaması için lütfen okuyun: http://dokuman.tsadergisi.org/dergiler_pdf/2010/2010-Agustos/5.pdf, Erişim Tarihi: 29.10.2012.

³²⁷ Altuğ, Günal, a. g. m., s. 159. Fuller’in bahsi geçen kitabından aktarılan kısımda yer alanlar: Fuller, İslamcı fakat aynı zamanda liberal bir İslami reformu teşvik etmek, bu amaçla da Nurcuların -özellikle Fethullah Gülen’in- desteklenmesi gerektiğini ileri sürmektedir. Fuller; Türkiye’deki 236 okulu, yurtdışında 280 okulu, 200 dolayında dini vakfı ve 211 ticari şirketi ile Gülen’in BOP’un kapsama alanında etkili olabilecek liberal bir İslamcı hareket olduğu görüşündedir ABD’ye bu doğrultuda yol göstermiştir.

³²⁸ <http://www.as-add.de/Dosya/rtca/fqd/388-pd4.html>, Erişim Tarihi: 29.10.2012.

³²⁹ http://www.kongar.org/makaleler/gop_neyi_amacliyor.php, Erişim Tarihi: 29.10.2012.

tarihin, aklın, toplumun ve siyasetin kabul edebileceği bir husus değildir.”

Türkiye'ye yüklenen elçi misyonu ABD açısından Türkiye'nin daha stratejik bir konuma ulaşmasına yol açtı. Türkiye'nin sahip olduğu jeostratejik avantajlar (kimi zaman ülkeyi hedef tahtası haline getiren dezavantajlar) da göz önüne alındığında bu düşünce perçinlenmekteydi. Türkiye ABD-daha doğrusu tüm Batı ülkeleri- tarafından büyük ülkü haline gelen Orta Doğu ve Hazar denetimi için kullanılabilecek en uygun ülküydü. Türkiye, geçişler için birer köprüydü,³³⁰

“Türkiye'nin önemi, jeopolitik konumu açısından da büyüktür. ABD'de çok etkili bir kişi olan Zalmay Khalilzad'ın Rand Corporation tarafından 2000 yılında yayımlanan Türkiye – Batı İlişkilerinin Geleceği: Stratejik Bir Plana Doğru kitapta yer alan ‘Batı – Türkiye İlişkileri İçin Stratejik Bir Plan’ makalesinde şu değerlendirme yer almaktadır: ‘Türkiye, hem İran Körfezi’nde, hem de Hazar Havzası’nda güvenliğin sağlanması için hayati bir rol oynayacak ideal bir yerde bulunmaktadır. Türk askeri tesisleri, her iki bölgeye de güç gönderimi açısından mükemmel bir yerleşim sunmaktadır. (*)’

Aynı makalede yer alan bir haritada, İncirlik merkez alınarak çizilen 1000 mil yarıçaplı bir dairenin tüm hassas bölgeleri içine aldığı da gösterilmektedir. Başbakan Recep Tayyip Erdoğan, bir süre önce yaptığı açıklamada, Diyarbakır'ın Büyük Orta Doğu Projesi'nin yıldızı olacağını ifade etmişti. Dışişleri Bakanı Abdullah Gül de, BOP içinde ABD ile birlikte hareket ettiklerini, amaçlarının İslam ülkelerine özgürlük ve demokrasi getirmek olduğunu söylemiştir ().”**

Türkiye'nin kilit ülke konumunun bilincinde olan ABD, ılımlı İslam politikası sayesinde çıkar yol aramaya başladı. ABD, ılımlı İslam'ı diğer Orta Doğu devletleri üzerinde hâkim kılamadığı için kartlarını rol model olarak nitelendirilen Türkiye'nin üzerine oynamaya başladı,³³¹

“Diğer taraftan, ABD'nin saldırgan politikaları, özellikle Orta Doğu'da ABD karşıtı eğilimleri ve hareketleri güçlendirdi ve İslamcı yapılanmaları daha da radikalleştirdi. Sovyet sisteminin yıkılması ABD'yi yeni ve alışık olmadığı nitelikte bir düşmanla karşı karşıya getirdi. Türkiye'de hâkim kılınmaya ve ‘dinler arası diyalog’

³³⁰ (*) Khalilzad, Zalmay, “A Strategic Plan for Western-Turkish Relations,” Khalilzad ve diğerleri, The Future of Turkish-Western Relations: Toward a Strategic Plan, Rand Corp., 2000, s.85'ten ve

(**) Radikal, 14 Mart 2006'dan aktaran; Koç, Yıldırım, “ ABD'nin Türkiye'de İlimli İslam Projesi”, Jeopolitik Dergisi, Nisan 2006, ss.1-5.

³³¹ Koç, Yıldırım, a. g. m., ss.1-5.

girişimleriyle bölgede etkili kılınmaya çalışılan ‘ılımlı İslam’ (veya ‘Amerikan İslamı’), bu yeni düşmana karşı ABD’nin taşeron ve maşa arama çabasıdır.”

Terörizm ile demokrasi, özgürlük ve eşitlik gibi yakın kavramları yan yana koyabilmek için bu iki zıt kavramın karşısına hem çok güçlü, hem de seveni olduğu kadar alaşağı etmek isteyen de çok olan büyük bir kavram dikilmeliydi. Bu kavram İslam’dı ve Soğuk Savaş’tan ‘Yeşil Savaş’³³²a geçiş dönemi başlamıştı. ABD’nin işgaller konusunda keyfi hareket etmesini önlemek için projeyi temellendirmek doğru bir yöntem olacaktır,³³³

“ABD ve müttefikleri tarafından yanlış adımlar atılmasını önleyebilmek için, BOP’un hedef ülkelerinin, Proje ile ilgili tüm uluslararası çalışma ve toplantılara - Projeye karşı olsalar bile- kesinlikle katılması ve projeyi BM onaylı ve destekli hale dönüştürme çabası göstermesi gerekir. Projenin sadece ABD çıkarları çerçevesinde gelişmesine engel olunmalıdır. Dünya siyaset arenasının güçlü devletleri ve BM, ABD’nin Irak’ı işgalinde takındıkları umursamaz tavrı yinelerlerse ABD’nin 21. yüzyılın ilk çeyreğini bütün dünya için kâbusa çevirmesi içten bile değildir.”

Türkiye’de ılımlı İslam’ın hayat bulmasının mümkün olduğunu söyleyen AKP hükümeti, aynı zamanda BOP’ta da önemli bir göreve başkanlık etmekteydi³³⁴. Türkiye’de ılımlı İslam’ın yeşermesi mümkün değildir. Bu yargı Türk-Amerikan ilişkilerinin değerlendirilme aşamasında detaylandırılacaktır. Ayrıca Özgür Kürdistan³³⁵’ın kurulacağı ve Türk sınırlarının büyük ölçüde daralacağı bu projede, Orta Doğu’da sınırların yeniden çizileceği kesinlik kazanmıştır³³⁶. Arap Baharı, küresel ve bölgesel çapta büyük yankı uyandırmıştır³³⁷. Orta Doğu’da diktatörler birer birer

³³² Huntington, 1993: 22-49’dan aktaran; Günel, Altuğ, a. g. m., s. 162. Açıklama: Yeşil savaşla kastedilen dinler arası savaştır. Bilindiği gibi Huntington Batı’nın karşısına İslam’ı koymuş, üstün ve erişilmez Batı tanımlamalarında ise oldukça eleştiri almıştır.

³³³ Günel, Altuğ, a. g. m., s. 162.

³³⁴ AKP’nin ileriye dönük hedefleri kapsamında bu bağlantıdan yararlanabilirsiniz: <http://www.cnnturk.com/2011/yazarlar/01/17/akpnin.hedefi.islami.demokrasi/603443.0/index.html>; Erişim:30.10.2012.

³³⁵ Ekler kısmında sunulacak haritada “Free Kurdistan” olarak geçmektedir. http://sabbah.biz/mt/wp-content/afj.peters_map_after.JPG

³³⁶ Konuyla ilgili, <http://www.buyukortadoguprojesi.com/> bağlantısındaki video izlenebilir.

³³⁷ Duran, Hasan; Özdemir, Çağatay, “Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı”, Sakarya Ü., Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries) Cilt/ Volume: 7, Sayı/Number: 2, Yıl/Year: 2012, ss: 181-198.

devrilirken Batı'dan ithal edilmiş özgürlük dalgaları tüm bölgeyi etkisi altına almıştı.

Sonuç mahiyetinde söylenecekler, Türkiye'nin BOP üzerinde etkinliğini artırması, bağımsızlığını tehlikeye sokan durumlarda söz hakkını kullanıp kilit ve vazgeçilemez ülke olma fırsatını avantaja çevirmesi gerektiğidir;³³⁸

“Elbette ki Türkiye'nin Orta Doğu'da olup bitenlere karşı kayıtsız kalması mümkün değildir ve bu yüzden BOP konusunda etkin olmalıdır. Ancak böyle bir etkinlik içerisine girerken cumhuriyetin kuruluşundan öte hiç terk etmediğimiz 'sıfır sorunlu dış politika' vizyonumuzu unutmamalı, iyi komşuluk misyonumu kaybetmemeliyiz. Unutulmamalıdır ki; Orta Doğu'daki Müslüman ülkeler kadar İsrail de iyi ilişkiler içinde olmamız gereken bir devlet. BOP'a dâhil olurken dış güçlerin boyunduruğu altına girmeyecek incelikte, bölgemizde düşman kazanmayacağımız bir yumuşaklıkta ve milli değerlerimizi çiğnetmeyecek ciddiyette olmalıyız.”

3.3. 1 MART TEZKERESİ'NDEN GÜNÜMÜZE TÜRKİYE-ABD İLİŞKİLERİ VE KIRILMA NOKTALARI

Olumlu bir müttefik ilişkisi içerisinde olan ABD ile Türkiye'nin ilişkileri dönem dönem olumsuzluklara ve tarih boyunca asla unutulmayacak olaylara sahne olmuştur. Bu olumsuzluklara Kıbrıs Meselesi'ne bağlı olan Johnson Mektubu, 1960 yılı gelişmeleri ve 6.Filo olayı, Haşhaş Krizi, 1 Mart Tezkeresi, Türkiye-ABD arasındaki PKK ve Ermeni Meselesi, Çuval Olayı, BOP, Wikileaks Skandalı, Karikatür Krizi ve 2000'lerin sonlarında artan İslam düşmanlığı(Müslümanların Masumiyeti isimli filmde hareketle) gibi belli başlı kriz dönemleri örnek verilebilir. Kriz, devletlerin menfaatleriyle paralel olmayan durumların siyasi arenadaki karşılığı olarak yorumlanabilir;³³⁹

“ Kriz, barışta veya normal şartlarda ülkenin ulusal güvenlik ve çıkarlarını, siyasal, sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz yönde etkileyebilecek, tehlikeye sokabilecek, aniden ortaya çıkan beklenmedik durum ve olaylar ile başlayarak silahlı çatışmaya kadar tırmanan,

³³⁸ Çetin, Ferdi, “Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye”, Ege Ü., İzmir-2010. <http://www.yenimakale.com/buyuk-ortadogu-projesi-ve-turkiye.html>, Erişim Tarihi: 30.10.2012.

³³⁹ Çakmak, Haydar, a.g.e, s. 11–12.

müteakiben barış durumuna ve normal şartlara dönülmesine kadar uzanan bir süreçtir...”

1 Mart Tezkere'sinde yaşanan kriz, ilişkilere farklı bir açmaz getirerek, dış politikanın planlanması esnasında önemli detayların gözden kaçtığını veya ilişkilerin gelecek yıllarının gerekli titizlikle analiz edilmediğini belirtir nitelikteydi;³⁴⁰

“ Tezkere kompleksiyle, tezkere ezilmişliğiyle ortaklık, hele de ‘stratejik ortaklık’ ilişkisi inşa edilemez. Aksine 1 Mart 2003'te TBMM'den geçmeyen tezkere Türk-Amerikan ilişkilerinin standartlarını yükseltmek için bir fırsat olarak değerlendirilmeli. Bazen krizlerin yapıcı yönleri de vardır. Yani 1 Mart Krizi'nden sonra yeni bir dönemin açılması için ortak akı devreye sokmak gerekiyor. Tezkere krizi, ABD'yle Türkiye'de yükselen Amerikan karşıtlığını daha doğru analiz etme imkânını sağlamalı! Türkiye'de uluslararası ilişkilerde düşünmeden söz vermenin nelere mal olduğunu ve daha önemlisi, verilen sözlerin tutulmamasından doğan sonuçların ilişkileri nasıl tahrip ettiğini görmeli...”

3.3.1.Çuval Krizi: İlişkilerin Kopma Noktası

Türkiye-ABD ilişkilerini sarsan ve durma noktasına getiren olaylardan birisi de Çuval Krizi olarak bilinmektedir. Çuval Krizi, ABD'nin Türkiye'ye karşı gerçekleştirmiş olduğu ağır tahrik unsurlu anti-diplomatik hareketi anlatmaktadır.

3.3.2.Çuval Krizi'nin Nedenleri ve ABD-Türkiye-PKK Üçgeni

Çuval Krizi (Süleymaniye Olayı), 1 Mart Tezkeresi'nin uluslararası arenada karşılığı verilmiş bir rövanş olarak kabul edilmektedir. Olay, ilişkileri oldukça geriye götürmüş ve Türkiye'nin ABD'yle olan ilişkilerine karşı önceden yaşanan birçok olay gibi tekrar güvensizlik duyduğunu ortaya çıkarmıştır. 1 Mart Tezkeresi'ni meclisten geçirmeyen Türkiye'ye karşı Türkiye'yle olan ilişkilerin zedelemesinde sakınca görmeden harekete geçen ABD, Süleymaniye'de sınırı aşan bu meselenin kamuoyunda yankı bulmasıyla birlikte Türkiye-ABD ilişkilerinde onarılmayacak bir hataya imza

³⁴⁰ Atikkan, Zeynep, a. g. e., s. 454.

attı. Celal Talabani³⁴¹'nin ABD'ye verdiği istihbarat olayın fitilini ateşlemiştir;³⁴²

“ Süleymaniye Baskını Planı, KYB lideri Celal Talabani ve ekibinin, bölgedeki Türk askerlerinin birtakım gizli operasyonlarda bulunacağı yönünde bazı ‘Türkmenler’den aldığı istihbarat sonucu, Bağdat’ta bulunan ve görevi Mayıs ayında Jay Garner’dan teslim alan ABD’nin Irak Valisi Paul Bremer’e ilemesi ile gündeme girdi. Konu, Bremer tarafından anında Washington’a iletili ve söz konusu istihbarat Savunma Bakan Yardımcısı Paul Wolfowitz’in önüne geldi. Konuyla ilgili olarak Savunma Bakanı Rumsfeld ve Başkan Yardımcısı Richard Cheney haberdar edildi.”

3.3.3.Olayın Gerçekleşmesi ve İlişkilere Etkisi

Türklerin birtakım girişimlerde bulunacağı fikrinden hareketle, ABD bölgeye yapılacak baskının hazırlığını sürdürdü.1 Mart 2003’ten itibaren ilişkiler sallantıdaydı ve ABD için tezkere probleminin çıkması hiç beklenmedik bir olaydı;³⁴³

“... 1 Mart’ın ardından kötüleşen ilişkiler, etkisini yılın ortalarında göstermeye başlamış; 1997’den itibaren Yerel Kürt Yönetimi ile yapılan anlaşmalar çerçevesinde Kuzey Irak’ta PKK’yla mücadele amaçlı asker bulunduran Türkiye’nin operasyonlarına ABD tarafından izin verilmemeye başlanmıştır. Doğan gerilimin zirve yaptığı nokta 4 Temmuz 2003’te Süleymaniye’de Türk Özel Kuvvetleri’nin karargâhına ABD güçlerinin yaptığı operasyon ve 11 Türk askerinin başlarına çuval geçirilerek tutuklanmasıdır. Bağdat’a götürülen askerler iki gün sonra serbest bırakılmasına rağmen Türkiye’de ABD karşıtlığı büyük ölçüde artmıştır(*). Burada önemli olan ABD’yle ittifak konusunda Irak Kürtleriyle Türkiye’nin rollerinin değişmiş olması ve PKK ile mücadele konusunda iki ülke arasında güvenin sarsılmasıdır().”**

Kürtler, ABD’yle müttefik haline gelmiştir. Bu sebeple ilerleyişlerine göz yuman ABD yerine terörizmle mücadele kapsamında Irak’ta bulunan Türkiye’yi tercih etmeyen Talabani ve Kürtler, ABD-Türkiye ilişkilerinin

³⁴¹ Irak Devlet Başkanı ve Kürdistan Yurtseverler Birliği (KYB)’nin lideri

³⁴² Yavuz, Turan, Çuvallayan İttifak, Destek Yay, 3.Baskı-Mart 2006, s.35.

³⁴³ (*) Stephen J. Flanagan, Samuel J. Brennan, Türkiye’nin Gelişen Dinamikleri: Türk-ABD İlişkileri İçin Stratejik Seçimler, s. 84-85’ten ve

(**) Ayşegül Sever, “The Iraq Factor in Turkey, EU and US Triangle Since 9/11”, Nurşin Ateşoğlu Güney(Ed.), Contentious Issues os Security and the Future of Turkey,Ashgate,Burlington 2007, s. 88’den aktaran; Çakmak, Haydar, a. g. e., s.292.

gidişatını değiştirmiştir. Ortaklık ve müttefiklik anlayışıyla hareket eden iki devlet olan Türkiye ile ABD, artık politik çıkarları birbirine ayrı düşmüş iki yabancı devlet görüntüsü çiziyordu. İki devletin de müttefik tanımı şüphesiz değişime uğramıştı. ABD menfaatleri doğrultusunda Kürtleri desteklemişti ve diyalog yoluna gidilerek ilişkilerdeki bozulma kısa vadeli olarak nitelendirilseydi bile Türkiye'yle aralarındaki ilişki eskisi kadar güven içerisinde yürümeyecekti. Çuval Krizi ve ABD'nin 'terör'den yakınmasına rağmen PKK'yla sürdürdüğü ilişkisi Türkiye'yi kısa vadede küstürmüştür. PKK konusunda ABD'nin göstermiş olduğu ikircikli tavır, Türklerin anti-Amerikan anlayışa geri dönmelerine neden olmuş ve ABD'ye karşı nefret duygusu bir basamak daha gelişmiştir. İlişkiler bir süre sonra devam etmiştir fakat uluslararası ilişkiler bağlamında gerçekleşen bu tavır, iki devlet ilişkisini baltalamaya yetmiştir;³⁴⁴

“ George Washington’un 1776 yılında Amerikalılara verdiği ulusal kimliğin 227. yılı olan 4 Temmuz 2003’te, Türk-Amerikan ilişkilerindeki en karanlık sayfalardan biri açılmış ve belki de ilk defa ‘ittifak çuvalamıştı’.”

Kuzey Irak’ın Süleymaniye kentinde 11 Türk askerinin başına geçirilen çuval, uluslararası anlamda ilişkilerde meydana gelen bir çöküş olmuştur. 4 Temmuz 2003’te Irak’ın işgali için bölgede bulunan Amerikan askerleri tarafından gerçekleştirilen ve tarihe Çuval Olayı, Çuval Hadisesi, Süleymaniye Olayı gibi isimlerle geçen, eylemsel arka planda Türk askerinin onurunu ayaklar altına alan bu olay, Türk-Amerikan ilişkilerinin gerilemesine; hatta bir süre duraklamasına sebebiyet vermiştir. Başlarına çuval geçirilmiş bir halde saatlerce gözetim altında tutulan askerlere yapılan terörist muamelesi, olayın çirkinliğinin farklı bir boyutunu oluşturmuştur³⁴⁵. Olay bir

³⁴⁴ Yavuz, Turan, a. g. e., s.38.

³⁴⁵ Çuval Krizi: 4 Temmuz 2003’te Kuzey Irak’ın Süleymaniye kentinde karargah kurmuş bulunan (bir binbaşı komutasında) 11 Türk Silahlı Kuvvetleri mensubunun ve Türkmen mihmandarlarının Irak’taki işgal kuvvetlerinin bir parçası olan Amerikan 173. Hava İndirme Tugayı’na bağlı askerlerce ve yanlarında peşmergelerin de bulunduğu bir ortamda, sürpriz bir baskın sonucu derdest edilmeleri ve başlarına çuval geçirilmek suretiyle götürülüp 60 saat süresince alıkonularak sorguya çekilmişti. <http://www.iha.com.tr/NewsDetail.aspx?nid=35221&cid=4> , Erişim Tarihi:30.10.2012.

devletin, diğ er bir devletin askerine yaptığı nezaket ve haysiyet kavramlarından hayli uzak bir eylem olarak kabul edilmiştir. Diplomatik bir darboğ azın eşiğ inde olan Türkiye-Amerika ilişkileri, Süleymaniye’de meydana gelen anti-hümanist eylemin etkilerinden kolay sıyrılamamıştır. Olay, ABD başkanı Lyndon B. Johnson’un İsmet İnönü’ye 1964 yılında kaba bir üslupla kaleme alarak yolladığı “Johnson Mektubu” nu anımsatarak; Amerika’nın geçmişte de bu tür hatalar yapmış olduğunu ve zaman zaman diplomasinin gereklerinden fazlasıyla uzaklaşarak müttefikliğin özünü unuttuğunu gözler önüne sermiştir. ‘Müttefiklik’ kavramı, Çuval Olayı ile daha da sorgulanır olmuş ve yükselen Amerikan karşıtlığı da bu olayın sonuçları arasında gösterilmiştir. Bu nezaketsizlik, uluslararası ilişkiler bağlamında sineye çekilebilir bir olay olarak değerlendirilmemiştir. Türkiye, dış politikada aslında yalnız olduğunu, Çuval Olayı ile daha net kavramıştır. Türkiye, ABD için yalnızca sıradan bir müttefik değil, NATO’nun da güçlü bir kanadını oluşturan kısmıdır. Bu sebeple ABD’nin Süleymaniye’deki tavrı kati suretle kabul edilemezdir.

3.3.4.2007 Türkiye Genel Seçimleri

1 Mart 2003’ten itibaren Türkiye-ABD ilişkilerindeki buzlar, 2007 Türkiye Genel Seçimleri’nde erimeye başlamıştı. ABD Başkanı George Walker Bush, seçimlerin ardından Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’a tebrikte bulunmuştur;³⁴⁶

“Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği ve bizzat Türkiye’deki iş ve finans çevreleri ve siyasi çevreler Pazar günü yapılan genel seçimlerde Recep Tayyip Erdoğan’ın başında yer aldığı muhafazakâr İslamcı Adalet ve Kalkınma Partisi’nin (AKP) elde ettiği seçim zaferini memnuniyetle karşıladılar. Erdoğan’ı elde ettiği zafer nedeniyle ilk olarak kutlayan ABD elçiliği oldu ve elçilik yayınladığı resmi açıklamada ABD hükümetinin yeni Türk hükümeti ile ‘her iki ülkeyi de ilgilendiren konularda’ birlikte çalışmayı arzu ettiğini ilan etti.

³⁴⁶ World Socialists Web Site, <http://www.wsws.org/tr/2007/aug2007/akp-a21.shtml>, Erişim Tarihi:30.10.2012.

AKP'nin Batı'ya dönük yüzünün ekonomik anlamda kazanç ve yatırımlarda meydana gelecek istikrar olarak da değerlendiren iç ve dış basın, ortak paydalar üzerinde durmuştur;³⁴⁷

“AKP'ye verilen bu onay, seçim sonuçlarının ‘daha Batı yanlısı ve iş dünyası dostu politikalara giden yolu açtığını’ yazan *Wall Street Journal*'da yankısını buldu. ‘Türk kamuoyunun hem ABD'den hem de Avrupa Birliği'nden soğuduğunu’ belirten *Journal*, AKP'nin çizgisini olumlayan bir biçimde şu yorumu yaptı: ‘AKP, Washington'a karşı büyük ölçüde dostane bir yaklaşım sergiliyor ve Türkiye'nin AB'ye katılma iddiasını sürdürmeyi vaat ediyor.’”

3.3.5.Ermeni Sorunu'nun Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri

Ermeni Sorunu'nu Türkiye-ABD ekseninde incelemeye önce, konuya ilişkin birtakım kavramların tanımlanması gerekli görünmektedir. Sorunu sağlıklı bir biçimde irdeleyerek akademik açıdan Ermeni Sorunu'na yön verebilmek amacıyla Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi ve aynı zamanda Türk Tarih Kurumu Ermeni Masası görevlisi Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur'un düşüncelerine başvurulmuş, röportaj tekniği kullanılarak Ermeni Sorunu'nun ABD-Türkiye gidişatına yön verici yönü üzerine sorular yöneltilmiş ve bu röportaj teze eklenmiştir. Tezde Ermeni Sorunu'nun işlenişi hem verilen yanıtlar çerçevesinde, hem de cevapların öncesi ve sonrasında yapılan alıntılar ve yorumlamalar ile şekillenecektir.

3.3.5.1.Ermeni Sorunu'nda Sık Kullanılan Kavramlar

Lobicilik: *Genel itibarıyla lobicilik, kendi iddialarınızı, tezlerinizi, gerçeklerinizi, uluslararası arenada doğru yöntem ve araçlarla savunmak, karar alma mekanizmalarındaki kişileri ikna etmek, onları etkilemek, inandırmaktır*³⁴⁸. Lobicilik, Türkiye'nin üzerinde önemle durmadığı konudur

³⁴⁷ World Socialists Web Site, <http://www.wsws.org/tr/2007/aug2007/akp-a21.shtml>, Erişim Tarihi:30.10.2012.

³⁴⁸Yılmaz, Tülay, “Türkiye'nin Kullanamadığı Stratejik Güç; Lobicilik”, TASAM Stajyeri,ss.1-7.

(Düşünce, ilerleyen paragraflarda röportaj vasıtasıyla açıklığa kavuşturulacaktır).

Misyonerlik: *Latince missio teriminden gelmekte olan “misyon”, sözlük anlamı itibarıyla görev, yetki, bundan türetilmiş olan misyoner terimi ise “görevli olan kişi” anlamlarına gelmektedir. Ancak Hıristiyan geleneğinde misyoner ifadesi, bir kavram olarak, resmi kilise teşkilatı ya da herhangi bir Hıristiyan cemaat tarafından Hıristiyanlık mesajını ve dinini yaymak amacıyla özel olarak yetiştirilen ve bu çerçevede özellikle Hıristiyanlık dışı toplumlarda görevlendirilen kişi anlamına gelmektedir. Böylesi kişilerin oluşturduğu harekete ise misyonerlik adı verilmektedir³⁴⁹.*

Soykırım: *Bir topluluğu, ulusal, etnik, ırksal ya da dinsel bir grubu, kısmen ya da tamamen ortadan kaldırmak amacıyla işlenen aşağıdaki fiillerden herhangi biridir³⁵⁰. Katliam manasındadır. Türkiye tarafından Ermeniler üzerinde uygulanmamıştır. Bu sebeple ‘Sözde Ermeni Soykırımı’ şeklinde kullanılmalıdır.*

Diaspora: *Herhangi bir ulusun veya inanç mensuplarının ana yurtları dışında azınlık olarak yaşadıkları yer³⁵¹. Ermeniler dünya kamuoyuna haklı olduklarını düşündürmek için propaganda faaliyetlerini ustalıkla yürütmektedir.*

Tehcir Yasası: *Birinci Dünya Savaşı’ndan itibaren Ermeni azınlığın Ruslara sempati duyduğu, fırsatlardan yararlanarak Ruslara yardım ettiği ve hatta oluşturdukları Ermeni gönüllü taburları ile Rus Ordusu ile aynı safta savaşa katıldıkları açıkça görülmektedir. Osmanlı Ordusu’nun savunma faaliyetlerini sabote etmesi nedeni ile sınır bölgesindeki Ermenilerin güney bölgelerine sevk edilmesi konusunda karar almıştır (27 Mayıs 1915)³⁵².*

³⁴⁹ Çalışkan, İsmail, “Misyonerlik Faaliyetleri ve Bu Konudaki Yasal Uygulamalar”, <http://www.caginpolicisi.com.tr/13/26-27-28-29.htm>, Erişim Tarihi: 30.10.2012.

³⁵⁰ Belirli bir grup içindeki doğumları engellemek, o grubun mensuplarına bedensel ve zihinsel zarar vermek gibi örnekleri mevcuttur. Ayrıntılı bilgi edinmek için: <http://www.ushmm.org/wlc/tr/article.php?ModuleId=10007043>, Erişim Tarihi: 30.10.2012.

³⁵¹ <http://www.tdk.gov.tr>, Erişim Tarihi: 30.10.2012.

³⁵² Ar, Necdet Kamil, Türk-Amerikan İlişkileri Çerçevesinde Ermeni Meselesi (1918-1923), Kaynak Yay-İst., Birinci Basım- Ağustos 2011.

3.3.5.2.Kavramlar Işığında Ermeni Sorunu ve Türk-Amerikan İlişkilerine Etkileri

Ermeni Sorunu, Türkiye-ABD ilişkilerinin periyodik gerginlik unsuru olarak nitelendirilebilir. ABD'nin yönetiminde sözü geçen kesimi oluşturan Ermeniler, Türklerin kendilerine karşı 'soykırım' faaliyetlerinde bulunduğunu ve göç esnasında birçok Ermeni'nin bilinçli bir şekilde katledildiğini iddia etmektedir. ABD, Sözde Ermeni Soykırımı'nı açık bir dille reddetmemekte, konunun belirsizliği ise Türkiye'nin canını sıkarak dış politikada çatlaklar meydana getirmektedir. 2007 yılında Türkiye-ABD arasında sorun teşkil eden Ermeni Sorunu, ABD'nin tasarımı kabul etmesiyle tırmanmıştır;³⁵³

“ABD Temsilciler Meclisi Dış İlişkiler Komitesi'nin 10 Ekim 2007 tarihinde gerçekleştirdiği oturumunda, Osmanlı İmparatorluğu'nun işgal güçleriyle işbirliği yaptığı için Ermeni tebaasının bir bölümüne yönelik olarak 1915 yılında aldığı tehcir kararını 'soykırım' olarak niteleyen H.Res.106 sayılı karar tasarısını 21 oya karşı 27 oyla kabul etmiştir. 1915 olaylarının niteliği halen tartışılmaktadır. Birçok tanınmış uluslararası tarihçi bu döneme yayılan tehcir uygulamasını Ermeni iddialarının aksine Birinci Dünya Savaşı şartlarında alınmış bir harp dönemi güvenlik tedbiri olarak değerlendirmektedir.”

ABD'nin küresel algısı, hegemonya düşünceleri ve azınlık politikaları çerçevesinde değerlendirilecek olan Ermeni Sorunu, Türk-Amerikan ilişkilerinin muallâkta kalan sorunu olmaya devam etmektedir. Şüphesiz ABD'deki lobicilik faaliyetlerinin ve misyonerliğin etkisi bu bağlamda büyüktür;³⁵⁴

“Belki en başta belirtilmesi gereken, ABD Kongresi ve Yönetiminin birbirinden ne kadar değişik çalıştığı ve Türkiye algılamasının her iki kesimde ne kadar farklı olduğudur. Pek çok alanda birlikte hareket edip stratejik ittifaklar kurabilen iki ülke, aynı zamanda Ermeni sorunu, Kıbrıs sorunu gibi konularda Kongre'nin tutumu yüzünden karşı karşıya gelebilmektedir.”

Ermeni Sorunu'nun tarih sahnesine çıkışı ve misyonerliğin ABD üzerindeki etkisi Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur tarafından aşağıdaki gibi izah

³⁵³

<http://www.turkishembassy.com/ti/Duyurular/hukumetaciklamasi.htm>,

Tarihi:30.10.2012.

³⁵⁴ Beriş, Yakup, Gürkan, Aslı, a. g. m., s.10.

edilmiştir (Bu sözlü tarih çalışmasının tamamı, tezin 'EKLER' kısmında yer almaktadır):

Soru : Ermeni Meselesi'nin uluslararası bir nitelik kazanmasında hangi faktörler etkili olmuştur? Başka bir deyişle, dünyanın o zamanki konjonktürü ele alınarak, Ermeni Meselesi'nin doğuşuyla ilgili neler söylenebilir ve ABD'nin rolü bu bağlamda nedir?

“Her şeyden önce belirtilmeli ki, bu işin temelinde ABD vardır. ABD direkt siyaset olarak yok, askeri anlamda da yok; ama ABD direkt olarak misyonerleri anlamında var. Misyonerlerin yürüttüğü siyasi ve kültürel faaliyetler çerçevesinde var. 1827'lerden itibaren Anadolu'ya gelmeye başlayan ABD'li misyonerler, Ermenilere Ermeni olduklarını hatırlatan, Ermenilere dillerini öğreten ve ayrıca onları milliyetçiliğe; yani Türkiye'den kopmaya iten süreci hazırlayan bir topluluktur. Ermeni milliyetçiliğinin Amerikan misyoner okullarında şekillendiğini bilim âleminde bilmeyen kalmamıştır. Onların İstanbul'da, Sivas'ta, Van'da, Erzurum'da, Maraş'ta, Antep'te, Beyrut'ta, Halep'te ve Şam'da açtığı okullarda Ermenileri bir taraftan eğitip Ermeniceyi öğretirken, diğer bir taraftan o çağın modası olan milliyetçilik fikirlerini Ermenilere aşıladıklarını bilmekteyiz. Elbette kendi dillerini bilmeleri haklarıdır. Lakin yabancı siyasetçiler ya da gezginler, Ermenileri genelde Hıristiyan Türkler olarak tarif ederlerdi. Ermeniler Ermenice konuşmazdı, Ermeni yazısıyla Türkçe yazarlardı. Onları kendi dillerinde yazı yazmaya yönelten ve dili kullanarak milliyetçiliğe meyillendiren Amerikan misyonerleri olmuştur. Hınçak ve Taşnak gibi Ermeni siyaset veya terör yapılanmalarını göz önüne aldığımızda, Ermenilerin bu anlamdaki yapılanmalarında Amerikan misyoner teşkilatlarının çok ciddi katkıları var. Ermenilerin eğitimlerine ve iktisadi gelişimlerine katkıda bulunmuşlardır. Fakat yine Ermenileri ayrılıkçılığa iten güç de misyonerlerdir. Protestan Ermeniler yaratmaya çok önem veriyorlar ve özellikle yetim Ermeni çocuklarının üzerine düşüyorlar. Çünkü yetim çocuk bir hamurdur, onu istediğiniz şekilde yoğurabilirsiniz. Özellikle Amerikalılar bu anlamda Ermenilerin üzerinde çok etkili oldu. Amerikalıların yetim Ermeni çocuklarından yetiştirdiği adamlar, uzun vadede Ermeni toplumunun Türk toplumuyla ayrışmasında çok önemli işlevler üstlenmişlerdir. Sadece Ermeni milliyetçiliği değil, Arap milliyetçiliğinin de temelinde Amerikan misyonerler var. Hatta 1922'lerce Cumhuriyet kurulmadan önce Ankara, durumun kontrol altına alınmasının gerekliliğini belirtiyor. Ben bunları, “Türkiye'de Ermeni kadınları ve Çocukları Meselesi” isimli kitabımda da yazdım. Ankara, hesapsızca iş yapılamayacağını, hizmetlerin sadece Ermeni'ye Rum'a götürülemeyeceği ve misyonerlik faaliyetlerinin bütün muhtaç ve yetimleri kapsaması gerektiğini özellikle belirtmiştir. Misyonerler Ermenilerden sonra Alevi Kürtler üzerine yoğunlaşıyorlar. Alevi Türklere, Sünni Kürtlere veya Sünni Türklere gitmiyorlar, sadece 1922'den sonra Alevi Kürtlere yöneliyorlar. Bu noktada olayların neden böyle gerçekleştiğini anlayabiliyoruz çünkü misyonerler 'işlenecek maden' arıyorlar. İstedikleri şekle sokamayacakları malzeme üzerinde fazla uğraş vermek istemiyorlar. Tam bu kısımda, Alevi

Kürtlerin içinde de bolca Ermeni olduğunu söylemekte yarar var. Amerika'nın Ermeni Sorunu'nun temelinde yatan rolü budur.

Türkiye'nin doğusunda kurulmak istenen Ermenistan'ın temelleri önceden atılmıştır. Osmanlı Devleti'yle İtilaf Devletleri arasında imzalanan 10 Ağustos 1920 tarihli Sevr Anlaşması³⁵⁵,nda Ermeni sınırlarının belirlenmesi ABD'nin inisiyatifine bırakılmış ve ABD son derece cüretkâr bir üslupla ülkenin doğusundaki Siirt ve Van gibi birtakım yerlerin Ermenilere verilmesini teklif etmiştir. Türkiye açısından toprak bütünlüğünü ihlal eden böyle bir teklifin sunulması dahi düşünülemez.

Soru : Ermeni Meselesi'yle İlgili Resmi Belgeler Neyi Anlatmaktadır?

“İster Türk, ister İngiliz, ister Amerikan, ister Rus olsun,- özellikle Rus kayıtları-, Ermeni Meselesi'nin 1915'ten önce ve sonraki dönemlerinde şunu gösteriyor: Devlet eliyle bugün iddia edildiği soykırımın deliline bu tür resmi belgeler ulaşmak mümkün değil. Devletin, ittihatçıların bu soykırımı tezgâhladıkları, bir halkı toptan ortadan kaldırmaya yönelik girişimlere yeltendiklerine dair bir delile bu belgeler aracılığıyla ulaşamayız. Şu anki durumda böyle bir şey söz konusu değil. 1878'den sonra, diğer Hıristiyan toplumlar ve Osmanlı'dan ayrılan diğer toplumlar milliyetçilik akımından etkilenmiştir. Onlar da, kendi içindeki haklılıklarını öne sürerek devlet kurmak istemişlerdir. Ermenilerin diğer toplumlara göre ciddi bir dezavantajı var (Bulgarlara, Romanyalılara, Sırlara, Yunanlara, Araplara ve Arnavutlara göre). Ermenilerin ciddi dezavantajı şu: Anadolu'nun hiçbir tarafında nüfusun yoğunluğunu teşkil etmiyorlar. Zeytun ve Saimbeyli gibi, Adana'nın birkaç ilçesi ve Van'ın birkaç ilçesi gibi yerler dışında nüfusun yarısını bile teşkil edememekteler. İl bazında hiçbir yerde nüfusun %30'una bile yaklaşmıyorlar, bir tek Bitlis'te yaklaşıyorlar, onun dışında bir yerde böyle bir yaklaşım mevcut değil. Peki, böyle bir halk nasıl devlet kuracak? O da tabii ki büyük devletlerin yardımlarıyla olacak. Onlar da ayrılıkçı yollara başvuruyor, Osmanlı Devleti'ni Ruslar ve İngilizler sıkıştırıyor. Türkler de, Ermenilere perde altından kin beslemeye başlıyor. Bu arada Kürtler-Ermeniler, Çerkesler-Ermeniler arası (halklar arası gerginlikler oluşuyor), daha sonra da jandarma ve Ermeniler arası çarpışmalar baş gösteriyor ve 1.Dünya Savaşı başlıyor. Özellikle kabul edilmesi gereken şey, Kürtler-Ermeniler ve Çerkesler-Ermeniler arasında mücadelelerin başlaması(özellikle Doğu Anadolu'nun Vilayet-i Şarkiye dediğimiz yerinde yani Sivas'ın doğusunda, Doğu Anadolu terimi tam kapsamıyor). Burada çarpışmalar başlıyor hatta Berlin Anlaşması'nın önemli maddelerinden birisinde Osmanlı Devleti, Kürtlere ve Çerkeslere karşı Ermenilere korunma vaadi veriyor. Osmanlı, ıslahat yapmaya zorlanıyor. II. Abdülhamit, akılcı özelliğini ön plana çıkararak ıslahatları ertelıyor (Balkanlarda zorla yaptırılan ıslahatlar Bulgaristan, Romanya, Karadağ, Yunanistan gibi devletlerin ortaya çıkmasına sebebiyet

³⁵⁵ Ar, Kamil Necdet, a. g. e., s.315.

verdi. Burada da aynı adımlar uygulandığında doğuda nüfus azlığına rağmen bir Ermenistan kurulması gündeme gelebilirdi). 8 Şubat 1914'te Rus büyükelçisiyle ittifakçılar arasında ıslahatlar imzalandı. Ermenileri Millet-i Sadıka olarak kabul eden ve kendi bünyelerinden milletvekili seçen İttihatçılar da artık Ermenilere karşı sert bir anlayış benimsemişti. Özellikle Rusya ve İngiltere'yi Osmanlı üzerine kışkırtan ve onlarla gizli gizli anlaşan Ermeniler, sonunda böyle bir anlaşmayı kabul ettirmişlerdi. Bu anlaşma aslında şudur: Vilayet-i Şarkiye'de adı konulmamış bir Ermenistan kuruluyor, başına da Hıristiyan Valileri getiriliyor. Bu, elbette ki Türkleri oldukça rahatsız eden bir durum. 1. Dünya Savaşı döneminde Osmanlı, bu rahatsızlık eşliğinde savaşa giriyor. Üstüne Ermenilerin tavrı eklenince (Rus, İngiliz, Fransız lehine sınırlarda çete grupları oluşturmaları), Osmanlı önlem almaya ve Ermenileri caydırmaya çalışıyor. Bununla ilgili bir sürü vesika mevcuttur. Günümüzde Rus vesikaları çok ciddi anlamda kullanılıyor. Rus arşivi, Sovyetler Birliği'nden sonra açıldı. Özellikle Türk ve bazı Batılı akademisyenler Rus arşivlerine çok rahat bir şekilde ulaşıyorlar.”

Uluslararası ilişkilerin doğasına uygun dış politika anlayışıyla bilinen ABD, Türkiye'nin talepleri doğrultusunda Sözde Ermeni Soykırımı'nı yumuşak bir dille reddetmektedir. Bunun karşılığında Osmanlı'dan beri ayrıcalıklar talep eden ABD, Ermeni lobisini küstürmeden menfaat kapsamında yürüttüğü ilişkilerinde doğan fırsatları akıllıca değerlendirmektedir;³⁵⁶

“Amerikan Hükümeti, Osmanlı Devleti'nin zor durumda kalması ve istediği imtiyazları koparmak için 'Ermeni haklarını müdafaaya' başlamıştır.”

ABD'nin tasarımı açık bir dille reddetmemesinin altında yatan nedenler, menfi nedenlerdir. Bu nedenlerin ayrıntılarını Atnur aşağıdaki gibi açıklıyor:

Soru : “Sözde Ermeni Soykırımı'nın ABD tarafından açıkça reddedilmemesinin ardında ne gibi nedenler yatmaktadır ve temel kaygılar nelerdir?

“-Amerika soykırım meselesini ne Türkler ne de Ermeniler lehine çözüme kavuşturmuştur. Bu ortada kalmış bir mesele gibi algılansa da, durum Türkiye aleyhinedir. Burada önemli bir etken mevcut. Amerika'da ciddi bir Ermeni nüfusu var. Sayıları belki oradaki Türklerden biraz fazla ve işe yarar bir nüfus. Çok etkili, birlikte hareket edebilen, ekonomik güçlerini kullanan bir kitle bu. Amerikan siyasetçileri de bu kitleyi karşılarına almak istemiyorlar. Bu kitlenin Amerikan siyaseti üzerinde etkisi var. Bu birinci sebep. İkincisi; ABD bu meseleyi kullanarak Türkiye üzerinde “Demokles'in

³⁵⁶ Durmuş, Remzi, a. g. m., 1-6.

Kılıcı” nı sallıyor. Yani bu mesele çözüldüğü takdirde Amerika’nın elindeki kartlarından bir tanesi ortadan kalkacak. Amerika bu meselede Türkiye lehine her yıl 24 Nisan’da tavır koyduğu an Türkiye’den bir takım tavizler alıyor. Böyle bir şey olmadığı zaman Amerika neyin karşılığını alacak? Mesela İncirlik’ten bir karşılık alıyor. Malatya Kürecik’ten bir karşılık alıyor. Sonuçta Türkiye’den karşılığını alacak şekilde orta bir yolla ABD yine kendi milli menfaatlerini koruyarak bu işi hallediyor.”

Soru 4: Ermenilerin ABD’deki Lobcilik faaliyetlerinin ABD siyasetindeki belirleyiciliği (azınlık politikaları gibi) nedir? Türkiye’nin bu konuda çalışmaları (propagandaları) ne doğrultudadır?

“-Amerika’daki Amerikalılar; en azından aydınların bir kısmı, siyasetçilerin bir kısmı, Ermeni lobisinin baskısı altındalar. Bu baskı ekonomik ve siyasi. Fakat bu baskı dışında bir gerçek daha var ki, Ermeni toplumu kendi davaları konusunda Amerikan kamuoyunu kazanmış durumda (Yani 1900’lerin başından itibaren kazanmış durumda).

Yaptıkları Hıristiyanvari propagandalarla ve acındırma politikasıyla, abartmalarla, mekânı ve zamanı boş bularak kendi lehlerine bu kamuoyunu kazanmışlar. Yani insanların, Amerikalı siyasetçilerin bir kısmı da burada hakikaten Ermenilerin mağdur olduğuna inanıyor. Türk tarafının bu anlamda Amerika’da halen ciddi bir faaliyet yürütmemesi tabi ki Ermenilerin elini kolaylaştırdı.

Ermeni Sorunu’nun ABD-Türkiye ilişkilerine olan etkisi açıktır. Türkiye, soykırım iddialarını kabul etmemektedir; çünkü devletin ‘katliam’ adı altında giriştiği iddiası doğruluk taşımamaktadır. Ermenilerin ‘tanıma’, ‘tanıtma’, ‘tazminat’, ‘toprak’ ilkeli 4T kuralı³⁵⁷ gereğince giriştikleri çabalar Türkiye’den toprak almak içindir. Bu çabalar politik açıdan Türkiye düşünülürken oldukça ütöpiktir. Ermeni Sorunu, Türk-Amerikan ilişkilerinde periyodik olarak olumsuz hava estiren bir konu olmuştur.

3.3.6.Mavi Marmara Krizi’nde ABD

Bir mum, diğer mumu tutuşturmakla
ışığından bir şey kaybetmez.

Mevlana

³⁵⁷ <http://www.ermeniteroru.com/bilgiler.aspx>, Erişim Tarihi:30.10.2012.

Mavi Marmara Krizi, Türkiye-İsrail arasındaki ilişkileri birkaç saatte silip atan ve aradaki tüm köprülerin yıkılmasına neden olan olaydır. Orta Doğu'da kangren haline gelmiş Filistin Meselesi, İsrail ve Filistin arasında yaşanan bir mesele olmaktan çıkarak tüm dünya kamuoyunu ilgilendirmeye başlamıştı. Hali hazırda kınanan ve Filistin'i özgür bırakması söylenen İsrail, bütün söylemlere kulaklarını tıkamıştı ve emellerini Filistin halkı üzerinden hayata geçirmeye devam ediyordu. Filistin'de huzur kalmamıştı ve insanlar yardıma muhtaçtı. Filistin'e yardım ulaştırmayı düşünen *İHH İnsani Yardım Vakfı*³⁵⁸ çalışmalarına başladı. Gemilerle gönderilecek yardımda tıbbi malzemeler ve temel ihtiyaçlar bulunmaktaydı,³⁵⁹

“ ‘Rotamız Filistin Yükümüz İnsani Yardım’ filosu, 2007 yılından bu yana İsrail tarafından uygulanan ambargo nedeniyle temel insani ihtiyaçların bile karşılanamadığı Gazze için yeni bir yardım koridoru oluşturmak amacıyla organize edildi.”

Filistin'e yardım götürme fikri pek çok milletin desteğini de arkasına almıştı. Gemilerle yardım götürecek aktivistler, çeşitli milletlerden oluşturulmuştu ve neredeyse her milletten insanı bu eylem içerisinde bulmak mümkündü. *50 ülkeden fazla sivil toplum kuruluşu, farklı din ve milletlerden gelmiş 700'den fazla insan Mavi Marmara'nın önderlik ettiği toplam 9 gemiyle beraber yola çıkmıştı*³⁶⁰. Bu, Mavi Marmara yardımlaşmasında dünya kamuoyunun desteğinin alındığının bir ispatı niteliğindedir. Filonun Gazze'ye insani yardım ulaştıracağına kamuoyunda geniş çerçevede yer edinmesi İsrail'in uyarı görünümündeki tehditlerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Filonun insani yardımda bulunmaktan başka maksadı yoktu ve İsrail kendisine bir saldırı gerçekleşecekmişçesine bunu engellemeye çalışmıştı;³⁶¹

“ Filonun tek amacı yüzde 80'i dış yardıma muhtaç 1.5 milyon nüfuslu Gazze'ye mal ulaştırmaktı...”

İsrail'in yapacağı ani bir saldırı veya yardımı durdurma eylemi, tüm dünyanın *Filistin'in çektiği acıları bir nebze olsun anlamlandıracağına inanan*

³⁵⁸ <http://www.ihh.org.tr/misyonumuz/>, Erişim Tarihi: 01.11.2012.

³⁵⁹ <http://www.ihh.org.tr/insani-yardim-filosu-ozet-raporu/tr/>, Erişim Tarihi:01.11.2012.

³⁶⁰ Olgun, Mediha, Mavi Marmara'da Neler Oldu?, Turkuvaz Yay-İst, 2.Basım-Temmuz 2010, s.16.

³⁶¹ Olgun, Mediha, a. g. e., s.16.

aktivistler, her türlü durum ve ihtimal karşısında hazır olduklarını belirtmişti³⁶². Henüz uluslararası sularda bulunulmasına rağmen, beklenen durum gerçekleşmişti ve İsrail 31 Mayıs 2010'da Mavi Marmara baskınına imza atmıştı;³⁶³

“Dünya'nın farklı noktalarından gemilerle hareket ederek, abluka altındaki Gazze halkına insani yardım malzemesi götürən sivillere, Uluslararası sularda İsrail Terör Örgütü tarafından müdahalede bulunulmuştu. Mavi Marmara gemisine yapılan kanlı operasyonda 9 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı şehit olmuştu.”

Tüm dünyanın büyük bir şiddetle kınadığı bu menfur saldırı, basında geniş çaplı yer edinmişti. Zulüm ve yoksulluk içerisindeki Filistin halkına yardımlar ulaştırılamamıştı. Türkiye-İsrail ilişkileri aniden durmuştu, diğer ülkelerle İsrail arasında da ilişkiler durma noktasına gelmişti;³⁶⁴

“Jerusalem Post (İsrail): İsrail için işler gittikçe daha da zorlaşıyor. CNN (ABD): Orta Doğu'da kriz ABD'nin başını ağrıttacak. ABC (ABD): “İsrail'e karşı protesto dalgası” ifadesini ön plana çıkararak, saldırının uluslararası tansiyonu yükselttiğine dikkat çekti. BBC (ABD): İsrail tek bölgesel Müslüman müttefiki Türkiye'den koptu mu? Reuters (İngiltere): Gemi olayı İsrail'i diplomatik sıcak sulara soktu. Wall Street Journal (ABD): İsrail'in dış politika hedefleri tehlikede.”

Türk Basını İsrail'in saldırının bedelini ödeyeceğini ima ederek, Türkiye'yle İsrail arasında onarılmaz bir boşluğun açıldığını ifade etmiştir. Cumhurbaşkanı Abdullah Gül'ün; *“Türkiye İsrail'i affetmez.”*³⁶⁵ mesajının yanı sıra, saldırı Bülent Arınç tarafından da kınanmıştı;³⁶⁶

“Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Bülent Arınç, “İsrail bilmeli ki bu haksız, hukuka aykırı, insanlık dışı ambargoyu kaldırmadığı sürece bu tür hareketler devam edecektir” dedi.”

İsrail'in kanlı saldırısına karşı ABD'nin sesini gerektiği kadar yükseltmemesi eleştiri konusu olmuştur. Türkiye, ABD ile arasında

³⁶² Dinç, M. Şefik, Kanlı Mavi Marmara, Kalkedon Yay- İst, 1.Basım: 2010, s.36.

³⁶³ <http://www.istanbultarih.com/tarihte-bugun-31-mayis-2010-%E2%80%93-kanli-mavi-marmara-baskini/>, Erişim Tarihi:01.11.2012.

³⁶⁴ Olgun, Mediha, a. g. e., s.98.

³⁶⁵ Habertürk, 4 Haziran 2010.

³⁶⁶ http://www.haberturk.ro/haber/16141_Bulent_Arinc_Bu_is_bu_gemiyle_bitmez_DEDI_.html, Erişim Tarihi: 01.11.2012.

güvensizliğe sıkça mahal veren İsrail hususunda ABD'den daha kesin bir tavır beklemiştir. Olay sonrasında ABD'nin Mavi Marmara konusunda sessiz kalmayı yeğleyerek İsrail'i üstü kapalı biçimde savunması, Senatör McCain aracılığıyla netleşmiştir;³⁶⁷

“... ABD’de herkes bu konuda çözüm bulunamamasından rahatsız, Senatör McCain, konuşmasında Türkiye’nin tutumunu hayli eleştirel bir üslupla ele aldı. Mavi Marmara saldırısını soran bir katılımcıya, o gemilerin o sularda ne işi olduğunu sorarak yanıt verdi ve konuya olan yaklaşımını belli etti. Özür dilenmesi hususunun ise bir gündem maddesi olmaması gerektiğini belirtti ve çok benzer bir konu olarak ABD askerlerinin Pakistan askerlerini yanlışlıkla öldürmesinden söz etti. Mavi Marmara saldırısıyla ABD’nin Pakistan Silahlı Kuvvetleri ile yaşadığı sorunun nasıl bir benzerlik içinde olduğu pek anlaşılamadı ve dinleyiciler arasında rahatsızlık yarattı...”

Türk-Amerikan ilişkilerine çok ciddi boyutta zarar vermeyen Mavi Marmara Baskını’nda, ABD haksızlığa ve insani bir harekete karşı yapılan saldırıyı açıkça kınamamıştır. Bu da başta Türkiye olmak üzere Filistin taraftarı ülkeleri kızdırmış, bu devletlerin, işgalci İsrail’i ve tarafsız görünüşünde taraf olan ABD’yi eleştirmelerine yol açmıştır.

3.3.7.Arap Baharı, ABD ve Türkiye

11 Eylül 2001 sonrasında ABD’nin politikasının yörüngesinin değişerek Orta Doğu’ya kayması ve bunun sonucunda Arap halklarının etkilenecek değişim dalgasına maruz kalması Arap Baharı söylemini dar anlamda temellendirici niteliktedir. Genişletilmiş anlamıyla aktarılsa; Arap Baharı 11 Eylül’de başlamamıştır; fakat 11 Eylül 2001 tarihi Orta Doğu’nun artık eskisi gibi olmayacağından emin olunan tarihi işaret eder. Çünkü aktif politikalar ve saldırı mantalitesinin benimsenişi 11 Eylül teröründen sonra ayyuka çıkmıştır. ABD, Mahan’ın³⁶⁸ da ifade ettiği gibi, dünyaya bu vasıtayla hâkim olma amacındaydı;³⁶⁹

³⁶⁷ <http://www.sabah.com.tr/Yazarlar/gumustekin/2012/06/16/secim-oncesi-turkiye-abd-iliskileri>, Erişim Tarihi: 01.10.2012.

³⁶⁸ Alfred Thayer Mahan, ABD’li denizci ve akademisyen.

³⁶⁹ Özpek, B. Bilgehan, a. g. m., ss.183-215.

“Ne var ki, bu durumdan daha ilginç olanı, bütün Orta Doğu tarihi bir yana, 2001 yılında meydana gelen 11 Eylül saldırılarının üzerinden henüz 10 sene geçmiş olmasına rağmen yukarıda sözünü ettiğimiz konuların hepsinin Orta Doğu’da hayata geçmiş olmasıdır. İran ve Suriye’nin kendilerini güvenli kılma çabaları, büyük güçlerin bölgeyi yeniden şekillendirmeyi amaçlayan politikaları, Orta Doğu’daki demokrasi sorununun bölgeyi dış güçlerin müdahalesine açık hale getirmesi, Birleşmiş Milletler kararlarının yarattığı problemler, El-Kaide, PKK, Hizbullah ve Hamas gibi terörist grupların bölgedeki ikili ilişkilerin bir aracı olması, suni çizilen sınırları kabul etmeyen ve bağımsız bir devlet gibi davranan Kuzey Irak Bölgesel Yönetimi gibi fiili devletler, radikalizmi besleyen unsurların güçlenerek devam etmesi ve etnisite din-mezhep gibi kimliklerin yarattığı ulus aşırı etki 2001 sonrası dönemin gerçeklikleri olarak karşımızda durmaktadır. Üstelik bölge 2010 yılının son günlerinden itibaren “Arap Baharı” ismi verilen halk isyanlarıyla tanışmış, ardı ardına Tunus, Mısır ve Libya’nın otoriter yönetimleri devrilmiştir.

Orta Doğu’nun yapısı hakkında bilgi sahibi olmak, son iki yılı etkileyen Arap Baharı kavramının masumane bir halk direnişi veya hareketi olmadığı hakkında fikir verecektir. Demokrasi ve özgürlük düşleyen halkın desteğinin, güçlü- emperyal devletlerce titizlikle işlenmesi, Arap Baharı kavramının bu yönünü açıklamaktadır;³⁷⁰

“2011 yılında dünya gündemine damgasını vuran en önemli süreç, hiç şüphesiz ‘Arap Baharı’ydı. Tunus’ta Muhammed Bouazizi adlı bir seyyar satıcının, ülkesindeki yaşam şartlarını protesto etmek amacıyla kendisini yaktığı 17 Aralık 2010 günü başlayan isyan hareketleri, Tunus’tan Mısır’a, ardından Libya, Yemen, Bahreyn ve Suriye’ye sıçradı. Şaşılacak bir hızla, birkaç ay içerisinde tüm Orta Doğu coğrafyasının yeniden şekilleneceği bir noktaya gelen olaylar, kimilerince birer ‘halk devrimi’ olarak görülür ve gösterilirken, sürecin, küresel güçlerin Orta Doğu coğrafyasındaki varlıklarını yeniden şekillendirme operasyonu olduğuna dair önemli ipuçları bulunuyor. Nitekim Arap Baharı ABD, İngiltere, Fransa ve Almanya gibi ülkeler tarafından hararetle destekleniyor...”

Bush döneminde Orta Doğu’ya yapılan işgalleri normalleştirmek için dini kavramlar etrafında kuramlar üreten ABD, hedefinin İslam coğrafyası olduğunu açıkça hissettirmiştir. Bu sayede Batı’nın yüzyıllardır ele geçirmek

³⁷⁰ 2011 Dünya Hak İhlalleri Raporu (World Report on Violation of Rights), 1.Baskı-Ocak 2012, s.13.

ve müdahalede bulunmak için bahaneler ürettiği İslam coğrafyası ve uygarlığına girme fırsatı yakalandı. ABD, Orta Doğu'yu- İslam ülkelerini- teröre yataklık etmekle ve güvenliği tehdit ederek kitle imha silahlarına sahip olmakla suçlayarak Büyük Orta Doğu Projesi'ni ve Genişletilmiş Orta Doğu Projesi'ni öne sürdü. Müslümanlar incelendi, ibadet dereceleri ve düşünce yapılarına, eylem tarzlarından görünüşlerine kadar gruplara ayrıldı. Köktendinciler, gelenekçiler ve laikler uzun vadeli anlaşma sağlanamayacağı ve ortak/müttefik statüsünde düşünülmemeyeceği için saf dışı bırakıldı. ABD'nin yeni dünya düzeni, etkili ve vurucu söylemler vasıtasıyla geniş kitlelere kadar ulaştı. Geriye ılımlı İslam kavramını dünya üzerinde yaygınlaştırma işi kaldı. Türkiye hem ılımlı İslam, hem de dolayısıyla Arap Baharı konusunda rol model ülke olarak tanımlanmaya başlandı. *Fakat Türkiye'nin laik yapısı ılımlı İslam modeliyle örtüşmemiştir. İlimli İslam'ı Türkiye'de yaymaya çalışmak, Türklerin siyasi kurallarını ve toplumsal düzen yapısını tümünden değiştirip laik yapısını çökertmek ve uzun yıllar süresince geriye götürmek demektir*³⁷¹.

Türkiye, Arap Baharı sürecinde oldukça stratejik noktadadır. Türkiye'nin yükselişi, Orta Doğu'nun karmaşasının etkisiyle pek çok kitleyi peşinden sürükledi. Türkiye'nin özellikle İsrail tarafından haksızlığa uğradığı düşüncesi, İslam ülkelerinin İsrail alerjisi, ülkenin rol model olarak kabul edilmesi ve Arap ülkeleri arasında karizmatik duruş sergilediğinin belirtilmesi, Arap Baharı'nda Türkiye'nin konumuyla paralellik arz ediyordu;³⁷²

³⁷¹ Koç, Yıldırım, a. g. m., ss.1-5. Ayrıca Türkiye'nin Arap Baharı'ndaki rolü ve tercih edilme sebepleri için lütfen tıklayın:

http://www.bbc.co.uk/turkce/haberler/2011/10/111004_figaro_model_turkey.shtml, Erişim Tarihi:02.11.2012.

³⁷² <http://www.amerikaninsesi.com/content/arap-bahari-turkiyeyi-abdnin-kilit-mutefiki-haline-getirdi-135294138/901831.html>, Erişim Tarihi: 02.11.2012. Alçak Sandalye Olayı: İsrail Cumhurbaşkanı Şimon Peres'le Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan arasında süren 'Davos Krizi'nden sonra Türkiye-İsrail arasında yaşanan anlaşmazlıktır. Bu gelişmeyi müteakiben Türk dizisi "Kurtlar Vadisi-Pusu" da İsrail gizli servisi Mossad'a bağlı ajanların çocuk kaçırmak için görüntülenmesi ile İsrail oldukça fevri davranmaya başlamıştır. Bunun üzerine İsrail, Türkiye'nin Tel Aviv Büyükelçisi Oğuz Çelikkol'u Ocak 2010'da makamında ağırlamamış ve alçak bir sandalye vererek nezaketten bir hayli uzak görüntü sergilemiştir. Yapılan hem insani hem de diplomatik yönden büyük bir saygısızlık örneği olarak kabul edilmiştir (Alçak Sandalye Olayı veya Alçak Koltuk Krizi'nin anlatımında ; Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 377-378'den yararlanılmıştır).

“Türkiye Arap Baharı sürecinde artan diplomatik rolünü iki nedene borçlu. Orta Doğu Enstitüsü’nün hazırladığı raporun yazarlarından emekli Büyükelçi Arthur Hughes anlatıyor: ‘Arap Baharı’nın bölgesel anlamda en büyük tesiri Türkiye üzerinde oldu. Türkiye, Arap dünyasında, İslam dünyasında ve bölgede kendine yeni bir rol arayışı içindeydi. Bundan dolayı da Türkiye kendi politikalarını komşuları ve daha geniş çevreye göre ayarladı. Bir yandan da İsrail’in tavırları Türkleri rahatsız etti. Mavi Marmara olayı, İsrail’in özür dileyip dilemeyeceği sorusu, sonra İsraili yetkililerin Türk yetkililere karşı gösterdiği son derece saygısız muamele.. İsrail Dışişleri Bakanlığı’ndaki ‘alçak sandalye’(*) olayını hatırlarsınız. İsrail basını sürekli olaydan bahsediyordu, ‘Niye böyle bir şey yaptık?’ diye hükümetlerini sorguluyordu.”.

ABD’nin Orta Doğu bölgesi üzerinde oynadığı küresel oyunlar, tek bir stratejik düzlemde seyretmesi halinde açığa çıkmaya mahkûmdur. Halk, coğrafyası üzerindeki dıştan gelen görünmez baskıları tam olarak algıladığında ABD yönetiminin korkuları depreşmiş olacaktır;³⁷³

“ Çağımızın artık her şeyden kolayca haberdar olması ve büyük oyunların kolayca saklanamaması saldırgan dış politika izleyen Amerika’yı gittikçe daha da zorlayacaktır...”

ABD’nin dış politikasında aldığı kararların veya yaptığı yardımların asla karşılıksız kalmayacağına bilincinde olarak politika üretmek devletlerin kaderi açısından daha yararlı olacaktır. *ABD’yi yönlendiren İsrail Lobisi de ABD’nin işgallerine tıpkı geçmişte yaptığı gibi (Irak işgali)³⁷⁴ hız kazandıracaktır.*

3.3.8.Suriye-ABD-Türkiye Üçgeni

Suriye, Arap Baharı’nın etkilerini büyük ölçüde yaşayan devlettir. Bu çerçevede Türkiye ile ABD ilişkilerinde önemli bir rol üstlenmiştir. Kitleleri peşinden sürükleyen Orta Doğu’nun en büyük dalgasının da etkisine aldığı Suriye, giderek karmaşıklaşan ilişkiler ağıyla özellikle 2012’nin gündem

³⁷³ Tokalak, İsmail, Dünyayı Yönetenler ve Sistemleri- Global Güçler, Global Oyunlar, Global Yalanlar, Güler Boy Yay.- İst, Mart 2008, s.399.

³⁷⁴ Tokalak, İsmail, a. g. e., s. 406.

konusu haline gelmiştir. Suriye'nin durumu Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı'nın internet sitesinde aşağıdaki gibi anlatılmıştır;³⁷⁵

“Suriye’de halkın insan hakları, iyi yönetim, hukukun üstünlüğü ve demokrasi gibi evrensel değerlere sahip olma arzusuyla ortaya koyduğu meşru taleplerin, rejim tarafından baskı ve şiddet politikalarıyla bastırılma yoluna gidilmesi ülkeyi bir çatışma ve kriz ortamına sürüklemiştir. İlk olarak Mart 2011’de Daraa’da başlayan rejim karşıtı gösteriler, ülkenin büyük bölümüne yayılmış, bu gösterilere karşı rejim güçlerinin ve rejime bağlı paramiliter grupların başvurdukları şiddetin etkisiyle Suriye, kırılması zor bir şiddet sarmalının içerisine girmiştir.”

Orta Doğu’nun kaotik yapısının tabana yaptığı baskının neticesinde ayaklanan halk, Suriye’de gittikçe şiddetlenen baskı ortamının müsebbibi haline gelmiştir. Büyük devletlerin de desteğini alan eylem ve direnişler, Orta Doğu dünyasının önemli ülkelerinden birinde gerçekleşmekteydi. Türkiye’nin de müdahil olduğu Suriye konusunun tarihsel arka planı oldukça sağlamdır. Türkiye ve Suriye’nin ortaklıkları nadir, ilişkileri belirli düzeyde ve mesafede sürdürülmüştür. Derinlere inildiğinde Hatay’ın iki devlet arasında anlaşmazlığa sebebiyet verdiğini anlamak mümkündür;³⁷⁶

“Türkiye’ye göre Suriye, teröre ev sahipliği yaptığı, su kaynaklarının paylaşımında sorun çıkardığı ve coğrafik olarak Türk toprak bütünlüğüne müdahalede bulunduğu için ‘düşman’ ülke iken, Suriye’ye göre de Türkiye, su kaynaklarını adil paylaşmadığı, Batı’nın destekçisi olduğu, kendi toprakları (Hatay) üzerinde hak iddia ettiği için ‘düşman’dı.”

Suriye’nin Türkiye’de tedhiş ve terör yaratılmasını desteklediği ve PKK’nın terörist başı Abdullah Öcalan’ın Şam’da olduğunun bildirilmesi üzerine ilişkiler oldukça gergin bir hal almıştır. Milliyet gazetesindeki, “Şam, Terörün Karargâhı”³⁷⁷ başlıklı haber Türkiye-Suriye ilişkilerindeki gerginliği ortaya koymuştur. AKP’nin belirlediği ‘komşularla sıfır sorun politikası’³⁷⁸ ile ilişkilerde bir nebze yumuşama gözlenmiştir;³⁷⁹

³⁷⁵ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 02.11.2012.

³⁷⁶ Sayın, Yusuf, “ Türkiye-Suriye İlişkilerinin Stratejik Derinliği”, 28 Mart 2010, ss: 1-17

³⁷⁷ Milliyet, 4 Eylül 1998.

³⁷⁸ <http://www.mfa.gov.tr/komsularla-sifir-sorun-politikamiz.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 02.10.2012.

³⁷⁹ Akgün, Birol, a. g. m., s. 7.

“Beşşar Esed yönetimindeki Suriye, 2003’teki Irak işgalinden sonra ABD’nin işgal tehdidi karşısında özellikle Türkiye ile ilişkilerini geliştirerek hem Batı ile ilişkilerini normalleştirmeye çalışmış, hem de bölgesel etki alanını genişletme gayreti içerisinde olmuştur.

Türkiye ile Suriye arasındaki ilişkiler Arap Baharı süreciyle yine eskisi gibi hassas ve gerilimli yapısına bürünmüştür. Yeni dünya düzeni sürecinde ABD’nin alanlarına müdahale etmesinden korkarak ABD’nin müttefiki Türkiye’yle ilişkileri iyileştirmeye çalışan Suriye, Arap Baharı’nda halkın (dolaylı olarak ABD’nin yarattığı kaosu) isteklerini karşılamayı kabul etmeyerek kan dökmeye devam ettiği sebebiyle Türkiye tarafından sert bir dille eleştirilmiştir. Son zamanlarda meydana gelen Türkiye- Suriye arasındaki gerilimler, Suriye’nin Türkiye sınırını ihlal ederek 5 Türk vatandaşının ölümüne yol açması ilişkilerin en kötü aşamalarından kabul edilir. Türk kamuoyu, bu olayın üzerine ikiye ayrılmış, bir kısmı savaşa girme düşüncesini desteklerken diğer bir kısmı da ABD’nin planlarının bir parçası olan Suriye olaylarının Türkiye’nin savaşı olmadığını savunarak daha fazla canın yanmasına karşı çıkmıştır³⁸⁰. Türkler, savaşı destekleyenler ve desteklemeyenler olarak ikiye bölünmüştür³⁸¹. Buna rağmen halkın büyük bir çoğunluğu sorunu kendi iç meselesi olarak kabul etmemekte ve müdahale fikrinden şiddetle kaçınmaktadır.

Arap Baharı’nın bir parçası olarak sisteme dâhil olmak istemeyen Suriye yönetimi, ülkesinde kendi vatandaşları üzerinde yarattığı olumsuzluklarla bütün tepkileri üzerine çekmiştir. Esad’ın rejimini devirmek isteyen ABD, Arap halklarının büyük bir hevesle sahip olmayı istediği kavramları tekrar tekrar kullanmıştır;³⁸²

“Dolayısıyla bizi gibi düşünen ülkelerle bir arada hareket ederek Suriye muhalefetini destekleyebilir, Esad’ın devrilişini hızlandırabilir ve Suriye’ye demokratik bir gelecek oluşturma ve yeniden kendi ayaklarının üzerinde durma konusunda yardım edebiliriz.”

³⁸⁰ Vatan, 5 Ekim 2012.

³⁸¹ <http://www.trthaber.com/haber/gundem/iste-suriye-tezkeresinin-detaylari-58213.html>,

Erişim Tarihi: 05.11.2012.

³⁸² Sabah, 10 Eylül 2012. (ABD Dış İşleri Bakanı Hillary Clinton’un konuşmasından alıntıdır).

Esat, Suriye’de kanın durmamasıyla ilgili verdiği bir röportajda, Suriye’nin bağımsızlığını tehdit edici eylemlerin ve Arap Baharı adı altında yaratılan ve Orta Doğu’ya dayatılan sürecin yönetimden çekilmeme gerekçesi olduğunu ifade etmiştir;³⁸³

“Financial Times gazetesi ‘Esad memleketinde yaşayıp ölmeye yemin etti’ başlığının altında Suriye devlet başkanı Beşar Esad’ın bir Rus televizyon kanalına verdiği mülakatta, İngiliz Başbakanı David Cameron’ın kendisine ülkeyi güven içinde terk etmesi konusunda teminat verilmesini destekleyeceğine cevaben bunu kabul etmeyeceğini söylediğini aktarıyor. Gazete, Esad’ın, ‘Ben bir kukla değilim. Batı tarafından yaratılmadım ki, Batı’ya veya başka bir ülkeye gideyim. Ben Suriyeliyim. Suriye’de doğdum, Suriye’de öleceğim.’ dediğini belirtiyor. Gazete, Esad’ın ayrıca batılı güçlerin ülkesine girmesi durumunda bunun pahalıya mâl olacağını belirttiğini okuyucularıyla paylaşıyor.”

Suriye’de yaşananlar egemen (hatta iktidara meyyal) medya tarafından zaman zaman çarpıtılmıştır. Suriye’nin, dünyada hâkim olan hassas politikalar ve emeller çerçevesinde alanına müdahale etmeye çalışan; görünen veya görünmeyen düşmanlara sahip olduğu, bu bağlamda da pes etmek istemediğini belirtmek gerek. (Fakat taraflar arasındaki çatışmaların sivil hayatlarına mal olduğu gerçeği ise Orta Doğu karmaşasının en kötü neticelerindendir). Suriye’nin direnişinin sebepleri aşağıdaki gibi sıralanabilir;³⁸⁴

“Suriye’de Mart 2011’den bu yana yaşananlar şu iki husus hesaba katılmadan anlaşılabilir: 1) Medya üzerinden yürütülen, olağanüstü boyutlu ve emperyalist savaşın kopmaz bir uzantısı sayılması gereken dezenformasyon savaşı. 2) Suriye’nin yakın tarihi ve bölgeye ilişkin emperyalist-Siyonist hesaplar. Devlet aygıtlarının bir uzantısı hâline gelmiş olan tekelci Batı medyası Afganistan, Irak ve Libya müdahaleleri öncesinde yaptığı gibi, hedef tahtasına oturttukları Suriye’yi karalamak için adeta fazla mesai yapmaktadır. Bu kampanya; gerçekleri gözlerden saklamayı (Ürdün, Lübnan, Irak ve Türkiye sınırlarından ülkeye silâh, diğer donanım ve terörist grupların sokulması ya da rejimin, çok küçük bir azınlığın desteğine sahip kaba bir diktatörlük olarak gösterilmesi), abartılı ve hatta düpedüz yalan

³⁸³ http://www.bbc.co.uk/turkce/basinozeti/2012/11/121109_press_review.shtml, Erişim Tarihi:02.11.2012.

³⁸⁴ <http://istanbul.indymedia.org/tr/haber/suriyede-neler-oldu%C4%9Funu-anlamak>, Erişim Tarihi:02.11.2012.

haber yapmayı (rejim-yanlısı kitle eylemlerinin rejim-karşıtı eylemler gibi gösterilmesi, kim oldukları bilinmeyen 'ülke içindeki aktivistlerin' cep telefonları üzerinden gönderdikleri mesaj ve görüntülerin esas alınması, -25 Mayıs'ta El-Hula'da olduğu gibi- terörist grupların gerçekleştirdiği ve çoğu kez sivilleri hedef alan patlama ve kıyımların rejim güçlerine mal edilmesi) vb. kapsamaktadır.

Suriye'de sürmekte olan savaş ortamının sonlandırılması kapsamında Birleşmiş Milletler tarafından bir plan önerilmiştir: *İstanbul Konferansı'nda, BM ve Arap Ligi'nin Suriye Ortak Özel Temsilcisi Annan'ın ortaya koyduğu 6 noktalı planın, ülkedeki krizin aşılmasına yönelik bir fırsat teşkil ettiği dile getirilmiştir. Söz konusu plan özetle; siyasi geçiş sürecinin başlatılması, BM gözetiminde etkin bir ateşkesin tesis edilmesi, bölgeye insani yardım ulaştırılması, keyfi tutuklamalara maruz kalan kişilerin serbest bırakılması, gazetecilere dolaşım özgürlüğü sağlanması ve barışçıl gösteri ve toplanma özgürlüğünün güvence altına alınması unsurlarını içermiştir.*³⁸⁵

Türkiye, Suriye ve ABD arasında elçilik de yapmaktadır. Arap Baharı öncesinde de diplomasi sürecinin aşamalarına bizzat katılan Türkiye, bir nevi ABD'nin yumuşak politikasının yüzü olmuştur;³⁸⁶

“ABD-Suriye arasında yaşanan krizde mekik diplomasisi yürüten Türkiye, İsrail'in Gazze şeridinden çekilmeye başlamasının ardından Pakistan ve İsrail Dışişleri bakanları Hurşit Mahmut Kasuri ve Silvan Şalom'u İstanbul'da bir araya getirmiştir. 1 Eylül 2005 tarihinde bir araya gelen her iki bakan ilk resmi temaslarını Türkiye aracılığıyla gerçekleştirdiklerini açıklamıştır.”

Türkiye, ülkesinde yaşanan savaş sıkıntılarında ve ölümden kurtulmak amacıyla Türkiye'ye sığınan Suriyeli mültecileri Hatay'a yerleştirerek çadır kent sistemiyle barınma ihtiyaçlarını karşılamıştır³⁸⁷. ABD-Türkiye ve Suriye üçgeninde ilerleyen günlerde gelişmelere tanık olunması beklenen gelişmelerdendir.

³⁸⁵ <http://www.mfa.gov.tr/turkiye-suriye-siyasi-iliskileri-.tr.mfa>, Erişim Tarihi: 02.11.2012.

³⁸⁶ Selamoğlu, Ayfer, “ABD'nin Büyük Orta Doğu Politikası ve Küresel Yansımaları”, Yüksek Lisans Tezi, Atılım Ü., Ankara-2007, s.215.

³⁸⁷ http://www.ydh.com.tr/HD10253_1--yilinda-turkiyedeki-suriyeli-multeci-gercegi.html, Erişim Tarihi: 02.11.2012.

3.3.9.PKK Sorunu'nun Türkiye-ABD İlişkilerine Etkileri

Türkiye'yi 4 farklı terör dalgası oldukça etkilemiştir. Bunlar Ermeni terörü, sağ- sol çatışmaları, ırkçı-bölücü terör ve dinci terördür³⁸⁸. Türkiye belirli dönemlerde hepsinden oldukça zarar görmüştür. Türkiye'yi etkileyen terör dalgaları birbirleriyle bağlantılı olarak tanımlanmalıdır, Ermeni terörünün ırkçı anlayışını beslemesine ve bu anlayışın da bölünmeyi esas almasına dikkat çekilirse konu daha net anlaşılacaktır. ABD'nin ulusal birtakım çıkarları uğruna Kürtleri ve dolaylı olarak terörü desteklemesi Türkiye ile olan ilişkilerin zaman zaman gerilmesine yol açmıştır. Dış politikayı kaosu içine sürükleyerek doğru karar alma mekanizmasını zayıflattığı için terör, özellikle Türkiye'nin sürekli gündem maddesi ve bir numaralı sıkıntısı olmuştur,³⁸⁹

“Bazı çevrelere göre Batı'nın PKK'ya desteği kıta Avrupasının büyükleri ile ABD arasında, Orta Doğu ve Kafkasya üzerindeki çıkar çatışmalarından kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede ABD'nin Kuzey Irak Kürtlerini kullanmasına karşı, Avrupalı devletler PKK kozunu ellerinde tutmak ve böylece ABD'yi dengelemek istemektedirler.”

Yalnızca Doğu'nun değil tüm Türkiye'nin kanayan yarası ve siyasi çıkmazı olarak nitelendirilen PKK'nın temelleri 70'lerin sonunda atılmıştır;³⁹⁰

“ Günümüzde etnik terörizm tehdidinin en önemli görüntüsü PKK'dır. PKK, 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesine bağlı Fis (Ziyaret) köyünde yapılan bir toplantıyla kurulmuştur. Türkiye'de on binlerce insanın ölümüne, yüz binlerce insanın yaralanmasına veya sakat kalmasına neden olan, ülkenin milyar dolarlarla ifade edilen ekonomik kaybına neden olan PKK, Marksizm rehberliğinde kurulan, politik yön almaya çalışan bir terör örgütüdür.”

Türkiye'nin ABD'yle anlaşmazlık yaşamasına neden olan bir konu, ABD'nin Kürtlerin Irak'ta katledilmesine ses çıkarmaması ve bir sonraki

³⁸⁸ Kongar, Emre, Küresel Terör..., s. 86-92.

³⁸⁹ Yılmaz, Işık, “PKK'nın Yükselişi ve Türkiye-ABD İlişkilerine Etkisi”, Ankara-Nisan 2007, Yüksek Lisans Tezi, s.124.

³⁹⁰ Gürbüz, Reşit, Terörle Mücadele Bağlamında Türkiye'nin Kuzey Irak Operasyonu (2007-2008 Yılları) BM Anlaşması Çerçevesinde Bir Değerlendirme , Turhan Kitabevi- Ank., Temmuz 2010, s.5.

adımda yükselişlerine tanıklık ederek Kürtlerin Türkiye'nin toprak bütünlüğünü tehdit edici topluluk haline dönüştürülmesini sağlamaktır;³⁹¹

“İrak yönetimi müttefiklerin saldırısından arta kalan asker ve silahlarıyla Kürtlere karşı operasyon başlatırken, ABD askerleri operasyonu uzaktan seyrediyordu. Dünya kamuoyunun Kürtlerin feci durumuna odaklanmasıyla, Amerikan helikopterleri Kürt göçmenlere yardım malzemesi indiriyordu. BM Güvenlik Konseyi'nin 5 Nisan 1991'de aldığı kararla Kürtlere acil yardım faaliyeti başlatılır ve Türk sınırına yığılan Kürtler Kuzey Irak'ta kurulan kamplara yerleştirilirken, ABD'nin tutumu da yavaş yavaş değişmeye başlıyordu. Zaten ABD kuvvetleri Irak'ın %15'ini işgal etmiş, tüm hava sahasını kontrol altına almıştı. ABD insancıl müdahale çerçevesinde 36. paralelin Kuzeyinde “Kürtler için bir güvenli bölge” ilan etmekte. Kısa bir süre önce Kürtlerin katliamını izleyen ABD, şimdi Türkiye'nin güneydoğusuna Türkiye, ABD, İngiltere ve Fransa askerlerinden oluşacak bir uluslararası güç yerleştirme projesiyle Kuzey Irak'ta fili olarak bir Kürt devleti oluşturma ya da ileri de kurulacak bir Kürt devletinin temellerini atma konumuna gelmişti.”

Türkiye'nin alanına dışarıdan müdahalede bulunan Kuzey Irak, Türkiye'nin gerçekleştirdiği operasyondan kaçmamıştır. Bu operasyon çoğu zaman tartışılrsa da Türkiye'nin meşru müdafaa hakkını koruduğu yadsınamaz bir gerçektir;³⁹²

“... Yıllardır Türkiye'nin toprak bütünlüğüne yönelik tehditlere göz yuman ve hatta ev sahipliği yapan Kuzey Irak'a Türkiye tarafından 2007 ve 2008 yıllarında operasyon düzenlenmiştir...”

ABD'nin PKK'yı Türkiye'ye itelemesi Türk-Amerikan ilişkilerine temkinli yaklaşmayı gerektiren mevzu olmuştur. Çünkü günümüzde Türkiye'nin en büyük sorunu terör olarak kabul edilir. Terörün Türkiye'nin başına sarılmasında ve PKK'nın gelişip güçlenmesinde ABD'nin rolü büyüktür;³⁹³

“... Türkiye için en büyük güvenlik ve dış politika sorunu haline gelen olayı başlatan ABD'dir. ABD'nin teşvikiyle Kürtler ayaklanmış, Türkiye sınırına yığılmış ve Türkiye zor durumla karşılaşmıştır.”

Yıllarca barış içerisinde yaşayan ve aralarında geçmişleriyle ilgili herhangi bir pürüz olmayan Kürtler ve Türkler, güçlü devletlerin dış siyasetinin kirli tarafınca kullanılmıştır. Türkiye'deki huzur ortamının

³⁹¹ Uslu, Türk..., ss:295-296'dan aktaran; Yılmaz Işık, a. g. t., s. 126.

³⁹² Gürbüz, Reşit, a.g. e., s. 7.

³⁹³ Yılmaz, Işık, a. g. t., s. 127.

bozulmasında müttefikinin etkisinin olduğunu bilen Türkiye bu sebeple ABD'yle güven problemi yaşamıştır;³⁹⁴

“Bölgede önemli bir ülke olan Türkiye'nin arka bahçesinde olup bitenlere kayıtsız kalması mümkün değildir. Türkiye olarak iyi ilişkiler tesis ettiğimiz ABD ise çıkarlarımızın aleyhine her şeyi yapmaktadırlar. PKK'yı taşeron olarak kullanmakta, Türkmenleri devre dışı bırakmakta, Kürt devletini kurmaya çalışmakta ve Irak'ın toprak bütünlüğünü bozmaktadır. Önce işin altyapısı oluşturulmuş, ardından Çekiç Güç vasıtasıyla kukla devletin temelleri atıldı. Bu fiili devlet tam da Irak'taki bu 'kaos ortamında' kurumlaşıyor, adeta bir 'normalleşme süreci' yaşıyor. Parlamentosu, ordusu, posta pulu, okulları ve kitapları oluşturulmuş durumda ABD desteğiyle Kürdistan kurulmuş durumdadır. ABD'nin bugün arzı istimlak yani BOP'la, GOP'la Orta Doğu'yu belirleme projelerinin yanı sıra, İslam'ı belirlemek gibi bir misyon içerisine de girdiğini görmekteyiz.”

Peki, ABD'nin PKK'nın üzerine bu denli eğilmesinin asıl sebebi nedir? Türkiye'nin özgürlüğüne düşkün yapısı ve ABD'nin karşısına Türkiye gibi bir devlet yerine daha kolay yutulabilecek bir devlet almak isteği bu nedenlerin en belirleyicisidir;³⁹⁵

“ABD bölgede; Türkiye gibi ulusal bağımsızlık hassasiyetleri olan, büyük ve denetimi zor bir müttefik ile hareket etmek yerine; denetimi çok kolay, varlığı Washington'un iradesine bağlı ve ABD çıkarları ile uyumlu hareket etmede hiçbir çekince göstermeyecek bir devleti tercih edebilir. Ayrıca Türkiye'de seçimler sonucu siyasi irade farklı partiler arasında ve sık aralıklarla değişebilirken, Irak'ın kuzeyindeki siyasal sistem güçlü aşiretlerin üzerine kurulacaktır. Bu açıdan böyle bir devletin denetiminin çok daha kolay ve içsel dinamikleri bağlamında siyasi geleceğinin çok daha 'tahmin edilebilir' olacağı öngörülmektedir. Tüm bu nedenler bir arada düşünüldüğünde, siyasi yapısı kontrol edilmeye/yönlendirilmeye yatkın ve bekası Washington'a bağlı bir Kürt devletinin ABD için 'mükemmel bir müttefik' profili çizeceği söylenebilir.”

PKK'lıların ellerinde bulunan silahların yanı sıra, PKK'lılara bilgi sızdırılması hususunda ABD ile birlikte üç ülke daha mimlenmiştir. Güçlü istihbaratı sağlayan devlet ABD'dir;³⁹⁶

³⁹⁴ Yılmaz, Işık, a. g. t, s. 167.

³⁹⁵ “Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Etnik Ayrılıkçı Terör Tehdidinin Analizi ve Irak'ın Kuzeyinde Bir Kürt Devleti Kurulmasına İlişkin Değerlendirme”, Bahçeşehir Ü. Stratejik Araştırmalar Merkezi, Araştırma Raporu, İst.-2008, ss. 1-38.

³⁹⁶ <http://askerigucu.com/pkky-destek-veren-4-ulke.html> , Erişim Tarihi: 09.12.2012.

“...PKK’ya anlık, çok nitelikli istihbarat aktığı anlaşılıyor. Aynı zamanda çok nitelikli silah ve mühimmat verildiği de anlaşılıyor. PKK, İran, Irak ve Suriye topraklarında çok rahat bir şekilde hareket ediyor...”

Türkiye’nin PKK Sorunu sebebiyle yaşadığı maddi ve manevi kayıplar, ABD’nin bu kayıpların onarılmasında geç kalmasına rağmen PKK’yı terör örgütü olarak kabul etmesi çerçevesinde ilişkileri geliştirmiştir;³⁹⁷

“Bundan başka ABD, Körfez Savaşı’ndan sonra Irak’a uygulanan ambargo nedeniyle Türkiye’nin 1999 itibarıyla 30 milyar Dolar civarında bir ekonomik kayba uğramasına neden olmuş ve bunu telafi etmemiştir. Bu değerli müttefikine olan borcunu PKK’ya karşı tavır alarak ve ona bu konuda yardım ederek ödemeye çalışmıştır. ABD’nin PKK’ya yaklaşımında genel terörizm politikasının etkisi olduğu da açıktı. Uluslararası terörizme hedef olan ülke konumundaki ABD, terörizm konusunda çok hassastır. Bu nedenle ABD’nin her yıl yayımladığı ‘Global Terörizm Raporu’nda PKK da yer almıştır. Buna bir de PKK’nın Orta Doğu’da Amerika karşıtı ülkeler (Libya, Suriye, İran) tarafından desteklenmesi eklenince, ABD’nin PKK’ya karşı olmaması için hiçbir neden kalmamaktaydı. ABD’nin Türkiye’deki Kürt sorununu kabullenerek, Kürtlerle ilgili bir takım reformlara gidilmesini istemesinin odağında genel insan hakları ve demokrasi politikası olduğu ileri sürülmektedir.”

ABD, kendi bünyesi haricinde, diğer ülkelerle de olan ilişkileri hassas dönemeç ve krizlerden kurtarmak için, bu ülkelerin sahip olduğu ciddi sorunlara eğilerek empati kurmalıdır. Terör gibi insani ve toplumsal sorunların devletlerarası satrançtan bir adım önde durması gerekmektedir.

Türkiye’nin PKK sorununun baş göstermesinden itibaren silahlanmaya ağırlık verildiği bilinmektedir. Terörün gitgide tırmanmasıyla birlikte istatistiklerde değişimler göze çarpmaya başlamıştı;³⁹⁸

“ Türkiye, dünyanın en çok silah ithal eden ülkeleri arasındadır. 1982–1987 arasındaki dönemde Türkiye, en çok silah ithal eden 20 ülke arasında yer almıyordu. Ama daha sonra, 1987’den itibaren ilk beş ülke içine girdi. 1991–1995 yılları arasında ise, birinci sırada yer aldı.”

³⁹⁷ Yılmaz, Işık, a. g. t., s. 133.

³⁹⁸ Öymen, Onur, Ulusal Çıkarlar- Küreselleşme Çağında Ulus-Devleti Korumak, Remzi Kitabevi- İst, İkinci Basım- Kasım 2005, s.405.

Merkez veya çevre olsun, terörden nasibini alan tüm devletlerin terör sıkıntısı altında en çok ezilen kısmı halktır. Türkiye, PKK'dan manevi ve toplumsal görmüştür. Tarihsel açıdan yoğunlukla savaş ve mücadele içerisinde olmuş Türk halkı artık çatışma ihtimalini düşünmekten bile imtina etmektedir. Terörün yarattığı olumsuzluklar sebebiyle ülkede milyonlarca şehit verilmiş, şehit aileleri başta olmak üzere tüm ülke terörden yaka silker duruma gelmiştir.³⁹⁹

“Türk Ordusu’nu yetersiz ve güçsüz göstermek çabası sürmektedir. Millet ile ordusu arasındaki bağı yani ordu-millet Türkleri zayıflatmayı amaçlayanlar, çeşitli düzenler kurarak yıpratma çabalarını yoğunlaştırmışlardır...”

Türk halkı, ABD'nin 2003'teki Irak müdahalesinde haksız olduğunu düşünmüştür. Bu kanının arkasında *ABD'nin uluslararası hukuku çiğnediği, uluslararası kurumları zayıflattığı ve dünya barışına zarar verdiği inancını taşımaktaydı*⁴⁰⁰. Türk halkına göre ABD, barışı gerçek anlamda baltalıyordu. Türk halkının ABD'ye olan güveninin oldukça sarsılmış olduğu rakamlarla daha düzgün bir biçimde ifade edilmiştir;⁴⁰¹

“ ABD'nin Irak'a müdahale ederken koyduğu gerekçelerle ikna olmayan Türk halkı, bu müdahaleye aşırı derece olumsuz bakmaktaydı (Aralık 2002'de yüzde 86.7). Ocak 2003'te bütün kesimlerin ABD'nin müdahalesine karşı olma oranı yüzde 90'ın üzerine çıkmıştır. Bu olağanüstü yüksek bir rakamdır (ortalama yüzde 93.9). Türk halkının ABD-İrak Savaşı'nda yüzde 74.9 oranında Irak'ı, yüzde 7.2 oranında ABD'yi halkı bulması oldukça çarpıcıdır. Savaş başladıktan sonra da Türk halkı, ABD'nin müdahalesine karşı olmayı sürdürmüştür (Mayıs 2003'te yüzde 80.6 oranında). Savaşı nispeten kısa zamanda kazanmış olması bile ABD'ye karşı olumsuz bakışı değiştirmemiştir.”

AKP hükümetinin 'demokratik açılım'⁴⁰² söylemleri vasıtasıyla Kürtlere dil ve eğitim reformları sözünün verilmesi, teoride bir çatışma

³⁹⁹ Evcioğlu, Kemal, a. g. e., s.169.

⁴⁰⁰ Uslu, Nasuh, a. g. e., s. 257.

⁴⁰¹ Uslu, Nasuh, a. g. e., s. 255.

⁴⁰² Konuyla ilgili Komisyonun sunduğu raporda "AK Parti olarak demokratikleşmeyi, terörün, etnik milliyetçiliğin ve her türlü ve her türden ayrımcılığın panzehiri olarak görüyoruz. Hangi kökenden olursa olsun ve toprakların hangi köşesinde yaşarsa yaşasın herkesin kendini ülkemizin eşit ve özgür vatandaşları olarak hissetmesi temel amacımızdır" denildi. Ayrıntılı bilgi edinmek için bağlantıya tıklayın:

doğurmayacak olsa da ilerleyen senelerde ayrımcılığa temel oluşturma ihtimalini de beraberinde getirecektir. Dillerini kullanabilmek Kürtlerin en doğal hakkıdır, fakat Kürtleri Türk toplumundan ayırmışçasına değerlendirmek ve içinde büyüdükleri kültüre ve insanlara yabancılaşmasını istemek uzun vadede ayrılmış bir Türkiye profili yaratacaktır. Ayrılmış Türkiye, özellikle Orta Doğu coğrafyası üzerine oynanmakta olan oyunların hedeflerini daha açık hale getirecektir (Bu yöntem Ermeni Sorunu'nda Amerikan misyonerlerin izlediği ayrılık yaratma stratejisinden pratikte farklı değildir. Azınlıklara bunlar hatırlatılmakta ve bölünmelerin hızlanması sağlanmak istenmektedir. Eskiden beri etnik köken ayırt etmeden tüm azınlık nüfusuyla uyum ve barış içinde yaşamış Türkiye'yi bölünmeye götürebilecek en kestirme yol buydu. Atatürk, 'Ne mutlu Türküm Diyene' sözleriyle etnik kimliğe değil ortak tarihe, ortak acılara, ortak kültüre ve yaşam biçimine vurgu yaparak kendisini bu vatana bağlı hissedenden her bireyin Türk olarak nitelendirileceğini belirtmiştir.)

Bölgesel güç olarak sivrilen Türkiye, iç politikasında bağımsız davranabilme ilkesinden ödün vermemelidir. Türkiye Cumhuriyeti, müttefik ve stratejik düzeyde birlikte hareket etme kararını verdiği ABD ile ilişkilerin makul düzeyde devam etmesini sağlamalı, aynı zamanda bağımsız yapısından ve tarihi önceliklerinden ödün vermemelidir. Özgürlük söylemleriyle eşitlikli ve demokrat ülke görünümünde olan ABD ise, menfi kaygılarını başka devletin alanlarına girmeden düzenlemelidir. Çünkü Türkiye, Orta Doğu'nun kaynayan yapısının en önemli parçasıdır ve devletlerin aldığı her karar Türkiye'yi siyasal, toplumsal, refahsal ve insani açıdan etkilemektedir. Bu açıdan Türkiye'nin ulusların kaderlerinin tayin edildiği günümüz dünyasında söz hakkı ağırlıkta olması gereken devletlerdendir. Türkiye kendisini gelecekteki Orta Doğu tablosunun içinde düşünüp statüsü hakkında tahmin yürüterek bu politikaların içinde gerçek anlamda yer aldığını tüm dünyaya göstermelidir. ABD Orta Doğu projesinde

ve geleceği şekillendirecek her türlü planın içeriğinde Türkiye'yle iyi geçinerek ortak kararlarda birleşmeyi unutmamalı, her iki ülke de birbirlerinin tarihi değerlerine ve hassas noktalarına müdahale etmemelidir. Bilindiği üzere Türkiye, Atatürk'ün temellerini attığı "Yurtta Barış Cihanda Barış" ilkesinin mirasıyla bugüne kadar yaşamış bir ülkedir. Bu sebeple milli ve insani değerlerinden vazgeçip ve milletin iradesini görmezden gelip karar alması beklenemez.

3.3.10.Rasmussen Krizi (Karikatür Krizi)

Hoşgörü en iyi dindir.

Victor Hugo

Rasmussen Krizi, 11 Eylül'le patlama yaşayıp derinlerde ilerleyerek büyüyen ve daha sonra da bu krizle patlak veren İslamofobi kavramının yansımasıdır. Kriz Batı dünyasıyla İslam dünyasını karşı karşıya getirmiştir. Danimarka Eski Başbakanı Anders Fogh Rasmussen'in müdahil olduğu bu kriz, *Danimarka'nın yüksek tirajlı gazetelerinden birisi olan Jyllands-Posten'de yayınlanan bir grup karikatür üzerinde yaşanmıştır. 30 Eylül 2005'te söz konusu gazetede Hz. Muhammed'in 12 karikatürünün bulunduğu bir sayfa yayınlandı*⁴⁰³. Karikatürler oldukça tepki çekmiş, İslam dünyası ayağa kalkmış, İslam dinine göre resmedilmesi yasak olan Peygamberlerinin saygısızca resmedilerek gazetede yer alması büyük bir tepkiyle karşılanmış ve Müslümanlar alay etme amaçlı yayınlanan karikatürlere tepki göstermiştir. Karikatürleri yayınlayan gazete durumdan dolayı özür dilerken Rasmussen böyle bir şeye gerek olmadığını belirtmiştir;⁴⁰⁴

"...Jyllands-Posten gazetesi, karikatürlerin İslam'a yönelik bir kampanyanın parçası olmadığını açıklayarak Müslüman toplumdaki özür dilerken, Rasmussen basın ve ifade özgürlüğüne sahip çıkılması gerektiğini öne sürerek gazeteye arka çıktı..."

⁴⁰³ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 338.

⁴⁰⁴ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 338.

Geniş bir coğrafyaya yayılmış olan İslam mensuplarının yoğun tepkisiyle karşılaşan Rasmussen, özür dileme gibi bir durumun söz konusu olmadığını belirttiği; “Karikatürler ifade özgürlüğünün göstergesi, İslam bunu anlamıyor.”⁴⁰⁵ açıklamalarıyla hedef haline gelmiştir. Danimarka ile Türkiye arasında soruna sebebiyet vermiş ve NATO zirvesinde kriz yaratmış bu meselede ABD büyük rol oynamıştır ve arabuluculuk görevini üstlenmiştir;⁴⁰⁶

“ Zirvede Türkiye’yi temsil eden Cumhurbaşkanı Abdullah Gül’ün Rasmussen’in adaylığını istemediğini ifade etmesinin ardından yoğun bir temas trafiği başladı. 36 saat boyunca süren ve zirvenin kapanışını 2 saat geciktiren kriz ABD Başkanı Barack Obama’nın araya girmesiyle sonuçlandırılmıştır...”

3.3.11. Wikileaks Krizi: Gizli Belgeler Açığa Çıkıyor

Wikileaks Krizi, ABD’nin aralarında Türkiye ve Afganistan’ın da bulunduğu birçok devletle ilgili resmi belgelerinin yayımlandığı uluslararası boyut kazanmış bir meseledir. Anlamı bilginin sızdırılması üzerine inşa edilmiştir;⁴⁰⁷

“ Wikileaks iki kelimenin birleşiminden oluşuyordu: ‘What I know is’ (bildiğim kadarıyla) sözcüklerinin baş harflerinden türetilen ‘wiki’ ve İngilizce’de ‘sızıntılar’ anlamına gelen ‘leaks’ sözcüğünün buluşmasıydı.”

Wikileaks’in tanınan ve bilinen yüzü Julian Assange, bir anda bütün dünyada merak uyandırmış ve kim olduğu hakkında bilgiler araştırılmaya başlanmıştı. *Dünyanın en merak edilen adamı olarak tanımlanan Assange, Avustralya doğumludur*⁴⁰⁸. Assange, bilgisayar korsanlığı konusunda epey ilerlemişti;⁴⁰⁹

“Afganistan'a dair 90 binden fazla gizli Amerikan belgesini yayınlarak uluslararası bir depreme yol açan Wikileaks sitesinin

⁴⁰⁵ <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/460796.asp>, Erişim Tarihi: 02.11.2012.

⁴⁰⁶ Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 341.

⁴⁰⁷ Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, Sızıntı- Wikileaks’te Ünlü Türkler, Kırmızı Kedi Yayınevi-İst, Birinci Basım-Şubat 2012, s. 16.

⁴⁰⁸ Vatan, 30 Kasım 2010.

⁴⁰⁹ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25118205/>, Erişim Tarihi:03.11.2012.

kurucusu ve yayın yönetmeni Julian Assange, 'hacker'lıktan gazeteciliğe geçmiş bir aktivist.”

2010'un ortalarına doğru Wikileaks'in multimedya desteğiyle Irak'ta yaşanan olayları aktarması, tüm dünyanın ilgisinin bir anda belli bir noktada toplanmasıyla neticelendi;⁴¹⁰

“ 2010 yılı ise Wikileaks için bir milattı. Nisan ayında siteden yayınlanan bir video, deyim yerindeyse dünyayı sarstı. Söz konusu videoda; 12 Temmuz 2007 tarihinde ABD askerlerinin Bağdat'ta yaptığı bir hava saldırısının görüntüleri vardı. Helikopter kamerasıyla çekilen görüntülerde; Iraklı sivillere ve iki Reuters muhabirine ateş açılıyordu. Bununla birlikte; yaralıları kurtarmaya gelen minibüsün içindekiler de öldürülüyordu. ABD askerleri bir katliama imza atıyor ve bunu nasıl eğlenerek yaptıkları, diyalogları ile birlikte görüntülere yansiyordu. Bu ürkütücü video, dünya çapında izlenme rekoru kırdı, uluslararası arenada deprem etkisi yaptı.”

Wikileaks Krizi'nin bilgi kavramının önemi hatırlattığı aşikârdır. Doğru stratejinin bel kemiği olan istihbarat ve bilgi, devletler tarafından açığa çıkması istenen en son şeydir. Wikileaks⁴¹¹ sızıntılarında bilginin korunamayıp küresel dünyada apaçık bir şekilde sergilenmesi, bilginin değerini gündeme taşımıştır;⁴¹²

“ 21.yüzyılın en önemli küresel değerlerinin başında 'bilgi' gelmektedir. Bilginin 'güvenliği ise onun değerini azaltmakta ya da artırmaktadır. Bu bilginin gerçekten değerli olabilmesi için 'ehil eller'(ya da akıllar) tarafından üretilmesi gereklidir.”

Nisan 2010'dan sonra meydana gelen diplomatik 'sızdırma'lar, asıl şok dalgasının bu tarihten itibaren başlayacağını doğrulamıştı, *28 Kasım 2010'da 251 bin 287 adet ABD Dışişleri Bakanlığı'na ait yazışma*⁴¹³ duyurulmuş ve yayımlanmıştı. Yayımlanan belgeler arasında en çarpıcı olanlardan bazıları Türkiye'ye ait olanlardı. Habertürk gazetesine göre, Türkiye'de yaşayan Iraklılar PKK'ya olan bağlantılarını koparmıyordu;⁴¹⁴

⁴¹⁰ Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, a. g. e., s.16.

⁴¹¹ Wikileaks, adaletsizlikle savaşan ve şeffaf hükümet hedefi olan siyasi bir medya STK'sı (Sivil Toplum Kuruluşu) olarak tanımlanmıştı (Andreas Müllerleile, agm, s.64-78'den aktaran; Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, a. g. e., s. 393)

⁴¹² Çakmak, Haydar, a. g. e., s. 392.

⁴¹³ Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, a. g. e., s.17.

⁴¹⁴ Habertürk, 25 Kasım 2010.

“ABD Savunma Bakanlığı’nın Irak ve Afganistan operasyonlarına ilişkin yüz binlerce gizli belgesini kamuoyuna açıklayan Wikileaks internet sitesinin açıklayacağını duyurduğu yeni belgelerde, Türkiye’ye ilişkin çarpıcı iddialar yer alıyor. Londra’da yayınlanan El Hayat Gazetesi’nin haberine göre, yeni belgelerde ABD’nin Türkiye’yi Irak sınırında kontrolü sağlayamamakla suçladığı belirtiliyor. Belgelerde, sınır kontrolünün yetersizliği nedeniyle Türkiye’de yaşayan Irak vatandaşlarının, Irak’taki El Kaide militanlarına silah ve mühimmat yardımı yapabildiği vurgulanıyor.”

Belgelerde Tayyip Erdoğan’la ilgili bilgiler de mevcuttur. Bu belgelerin ifadesiyle, Erdoğan’ın yakın çevresi ve danışma hizmetlerini yöneten çalışanları liyakatli değildir; hatta isimleri yolsuzluklarla anılmaktadır;⁴¹⁵

“Erdoğan üzerinde İslamcı görüşün etkisini anlatmak için muhafazakâr Savunma Bakanı Gönül, kısa bir süre önce bize Gül’ün yakın çalışma arkadaşı Davutoğlu’nu ‘aşırı tehlikeli’ olarak tanımladı. Bakanlardan milletvekillerine ve partinin entelektüel isimlerine kadar AKP içindeki bütün kontaklarımız Erdoğan’ın diğer dış politika danışmanlarını (Cüneyd Zapsu, Egemen Bağış, Ömer Çelik, Mücahit Arslan ve özel kalem müdürü Hikmet Bulduk) yetersiz, bilgisiz ve yolsuzluğa karışmış olarak nitelendiriyor.”

Türkiye’de orduyu güçsüzleştiren ve tasfiye eden Ergenekon Davası’nın bilgisinin düzenli olarak ABD’nin tarafına sunulduğu, Wikileaks belgelerinin Türkiye ile ilgili ortaya koyduğu başka bir konudur;⁴¹⁶

“Giriş kısmında elçiliğin hukuk müşavirliği tarafından Türk polisine "Ergenekon soruşturması kapsamında bir bilgilendirme" talebi iletildiği belirtiliyor ve bu talebe olumlu yanıt gelmesinin ardından Türk Emniyet Teşkilatı’ndan bir heyetin Ankara’daki Amerikan büyükelçiliğinde soruşturma konusunda çok detaylı bir brifing verdiğini kaydediyor. Hatta elçilik görevlilerinin şaşırta bir şekilde bu brifing sırasında görsel aletler (projektör) bile kullanılarak geniş kapsamlı bir sunum yapıldığını vurguluyor.”

Siyasi arenayı çalkalayan Wikileaks belgelerinin sızdırılması, ABD’nin Türkiye’yle ilişkilerinin bozulacağı korkusunu taşımasına neden olmuştur. ABD, müttefiki olan ve kendisi için oldukça stratejik önem taşıyan Türkiye’nin bu sebeple güvensizlik yaşamasını istememiştir. NATO, sızdırmanın haksız

⁴¹⁵ Hürriyet, 4 Aralık 2009.

⁴¹⁶ Sabah, 4 Şubat 2012.

bir eylem olduğunu ve Wikileaks olayını bu bağlamda etik bulmadığını açıklamıştır;⁴¹⁷

“NATO, Wikileaks’in, ABD’nin taktik nükleer silahlarının Avrupa’da konuşlandırılmasıyla ilgili detayların da yer aldığı gizli ve diplomatik belgeleri yayınlamasına tepki gösterdi. NATO’dan yapılan açıklamada, söz konusu belgelerin yayımlanması kınanarak, bu olay “yasadışı ve tehlikeli” olarak değerlendirildi.”

Türk medyası, Wikileaks belgelerinin yorumunu olaydan bir sonraki gün (29 Kasım 2010) manşetlerine taşımıştır. Aşağıda yer verilen haber manşetlerindeki genel kanı, Wikileaks Krizi’nin ‘Diplomasinin 11 Eylül’ü’ olduğuydu;⁴¹⁸

“Hürriyet: Merkez Üssü Ankara, Milliyet: Dünya Karıştı, Sabah: Wikileaks Belgelerinde Türkiye Damgası, Habertürk: Dedikoducu Amerika, Sözcü: Dünyayı Sarsacak Belgeler Açıklandı, Zaman: Diplomasinin 11 Eylül’ü, Wikileaks “gizli devlet belgelerini” yalanladı, Vatan: Ve Kıyamet Koptu, Posta: Wikileaks Açıkladı, Dünya Karıştı, Akşam: Demokrasinin 11 Eylül’ü, Star: Müttefikin Gizli Ajandası, Bugün: Pandora’nın Kutusu Açıldı, Yeni Şafak: Wikileaks Bombası, Radikal: Diplomasinin 11 Eylül’ü, Cumhuriyet: Dünyayı Sarsan Belgeler, Yeniçağ: Sipariş Belgeleri Servise koydu, Taraf: Erdoğan’ın Damadını Bile İzlemeye Almışlar.”

ABD, Wikileaks’te yer alan görüşlerin ABD’nin dış politikaymışçasına algılanmasından sakınmıştır. Belgeleri ve iddiaları reddetmeyen ABD, bu konuda özellikle Türkiye’yi kastederek birtakım açıklamalarda bulunmuştur. Zira Türkiye’yi kısa vadede olsa da kaybetmek veya küstürmek, ABD’nin büyük ve desteksiz gerçekleşmeyecek emellerini uygulaması açısından sorun teşkil edecekti;⁴¹⁹

“... 29 Kasım günü Beyaz Saray, yaptığı açıklamayla belgelerin gerçek olduğunu kabul ederken, yazışmaların ABD’nin dış politikası anlamına gelmediğinin altını çiziyordu...”

⁴¹⁷ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25155595>, Erişim Tarihi: 03.11.2012.

⁴¹⁸ Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, a. g. e., s. 22-23.

⁴¹⁹ Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, a. g. e., s. 20.

Wikileaks'in Türkiye hakkında belgeleri ortaya çıkararak mevcut ABD-Türkiye ilişkilerine zarar vermek istediği düşüncesi, Brzezinski tarafından ortaya atılmıştır;⁴²⁰

“ Wikileaks hakkında bir yorum da ABD eski ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski'den geldi. Brzezinski, ‘Türkiye ile ilgili bu kadar çok belge yayınlanması şaşırtıcı. İki ülke arasındaki ilişkilere zarar verilmek istenmiş olabilir’ dedi. Eski Başkan Jimmy Carter'ın ulusal güvenlik danışmanı Zbigniew Brzezinski Alman Der Spiegel'e verdiği röportajda sızıntının, Amerika diplomasisinde köklü bir değişikliğe yol açmayacağını söyledi ve ‘Bu belgeler Çinli veya Rus diplomatların merkezlerine yolladıklarından çok farklı değil’ dedi.

Türkiye hakkında fazla belge yayınlanmasını ‘Türk-Amerikan ilişkileri bozulmak istenmiş olabilir’ diye yorumlayan Brzezinski, sızıntının ‘bazı Arap ülkelerinde sorunlara yol açabileceğini’ de dile getirdi. Obama'ya da tavsiyede bulunan Brzezinski, ‘Hala danışman olsaydım, ona rahatlayıp yoluna devam etmesini söyledim’ dedi.”

Wikileaks sızıntıları, Türkiye-ABD ilişkileri arasında düşük etkili krize neden olmuş fakat beklenildiği gibi geri dönülmez noktalara ulaşmamıştır. Wikileaks olayında Türk-Amerikan ilişkileri ciddi ve onarılmaz bir biçimde zarar görmemiştir.

3.3.12.Müslümanların Masumiyeti (Innocence of Muslims)

Oldukça yakın zamana ait bu konu başlığının, Türk-Amerikan ilişkileri üzerindeki etkileri göz önüne alındığında İslamofobi hareketinin ürünü olduğu doğrudan anlaşılır. Film, İslam dünyasının oldukça şiddetli tepkisiyle karşılaşmıştır⁴²¹.

Film, İslam'a karşı karalama kampanyası olarak nitelendirilebilir. Kin ve nefretin ön planda olduğu filmde İslam peygamberi Hz. Muhammed, hak

⁴²⁰ <http://www.ntvmsnbc.com/id/25158321/>, Erişim Tarihi: 03.11.2012.

⁴²¹ Film hakkında bilgi edinmek için aşağıdaki bağlantıları kullanabilirsiniz:
<http://www.ahaber.com.tr/Dunya/2012/09/17/iste-muslumanlarin-masumiyetinin-yapimcisi>
<http://www.watoday.com.au/world/we-were-duped-claim-stars-of-antiislamic-film-20120913-25tys.html> Erişim Tarihi: 30,11,2012.

ihlalcisi bir lider olarak tasvir edilmiştir⁴²². Filme internet üzerinden erişim yasaklanmıştır;⁴²³

“Telekomünikasyon İletişim Başkanlığı İnternet İçerik düzenlemeleri konularında Türkiye’de görevli kamu otoritesidir. Ankara 13. Sulh Ceza Mahkemesinin 26/09/2012 tarihli ve 2012/877 Değişik İş No’lu kararı ile videonun gösterimi kaldırılmıştır.”

Belirli bir dinin mensuplarına her ne sebeple olursa olsun yapılacak saldırı ve kınama niteliğindeki hareketler, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 24. maddesi gereğince yasaklanmıştır⁴²⁴.

Müslümanların Masumiyeti filmi İslam ülkelerini harekete geçirmiştir. Bu ülkelerde ayaklanmalar baş göstermiş ve film, İslamiyet’e karşı saygısızca işlenmiş suç olarak nitelendirilmiştir. Olayın yankılarının en belirgin örneği, Libya’da ABD Büyükelçisinin öldürülmesi olmuştur;⁴²⁵

“ABD’de gösterime giren Hz. Muhammed’e hakaret içeren sinema filmi Libya’da büyük tepki topladı. ABD konsolosluğu önünde yapılan eylem sırasında roketli saldırı düzenlendi. Yapılan saldırı sonrasında ABD Libya Büyükelçisi Christopher Stevens ve 3 ABD’li yetkilinin öldüğü belirlendi.”

Olayın patlak vermesiyle tüm dünyadan tepki mesajları gelmeye başlamıştır. Obama’nın olayı nitelendirirken kullandığı kelimeler (Kaddafi’yi kastederek Libya’yı özgürleştirdiklerinin beyanı), ılımlı bir politikaya sahip

⁴²² <http://www.radikal.com.tr/Radikal.aspx?aType=RadikalDetayV3&ArticleID=1101769&CategoryID=77> , Erişim Tarihi: 09,11,2012.

⁴²³ <http://www.gercekportal.com/2012/09/13/muslumanlarin-masumiyetiinnocence-of-muslimsfilmi/>, Erişim Tarihi: 09.11.2012.

⁴²⁴ Din ve Vicdan Hürriyeti: Herkes, vicdan, dini inanç ve kanaat hürriyetine sahiptir.14 üncü madde hükümlerine aykırı olmamak şartıyla ibadet, dini ayin ve törenler serbesttir. Kimse, ibadete, dini ayin ve törenlere katılmaya, dini inanç ve kanaatlerini açıklamaya zorlanamaz; dini inanç ve kanaatlerinden dolayı kınanamaz ve suçlanamaz. Din ve ahlak eğitim ve öğretimi Devletin gözetim ve denetimi altında yapılır. Din kültürü ve ahlak öğretimi ilk ve ortaöğretim kurumlarında okutulan zorunlu dersler arasında yer alır. Bunun dışındaki din eğitimi ve öğretimi ancak, kişilerin kendi isteğine, küçüklerin de kanuni temsilcisinin talebine bağlıdır. Kimse, Devletin sosyal, ekonomik, siyasi veya hukuki temel düzenini kısmen de olsa, din kurallarına dayandırma veya siyasi veya kişisel çıkar yahut nüfuz sağlama amacıyla her ne suretle olursa olsun, dini veya din duygularını yahut dince kutsal sayılan şeyleri istismar edemez ve kötüye kullanamaz.

⁴²⁵ Sabah, 12 Eylül 2012.

olmasına rağmen ABD'nin geleceği açısından BOP'a dair planlamalarının sona ermediğini gösterir nitelikteydi;⁴²⁶

“ABD Başkanı Barack Obama, Libya'daki saldırıyı 'Mümkün olan en sert ifadelerle' kınadı. Obama, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la birlikte Beyaz Saray'da kameraların karşısına geçti ve 'Şiddet içeren eylemlerin hiçbir haklı gerekçesi olamayacağını' vurguladı. Clinton da, 'Bu nasıl olur? Özgürleşmesine yardım ettiğimiz bir ülkede, yıkımdan kurtulmasına yardım ettiğimiz bir kentte bu nasıl olur' dedi. Bu arada saldırıya tüm dünyadan tepki yağdı. Cumhurbaşkanı Gül, Obama'ya gönderdiği mesajda duyduğu üzüntüyü dile getirdi.”

Libya'da gerçekleşen saldırı karşısında Türkiye'den ABD'ye destek gelmiştir. Obama ve Erdoğan'ın yapmış oldukları telefon görüşmesinde iki ülke birbirlerine taziye dileklerinde bulunmuş ve birlikte hareket etmenin önemini vurgulamıştır;

“ABD Başkanı Barack Obama, Libya'daki saldırıyı 'Mümkün olan en sert ifadelerle' kınadı. Obama, ABD Dışişleri Bakanı Hillary Clinton'la birlikte Beyaz Saray'da kameraların karşısına geçti ve 'Şiddet içeren eylemlerin hiçbir haklı gerekçesi olamayacağını' vurguladı. Clinton da, 'Bu nasıl olur? Özgürleşmesine yardım ettiğimiz bir ülkede, yıkımdan kurtulmasına yardım ettiğimiz bir kentte bu nasıl olur' dedi. Bu arada saldırıya tüm dünyadan tepki yağdı. Cumhurbaşkanı Gül, Obama'ya gönderdiği mesajda duyduğu üzüntüyü dile getirdi.”

Beyaz Saray Basın Ofisi'nden Obama-Erdoğan arasında 18 Eylül 2012'de yapılan resmi bir açıklama ise benzer kaygıları taşımakta, teröre karşı birlikte hareket edilmesi gerektiğini savunmaktadır;⁴²⁷

“Başkan Obama ve Başbakan Erdoğan bölgesel ve küresel konulardaki yakın işbirliğine istinaden bugün bir telefon görüşmesi gerçekleştirdiler. Başkan Obama bugün Türk askeri konvoyuna düzenlenen ve son günlerde gerçekleşen saldırılarda hayatını kaybeden tüm Türk vatandaşları için başsağlığı, yaralananlar içinse acil şifalar diledi. Başbakan Erdoğan ise Libya'da hayatını kaybeden Büyükelçi Chris Stevens ve üç meslektaşı için başsağlığı dileklerini ilettiler. İki lider terörün her türlüsüne karşı birlikte çalışmanın gerekliliğini vurguladılar. Bengazi'deki Amerikan Konsolosluğu'na ve bölgedeki Amerikan ve diğer ülke yerleşkelerine gerçekleştirilen korkunç saldırılar karşısında Başkan Obama, Başbakan Erdoğan'ın şiddeti kınamak yönündeki liderliğini takdirle karşıladığını ilettiler. İki lider Suriye'deki mevcut rejimin siviller üstünde uyguladığı şiddet, artan insani kriz ve değişimin

⁴²⁶ Akşam, 12 Eylül 2012.

⁴²⁷ http://turkish.turkey.usembassy.gov/konusma_091812.html, Erişim Tarihi: 12.11.2012.

aciliyeti konularındaki endişelerini dile getirdiler. Suriye’de süren kriz konusunda ABD ve Türkiye arasındaki çok yakın ve verimli işbirliğinin altını çizen liderler, bu önemli çalışmanın artarak devam etmesi gerektiğine karar verdiler.”

3.4.OBAMA DÖNEMİ ABD-TÜRKİYE İLİŞKİLERİ

ABD’nin 2008 Başkanlık seçimlerinde yaşadığı değişim, ülkenin dış politikasını da etkilemiştir. Demokratların zaferi, ilk siyahî Başkan Barack Hussein Obama’nın yönetime dâhil edilmesiyle başlamıştır. Obama, kendisinden bir önceki Başkan Bush gibi fevri bir yönetim anlayışına sahip değildi. Daha doğrusu Obama, bir bölge üzerinde fazla vakit kaybetmek istemiyor, gerçek tehdidi daha güçlü olan devlette buluyordu. Obama, Irak ve Suriye’den çok İran’ı tehdit olarak algılıyordu. İran’ı denetim almak oldukça güçtü ve nispeten sakin politikasına rağmen Obama’nın BOP’un (Amerikan düşünce tarzıyla) ‘getirilerini’ ustalıkla kullanması gerekiyordu;⁴²⁸

“Obama yönetimi herkesin beklentisinin aksine Suriye konusunda bölgesel inisiyatifler geliştirilmesini ve diplomatik çabalara öncelik verilmesini desteklemiştir. Bölgede Suriye yerine, kendi çıkarları için daha ciddi bir tehdit kaynağı olarak gördüğü İran’a karşı daha sert önlemler alınmasını savunmuştur.”

Türkiye’yi ılımlı İslam kavramına dâhil etmek isteyen Bush yönetiminin yerine ABD’nin başına geçen Obama, Bush döneminin ayrıştırıcı politikasını yumuşatmıştır;⁴²⁹

“Obama, seçim öncesinde ve göreve başladığı dönemde ‘değişim sloganıyla’ hareket etmiştir. Seçim kampanyası boyunca Obama, Bush döneminden farklı olarak daha ılımlı, barışçıl bir dış politika sergileyeceğini vurgulamıştır.”

Türkiye ile ilişkilerinde düzelve gözlenen ABD, Türkiye’yi ılımlı İslam kategorisinde nitelememiştir. Bu sebeple Türk tarafının güvenini kazanmıştır;⁴³⁰

⁴²⁸ Akgün, Birol, a. g. m., ss.3-72..

⁴²⁹ <http://www.politikakademi.org/2011/03/barack-huseyin-obama-donemi-turk-abd-iliskileri-2008-2010/>, Erişim Tarihi: 02.11.2012.

⁴³⁰ <http://www.politikakademi.org/2011/03/barack-huseyin-obama-donemi-turk-abd-iliskileri-2008-2010/>, Erişim Tarihi: 02.11.2012.

“Obama, Bush’un dünyada yarattığı ABD’nin olumsuz imajı mirasını alarak büyük bir yük altına girmiştir aslında. ABD’nin çıkarları doğrultusunda Türkiye’yi yanına çekmek isterken daha önce Türkiye’yi kendinden uzaklaştıran olumsuz söylemlerde değişiklikler yapmıştır. Bush yönetiminin Türkiye için kullandığı ‘İlimli İslam Modeli’ deyimini yerine ‘*Laik ve Demokratik Türkiye*’ tabirinin kullanılmaya başlanması buna bir örnektir. ABD daima Türkiye’nin istikrarlı bir demokrasi olmasını istemiştir ve hep bu yönde adımlar atmıştır. Demokrasinin temel taşı olan laikliği de desteklemiştir.

3.4.1. Türkiye-ABD İlişkilerinin Türk Dış Politikasına Olan Etkileri (Yorum ve Genel Değerlendirmeler)

- Dış politika, devletlerarası ilişkilerin diplomasi, ittifaklar ve çatışmalar ile yoğrulduktan sonra aldığı ve almaya devam edeceği şekildir.-

Etrafıca tanımlanması gereken Türkiye’nin dış politika mevzusunun anlaşılabilmesi öncelikle dış politikanın tanımını yapmayı gerektirir,⁴³¹

“... Bir devletin başka bir devletle veya devletler ya da daha geniş anlamıyla uluslararası alana karşı izlediği politikaya dış politika diyebiliriz.”

Dış politika bir süreçtir. Bununla beraber dış politika, devletlerarası ilişkilerin diplomasi, ittifaklar ve çatışmalar ile yoğrulduktan sonra aldığı ve almaya devam edeceği şekildir. Devletlerin hâlihazırdaki ilişkileri ve bu ilişkilerin seviyeleri dış politikayı etkilemektedir. Türk dış politikasının da zaman zaman ufak bir değişim sürecinden geçtiğini söylemek mümkündür.

Cumhuriyet döneminde Atatürk’ün temellerini attığı barışçıl ve çok yönlü politika, Türkiye Cumhuriyeti’nin gerçek zeminde benimsediği dış politikasıdır. ‘Yurtta sulh cihanda sulh’ şiarıyla hareket etmeye özen gösteren Türkiye, zaman zaman kurdukları ittifakların neticesinde dış politika anlayışlarını sertleştirmek durumunda kalmıştır. Müttefiklik (ittifakta olma durumu) statüsü çerçevesinde ABD’nin tehlike içerisinde olduğu 11 Eylül terör saldırıları gibi istisnai durumlarda ABD’nin teröre karşı savaşımına

⁴³¹ Kürkçüoğlu, Ömer, “ ‘Dış Politika’ Nedir? Türkiye’deki Dünü ve Bugünü”, Ankara Ü., SBF Dergisi, Sayı: 1-4, Cilt: 35, ss. 309–335.

destek veren Türkiye, olası bir durum karşısında askeri anlamda da ABD'ye arka çıkacağını belirtmiştir. Bu durum, savaş karşıtı olan ve barışı öngören Türk Dış Politikası (TDP) için istisnai bir durumdur. Truman Doktrini ve Marshall Planı'yla daha çok dışa açılan TDP, siyasetin yanı sıra ekonomik alanda da işbirliği anlayışına eğilim göstermiştir. Türkiye'nin liberal ekonomiye yönlendirilmesi, hiç kuşkusuz ABD'nin Soğuk Savaş'tan galip ayrılarak dünyayı şekillendirmeye başlaması ve küresel anlayışın kendini iyiden iyiye göstermesiyle ilgilidir. Bu noktadan sonra Batı kanadında yer alan Türkiye'nin dış politikasında 'refah' , 'ittifak', 'işbirliği' gibi kavramların yoğunluğu artmıştır;⁴³²

“Soğuk Savaş sonrasındaki ekonomik potansiyeli, istikrar kazanan siyasal yapısı ve gelişen demokrasisiyle kendine olan özgüveni artan Türkiye'nin, dış politikasının temel ilkesi, korkular ve tehditler üzerinden hareket etmek yerine, kendine güven temelinde hareket edilmesi ve ikili bağımlılık ilişkileri yerine çok taraflı bağımlılığın tercih edilmesidir. Türkiye, karşılıklı işbirliği mekanizmalarının artmasıyla ortaya çıkan çok taraflı bağımlılığa dayanan ilişkilerin, tüm tarafların güven içinde olacakları bir ortamın doğmasına yol açacağını düşünmektedir. Bütün oyuncuların kazandığı ve rekabet yerine işbirliğinin esas alındığı bu model, Türkiye'nin ABD, Rusya, Suriye, Irak ve İran'la ilişkilerinde görülmektedir. Bölgede kalıcı bir barışın tesisi açısından gerekli olan bu ilişki modelinde taraflar birbirine rakip olarak değil tamamlayıcı ortaklar olarak bakmaktadır. Bu anlayışa göre, her ilişki diğerini tamamlamakta ve birbirinin alternatifi olarak görülmemektedir. Çoklu işbirliği süreçlerine dayalı bu modelde, artan karşılıklı bağımlılıkla güven ve işbirliğinin kurumsal hale getirilmesi amaçlanmaktadır.”

11 Eylül sonrasında yaşanan terör olaylarına paralel olarak Türk dış politikasında gidiş ve gelişler yaşanmıştır. Bülent Ecevit döneminde dış politika anlayışı daha temkinli temellere oturulmuşken, 2002'de iktidara gelen AKP'nin dış politika anlayışının ABD ile ilişkilerinin Bush döneminde sert, Obama döneminde ise daha ılımlı olduğu gözlenmiştir. Irak müdahalesi çerçevesinde anlaşmazlıklar yaşayan ABD ile Türkiye, 1 Mart'taki tezkere kriziyle ve ardından yaşanan Çuval Olayı'yla ilişkilerin en gergin safhalarından birini yaşamıştır. İlişkileri yıpratın tezkere krizinden sonra

⁴³² <http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=1682> Erişim Tarihi: 10.11.2012.

Çuval Olayı'nın yaşanmış olması müttefik sıfatını iyiden iyiye baltalamıştı. Türkiye'nin BOP kapsamında kilit rol üstlenmesiyle model olma girişimine başlaması ve dönemin dış politika anlayışının 'komşularla sıfır sorun politikası' olarak belirlenmesi günümüz siyasetinin anahtar düşüncesidir. Bu tanımlamaya rağmen Arap Baharı çerçevesinde Suriye'yle yaşanan sorunlar ve Türkiye'nin savaşa çekilmek istenmesi oldukça tedbirli bir dış politika sürdürmenin gerekliliği olarak belirlenmiştir.

Son zamanların tartışmalı konusu olan Patriot füzeleri, Suriye-ABD-Türkiye ekseninde değerlendirilebilecek bir gelişmedir;⁴³³

“Türkiye NATO ülkeleri tarafından gönderilecek Patriot füzelerini bekliyor. Suriye'den gelecek tehlikeye karşı ülkenin güney sınırına yerleştirecek hava savunma sisteminin Şubat başına kadar konuşlandırılacağı belirtiliyor. Bu sabah Patriotlar konusunda en son onay Amerika'dan geldi. Türkiye'de iki Patriot sisteminin konuşlandırılmasını ve 400 Amerikan askerinin bu kapsamda gönderilmesini sağlayan kararı imzalayan Amerika Savunma Bakanı Leon Panetta, bugün Türkiye'ye kısa süreli bir ziyarette bulundu.”

Patriotlar hususunda Türkiye'siz çözümlenmiş bir Suriye meselesinin mümkün olamayacağı⁴³⁴ kanısı hafızalara enjekte edilerek Suriye ile ilgili uluslararasılaşmış sorunda Türkiye öne çıkarılmaktadır. Patriotlar, kısa vadeli değil uzun vadeli bir tasarı olarak kabul edilmektedir; bu çerçevede güvenlik zafiyetleri bulunan Türkiye de meselenin içerisine rahatlıkla çekilebilmiştir;⁴³⁵

“Suriye'yle mevcut durumu ve Kuzey Atlantik Antlaşması'nı göz önünde bulundurduğumuzda Patriot tartışmasının iç siyasette dayanaksız biçimde tartışıldığı da aşikârdır. Keşke bu tartışma bir hayra vesile olsa da, birileri kalkıp Türkiye'nin bir an önce kendi milli füze savunma sistemini geliştirmesi gereğini gündeme taşısa. Bunu yaparken de, ABD'nin füze kalkanının aslında İran için olduğunu, bu ülke dışından Türkiye'ye yapılabilecek saldırılara karşı işlevsiz kaldığını Suriye ve Patriotlar örneğini vererek dile getirse...”

⁴³³ <http://www.amerikaninsesi.com/content/amerika-dan-turkiye-ye-iki-patriot-bataryasi-ve-400-asker/1564869.html> , Erişim Tarihi: 15.12.2012.

⁴³⁴ <http://www.aa.com.tr/tr/dunya/111446--almanyadan-quot-patriot-quot-a-onay> , Erişim Tarihi: 15.12.2012.

⁴³⁵ Türkiye gazetesi, 13 Aralık 2012.

Tüm bunların yanı sıra Türkiye ile ABD'nin işbirlikleri artış göstermiştir. ABD, Türkiye'yle bilhassa savunma alanında işbirliği yapmayı tercih etmiştir;⁴³⁶

“Amerikan Büyükelçisi Francis Ricciardone, ‘2011 yılında Amerika-Türkiye ticaretinde yaklaşık 20 milyar dolar ile yeni bir rekora imza attık. Bu yıl, son 14 yıl içinde ilk kez bir ABD Ticaret Bakanı’nın ve tarihimizde ilk kez bir ABD Ticaret Temsilcisi’nin Türkiye’ye ziyareti gerçekleşmiştir. Bölgesel gerginliklere rağmen, ticaret ve yatırım ilişkilerimiz, Türkiye’nin ekonomik başarılarına dayanarak her zamankinden daha güçlü. Böylece, Başkan Obama’nın ‘halklarımız arasındaki ittifakı ve insanlarımız arasındaki dostluğu yenileme’ çağrısını yerine getiriyoruz,’ dedi.”

Dünyanın dinamik yapısının etkileriyle değişen politik gidişat, öne çıkan birtakım devletlerin statüleriyle şekillenmeye devam etmektedir. *Çin, Rusya, Brezilya, Hindistan, Güney Afrika ve Türkiye’nin de aralarında bulunduğu gelişmekte olan yeni güç merkezleri; aynı zamanda kitlesel silahlanma, terörizm, organize suçlar, çevre sorunları ve dini hoşgörüsüzlük*⁴³⁷ gibi birtakım problemlerle boğuşmaktadır.

Türkiye, gelişmekte olan bir ülke olarak özellikle terörizmden oldukça etkilenmektedir. Bu durum, Türkiye’nin dış politika ekseninde birtakım önlemler almasını zorunlu kılmaktadır;⁴³⁸

“ Etraflıca söylenebilir ki, bu daha karmaşık bir dünyadır.”

Hassas bir teraziye benzetilebilecek olan Türk-Amerikan ilişkileri, kurdukları ittifak dolayısıyla birbirlerinin belirli konularda aldıkları kararlardan etkilenir, bu sebeple ilişkilerin büyük bir özenle değerlendirilerek

⁴³⁶ <http://www.amerikaninsesi.com/content/savunma-ve-havacilikta-turk-amerikan-isbirligi-arayisi/1541963.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2012.

⁴³⁷ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, “Türk Dış Politikasının Temel Konuları”, Türk Dış Politikasının Temel Konuları Hakkında Özlü İngilizce Konuşma Notları, Ekim 2012, s.3. Alıntıda bahsi geçen problemler, metinde gelişmekte olan devletlere yöneltilen tehditler olarak tanımlanmıştır.

⁴³⁸ Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, a. g. n., s. 3

şekillendirilmesi gerekmektedir. İki ülkenin birbirleriyle olan bağlantıları elbette ki stratejik ve çağın gereklerine yöneliktir,⁴³⁹

“ Türkiye ve ABD birbirine muhtaç olmayan, ancak birbirlerine ihtiyaç duyan iki ülkedir. ABD, ihtilaflarla dolu bir coğrafyada Türkiye’yi siyasi ve askeri nedenlerle yanında görmek istemekte, Türkiye’nin işbirliği ve katkılarını anlamlı ve değerli bulmakta, enerji gereksinimleri bakımından Türkiye’yi güvenilir, istikrarlı bir terminal ve transit noktası olarak görmekte, ‘medeniyetler çatışması’ ortamında Türkiye modelini önemsemektedir. AB üyesi bir Türkiye’yi ABD için daha etkin ve ağırlığı olan bir müttefik ve ortak olarak değerlendirmektedir.”

Türkiye’nin dış politikasındaki kıvrımları göz önüne alarak 11 Eylül 2001 sonrasında günümüze kadar olan süreçte Türkiye ile ABD arasındaki ilişkilerin Bush dönemine göre yumuşadığı, işbirliğinin artarak ittifakın sıkılaştığı görülmüştür. Elbette bu noktada Obama’nın yumuşak tabanlı dış politikası ve Orta Doğu’ya müdahale fikrinden ziyade Avrasya⁴⁴⁰,ya öncelik vermesi önemli etkenlerdir⁴⁴¹. Obama’nın Kasım 2012’de⁴⁴² tekrar ABD Başkanı olarak seçilmesi, ilişkilerin gidişatında büyük bir değişim olmayacağını simgesi durumundadır.

⁴³⁹ Loğoğlu, Faruk, “ Türkiye-ABD İlişkileri: Bugün, Yarın Özellikleri”, AVSAM Stratejik Analiz, Kasım 2006, ss.35-43.

⁴⁴⁰ Birbirinden kesin doğal sınırlarla ayrılmamış olan Avrupa’yla Asya’ya verilmiş ortak ad. <http://nedir.dictionarist.com/avrasya> , Erişim Tarihi: 11.11.2012.

⁴⁴¹ <http://www.cumhuriyet.com.tr/?hn=17696>, Erişim Tarihi: 11.11. 2012.

⁴⁴² <http://www.stargundem.com/dunya/1293666-obama-2-kez-abd-baskani.html>, Erişim Tarihi: 11.11.2012.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

SONUÇ

Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a gerçekleştirilen kamikaze intihar saldırıları, ABD'nin 11 Eylül gününe dehşet içerisinde uyanmasına yol açmıştır. Ülke henüz şoku üzerinden atamamışken saldırıların arkasında El-Kaide'nin bulunduğunu ifade eden ABD, büyük bir mali hezimetin altına girmişti. Gazetelerin 'Kıyamet', 'İkinci Pearl Harbor', 'Savaş' gibi kelimelerle tanımladıkları bu olay, küresel çapta yankı uyandırmıştır. Dünyanın en güvenli ülkesine saldırıların gerçekleşebilmesi, diğer ülkelerin de güvenlik tedbirleri almasına neden olmuştur. Gücü simgeleyen Pentagon ve mali özgürlüğün sembolü olan Dünya Ticaret Merkezi yerle bir olmuş, ülke genelindeki tedhiş dalgası seslerin yükselmesine sebebiyet vermişti. Araştırmacılar, Pentagon gibi dünyanın en güvenli merkezine saldırı düzenleyebilenlerin organize güç olduklarını ifade ederek, saldırının bir ihmal veya bilinçli tedbirsizlikten kaynaklanabileceğini belirtmiştir.

11 Eylül 2001'i müteakiben, ABD'nin dış politikasında önemli değişimler meydana gelmiştir. Ekonomi ve savunma sembollerine gerçekleştirilen bu menfur saldırı, ABD'nin ekonomisinin ve güvenliğinin hedef alındığının açık kanıtıydı. CIA ve FBI'ın çalışmalarıyla fail olarak işaret edilen El-Kaide terör örgütü, köktendinci bir terör örgütüydü. Bush yönetimi, yeni dünya düzeni kavramından bahsederek, 'şer eksenli' kapsamında sınıflandırdığı ülkelerin terörün soğuk yüzüyle mutlaka karşı karşıya geleceğini söylemiştir. Bush bu görüşünü, El-Kaide'nin Müslüman üyelerden oluştuğunu söyleyerek temellendirmiştir. Bu noktadan itibaren ABD, İslam coğrafyasını terörist olarak ilan etmiş ve şekillendireceği yeni dış politikada bu İslam ülkelerinin hedef alınacağını belirtmiştir. Bush'un bu çizgisi, Avrupa'da ve ABD'de İslamofobi kavramının dirilişine sebebiyet vermiş, pek çok Müslüman'ın dükkân ve işyerleri yakılmış ve bu insanlar rahat bir hayat sürememiştir.

ABD, belirlediği yeni yol haritaları doğrultusunda Orta Doğu'ya saldırmaya başlamış, Afganistan'a girerek Taliban'ı çökertmiştir. Ardından Irak süreci başlamış, 2003'te Saddam devrilmiştir. İşgallerde Türkiye'nin topraklarını kullanmak isteyen ABD, Türkiye'den ret yanıtını alınca misilleme amacıyla Irak-Süleymaniye'de 11 Türk askerinin başına çuval geçirmek suretiyle yeni bir krize imza atmıştır. Olay, Kore Savaşı dâhil her olayda ABD'nin menfaatini kendi menfaatleri kadar kollayan Türkiye üzerinde şok etkisi yaratmıştır. 11 Eylül'den itibaren askeri ve mali her türlü desteği ABD'ye verebileceğini ifade eden Türkiye, ülkesine karşı gerçekleştirilen nezaketsiz davranışı her zaman kınadı. Türkiye bu dönemde barışçıl temelli dış politikasını zaman zaman sertleştirmek zorunda kaldı. Bush döneminde Türkiye'ye ihraç edilmek istenen ılımlı İslam düşüncesi, oldukça tartışılmasına rağmen Türkiye'de gelişmesi Türk politikası, laik devlet yapısı ve toplum düşüncesi nedeniyle elverişli ortamı bulamadı. Türkiye, dış politikası ekseninde bir sınavdan geçmektedir. Zamanında Ermeniler üzerinde oynanmış olan Türk halkından koparıma oyunu, Kürtler üzerinde de oynanmaya başlamıştır. Fakat Kürtler Türklerle tıpkı Ermeniler ve Türklerin paylaştığı gibi ortak tarihi ve ortak kültürü paylaşmıştır. Bu sebeple Türk halkını oluşturan hiçbir öge birbirlerinden ayrı düşünülemez.

Türkiye'nin de içinde bulunduğu Büyük Orta Doğu Projesi son yıllara damgasını vurmuştur. ABD, Büyük Orta Doğu Projesi kapsamında yayılcı politikalarını sürdürmüştür. Bu süreci izleyen Arap Baharı'yla Mısır, Libya, Tunus gibi ülkeler ayaklandı ve Orta Doğu'da tam bir kaos ortamı oluştu. ABD'nin ülkelere demokrasi getireceği söylemleriyle ayaklanan halk, devletlerarası çekişmelerden en çok zarar gören kesim oldu. BOP kapsamında eş başkanlık görevi üstlenen Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan, model ülke olma düşüncesiyle, müzakerelerde bulundu ve ülkeler arası diyalogu geliştirmeye gayret gösterdi. Fakat Başbakan'ın üstlendiği bu görev Türk Dış Politikası'nın bağımsız yüzüne zarar verebilecek nitelik taşımaktadır. Çünkü Büyük Orta Doğu Projesi

Türkiye'nin tarihsel deneyimleri ve izlediği yol itibarıyla içinde bulunmak istemeyeceği bir oluşumdur. Türkiye, rahatsız edilecekti. *Ne tam anlamıyla Batılı, ne de tam anlamıyla İslam ülkesi olan arafta kalmış Türkiye*⁴⁴³, ABD'nin yüklediği misyonla uluslararası arenada çalışmalarına yön verdi. Obama döneminde ABD'yle ilişkiler daha ılımlı bir şekilde seyretti. İslam ve Hz. Muhammed karşıtı "Müslümanların Masumiyeti" isimli filmin yankıları sebebiyle, Libya'da ABD Büyükelçisi öldürüldü. Müslüman bir ülke olan Türkiye de filme oldukça sert tepki göstermesine rağmen meydana gelen üzücü olaydan ötürü ABD'ye başsağlığı mesajlarında bulundu. Bu film, Soğuk Savaş yıllarında yalnızca psikolojik açıdan değil, sanatsal açıdan da birbirleriyle rekabet içerisinde olan Doğu ve Batı Bloku'nu hatırlatmaktadır. Çünkü temelde propaganda düşüncesi yatmaktadır. Fakat aradaki tek fark, Soğuk Savaş'ın güç, yeni dünya düzenindeki savaşın ise din odaklı yapılmasıydı. Özetle, Türkiye ile ABD arasındaki ilişkiler, sürekli iniş ve çıkışlar yaşaması sebebiyle temkinli olarak gelişmiştir. 11 Eylül'ün dünya hoşgörüsüne vurduğu en büyük darbe İslamofobi oldu. 11 Eylül 2001'den sonrasını baz alarak, İslamofobi'nin yayılışı hakkında geliştirdiğim düşünceye göre dünya genelinde İslamofobik iniş-çıkışlar beş bölüme ayrılmaktadır:

1. 11 Eylül Sonrası ABD ve Avrupa'nın 'cihadist' olarak nitelendirdikleri Müslümanlara karşı güttükleri kin ve nefret,
2. Bush'un 'şer eksenli' açıklamaları ile İslam coğrafyasını terörün kaynağı olarak belirlemesi,
3. Huntington'un Batı'ya karşılık İslam'ı öne sürmesi ve İslam'ı Batı medeniyetlerinden daha aşağıda ve daha az medeni olarak tanımlaması,
4. Danimarka ile Türkiye arasındaki Karikatür Krizi,
5. Nefret söylemleriyle oluşturulmuş ve hazırlanmış "Müslümanların Masumiyeti" filmi,

⁴⁴³ Özmen, Aslan, "Türkiye 2010-Yükselen Yıldız", Astek yay-İst, 2001, s. 16.

İslamofobi, 2001'den günümüze etkin bir şekilde yön vermiştir, fakat İslamofobik tavırların oldukça yükselişe geçtiği olayların ve krizlerin ayrıca değerlendirilmesi kavramın gidişatı hakkında bilgi alabilmek adına önemlidir. Demokrasi, insan hakları, hukuk, özgürlük ve eşitlik gibi kavramları kullanarak politikasına yön veren, Arap Baharı'nda demokrasi taşıyıcı misyonu bulunduğunu söyleyen 'özgürlükler ülkesi' ABD, tüm bunlara rağmen gerçekleştirdiği savaşlar ile insan haklarını da en çok ihlal eden devletler arasında gösterilmiştir. Yani ABD, hem insan haklarının en çok konuşulduğu, hem de bu hakların ve özgürlüklerin en çok ihlal edildiği yüzyılın süper güçlü devletiydi. Bu durum, ABD'ye olan güveni uluslararası camiada oldukça azaltmakta, özellikle Türk halkının da ABD'nin müttefikliğinden daima şüphe duymasına yol açmaktadır. Çünkü ABD, söz konusu kendi menfaatleri olduğunda insan haklarını rafa kaldırabilmekteydi. Bu yadsınamaz bir çelişki olarak nitelendirilebilirdi.

ABD-Türkiye ilişkileri, ılımlı ve objektif bir dış politika sayesinde olduğundan daha ileri bir konuma taşınabilir. Bunun için, menfi amaçları ve çıkarları ne olursa olsun iki devletin birbirlerinin toprak bütünlüğünü, toplumsal düzenini, huzurunu, rejimsel yapısını ve özünü değiştirmeye kalkmadan barışçıl bir politika sürdürmesi şarttır. Bunun sağlanabilmesi, ABD'yle Türkiye arasında var olan işbirliklerin ve ortaklıkların artırılması; iki ülkenin birbirini desteklemesi ve zarar vermekten kaçınması yoluyla sağlanabilir. Çünkü belirli konularda ortak menfaatleri paylaşan devletler, ortaklığın bozulmaması adına uluslararası arenada iyi geçinmeye çalışacaktır. Öngörülerini değerlendirmek gerekirse; Türkiye'nin günümüzde güçlenmekte olan siyasi karnesi ve özellikle Orta Doğu coğrafyasının aranan yüzü olması örnek gösterilebilir. Fakat buna rağmen Türkiye'de son yıllarda artan terör olayları ile birlikte ülkenin egemenliğinin ciddi bir tehdit altında bulunduğu da bir gerçektir. ABD'nin PKK sorununa ciddi manada çözüm üretmeye çalışması ve terörü finanse etmemek ve ettirmemek için çaba göstermesi ilişkinin ilerleyen yıllarında köklü, olumlu ve iyimser bir çözüm olabilir. Türkiye de taviz verme düşüncesinden uzak durarak 'komşularla sıfır

sorun' politikasını benimsediğini hatırlayıp aşırı müdahaleci tutumlardan kaçınmalı ve kendi meselesi olmayan konularda çatışma ihtimaline girmekten dahi uzak durmalıdır. Çünkü çatışma, para ve asker kayıplarının yanı sıra sivil kayıpları da kapsamaktadır. İnsan kaybı, toplumsal huzursuzluk ve depresyonun yanı sıra dış politikaya ve yöneticilere karşı güvensiz bir Türk halkını da beraberinde getirir. Bununla beraber mali kayıplar da dışa bağımlılığı artıracığı için Türkiye Cumhuriyeti açısından büyük bir yük anlamına gelmektedir. Bu sebeple *dünyanın en büyük ve en güçlü ülkelerinden*⁴⁴⁴ olan Türkiye, saldırgan bir dış politika anlayışını gütmekten özellikle kaçınmalıdır.

⁴⁴⁴ Öymen, Onur, a. g. e., s. 467.

KAYNAKÇA

A. BASILI ESERLER

Abramowitz, Morton, Türkiye'nin Dönüşümü ve Amerikan Politikası, Liberte Yay., Ankara, 1. Basım-2001

Amin, Samir, Kenz, Ali E., Avrupa ve Arap Dünyası, Çev: Kemal Ülker, Versus Kitap, Ekim 2006

Ar, Necdet Kamil, Türk-Amerikan İlişkileri Çerçevesinde Ermeni Meselesi (1918-1923), Kaynak Yay-İst., Birinci Basım- Ağustos 2011

Ateş, Toktamış, ABD Dış Politikasında Yeni Yönelimler ve Dünya, Ümit Yay., 1.Baskı

Atikkan, Zeynep, 11 Eylül Amerika'yı Nasıl Değiştirdi? Amerikan Cinneti, Yapı Kredi Yay- İst., 1.Baskı- Eylül 2006

Aydın, Mustafa, 11 Eylül'ün Perde Arkası-Kod Adı: Kılıçbalığı, Nesil Yay.-İstanbul, Aralık 2006

Aydın, Nurullah, Küresel Terör ve Terörizm, Kum Saati Yay., 4.Baskı

Aydın, Nurullah, Kaostan Düzene Egemenler Savaşı- Yeni Dünya Stratejileri, Paraf Yay- İstanbul, Birinci Basım- Mart 2012

(Ed) Babacan, Abdurrahman, 11 Eylül- Tarihsel Dönüşümün Analizi: 2001-2011, Pınar Yay.- İst., 1.Basım-Eylül 2011, s.149.

Chomsky, Noam, 11 Eylül, Türkçesi: Dost Körpe, İstanbul-2002

Çakmak, Haydar, Türk Dış Politikasında 41 Kriz/ 1924- 2012, Kripto Yay- Ankara, Birinci Baskı- Ocak 2012.

Çay, Mustafa, Devlerin Dansı- Irak'ta Türkiye- ABD-İran Savaşı, Kariyer Yay- İstanbul, Birinci Baskı-Ekim 2006

Dinç, M. Şefik, Kanlı Mavi Marmara, Kalkedon Yay- İst, 1.Basım: 2010, s.36.

Erdoğan, T., Toprak, B., Akaş, C., 11 Eylül: Bir Saldırının Yankıları, 1.Baskı: YKY İstanbul-Ekim 2001

Erhan, Çağrı, Türk- Amerikan İlişkilerinin Tarihsel Kökenleri, İmge Kitabevi Yayınları, 1.Baskı Mayıs 2001

Evcioğlu, Kemal, Orta Doğu'daki Kaostan Küresel Kaosa, Umay Yay, İzmir-2007

Fred Halliday, Yeni Soğuk Savaş- Sovyet-ABD İlişkilerinin Dünü ve Bugünü, çev: İlker Özünlü, İstanbul, Belge, 1985.

Gürbüz, Reşit, Terörle Mücadele Bağlamında Türkiye'nin Kuzey Irak Operasyonu (2007-2008 Yılları) BM Anlaşması Çerçevesinde Bir Değerlendirme , Turhan Kitabevi- Ank., Temmuz 2010

Hopkins, Terence K.;Wallerstein, Immanuel, Geçiş Çağı- Dünya Sisteminin Yörüngesi 1945-2025, Avesta Yay., İstanbul, Birinci Baskı

Keegan, John, Irak Savaşı ve Türkiye, Marka Yay- İst., Aralık-2005

Kongar, Emre, ABD'nin Siyasal İslam'la Dansı, Remzi Kitabevi, 2.Basım-Nisan 2012,

Kongar, Emre, Küresel Terör ve Türkiye- Küreselleşme, Huntington,11 Eylül, Remzi Kitabevi 4.Basım, Şubat 2002

Marrs, Jim, Sırlar Operasyonu-Terör Mü? Politika mı? , Truva Yay.- İstanbul, 1.Baskı- Eylül 2005

Olgun, Mediha, Mavi Marmara'da Neler Oldu?, Turkuvaz Yay-İst, 2.Basım-Temmuz 2010

Öymen, Onur, Ulusal Çıkarlar- Küreselleşme Çağında Ulus-Devleti Korumak, Remzi Kitabevi- İst, İkinci Basım- Kasım 2005

Özbek, Osman, 11 Eylül 2001'in Düşündürdükleri, Cumhuriyet Kitap Kulübü-İstanbul, Nisan 2002

Özgür, Gökçe, Sakınç, Mustafa. E, Amerika: Rüya Mı? Kabus Mu? Yankee İmparatorluğu, Ütopya Yay- Ankara, Birinci Basım-Haziran 2001

Özkul, Halid, CIA- Gizli Ordular, Sorun Yay., 1.Baskı-Ekim 2001

Özmen, Aslan, "Türkiye 2010-Yükselen Yıldız", Astek yay-İst, 2001

Pehlivan, Barış, Terkoğlu, Barış, Sızıntı- Wikileaks'te Ünlü Türkler, Kırmızı Kedi Yayınevi-İst, Birinci Basım-Şubat 2012

Raşid, Ahmed, Taliban- İslamiyet, Petrol ve Orta Asya'da Yeni Büyük Oyun, Türkçesi: Osman Akınhay, 1.Basım-Kasım 2001

Sander, Oral, Siyasi Tarih 1918–1994, İmge Kitabevi, 7.Baskı–1998

Sargut, A. Selami, Kùltürler Arası Farklılaşma ve Yönetim, Genişletilmiş 2. Baskı, Haziran 2001

Tokalak, İsmail, Dünyayı Yönetenler ve Sistemleri- Global Güçler, Global Oyunlar, Global Yalanlar, Güler Boy Yay.- İst, Mart 2008

Tuncer, Hüner, Küresel Diplomasi, Ümit Yayınları-Ankara, Ocak–2006

Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı, “Türk Dış Politikasının Temel Konuları”, Türk Dış Politikasının Temel Konuları Hakkında Özlü İngilizce Konuşma Notları, Ekim 2012

Uslu, Nasuh, Türk Dış Politikası Yol Ayrımında- Soğuk Savaş Sonrasında Yeni Sorunlar, Yeni İmkânlar ve Yeni Arayışlar, Anka Yay, 1.Baskı

Yavuz, Turan, Çuvallayan İttifak, Destek Yay, 3.Baskı-Mart 2006

B. MAKALELER

(Ed) Akgün, Birol, “Suriye Krizi'nde Bölgesel ve Küresel Aktörler”, SDE Analiz- Haziran 2012,

Ali Çakıcıoğlu, “Din-Terör İlişkisi ve Dini Değişme”, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş-Eylül 2007

Bacık, Gökhan, “Westfalyan Sistemin Direniş: 11 Eylül ve Uluslararası Politika”, *Uluslararası İlişkiler*, Cilt 3, Sayı 10 (Yaz 2006).

Bal, İhsan, “PKK ve Taliban'ın Hedefindeki Çocuklar”, USAK (Uluslararası Stratejik Araştırmalar Kurumu).

Birdişli, Fikret, “İran'ın Nükleer Teknoloji Politikası ve Türkiye İçin Yaratacağı Sonuçlar” Güvenlik Stratejileri Yıl: 8 Sayı: 15.

Çetin, Ferdi, “Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye”, Ege Ü., İzmir-2010

Durmuş, Remzi, “Geçmişten Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri”, Türksam, 8 Ocak 2012

Günel, Altuğ, “Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye”, Ege Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Loğoğlu, Faruk, “ Türkiye-ABD İlişkileri: Bugün, Yarın Özellikleri”, AVSAM Stratejik Analiz, Kasım 2006

Öge, Serdar, “Düzen mi Düzensizlik (Kaos) Mi? Örgütsel Varlığın Sürdürülebilirliği Açısından Bir Değerlendirme”, Selçuk Ü., Yıl: 2005, Sayı:13

Özpek, B. Bilgehan, “En Uzun On Yıl: 11 Eylül Sonrası Orta Doğu”, Orta Doğu Etütleri, No 2- Cilt 3, Ocak 2012,

Sandıklı, Atilla, Kaya, Erdem, Uluslararası İlişkiler Teorileri ve Barış; Yıl: Bilinmiyor

Sandıklı, Atilla, “Teoriler Işığında Güvenlik, Savaş, Barış ve Çatışma Çözümleri”, Bilgesam Yay- İst- 2012.

Sayın, Yusuf, “ Türkiye-Suriye İlişkilerinin Stratejik Derinliği”, 28 Mart 2010

Tekkaya, Dicle, “Büyük Orta Doğu Projesi ve Türkiye'nin Konumu”, Atılım Ü. Yüksek Lisans Tezi , Ank-2007

Terörle Mücadele Mükemmeliyet Merkezi (TMMM), “Küresel Terörizm ve Uluslararası İşbirliği”, Ankara, 23–24 Mart 2006

Turcan, Metin, “Bir Önceki Savaş için Hazırlanmak: Değişen Küresel Güvenlik Ortamının Geleneksel Savaş Olgusuna Etkisi”, Bilge Strateji, Cilt:2 Sayı:5 Güz 2011,

Yılmaz, Işık, “PKK'nın Yükselişi ve Türkiye-ABD İlişkilerine Etkisi”, Ankara-Nisan 2007, Yüksek Lisans Tezi

C. SÜRELİ YAYINLAR

Avcı, İlyas, “El Kaide Tehdidi İle Mücadele”, Polis Bilimleri Dergisi: Cilt: 11, Sayı:3-Yıl:2009

Bal, İhsan, “ PKK Terör Örgütü Tarihsel Süreç ve 28 Mart Diyarbakır Olayları Analizi”, USAK Dergi, Cilt 2- No: 8

Böke, Pelin, “Son Osmanlı Meclisi’nde Yunan İşgaline Karşı Tartışmalar”, Dokuz Eylül Ü. Dergisi, ÇTTAD, VI/15, (2007/Güz)

Döner, İsa, “Uluslararası Hukukta ve Türk Hukukunda Terör ve Terörizm”, e-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi, Eylül 2005 Sayı 43

Duran, Hasan; Özdemir, Çağatay, “Türk Dış Politikasına Yansımalarıyla Arap Baharı”, Sakarya Ü., Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries) Cilt/ Volume: 7, Sayı/Number: 2, Yıl/Year: 2012

Dursun, Davut, “Orta Doğu Neresi? Sübjektif Bir Kavramın Anlam Çerçevesi ve Tarihi”, Sakarya Ü., Kasım–2003- Sayı:10, Stradigma, Aylık Strateji ve Analiz e-Dergisi

Er, Tuba; Ataman, Kemal, “İslamofobi ve Avrupa’da Birlikte Yaşama Tecrübesi Üzerine”, Uludağ Ü., İlahiyat Fak.Dergisi,Cilt:17-Sayı:2, Yıl:2008

Ertem, Barış, “Türkiye-ABD İlişkilerinde Truman Doktrini ve Marshall Planı”,Balıkesir Ü. SBE Dergisi, Cilt 12, Sayı 21

Kaya, Muzaffer, “Türkiye’de Anti Emperyalist Mücadele (1965–1971)”, Journal of Historical Studies, 4 (2006)

Koç, Yıldırım, “ ABD’nin Türkiye’de İlimli İslam Projesi”, Jeopolitik Dergisi, Nisan 2006

Konak, Nahide, “Ekonomik Küreselleşme ve Ulus-Devlet: Kuramsal Yaklaşımlar”, Hacettepe Ü. Edebiyat Fakültesi Dergisi

Kürkçüoğlu, Ömer, “ ‘Dış Politika’ Nedir? Türkiye’deki Dünü ve Bugünü”, Ankara Ü., SBF Dergisi, Sayı: 1-4, Cilt: 35

Laçiner, Sedat, “Orta Doğu Diye Bir Yer Var Mı?”, USAK Dergi,

Macit, Nadim, “Soğuk Savaş Sonrası Rusya’da Ulusal İdeolojinin Oluşumu, Din ve Diplomasi”, Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi / Journal of Turkish World Studies, X/2 (Kış 2010)

Özçelik, Mücahit, “İkinci Dünya Savaşı’nda Türk Dış Politikası”, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 29 Yıl: 2010/2

Sarısözen, T. Fikret, “FBI Misyonu, Tarihi ve Örgütlenme Biçimi”, Çağın Polisi Dergisi Sayı 36

Akşam

Cumhuriyet

Habertürk

Hürriyet

Hürriyet Daily News

Milliyet

Newsweek

Radikal

Sabah

Takvim Gazetesi

The Sun

Türkiye Gazetesi

Vatan

Yeniçağ

Ç. ELEKTRONİK KAYNAKLAR

Bu tez çalışmasında, Dylan Avery yönetmenliğindeki 2005 yapımı “Loose Change” isimli 11 Eylül Belgeseli’nden yararlanılmıştır. Bunun dışındaki elektronik kaynaklar aşağıda yer almaktadır:

<http://www.amerikaninsesi.com/>

<http://www.aa.com.tr/tr/>

<http://abna.ir/>

<http://www.achievement.org/>

<http://www.ahaber.com.tr>

<http://www.amerikaliturk.com/news/>

<http://arsiv.ntvmsnbc.com/>

<http://www.airnewstimes.com>

<http://arama.hurriyet.com.tr/>

<http://arsiv.sabah.com.tr/>

<http://www.as-add.de/>

<http://www.bbc.co.uk/turkce/>

<http://www.belgenet.com/>

<http://www.botas.gov.tr/>

<http://www.buyukortadoguprojesi.com/>

<http://www.caginpulisi.com.tr/>

<http://www.cnnturk.com/>

<http://www.cumhuriyet.com.tr>

<http://dokuman.tsadergisi.org/>

<http://www.diplomatikgozlem.com/>

<http://www.ermeniteroru.com/>

<http://www.ewi.info/david-kilcullen-0>

<http://www.68dayanisma.org>

<http://www.gercekportal.com/>

<http://www.globalresearch.ca/>

<http://www.guardian.co.uk/>

<http://www.haber50.com/>

<http://haber.mynet.com/>

<http://www.haberturk.com/>

<http://www.haberturk.ro/>

<http://haber.gazetevatan.com/>

<http://www.halksanat.org/2011/>

<http://www.historycommons.org>

<http://www.huffingtonpost.com/news/>

<http://www.iha.com.tr>

<http://www.iiss.org>

<http://istanbul.indymedia.org/tr/>

<http://www.israel-palestina.info/>

<http://www.iticu.edu.tr/>

<http://www.ihh.org.tr>

<http://www.istanbultarih.com/>

http://www.kongar.org/makaleler/gop_neyi_amacliyor.php

<http://www.mfa.gov.tr>

<http://www.mustafatarasar.gen.tr/>

<http://nedir.dictionarist.com/avrasya>

<http://www.ntvmsnbc.com/>

<http://ozgurkudus.org/>

<http://www.pbs.org/>

<http://www.pressmedya.com>

<http://www.politikakademi.org/>

<http://politikaakademisi.org/>

<http://www.rightsmaps.com/html/anfalbeg.html>

<http://www.radikal.com.tr/>

<http://www.stradigma.com/turkce/>

<http://sabbah.biz/>

<http://www.sabah.com.tr/>

<http://sbe.dumlupinar.edu.tr/12/165-171.pdf>

<http://st-andrews.academia.edu/RaymondHinnebusch>

<http://www.setav.org/>

<http://www.stargundem.com>

<http://www.thedailybeast.com/>

<http://www.thesun.co.uk/>

<http://www.tdk.gov.tr>

<http://www.trthaber.com/>

<http://www.turkishembassy.com/>

<http://www.tuicakademi.org/>

<http://www.turkkonseyi.com/>

<http://tr.caspianweekly.org/>

<http://www.turksam.org/tr/yazdir2569.html>

<http://turkish.turkey.usembassy.gov/>

<http://www.timesofisrael.com/>

<http://timesofindia.indiatimes.com/>

<http://www.ucusportal.tr.gg/>

<http://www.ushmm.org/>

<http://www.usakgundem.com/>

<http://www.usak.org.tr/myazdir.asp?id=1682>

<http://www.wsws.org/tr>

<http://www.watoday.com.au/>

<http://www.ydh.com.tr>

D. SÖZLÜ TARİH ÇALIŞMASI

Bu tez çalışmasında Atatürk Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi ve Türk Tarih Kurumu Üyesi Prof.Dr. İbrahim Ethem Atnur'un görüşlerinden faydalanılmıştır (Sözlü tarih çalışması, 'Ekler' kısmında yer almaktadır)

E. RAPORLAR VE DİĞER KAYNAKLAR

- a. 2011 Dünya Hak İhlalleri Raporu (World Report on Violation of Rights), 1.Baskı-Ocak 2012
- b. Beriş, Yakup; Gürkan, Aslı, "Türk-Amerikan İlişkilerine Bakış: Ana Temalar ve Güncel Gelişmeler", TÜSİAD ABD Temsilciliği Değerlendirme Raporu-Temmuz 2002, Son Güncelleme: Ocak-2003
- c. "Türkiye'nin Ulusal Güvenliğine Yönelik Etnik Ayrılıkçı Terör Tehdidinin Analizi ve Irak'ın Kuzeyinde Bir Kürt Devleti Kurulmasına İlişkin Değerlendirme", Bahçeşehir Ü. Stratejik Araştırmalar Merkezi, Araştırma Raporu, İst.-2008

EKLER

Sözlü Tarih Çalışması: Türk-Amerikan İlişkilerinde Ermeni Sorunu üzerine
Prof.Dr. İbrahim Ethem Atnur ile röportaj:

Soru : “Ermeni Meselesi’nin uluslararası bir nitelik kazanmasında hangi faktörler etkili olmuştur? Başka bir deyişle, dünyanın o zamanki konjonktürü ele alınarak, Ermeni Meselesi’nin doğuşuyla ilgili neler söylenebilir ve ABD’nin rolü bu bağlamda nedir?”

“-Her şeyden önce belirtmeli ki, bu işin temelinde ABD vardır. ABD direkt siyaset olarak yok, askeri anlamda da yok; ama ABD direkt olarak misyonerleri anlamında var. Misyonerlerin yürüttüğü siyasi ve kültürel faaliyetler çerçevesinde var. 1827’lerden itibaren Anadolu’ya gelmeye başlayan ABD’li misyonerler, Ermenilere Ermeni olduklarını hatırlatan, Ermenilere dillerini öğreten ve ayrıca onları milliyetçiliğe; yani Türkiye’den kopmaya iten süreci hazırlayan bir topluluktur. Ermeni milliyetçiliğinin Amerikan misyoner okullarında şekillendiğini bilim âleminde bilmeyen kalmamıştır. Onların İstanbul’da, Sivas’ta, Van’da, Erzurum’da, Maraş’ta, Antep’te, Beyrut’ta, Halep’te ve Şam’da açtığı okullarda Ermenileri bir taraftan eğitip Ermeniceyi öğretirken, diğer bir taraftan o çağın modası olan milliyetçilik fikirlerini Ermenilere aşıladıklarını bilmekteyiz. Elbette kendi dillerini bilmeleri haklarıdır. Lakin yabancı siyasetçiler ya da gezginler, Ermenileri genelde Hıristiyan Türkler olarak tarif ederlerdi. Ermeniler Ermenice konuşmazdı, Ermeni yazısıyla Türkçe yazarlardı. Onları kendi dillerinde yazı yazmaya yöneltten ve dili kullanarak milliyetçiliğe meyillendiren Amerikan misyonerleri olmuştur. Hınçak ve Taşnak gibi Ermeni siyaset veya terör yapılanmalarını göz önüne aldığımızda, Ermenilerin bu anlamdaki yapılanmalarında Amerikan misyoner teşkilatlarının çok ciddi katkıları var. Ermenilerin eğitimlerine ve iktisadi gelişimlerine katkıda bulunmuşlardır. Fakat yine Ermenileri ayrılıkçılığa iten güç de misyonerlerdir. Protestan Ermeniler yaratmaya çok önem veriyorlar ve özellikle yetim Ermeni çocuklarının üzerine düşüyorlar. Çünkü yetim çocuk bir hamurdur, onu istediğiniz şekilde yoğurabilirsiniz. Özellikle Amerikalılar bu anlamda Ermenilerin üzerinde çok etkili oldu. Amerikalıların yetim Ermeni çocuklarından yetiştirdiği adamlar, uzun vadede Ermeni toplumunun Türk toplumuyla ayrışmasında çok önemli işlevler üstlenmişlerdir. Sadece Ermeni milliyetçiliği değil, Arap milliyetçiliğinin de temelinde Amerikan misyonerler var. Hatta 1922’lerce Cumhuriyet kurulmadan önce Ankara, durumun kontrol altına alınmasının gerekliliğini belirtiyor. Ben bunları, “Türkiye’de Ermeni kadınları ve Çocukları Meselesi” isimli kitabımda da yazdım. Ankara, hesapsızca iş yapamayacağını, hizmetlerin sadece Ermeni’ye Rum’a götürülemeyeceği ve misyonerlik faaliyetlerinin bütün muhtaç ve yetimleri kapsamaması gerektiğini özellikle belirtmiştir. Misyonerler Ermenilerden sonra

Alevi Kürtler üzerine yoğunlaşıyorlar. Alevi Türklere, Sünni Kürtlere veya Sünni Türklere gitmiyorlar, sadece 1922'den sonra Alevi Kürtlere yöneliyorlar. Bu noktada olayların neden böyle gerçekleştiğini anlayabiliyoruz çünkü misyonerler 'işlenecek maden' arıyorlar. İstedikleri şekle sokamayacakları malzeme üzerinde fazla uğraş vermek istemiyorlar. Tam bu kısımda, Alevi Kürtlerin içinde de bolca Ermeni olduğunu söylemekte yarar var. Amerika'nın Ermeni Sorunu'nun temelinde yatan rolü budur.

Türkiye'nin Ermenilere karşı soykırım gerçekleştirdiği onaylanamaz bir düşüncedir ve Türk tarafı iddiaları şiddetle kınayarak hiçbir zaman kabul etmemiştir. ABD ile Türkiye arasında yaşanan bu tatsız durum ilişkilere gölge düşürmektedir ve Türkiye için önemli bir konunun bu denli büyük sorun haline gelmesi Türkiye'nin imajını zedelemektedir.”

Soru : “Ermeni Meselesi’yle İlgili Resmi Belgeler Neyi Anlatmaktadır?”

“-İster Türk, ister İngiliz, ister Amerikan, ister Rus olsun,- özellikle Rus kayıtları-, Ermeni Meselesi'nin 1915'ten önce ve sonraki dönemlerinde şunu gösteriyor: Devlet eliyle bugün iddia edildiği soykırımın deliline bu tür resmi belgelerle ulaşmak mümkün değil. Devletin, ittihatçıların bu soykırımı tezgâhladıkları, bir halkı toptan ortadan kaldırmaya yönelik girişimlere yeltendiklerine dair bir delile bu belgeler aracılığıyla ulaşamayız. Şu anki durumda böyle bir şey söz konusu değil. 1878'den sonra, diğer Hıristiyan toplumlar ve Osmanlı'dan ayrılan diğer toplumlar milliyetçilik akımından etkilenmiştir. Onlar da, kendi içindeki haklılıklarını öne sürerek devlet kurmak istemişlerdir. Ermenilerin diğer toplumlara göre ciddi bir dezavantajı var (Bulgarlara, Romanyalılara, Sırlara, Yunanlara, Araplara ve Arnavutlara göre). Ermenilerin ciddi dezavantajı şu: Anadolu'nun hiçbir tarafında nüfusun yoğunluğunu teşkil etmiyorlar. Zeytun ve Saimbeyli gibi, Adana'nın birkaç ilçesi ve Van'ın birkaç ilçesi gibi yerler dışında nüfusun yarısını bile teşkil edememekteler. İl bazında hiçbir yerde nüfusun %30'una bile yaklaşıyorlar, bir tek Bitlis'te yaklaşıyorlar, onun dışında bir yerde böyle bir yaklaşım mevcut değil. Peki, böyle bir halk nasıl devlet kuracak? O da tabii ki büyük devletlerin yardımlarıyla olacak. Onlar da ayrılıkçı yollara başvuruyor, Osmanlı Devleti'ni Ruslar ve İngilizler sıkıştırıyor. Türkler de, Ermenilere perde altından kin beslemeye başlıyor. Bu arada Kürtler-Ermeniler, Çerkesler- Ermeniler arası (halklar arası gerginlikler oluşuyor), daha sonra da jandarma ve Ermeniler arası çarpışmalar baş gösteriyor ve 1.Dünya Savaşı başlıyor. Özellikle kabul edilmesi gereken şey, Kürtler-Ermeniler ve Çerkesler-Ermeniler arasında mücadelelerin başlaması(özellikle Doğu Anadolu'nun Vilayet-i Şarkiye dediğimiz yerinde yani Sivas'ın doğusunda, Doğu Anadolu terimi tam kapsamıyor). Burada çarpışmalar başlıyor hatta Berlin Anlaşması'nın önemli maddelerinden birisinde Osmanlı Devleti, Kürtlere ve Çerkeslere karşı Ermenilere korunma vaadi veriyor. Osmanlı, ıslahat yapmaya zorlanıyor. II. Abdülhamit, akılcı özelliğini ön plana çıkararak ıslahatları erteliyor (Balkanlarda zorla yaptırılan ıslahatlar Bulgaristan,

Romanya, Karadağ, Yunanistan gibi devletlerin ortaya çıkmasına sebebiyet verdi. Burada da aynı adımlar uygulandığında doğuda nüfus azlığına rağmen bir Ermenistan kurulması gündeme gelebilirdi). 8 Şubat 1914'te Rus büyükelçisiyle ittihatçılar arasında ıslahatlar imzalandı. Ermenileri Millet-i Sadıka olarak kabul eden ve kendi bünyelerinden milletvekili seçen İttihatçılar da artık Ermenilere karşı sert bir anlayış benimsemişti. Özellikle Rusya ve İngiltere'yi Osmanlı üzerine kışkırtan ve onlarla gizli gizli anlaşan Ermeniler, sonunda böyle bir anlaşmayı kabul ettirmişlerdi. Bu anlaşma aslında şudur: Vilayet-i Şarkıye'de adı konulmamış bir Ermenistan kuruluyor, başına da Hıristiyan Valileri getiriliyor. Bu, elbette ki Türkleri oldukça rahatsız eden bir durum. 1. Dünya Savaşı döneminde Osmanlı, bu rahatsızlık eşiğinde savaşa giriyor. Üstüne Ermenilerin tavrı eklenince (Rus, İngiliz, Fransız lehine sınırlarda çete grupları oluşturmaları), Osmanlı önlem almaya ve Ermenileri caydırmaya çalışıyor. Bununla ilgili bir sürü vesika mevcuttur. Günümüzde Rus vesikaları çok ciddi anlamda kullanılıyor. Rus arşivi, Sovyetler Birliği'nden sonra açıldı. Özellikle Türk ve bazı Batılı akademisyenler Rus arşivlerine çok rahat bir şekilde ulaşıyorlar.”

Soru : “Sözde Ermeni Soykırımı”nın ABD tarafından açıkça reddedilmemesinin ardında ne gibi nedenler yatmaktadır ve temel kaygılar nelerdir?”

“-Amerika soykırım meselesini ne Türkler ne de Ermeniler lehine çözüme kavuşturmuştur. Bu ortada kalmış bir mesele gibi algılansa da, durum Türkiye aleyhinedir. Burada önemli bir etken mevcut. Amerika'da ciddi bir Ermeni nüfusu var.Sayıları belki oradaki Türklerden biraz fazla ve işe yarar bir nüfus. Çok etkili, birlikte hareket edebilen, ekonomik güçlerini kullanan bir kitle bu. Amerikan siyasetçileri de bu kitleyi karşılıklarına almak istemiyorlar. Bu kitlenin Amerikan siyaseti üzerinde etkisi var. Bu birinci sebep. İkincisi; ABD bu meseleyi kullanarak Türkiye üzerinde “Demokles'in Kılıcı” nı sallıyor. Yani bu mesele çözüldüğü takdirde Amerika'nın elindeki kartlarından bir tanesi ortadan kalkacak. Amerika bu meselede Türkiye lehine her yıl 24 Nisan'da tavır koyduğu an Türkiye'den bir takım tavizler alıyor. Böyle bir şey olmadığı zaman Amerika neyin karşılığını alacak? Mesela İncirlik'ten bir karşılık alıyor. Malatya Kürecik'ten bir karşılık alıyor. Sonuçta Türkiye'den karşılığını alacak şekilde orta bir yolla ABD yine kendi milli menfaatlerini koruyarak bu işi hallediyor.”

Soru : “Ermenilerin ABD'deki Lobicilik faaliyetlerinin ABD siyasetindeki belirleyiciliği (azınlık politikaları gibi) nedir? Türkiye'nin bu konuda çalışmaları (propagandaları) ne doğrultudadır?”

“-Amerika'daki Amerikalılar; en azından aydınların bir kısmı, siyasetçilerin bir kısmı, Ermeni lobisinin baskısı altındalar. Bu baskı ekonomik ve siyasi. Fakat bu baskı dışında bir gerçek daha var ki, Ermeni toplumu

kendi davaları konusunda Amerikan kamuoyunu kazanmış durumda (Yani 1900'lerin başından itibaren kazanmış durumda).

Yaptıkları Hıristiyanvari propagandalarla ve acındırma politikasıyla, abartmalarla, mekânı ve zamanı boş bularak kendi lehlerine bu kamuoyunu kazanmışlar. Yani insanların, Amerikalı siyasetçilerin bir kısmı da burada hakikaten Ermenilerin mağdur olduğuna inanıyor. Türk tarafının bu anlamda Amerika'da halen ciddi bir faaliyet yürütmemesi tabii ki Ermenilerin elini kolaylaştırdı.

Ermeniler haklı olduklarına inandırmak adına ünlü ve güvenilir yüzleri kullanıyor. Türkiye'nin öyle bir yüzü hiç yok. (Bu cümleye ilaveten burada araya girerek Ermeni asıllı Kim Kardashian gibi Hollywood ünlülerinin propagandalarını örnek gösteriyorum). Türkiye bu iş için harcama yapmıyor. Türkiye propaganda anlamında da siyasi işlere para harcamıyor. Türkiye'nin öncelikli politikasını bu sorun oluşturmuyor. Sadece Avrupa ve ABD'de bir ses çıktığında Türkiye'de tepki gösterilir, bir takım kararlar alınır ama bu kararlar hiçbir zaman uygulanmaz.

Avrupa tehlikesi geriyor

Avrupa'nın ardından Asya piyasaları da çöktü. Dünyanın ekonomi ve siyasi açıdan en büyük gücü ABD'nin saldırıya nasıl karşılık vereceğinin bilinmemesi, hisse piyasalarında tedirginlik yaratıyor

Henüz kaynağı bilinmeyen bir terörün saldırdığı, dünyanın para trafiğini tam anlamıyla kaotik hale getirdi. Dünya finans ve ticaretinin merkezini simgeleyen New York'taki Wall Street'te dün Asya'dan gelen ABD ekonomisinde yaşanan yavaşlamanın doğurduğu endişelere ek olarak, panik satılarda neden oldu. Dün tati olan ABD borsalarının yeniden açılmasıyla birlikte yaşanan çöküşün, Asya borsalarında yüzde 12'ye ulaşan oranda değer kaybetmesine neden oldu. Asya'daki çöküş, Avrupa'yı aratmayacak boyuttaydı. Önceki gün yüzde 5 ile 9 arasında değer kaybeden Avrupa Borsaları'nın se suku kesken atıldı. Avrupa'da yatırımcılar seyrin içindeydi.

BELİRSİZLİK VAR

Borsalardaki bu denli ağır kayıpların nedeni ortada büyük bir belirsizlik olmasına bağlanıyor. Yasanan saldırının ekonomik sonuçları belli değil. Gelişmelerin, dünya ekonomisinde önemli rolü olan ABD ülkelerini nasıl etkileyeceği bilinmiyor. Tüm piyasa oyuncuları, ABD'nin dünya iktisadındaki en büyük terörün saldırısına nasıl ve ne zaman tepki vereceği de kestirilmiyor. Bu millîletin siyasi ve ekonomik sonuçları da belirsiz. Dolayısıyla yatırımcılar riskten kaçıp altın, petrol, döviz ve Frang gibi güvenli varlıklarını alıyor. Bu kaosu en fazla darbyatıcı olanlar da bu sığıştırmalar oldu.

SIRA ASYA'YA GELDİ

Avrupa'daki bu düşüşlerin ardından dün sıra Asya'ya geldi. Başta Japonya olmak üzere tüm piyasalar açılışa birlikte çöktü. Japonya yüzde 6,6 oranında değer kaybederken son 17 yılın en düşük seviyesine indi. Asya ekonomilerinde önemli yer tutan yüksek teknoloji şirketlerinin ABD'ye yapılan saldırılardan en fazla etkilenenleri tahminleri yapıldı.

AVRUPA SAKINLEŞTİ

Dün Avrupa'da daha sakin ancak mutsuz bir hava vardı. Önceki gün verilen kayıpların ardından borsalar genellikle yavaş seyretti. Örneğin Salı günü yüzde 9'a yakın düşen Frankfurt Borsası, dün yüzde 2'ye yakın değer kazandı. Londra yüzde 1'in üzerinde yükseliş kaydetti.

ABD AÇILACAK

Wall Street ve çevresi ise dün tam anlamıyla hayal kırıklığına uğruydular. İktisadın tarihinde bir kaç dakika ara verilmesi bile olay olan, kiz kulelerinin çok yakınında yer alan New York Borsası'na girdiği kapalı. ABD'de piyasaları düzenleyen kuruluş SEC, borsalardaki işlemleri Perşembe günü başlamasına emirler verdi. Bu arada uzmanlar ölemleri her zaman bir rezerv para birimi olarak kaldığına, paniklik işlem yaptıklarını hep pısmam olduklarını, FED'in fati indirmesi yapacağını tekrarlayarak, yatırımcıların uyarıyor.

Paris
ABD'deki saldırı sırasında işlem gören borsa, Salı günü yüzde 7,39 değer kaybetmişti. CAC40 Endeksi dün yüzde 1 civarında yükseltilmişti.

Londra
Saldırının ardından yüzde 5,72 ile tarihinin ikinci büyük düşüşünü yaşayan FTSE-100 Endeksi de 90'un topalandı. Londra Borsası yüzde 3'e yakın değer kazandı.

Frankfurt
Sigorta şirketlerindeki çöküş nedeniyle Salı günü yüzde 8,49'luk kayıpla kapanan Alman Borsası, dün yüzde 2 oranında yükseldi.

Belçika
Önceki gün 5,46 değer kaybederek 2581,19 puana inen borsa, dün 0,62 oranında değer kazanabilirdi.

Japonya
Asya çöküşünün ilk sıralarında Japonya'dan gelen Nikkei Endeksi, tarihi düşüşlerinden birini yaşadı. Yüzde 6,63 değer kaybeden borsa, 7 yıl sonra 10 bin puana altına inerek 9610 puandan günü kapattı.

Madrid
Önceki gün yüzde 4,56 düşüş kaydederek 7328,40 puan seviyesinden kapanan borsa, dün aynı seviyeyi koruyabildi.

Atina
Atina Salı günü fırtınalı saat farkı ile kapanırken yüzde 0,75 oranında yükselmişti. Dün fatura çıktı. Borsa yüzde 7,7 oranında düştü.

Tayland
Ülkenin sermaye düzenleyicisi 'tatil' terahini kullandı.

Çin
Salı günü 0,83 değer kaybederek 1221,40 seviyesinden kapanan borsa, dün 0,43 değer kaybederek 1216,18 seviyesinden kapandı.

Milano
Salı günü bir saatte yüzde 7,42 değer kaybeden borsa, dün önce düştü, sonra toparlandı. Endeksi yüzde 0,7 oranında yükseldi.

Amerika
Saldırlardan sonra güvenlik nedeniyle piyasalar kapandı. Dün bir açıklama yapan SEC, işlemlere büyük ihtimalle Perşembe günü başlanacağını açıkladı.

Türkiye
İstanbul Borsası, dünyaya sarsan saldırıya son yarım saatinde yakalansa, yüzde 2,3 değer kaybetmişti. Yabancı yatırımcıların büyük çoğunluğunun ABD merkezli olması nedeniyle İMKB'nin dün kapatılmasına karar verildi. Borsa bugün açılacak.

Malezya
Kopacak fırsatından habersiz olan Asya Borsası, Salı günü 0,42 yükselişle kapattı. Dün ise bölgedeki diğer piyasalar gibi hızlı düşüşle açıldı. Endeksi yüzde 3,51 geriledi. Endonezya ve Tayvan dün tatildi.

Brezilya
Salı günü işlemler durdurulmadan önce sadece 75 dakika açık kalan Brezilya Borsası yüzde 9,2 oranında değer kaybetmişti. Dün açılan borsa ilk açılışta birlikte hızla yükselerek yüzde 4 oranında değer kazandı.

Arjantin
Saldırı nedeniyle gün ortasında yüzde 5,17 düşüşle 272,34 seviyesine inen borsa dün de tatildi.

Rusya
Moskova Borsası da domino etkisini dün hissetti. Borsa yüzde 5,35 düşüşle 195,00 seviyesinden kapandı.

Güney Kore
Yüzde 12'lik düşüşle tüm borsaların geride bıraktığı. Teknoloji şirketlerinin geleceği endişesi panik satılarda neden oldu.

İsrail
ABD'nin en önemli müttefiklerinden İsrail Borsası yüzde 2,79 düştü. Endeksi 376,54 puana indi.

Londra kardeş şehir için yastak

Dün Avrupa finans ve ticaretinin merkez konumundaki Londra'da her geçen düşüncesi aynı ortak noktaya takıldı: Bu şehir burada da yaşanabilir. Londra'da 'City' adıyla verilen finans merkezinde çalışan bankacı borsacılar dün New York'taki meslektaşları kaybetmelerin üzüntüsüne ve dehşeti içindeydiler. Gökdelenlerin yer aldığı Canary Wharf bölgesi çalışanları her gün milyonlarca dolarlık alışveriş yaptıkları New York'ta bankacılarla bir kez daha konuşamayacaklarını bilincindediydi. Londra Borsası'nda işlemler bir ara durduruldu ve 'kardeş şehir' olarak adlandırılan New York'ta ölemler bir dakika süreyle anıldı.

BU GERGINLİĞİN NEDENİ BAŞKA
ABD'de yaşanan terör, çok çalkantılı dönemlere alışkın borsacıların da dengelerini bozdu.

Ekranlara bakan yok

Salı günü meydana gelen saldırının dehşeti, dün borsa salonlarında çok kuvvetli olarak hissedildi. Önceki gün yüzde 9'a yakın değer kaybederek bir çöküş yaşayan Frankfurt Borsası seans salonunda gözler ekranlara bile değildi. Dün endeks bir miktar yükseldi ancak borsacıların morali iyileşmedi. Almanya'nın en çok satılan gazetesi Bild manşetindeki "Ulu Terörün bizi yanlış bırakma" yazısıyla seans salonlarındaki havayı yansıttı.

Japonya çöktü

Asya'nın en büyük piyasası Japonya'da yıllardır kendi ekonomik sorunlarıyla başa çıkamayan Tokyo Borsası, dün tam anlamıyla bombayı yedi. Nikkei Endeksi, yarım saatlik çöküşünün ardından başlayan işlemlere hemen düşüşe geçti. Endeksi yüzde 6,63 oranında gerileyerek son 17 yılın en düşük seviyesine indi. Tokyo Borsası, tam yedi yılın ardından 5 Ağustos 1984 tarihinden beri ilk kez 10 bin puana altına geriledi.

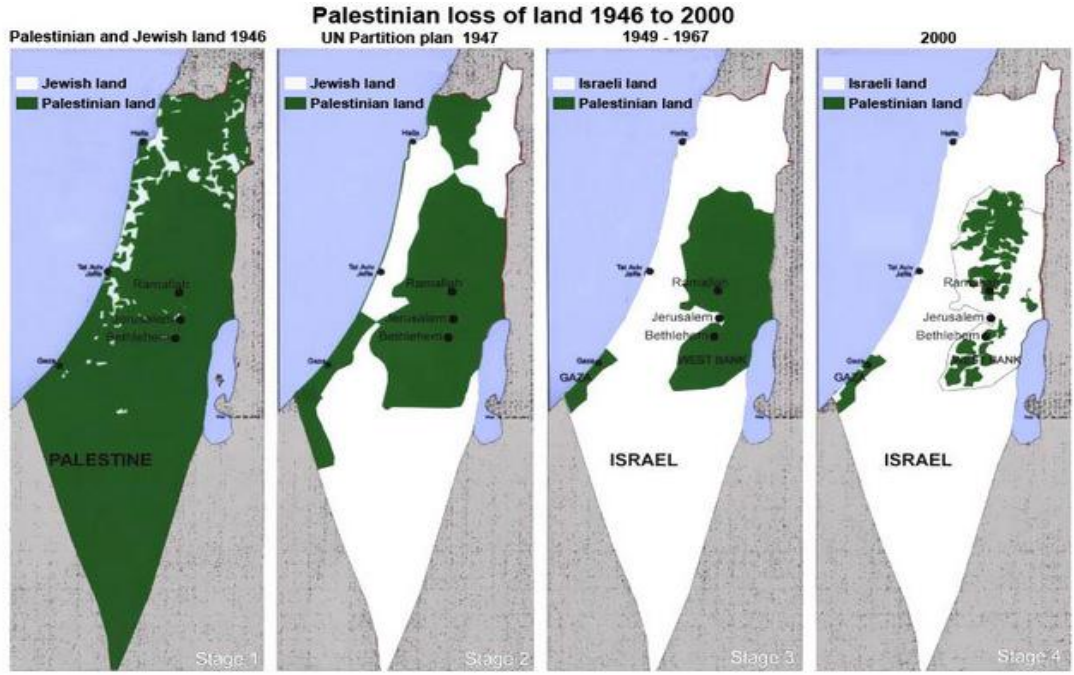
Güney Kore liderdi

Güney Kore Borsası, düşüşte bölgenin lideri oldu. Yirmi dakikalık çöküşle açılan borsada endeksi ilk saniyelerinde panik satışları başlattı. Güney Kore'de hisse senetleri ortalaması yüzde 10 oranında gerileyerek son üç yılın en düşük seviyesine indi. Güney Kore'deki seans salonlarında işlem yapan broker'lar da endeksi ilk açılışta birlikte düşme çöküşüne sycetmekten başka yapacak birşey bulamadı. Borsa yüzde 4 değer kaybedti.

Ek 1: 13 Eylül 2001 tarihli Sabah gazetesi.

Ek 2: 'Dünya'yı Değiştiren Gün' manşetli The Sun gazetesi: 12 Eylül 2001.

Ek 3: 1946–2000 arası İsrail yayılcılığını gösteren harita. Siyah alanlar Filistin'e ait bölgelerdir. Bu alanların gittikçe küçüldüğü görülmektedir. Kaynak: http://www.israel-palestina.info/kaarten_israel_palestina_1900-1967.html/, Erişim Tarihi: 15.12.2012.

Ek 4: 2003 Irak-Süleymaniye'de başına çuval geçirilen asker. Kaynak: <http://haber.mynet.com/cuval-operasyonunun-perde-arkasi-564029-dunya/>, Erişim Tarihi: 15.12.2012.

Ek 5: Çuval Olayı'nın medyada oldukça yankı bulmuş fotoğraflarından birisi.

Kaynak:

<http://www.amerikaliturk.com/news/guncel/26575-cuval-olayinin-yil-doenuemue/>, Erişim: 15.12.2012.

Ek 6: Misak-ı Milli sınırlarını yerle bir eden Büyük Orta Doğu Projesi'nin haritası.

Kaynak:

<http://www.globalresearch.ca/articlePictures/The%20Project%20for%20the%20New%20Middle%20East.jpg> Erişim: 30.01.2012.

ÖZET

EROL, Fatma Tuğçe, [11 Eylül 2001'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri ve Amerika'nın Türk Dış Politikasına Etkileri], [Yüksek Lisans Tezi], Ankara, 2013

“11 Eylül 2001'den Günümüze Türk-Amerikan İlişkileri ve Amerika'nın Türk Dış Politikasına Etkileri” başlıklı bu tez çalışması, Soğuk Savaş sonrası uluslararası milat olarak nitelendirilen 11 Eylül olaylarının hem ABD hem de Türkiye'deki yankılarını ele alarak iki ülke arasındaki ilişkilerin birbirlerine olan etkilerini araştırma amacıyla oluşturulmuştur.

ABD'de Dünya Ticaret Merkezi'ne ve Pentagon'a gerçekleştirilen saldırılar, 2001'den itibaren George Walker Bush yönetiminin ciddi ve yıkıcı kararlar almasına yol açmıştır. Bu kararlar doğrultusunda birtakım önyargılar tekrar uyandırılmış ve Orta Doğu'nun akıbeti hakkında tasarlanan planlar işlemeye başlamıştır. Müttefikleri Türkiye'nin teröre karşı destek amaçlı yanında olduğu ABD, Afganistan ve Irak işgallerinden sonra yoğunlaştırdığı dış politikasına ve yeni işgal stratejileri geliştirerek yön verdiği 'yeni dünya düzeni'ne uygun bir politika benimsemiştir.

ABD'nin diyalog ortamı yaratmadan gerçekleştirdiği 2.Körfez Savaşı'yla beraber Türkiye dâhil birçok devlet müdahaleci dış politikaya karşı bir tutum sergilemiştir. Bunun sonucunda Türkiye ile ABD arasında 1 Mart Tezkeresi sorunu yaşanmış, ilişkilere ABD penceresinden bakıldığında bir hayal kırıklığının olduğu görülmüştür. ABD'nin stratejilerinin bir parçası olarak Kuzey Irak Kürtlerinin Türkiye sınırlarına yerleştirilmesi zamanla PKK'nın güçlenmesine yol açmış, bu durum da ABD ile olan ilişkileri sekteye uğratmıştır. Büyük Orta Doğu Projesi'nde önemli ülke haline gelen Türkiye'yle ABD arasındaki ilişkiler yoğunlaşmaya başlamıştır.

ABD'nin 11 Eylül sonrası Orta Doğu'yu hedef olarak belirleyerek egemenlik alanını genişletme çabaları kapsamında başlattığı medeniyetler arası savaş, barışa ve devletlerarasındaki huzura zarar veren İslamofobi kavramını yeniden diriltmiştir. Dünya,-özellikle İslam coğrafyası- büyük bir karmaşanın içerisine çekilmiş, bir dargın bir barışık devam eden Türk-Amerikan ilişkileri Barack Obama döneminde nispeten daha ılımlı bir seviyelerde seyretmiştir.

Tezin yazımında kitap, makale, tez gibi kaynakların yanı sıra 11 Eylül belgeseli Loose Change'den, internet kaynaklı düşünce kuruluşlarının web sitelerinden, gazete, televizyon haberleri (yerli ve yabancı basın) ve haritalardan yararlanılmış, ayrıca Türk-Amerikan ilişkileri kapsamında Ermeni Sorunu'nun aydınlatılması amacıyla Prof. Dr. İbrahim Ethem Atnur'la röportaj yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler

1. 11 Eylül
2. Orta Doğu
3. İslamofobi
4. Yeni Dünya Düzeni
5. Terör

GCCRIS

ABSTRACT

EROL, Fatma Tuğçe, [Relations Between Turkey and USA, From 9/11 to the Present Time and America's Effects on Turkish Foreign Policy], [Master's Thesis], Ankara, 2013

This thesis entitled "Relations Between Turkey and USA, From 9/11 to the Present Time and America's Effects on Turkish Foreign Policy", focuses on an international milestone after the Cold War, 9/11, and those events' effect on the USA and especially Turkey. This thesis planned to research the effects of of these events on the two country's relations with each other.

Attacks on the World Trade Center and Pentagon led to serious and destructive decisions implemented by the Bush administration since 2001. As a result of these decisions, some prejudices have returned again, and the plans that impacted the fate of the Middle East began to be enforced. Turkey, an ally of the USA, has supported the USA against terrorism and adopted the policies and strategies, after Afghanistan and Iraq were occupied, that shaped the world.

Since the 2nd Gulf War, initiated by America without dialogue, many countries, along with Turkey, exhibited hard attitudes against interventionist policies. As a result of that, Turkey and USA were involved in a 1 March Permit Crisis. It was observed that the USA was disappointed about the resulting situation. Because of the strategies of the USA, Northern Iraqi Kurds were deployed along Turkey's borders; PKK developed and gained power. These events caused a deadlock of relations between the two countries. Turkey became an important country in foreign affairs concerning the Greater Middle East Initiative.

After 9/11, a war between cultures, the Middle East was marked as a target by the USA and Islamophobia renewed its presence, damaging peace in USA territories, the world, and especially the geography of Islam. The decline of relations between Turkey and USA has now been described as more hospitable during Obama's time in office.

I used sources such as books, articles, thesis, documents of 9/11 called "Loose Change", Think-tank foundation websites (internet-based), newspaper articles, tv news (domestic and foreign media), and maps. Furthermore, an interview with Professor Ibrahim Ethem Atnur was held regarding The Armenian Issue in Turk-American relations, for the purpose of confirming information.

Keywords

1. 9/11
2. The Middle East
3. Islamofobia
4. New World Order
5. Terror

GCPRIS